

Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på
www.tekniskkulturarv.dk/about

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

Vol.
de.

337 Kφe

1912.

General Abstract

A. General Notes

1. Introduction

The purpose of this study is to investigate the effects of various factors on the growth and development of the organism. The study is divided into two main parts: a descriptive study of the organism and an experimental study of the effects of various factors.

The descriptive study was conducted in the laboratory of the Department of Biology, University of California, Berkeley. The experimental study was conducted in the laboratory of the Department of Biology, University of California, Berkeley.

2. Materials and Methods

The materials and methods used in this study are described in detail in the following sections.

3. Results and Discussion

The results of the study are presented in the following sections.

Dansk Arbejde

af

A. Peschke Køedt.

Indhold:

A. Indledning.

1. Gullet og Dyrtiden.	9. Videnskaben paa Toldboden.
2. Vore Arbejderforhold.	10. Møller-Logik.
3. Valgkredsreformen.	11. Falsk Reklame.
4. Danske Diplomater.	12. Staten som Vejviser.
5. Danmarks Finanser.	13. Handelsbalancen.
6. Finansledelsen.	14. Danske Lokomotiver.
7. Formuer paa Papiret.	15. Et bedrøveligt Andragende.
8. Den gamle Strid.	16. Toldfrit Tillæg.

Kjøbenhavn.

Trykt hos O. C. Olsen & Co.

1912.

INDHOLDSFORTEGNELSE.

Guldet og Dyrtiden.....	Side 16
Vore Arbejderforhold	— 37
Valgkredsreformen	— 56
Danske Diplomater	— 64
Danmarks Finanser	— 73
Finansledelsen.....	— 104
Formuer paa Papiret.....	— 122
Den gamle Strid	— 131
Den nye Handelsstatistik	— 183
Videnskaben paa Toldboden	— 189
Møller-Logik	— 202
Falsk Reklame	— 214
Staten som Vejviser	— 231
Handelsbalancen	— 239
Danske Lokomotiver	— 256
Faldgruber	— 271
Et bedrøveligt Andragende.....	— 283
Det lyse Syn.....	— 295
Glæden ved Livet	— 305
Den vigtigste Reform	— 315

Indledning.

Arbejdets rette Vurdering.

Naar der er Tale om Arbejdernes berettigede Fordringer, skydes Haandarbejdet i Reglen frem i første Række. Men undersøger man de forskellige Former, under hvilke det produktive Samfundsarbejde gør sig gældende, opdager man hurtigt, at Haandarbejdets Talsmænd overalt er tilbøjelige til at overvurdere deres eget og at undervurdere deres Medborgeres Bidrag til den økonomiske Udvikling. Hjernen er i mange Forhold den Kraftmotor, der sætter det legemlige Arbejdes Hærskarer i Bevægelse. Ofte vil en ny Maskine kunne fremme en større Produktionsmængde end 50 samvirkende Arbejdere. Men Maskiner, der erstatter blot 1 Hjernes produktive Tænkning, er endnu ikke opfundne.

En Forening af legemligt og aandeligt Arbejde er Idealet, og Fremskridtets ypperste Talsmænd tilstræber dette Maal. Men Ideens praktiske Virkeliggørelse i vid Udstrækning er betinget af en Løftelse af Menneskehedens intellektuelle og moralske Niveau. De fleste Samfundsreformer strander paa Individernes Mangel paa Evne og Vilje til at løfte sig selv fra et lavere til et højere Kulturtrin. Det er langt lettere at paapege andres Fejl og Skrøbeligheder end at reformere vore egne. Den Opgave ned efter og op efter at sprede frugtbar Oplysning om denne ældgamle Sandhed er vanskeligere at løse end den Opgave under Lyn og Tor-den fra Talerstolen eller Redaktørbordet at øge Utilfreds-

heden med de bestaaende Samfundstilstande. Alt for mange Individer og deriblandt mange af den militære Fredsmissions ivrigste Talsmænd ægger misfornøjede Arbejdere og Arbejdsgivere til et fortsat Kraftspild under indbyrdes Klassekampe, der i det lange Løb koster begge krigsførende Parter langt mere end en i rette Tid gennemført fornuftig Fredsslutning. Arbejdere og Arbejdsgivere er under disse Stridigheder i Reglen lige tilbøjelige til at forveksle deres personlige og deres Stands Interesser med Samfundets. Man overvurderer i begge Lejre sin egen og undervurderer sine Modstanderes Betydning.

Ved en fordomsfrit haandhævet gensidig Notering til Parikurs vilde man spare megen Bitterhed og undgaa mange Skuffelser. Men uheldigvis er de fleste af os befængte med Klassefordomme, der hindrer den korrekte Værdsættelse af Modstandernes Bevæggrunde. Overklasserne har i denne Henseende ikke meget at bebrejde Underklasserne. Den Kunst at indordne Magtbevidstheden under Retsbevidstheden staar paa et meget lavt Udviklingstrin. Tyranni-Bakterien trives nu som før frodigt i alle Lejre og ikke mindst der, hvor Frihedskravet staar øverst paa Programmet. Men den Kendsgerning, at det legemlige Arbejdes organiserede Skarer under Marschen fremad bruger de kraftigste Trommer, har sin naturlige Forklaring i Arbejderbefolkningens ublide Kaar. Den Del af Borgerskabet, der har Grund til at være misfornøjet med de bestaaende Tilstande, vil altid raabe højere paa Reforme end de Klasser, der sidder paa Solsiden.

Prøvestenen for det sande Frisind og det ægte Fremskridt er Agtelsen for ærligt Arbejde under alle Former, i hvilke det ytrer sig.

Det frie Ord.

Der vil i de følgende Blade blive talt om dansk Arbejde. Men Pjecens Indhold vil ikke blive begrænset til de gængse

Stridigheder mellem Arbejdere og Arbejdsgivere. Andre Arbejdsformer deriblandt det sociale Oplysningsarbejde, Lovgivningsarbejdet, det parlamentariske Styre, Finansledelsen, Juristernes Præstationer, Diplomatiets Skaktræk, Guldets Betydning for Samfundets Husholdning o. m. a. vil blive drøftet uden Hensyn til autoriserede Meninger og partipolitiske Standpunkter. En Del af de forskellige Afsnit er Gengangere. Men det hele former sig som en frisindet Mands selvstændige Indlæg i Døgnets og Tidens Stridsproblemer.

Man hører jævnligt Klager over, at der tales og skrives altfor meget. Den overvældende Stofmængde hindrer Folk i at følge med i den offentlige Diskussion. Disse Anker er ikke uberettigede, men de bør ikke afholde selvstændige Karakterer i at fremsætte deres Tanker, naar Forholdene giver Anledning dertil. Alt for faa iblandt os værner om deres borgerlige Ret til frit at udtale deres Mening. De fleste lader sig i deres offentlige Optræden lede af snævert begrænsede selskabelige, politiske og økonomiske Hensyn. Derved lægges der et med Aarene tilstrammet socialt Stavnsbaand paa deres personlige Selvstændighed. De taler og bevæger sig inden for regelret afstukne Rammer. Men almén menneskelig set tabes der ad den Vej mere, end der vindes. Enere bliver omdannede til Nuller, der knejser, som om de var stolte over Forfremmelsen.

Naar man i et lille Samfund som vort konsekvent undgaar at repræsentere andet end sig selv, maa man forsone sig med, at man ikke naar højt op paa Rangstigen. Men det behøves heller ikke. Det ærligt udtalte frie Ord har en vidunderlig Evne til at holde Hjertet friskt og Tanken klar. Selv under graa Haar bevarer det frie Ords Talsmænd en indre Glæde ved Tilværelsen, som langt opvejer al ydre Forgyltning.

Kritiske Betragtninger.

Malere forbereder ved Hjælp af Farveskalaer deres Billeders Kolorit. Tonekunstnere antyder gennem et Præludium Arten af den følgende Musik. Paa lignende Maade kan en Skribent i korte Træk yde Læseren en Vejledning angaaende Karakteren af sin Kritik. Lad os begynde med Straffelovgivningen, der under det parlamentariske Styre viser den opmærksomme Iagttaget et Tvangssystem i rivende Udvikling.

I et Hjem med uartige Børn vil man i Reglen høre en Mængde Paabud, der ikke overholdes. Forældrene skænder, truer og straffer, men det lykkes dem ikke at fremtvinge Lydighed. Ethvert nyt Tillæg til Regulativet for god Opførsel forværrer Tilstanden i Stedet for at forbedre den.

Hvem bærer Skylden for disse uheldige Forhold? Er det Børnene eller Forældrene? Paa dette Spørgsmaal gives der kun eet korrekt Svar: Forældrene bærer Skylden. De mangler Forstaaelsen af det opdragende Grundprincip, ifølge hvilket man holder sine Paabud inden for den snævraste Ramme, men til Gengæld fremtvinger ubetinget Lydighed. Den Fejl at lægge unødvendige Baand paa Børnenes frie Bevægelser og at give Ordre i Flæng uden at sørge for deres Overholdelse er en af de mest udbredte Aarsager til en forfejlet Opdragelse.

Men det er ej alene i Hjemmet, at disse uheldige Forhold gør sig gældende. I Forretninger, Værksteder, Landbrugsbedrifter, Fabrikker, Skoler og Kaserner vil den her paa pegede Aarsag med ufejlbar Sikkerhed medføre fortsatte Brydninger og Brud paa Disciplinen. Skoledrenge, Fabriksarbejdere, Kontorister og Rekrutter, der under en rolig men fast og retfærdig Ledelse sætter en Ære i at gøre deres Pligt, giver under en udygtig Ledelse fortsat Anledning til Klager over daarlig Opførsel.

Paa intet Omraade sker der større og mere stupide Brud paa det her antydede Opdragelsesprincip end der, hvor der

tages Bestemmelse om et Lands Lovgivning. Vor Tids parlamentariske Forsamlinger er Ulydighedens og den borgerlige Demoralisations værste Smittekilder. Lovgavernes Hensigter er som oftest gode nok. Men Flertallet af Repræsentanterne savner Forstaaelsen af, at et Overmaal af Lovgivning svækker et Folks moralske Sundhedstilstand. De glemmer, at Love ligesom Mad og Drikke skal fordøjes for at gøre Nytte. Ufordøjede Love skader Samfundsorganismen ligesom ufordøjet Mad skader Individet. Naar man Samling efter Samling vælter Hundreder af nye Lovbud ud over Landet, nedbryder man den moralske Ansvarsfølelse og skaber derved en tiltagende Trang til nye Straffebestemmelser og udvidede Politiforordninger. I Stedet for med fast Haand at holde Lovgivningen inden for de snævrreste Grænser, der lader sig forene med Ordenens og Retsikkerhedens Opretholdelse, følger man de uforstandige Forældres Eksempel og møder den selvforskyldte Svækkelse af Disciplinen med nye og videregaaende Paabud, der stadig yngler. Vi er i Danmark paa Vejen til en Retstilstand, under hvilken Borgere, der paa deres Vandring gennem Livet vil adlyde Lovene, maa lade sig ledsage af en Jurist paa den ene og en Politibetjent paa den anden Side. Det er Kvaksalverne, som sætter Politikontrollen i Højsædet. De er uvidende om, at den naturligt udviklede moralske Ansvarsfølelse giver Borgerne en langt finere Vejledning, end nogen Lovgivning formaar at yde.

Kærnen i den her givne Fremstilling lader sig sammenfatte i faa Ord: I samme Grad, som Straffelovgivningen ophøjes til Regulator af Borgernes Retsbegreber, synker Samfundsmoralen i Anseelse og Betydning.

Juristerne.

Den stadige Forøgelse af Lovstoffets Mængde kræver en tiltagende Forøgelse af det juridiske Vejlednings-Apparat.

I alle Livets Forhold nødes man til at søge Sagførerbistand, fordi ingen Lægmand magter den Opgave at vejlede sig selv gennem vort vidt forgrenede Lovsystems Labyrint. Hvert Aar inddrager fabriksmæssigt samvirkende Rigsdagsmænd, under et truende Konkurrencetryk af politiske Modstandere, nye Omraader under Lovgivningen. Og hvis en Politiforordning fastsatte ensomt Cellefængsel for hver Rigsdagsmand, der ikke kan aflægge fyldestgørende Regnskab for de Love, han selv har været med til at fremme, vilde de fleste Pladser i Landstinget og Folketinget blive optagne af tomme Stole.

En uundgaaelig Følge af dette forcerede Lovmageri er Juristernes stærkt markerede Fremtrængen i de forskellige Livsstillinger. Hele Erhvervslivet er befængt med Jura-Baccillen. Vi møder Jurister alle Vegne, og deres Antal øges med hvert Aar, der gaar. Banker, Sparekasser, Andels- og Aktieselskaber, Fabrikker, Entreprenørvirksomheder, Redaktionskontorer, offentlige Undervisningsanstalter, Rigsdagen og de ministerielle Bureauer vrimler ligesom Embedskontorerne og Domstolene af Jurister. Og samtidig kræver Sagførervirksomheden en stadig stigende Tilgang af nye juridiske Kræfter.

Dersom al denne Lovkyndighed nu bidrog til at lette Borgerne Lovenes rette Forstaaelse, fjerne Uoverensstemmelser mellem modstridende Opfattelser og skabe forbedrede Samfundsforhold, vilde der dog findes en rationel Forklaring for denne Udvikling. Men hvis hele den Gavn, Juristerne gør, blev sammenholdt med al den Skade, de forvolder, vilde der indtræde et brat Fald i Juristernes Kursnotering.

Juristerne har selv en Fornemmelse af deres Begrænsning. Efter Sigende har Københavns Jurister dannet en selskabelig Forening, der adskiller sig fra andre lignende Foreninger ved en stiltiende Overenskomst om ikke at foreskrive Love for Medlemmerne. Man nøjes med nogle faa rent saglige Vedtægter. Den populære Opfattelse, at Juri-

sterne har en særlig Øvelse i at forme deres Tanker i korte, klare Sætninger, hviler paa et skrøbeligt Grundlag. Der findes utvivlsomt rundt om i Landet Jurister, der forener en brav Karakter med logisk Tænkning og en klar Udtryksmaade. Men de rene Linjers Talsmænd er i afgjort Mindretal. Langt flere Jurister savner helt eller delvist disse Egenskaber.

En Skeptiker, der øjensynlig ikke nærer synderlig Respekt for den juridiske Lærdom, sagde fornylig til en af sine Venner:

»Sæt en Jurist til at udarbejde en Overenskomst. Tag hans faa gode Paragraffer — hvis saadanne findes i hans Udkast — giv dem en forbedret sproglig Form og stryg hele den overflødige Hale. Sæt 10 Jurister til under fælles Forhandlinger at enes om et praktisk brugeligt Lovforslag. Giv 10 Blinde den Opgave at lede efter levende Østers i en Sandørken. Det Resultat, Juristerne kommer til — hvis de nogen Sinde bliver færdige — vil berede Dig større Skuffelser end de Blindes spildte Kræfter.«

Utvivlsomt findes der dygtige og hæderlige Jurister, som ikke rammes af de her fremførte Anker. Men under en samlet Bedømmelse af Standens Præstationer vilde man naa til den bedrøvelige Erkendelse, at Juristerne saa langt fra at højne Samfundsmoralen tværtimod bærer en væsentlig Del af Skylden for den tiltagende Forvirring af Befolkningens Retsbegreber.

Hvor den juridiske Overtro faar Lov til at brede sig, viser dens Virkninger sig i en aftagende Respekt for Sandheden og en tiltagende Tendens til ad juridiske Krogveje at snige sig bort fra legale og moralske Forpligtelser.

Flertalsstyret.

Dersom man i vore parlamentariske Forsamlinger kunde udpege dem, der bevidst eller ubevidst har valgt Deltagelsen

i det politiske Liv for personlig Fordels Skyld, vilde den Illusion, at Samfundets Vel under det parlamentariske Styre er Repræsentanternes ledende politiske Motiv, hurtigt briste. Intet er mere sikkert, end at man i de af Flertalsstyret udgaaede lovgivende Forsamlinger ej alene finder Befolkningens Dyder men ogsaa dens Lyder repræsenterede. De sidste vil paa den politiske Arena endda blive stærkere udviklede end de første.

Man behøver kun at sammenholde Kandidaternes Udtalelser under en politisk Valgkamp for at føle sig overbevist om, at Ærlighed, Kundskabsfylde og Oprigtighed under partipolitiske Brydninger meget ofte overtrumpes af mindre prisværdige Egenskaber hos de sejrende Kandidater. Stemmerne Optælling er ingen Guldprøve. Og Vælgere, der er hildede i denne gængse Vildfarelse, har meget at lære, før de bliver modne til nyttig Deltagelse i det politiske Skakspil. En Blanding af Snedighed og Uvidenhed vejer ofte mere i den partipolitiske Vægtskaal end en Blanding af Ærlighed og Sagkundskab.

Vi kræver et Eksamens-Vidnesbyrd for Kontorister, Assistenten og Bude, der søger Ansættelse ved Jernbane-, Post- og Telegraf-Væsnet. Meget faa private og offentlige Virksomheder staar Ungdommen aabne uden Duelighedsbevis. Men Adgangen til Landets øverste Tillidspost, Deltagelsen i Lovgivningsmagten, staar aaben for enhver 30aarig Mand, der har holdt sig udenfor den kriminelle Straffelov. Et Flertals-Votum træder i Stedet for Duelighedsprøven. En Indtrængen af uheldige Elementer i et Lands lovgivende Forsamling er under dette System uundgaelig. Danmark danner i denne Henseende ingen Undtagelse.

Man vil i frisindede Kredse være tilbøjelig til at stemple de her udtalte Anskuelser som reaktionære Udslag af en politisk Pessimisme. Bebrejdelsen er uberettiget. Man rammer Sandheden bedre ved at karakterisere den her fremførte

Kritik som en demokratisk Tankegangs Reaktion mod en politisk Udvikling, der i sine Konsekvenser er ødelæggende for Demokratiet. Der er Forskel mellem et Angreb paa Parlamentarismen og en Paavisning af Flertalsstyrets Udskejelser.

Erfaringen er den sande Erkendelses kraftigste Løftestang. Og Erfaringen har afsløret det parlamentariske Systems mange aabenlyse og hemmelige Misbrug. Sandheden kan være en ubehagelig Gæst. Men man staar sig ikke i Længden ved at lukke Døren for den.

En fri Forfatning er i sig selv ingenlunde ensbetydende med en Garanti for borgerlig Frihed. Det parlamentariske System afføder en i Flertals-Afstemninger bundende politisk Overtro, der medfører lignende Farer for Friheden som den Overtro, ifølge hvilken Fortidens Enevoldsfyrster var fødte Repræsentanter for Regeringsmagten og Herskermyndigheden. Under den parlamentariske Regeringsform er en Afgud med mange Hoveder traadt i Stedet for en Afgud med eet Hoved.

En vantro Vismand.

Da en østerlandsk Fyrste en Gang havde overdraget en af sit Lands Vismænd Udarbejdelsen af et vigtigt Lovforslag, modtog han paa sin høje Henstilling om at lade Forslaget blive drøftet i et raadgivende Udvalg det Svar: »Helstøbte Tanker egner sig ikke til Behandling i en Hakkelsemaskine«.

Vismanden var øjensynlig uberørt af Vestens Kultur. Men der fandtes alligevel et Guldkorn i hans politiske Trosbekendelse. Under vor ivrige Higen efter at fjerne os saa langt som muligt fra det absolutistiske Tankesæt er vi Demokrater havnede i den modsatte Yderlighed. Hakkelsemaskinen er hos os bleven Symbolet paa den højeste politiske Oplysning.

Og Troen paa Afguden med de mange Tunger er ikke begrænset til enkelte Klasser. Den har under det parlamentariske Styre bredt sig til alle Samfundslag. Vælgere af de forskelligste politiske Afskygninger, fra yderste Venstre til yderste Højre, er blevne saa vante til Tælle-Apparatets Brug, at de har mistet Evnen til at vurdere den enkelte Hjernes selvstændige Arbejde. Skal der træffes vigtige administrative Bestemmelser eller forberedes betydelige Love, betragtes det som en Selvfølge, at der maa sættes en Klump med mange Hoveder i Bevægelse. Det Spørgsmaal: »Vilde en enkelt for Arbejdet egnet Mand ikke kunne løse Opgaven langt hurtigere og langt bedre?« vækker i fremskredne parlamentariske Kredse Forestillingen om en forsømt politisk Opdragelse.

Der er her ikke Tale om skræmmende Teorier, men om foreliggende Kendsgerninger. Rigsdagsvalgene har affødt det parlamentariske Valgsystems videre Udvikling til et stadigt voksende Antal af forberedende Underafdelinger. »Udvalg«, »Raad«, »Komitéer« og »Kommissioner« arbejder Aar ud og Aar ind flittigt paa alle Lovgivningsmagtens Omraader. Rigsdagen oversvømmes med Beretninger, Henstillinger og omfangsrige Betænkninger, der i Reglen ender med stærkt afvigende Flertals- og Mindretals-Meninger. Og disse forberedende Arbejder er jævnligt ledsagede af saa mange orienterende Uddrag af andre Landes Lovgivning, at det kræver et Studium blot at sætte sig ind i Bilagenes Indhold.

Man maa dog ved Bedømmelsen af disse Forhold erindre, at de af Rigsdagen indenfor dens egne Rammer nedsatte Udvalg indtager en lovhjemlet Særstilling. Naar der forelægges Rigsdagen Lovforslag, overgives disse i Henhold til Forretningsordenen til Udvalg, i hvilke de forskellige Valgrupper bliver repræsenterede i Forhold til deres Stemmetal. Disse Udvalg er nødvendige for Arbejdsdelingen, og Rigs-

dagens Medlemmer faar her rig Lejlighed til at gøre deres Flid og Sagkundskab gældende. I en vis Forstand er Udvalgene politiske Fortsættelsesskoler, idet mindre oplyste Lovgivere her faar Adgang til at udvide deres Kundskaber. Betegnelsen: »Begravelsesudvalg« vidner imidlertid om, at Udvalgs-Systemet ogsaa lader sig misbruge i Partipolitikens Tjeneste. Udvalgsflertallet behersker Udvalgsarbejdet. Ønskes en Lov ikke fremmet, undlader den af Flertallet valgte Formand at indkalde Møder, og Mindretallet kan ikke fremtvinge en Ændring i Formandens Dispositioner. Der savnes paa dette Punkt en kontrollerende Myndighed. Den efterfølgende Kritik er særlig rettet mod de Udvalg, der arbejder med Lovgivningsstof udenfor Rigsdagen, de saakaldte Kommissioner.

Kommissioner.

Naar man ser paa det store Antal af Kommissioner, der i de senere Aar er blevne nedsatte af skiftende Regeringer, faar man en Mistanke om, at vore valgte Lovgiveres egen Præstationsdygtighed er stærkt i Aftagende. Ellers maatte man blandt vore 180 Folketings- og Landstingsmænd kunne finde den for vort lille Samfund nødvendige lovgivende Sagkundskab saa rigeligt repræsenteret, at det kun rent undtagelsesvist blev nødvendigt at tilkalde sagkyndig Assistance ude fra. Den voksende Trang til vejledende Kommissioner virker paa kritiske Iagttagere som en parlamentarisk Falliterklæring.

Lovgivningsmagtens Medlemmer har jo i tvivlsomme Tilfælde altid Adgang til hos Medborgere og Institutioner udenfor Rigsdagen at indhente det hjemlige Oplysningsstof, som de ikke forsynes med fra de ministerielle Kontorer. Og den Opgave at orientere sig angaaende andre Landes Lovgivning maa en intelligent Politiker kunne løse selv. Rigsdagens Bibliotek yder her en udmærket Vejledning. Men

dersom vore Rigsdagsmænd om Lørdagen skulde aflægge Regnskab for Udbyttet af Ugens *instruktive* Læsning, vilde ikke ret mange af dem faa en god Karakter. Der læses og tales for meget. Der tænkes og fordøjes for lidt.

Under disse Forhold vil vore Lovgiveres Tendens til at indkalde intellektuelle Forstærkninger, hver Gang Rigsdagens egen Kundskabsfylde svigter, ytre sig i en fortsat Udvidelse af Kommissions-Systemet, hvis der ikke bliver rejst en kraftig Protest mod denne usunde og kostbare Udvikling af Lovgivningsmaskineriet.

Medens der i høje Toner tales om Ønskeligheden af samvittighedsfuldt gennemførte Besparelser i Statens Husholdning, ødsles der, forretningsmæssigt set, i alle Kompassets Retninger med Penge, Tid og Arbejdskraft. Dersom en privat Forretningsvirksomhed under et Overmaal af skiftende Styreres højroastede Veltalenhed, endeløse Reformbestræbelser og ude fra tilkaldt Sagkundskab blev vanrøgtet paa lignende Maade som Statens Husholdning under det parlamentariske Styre, vilde den private Virksomhed trods Ledernes hæderlige Hensigter hurtigt blive nødt til at overgive sit Bo til Konkursbehandling. Statsstyrelsen undgaar kun denne Katastrofe ved at vælte et stadigt voksende Læs af nye og forøgede Skatter over paa Borgerskabet. Dette maa bøde for Lovgivernes fejle Dispositioner og Mangel paa Fremsyn. Og der hører en Tyrkertro paa Klumpsystemet til af Rigsdagsmandaternes planlagte Forøgelse fra 180 til ca. 200 at drage den Slutning, at vore Lovgiveres intellektuelle Fælles-Status vil blive forbedret, hvis denne Plan virkeliggøres. Det kan tværtimod med en af Erfaringen støttet Autoritet forudsiges, at Kvantitetens Forøgelse vil medføre en yderligere Nedgang i Kvaliteten. Efterhaanden som Hakkelsemaskinens Talsmænd faar Overtaget, vil selvstændige Karakterer blive stedse sjældnere Gæster i vore lovgivende Forsamlinger.

Enkeltmands Arbejde.

Selvfølgelig kan der fremdrages Eksempler, som viser, at en Kommission har naaet et tilfredsstillende Resultat. Det vilde ogsaa være fejlt principielt at underkende det kollektive Udvalgsarbejdes Betydning for Lovgivningen. Men naar en Kommission har været heldig, skyldes det som oftest den overlegne Sagkundskab og aandelige Autoritet, som et enkelt af Kommissionens Medlemmer har gjort gældende under Forhandlingerne. Og havde den samme Mand faaet Adgang til at arbejde paa egen Haand, vilde han langt lettere og langt hurtigere have naaet det tilsigtede Maal.

En Kommission kan aldrig arbejde med samme Energi som Enkeltmand. Det delte Ansvar spreder Interessen og svækker Handlekraften. Den enkelte Mand besjæles i langt højere Grad end en Kommissions eller et Udvalgs Medlemmer af Arbejdslyst og Ansvarsbevidsthed. Han koncentrerer hele sin Opmærksomhed paa Opgavens rette Løsning. Han tænker, han indsamler Materiale, han overvinder Vanskeligheder, han sørger for at blive færdig. Og har han endt sit Hverv, har han lagt sine bedste Kræfter i Arbejdet.

Udenfor Politikens Virkefelt godkendes de her udtalte Anskuelser i alle Lejre. Videnskabsmænd, Forfattere, Kirkens og Skolens Talsmænd, Komponister, Malere, Billedhuggere og Arkitekter søger alle at give deres Arbejde et personligt Særpræg, der hæver det op over Middelmaadigheden. Og jo bedre Løsningen af denne Side af Problemerne lykkes for dem, des højere Anseelse nyder de. Historiens største og bedste Navne er knyttede til Mænd, der har beriget Verden med Frugterne af deres egen Tænkning, Vidnesbyrd om deres eget ophøjede Livssyn og Mesterværker, der skyldes deres egen Skaberkraft.

Det parlamentariske System hindrer en lignende Udvikling af den personlige Selvstændighed. Aktive Politikere maa gennem deres aandelige Overlegenhed arbejde sig frem

til Førerstillingen. Og paa Vejen fremad møder de mange Fristelser til at svingte Principperne. Overenskomster mellem politiske Modstandere kræver gensidige Indrømmelser hos de forhandlende Parter. Men der er Grænser for Føjeligheden, som en karakterfast Politiker aldrig overskrider. Har han Valget mellem at vinde en i hans eget Omdømme værende Sejr eller at lide et politisk Nederlag, saa følger han sin ærlige Overbevisning og tager Konsekvenserne uden at bøje Nakken. Han kender det parlamentariske Systems to bærende Grundpiller: Oplyste Vælgere. Ærlige Politikere. Og han har den Bevidsthed, at han ved sin faste Optræden har styrket den ene af Pillerne.

Mister en Rigsdagsmand af den her skildrede Type sit politiske Fodfæste, fordi Klumpsystemets Talsmænd vrager ham, trækker han sig med aabent Visir tilbage. Men Samfundet er ikke tjent med at miste for mange af sine bedste Kræfter der, hvor de politiske Afgørelser træffes. Oplyste Vælgere har under en fri Forfatning den Pligt med aarvaagen Kritik at rense Lovgivningsmagten for tvivlsomme Elementer. Svingter Vælgernes Flertal denne Opgave, synker Rigsdagens Anseelse, og den politiske Gerning falder ved Tælle-Apparatets Hjælp i Hænderne paa et voksende Antal af snedigt opererende Spekulanter og parlamentariske Undermaalere.

Adskillige andre Lande er i denne Henseende værre stillede end Danmark. Der sidder i den danske Rigsdag højt begavede og hæderlige Mænd, der udfører et lødigt Arbejde. Men der har længe vist sig Tegn paa en dalende Interesse og Agtpaagivenhed hos Vælgerne. Kontrollen med Rigsdagens Forhandlinger glider bort fra Befolkningen. Stoffet er blevet saa omfangsrigt, at Lægmand ikke længere kan følge med. Kløften mellem det politiske Livs Mænd og det borgerlige Samfund uddybes. Rigsdagen udvikler sig til en nedarvet Institution, hvis tiltagende Indblanding i

Borgernes private Forhold betragtes som et lovhjemlet Onde.

Men det politiske Barometer varsler for Tiden Stormvejr. Hvis det af Ministeriet Berntsen fremsatte Forslag til en Forfatningsreform med *forøgede Valgkredse* i en nær Fremtid skulde blive vedtaget af Rigsdagen, burde oplyste Vælgere i alle Landets Egne søge at forhindre denne Styrkelse af Klumpsystemet. Udviklingen burde gaa i modsat Retning. Lovgivernes Antal burde indskrænkes. Vi har mere end nok af Mænd. Vi mangler paa mange af Landets vigtigste Pladser Manden.

Vore politiske Fremskridtsbestræbelser burde gaa ud paa at bekæmpe Klumpsystemets videre Udvikling og at højne Respekten for Enkeltmands ærlige Arbejde.

Da Grundlovsændringer kræver Rigsdagens Opløsning og nye Valg til begge Ting, faar Vælgerne Lejlighed til at underkaste Regeringens Forslag en selvstændig Kritik. Juni Grundloven af 1849 var et Barn af sin Tid. Men Tiderne har forandret sig. Vi lever under andre Samfundsforhold nu end den Gang, og det vilde være fejlt ej at tage Hensyn til de Erfaringer, man i de sidste 60 Aar har indhøstet under det parlamentariske System. Mod Nedsættelsen af Vælgernes Alder fra 30 til 25 Aar kan der næppe rejses en begrundet Indvending, eftersom 25 Aars Alderen allerede nu gælder for Rigsdagsmænds Valgbarhed. Og Kvindernes politiske Valgret har saa længe figureret paa de frisindede Partiers Reformprogrammer, at dette Kravs Gennemførelse næppe lader sig udskyde.

Men set i Sammenhæng betegner Regeringens Forslag et saa alvorligt Indgreb i de bestaaende Forfatningstilstande, at der for sindige Vælgere hele Landet over er al Anledning til nøje at overveje de foreslaaede Forandringers politiske Konsekvenser forinden Sagens endelige Afgørelse.

Guldet og Dyrtiden.

Guld og Sølv har indtil den nyere Tid været ligeberetigede som Møntmetaller. Nogle Lande baserede deres Pengevæsen paa Guldet, andre foretrak Sølv. Og denne Tvedeling forvoldte meget faa Ulemper, saalænge begge Metaller modtoges som Betalingsmiddel efter en fast indbyrdes Rate. I mange Aar blev der opretholdt et Værdiforhold, hvorefter 1 Pund Guld havde samme Værdi som $15\frac{1}{2}$ Pund Sølv. Paa dette Grundlag kunde man mod en ringe Afgift faa slaaet Guld- eller Sølv mønt i ubegrænsede Mængder. Man indleverede de rene Raametaller til Autoriteterne og modtog præget Mønt i Stedet.

Men i den sidste Trediedel af forrige Aarhundrede steg Sølvproduktionen under stadig aftagende Omkostninger til saa uventet store Kvantiteter, at det viste sig umuligt at fastholde det gamle Værdiforhold. Og efter langvarige Forsøg paa at bevare Sølvets som lovligt Betalingsmiddel efter en ny indbyrdes Rate gik de fleste ledende Stater over til Guld møntfoden. England havde allerede i 1816 baseret sit Møntvæsen paa Guldet, og enkelte andre Lande som Brasilien (1849), Portugal (1854) og Uruguay (1865) fulgte Eksemplet. Men det afgørende Nederlag for Sølvet daterer sig fra Tysklands og de tre nordiske Rigers Overgang til Guld møntfoden i Begyndelsen af Halvfjerdserne. Siden den Tid har det ene Land efter det andet forladt Sølv. Holland

gennemførte Forandringen i 1877, Østrig-Ungarn i 1892, Japan i 1897, Rusland i 1899 o. s. fr. Men ogsaa i de Lande, der som Frankrig og De forenede Stater fastholdt Sølv et som lovligt Betalingsmiddel, blev man nødsaget til at standse den frie Udprægning af Sølv mønt, og den Tid nærmer sig, da hele Verdens Møntvæsen vil være baseret paa Guldet.

Under disse Forhold er det forklarligt, at man overalt med spændt Opmærksomhed følger den stadig stigende Guldproduktion. Dersom Guldet skulde fremkomme i saa store Mængder, at dets Værdi som Omsætningsmiddel blev væsentligt forringet, vilde man staa over for en lignende Fare som den, man søgte at undgaa, da man opgav Sølv et som Basis for Pengevæsenet.

Det her foreliggende Problem er ikke nyt. Spørgsmaalet om Pengemængdens Forhold til Varepriserne har i Aarhundreder beskæftiget Verdens ledende Statsmænd og Nationaløkonomer. Af de forskellige Opgørelser og Beregninger har der udviklet sig en Lære, der i Korthed kan betegnes som Kvantitets-Teorien. Vokser Pengemængden hurtigere end Varemængden, formindskes ifølge denne Teori Pengenes Købeevne. Vokser Varemængden hurtigere end Pengemængden, stiger Pengenes Købeevne. I det første Tilfælde faar man færre, i det andet Tilfælde flere Varer for 20 Kr. end før.

Det gælder om denne som om mange andre i og for sig rigtige Teorier, at dens Betydning som Oplysningsmiddel er afhængig af dens rette Anvendelse i Praxis. Mænd, der under videnskabelige Sysler vanemæssigt fordyber sig i Detailler, mister ofte det samlede Overblik, der er en Hovedbetingelse for at forstaa økonomiske Fænomener. Som Købmand vælger man sig til at gennemhugge mange Knuder, der af lærde Mænd efter indgaaende Studier overleveres med et forøget Antal Spørgsmaalstegn til kommende Slægter. Købmanden griber efter Kokosnøddens Kærne. Pro-

fessoren skriver et videnskabeligt Værk om Børsterne. Det vilde dog være uretfærdigt at frakende alle lærde Mænd Evnen til klar Tænkning ud over det af deres eget Fag begrænsede Omraade. Men i Almindelighed kan man med en vis Berettigelse sige, at et dybtgaaende videnskabeligt Specialstudium skader Fatteevnens normale Udvikling.

En for alle Beregninger af den her omhandlede Art gældende Grundregel lader sig sammenfatte i faa Ord: Naar man vil sætte sig ind i økonomiske Verdensproblemer, maa man ikke lade sig forvirre af store Tal. I Virkeligheden er det ikke vanskeligere at regne med Milliarder og Millioner end med Tusinder og Hundreder.

Efter disse indledende Bemærkninger gaar vi over til Guldproduktionen. Ifølge forskellige statistiske Beregninger androg den samlede Guldproduktion:

Aar.	Mængde.
1493—1850	ca. £ 650 Millioner
1851—1875	- - 670 —
1876—1900	- - 786 —
1901—1910	- - 780 —
Tils. £ 2886 Millioner.	

Det fremgaar af disse Tal, at der i Tiden fra 1851—1875 blev produceret ligesaa meget Guld som i hele Perioden 1493—1850. I 25 Aar havde man fremskaffet et Kvantum, som tidligere Slægter havde brugt halvfjerde Aarhundreder om at samle. Men Verdens Guldminer blev ingenlunde udtømte ved den stigende Produktion. I de næste 25 Aar fra 1876—1900 blev der, som Tabellen viser, paany tilført Verdensmarkedet £ 786 Millioner. Og i Tiaaret 1901—1910 øgedes Beholdningen yderligere med £ 780 Millioner. I den for Perioden 1493—1850 anførte Produktion har man medtaget det forholdsvist ringe Kvantum disponibelt Guld, der indtil 1493 var nedarvet fra Fortiden.

Den efterfølgende Oversigt viser Guldproduktionens Bevægelser siden Midten af forrige Aarhundrede:

Aar.	Gennemsnitlig aarlig Produktion.
1841—1850	ca. £ 8 Millioner
1851—1860	- - 27 —
1861—1870	- - 26 —
1871—1880	- - 24 —
1881—1890	- - 22 —
1891—1900	- - 43 —
1901—1910	- - 78 —

Den stærke Stigning i 1851—1860 er en Følge af de nye rige Guldlejers Opdagelse i Kalifornien og Australien. Derefter indtræder der en længere Periode med Stagnation og Tilbagegang, indtil Opdagelsen af Guldminerne i Transvaal (1887) paany øger Guldproduktionen. I den sidste Snese Aar har denne taget et tidligere ukendt Opsving. Et Blik paa den efterfølgende i Femaars-Perioder inddelte Tabel viser, hvorledes Guldet siden 1890 er vældet frem i stadig voksende Mængder:

1890	£ 25 Millioner
1895	- 41 —
1900	- 53 —
1905	- 76 —
1910	- 96 —

Aaret 1911 viser en ny Fremgang. Vi staar for Tiden med en samlet Guldbeholdning af ca. £ 3000 Millioner og en aarlig Tilvækst af over £ 100 Millioner. Det Spørgsmaal: »Er denne mægtigt stigende Guldproduktion ikke den naturlige Forklaring for det sidste Tiaars stigende Varepriser?« beskæftiger derfor mange Hjerner.

Før man gaar til en nærmere Undersøgelse af disse Forhold, maa man i store Træk skaffe sig Oplysninger om Klodens nuværende Formue og dens samlede aarlige Produktion. Kun ad denne Vej kommer man til den rette Vur-

dering af den samlede Guldbeholdnings og den aarlige Guldproduktions Betydning for Verdenshandelen og Varepriserne. Selvfølgelig er der ved Skønsberegninger af denne Art Rum for store Afvigelser i Slutningsresultaterne. Men man behøver ingenlunde at famle sig frem i Blinde. Der er faste Holdepunkter for vejledende Overslag.

Dersom man kendte hvert enkelt Lands eller Folks Nationalformue, vilde man ved en simpel Sammentælling kunne regne sig til Klodens samlede Formue. Men slige Opgørelser foretages langt fra i alle Lande. Man maa derfor nøjes med de Oplysninger, der fra Tid til anden er blevne offentliggjorte i en Del af de større Stater.

Tysklands samlede Formue blev i 1902 af Prof. Schmoller opgjort til ca. 200 Milliarder Mk., Steinmann Bucher naaede i 1908 til et Beløb af 320 Milliarder Mk, og den militære Forfatter Fr. v. Bernhardi anslog i indeværende Foraars Summen til 330—360 Milliarder Mk. Omsat i den lettere overskuelige engelske Mønt svarer disse Beløb til resp. £ 10 Milliarder i 1902, £ 16 Milliarder i 1908 og £ 16—18 Milliarder i 1912.

Englands samlede Rigsformue blev i 1903 af Sir Robert Giffen anslaaet til £ 22 $\frac{1}{4}$ Milliarder. Heraf faldt £ 15 Milliarder paa Moderlandet og £ 7 $\frac{1}{4}$ Milliarder paa Kolonierne. Under Hensyn til de senere Aars stærke Fremvækst kan man nu regne med ca. £ 25 Milliarder.

De forenede Staters Formue figurerer i 2 officielle Opgørelser af 1900 og 1904 med resp. £ 18 og £ 22 $\frac{1}{3}$ Milliarder. Ogsaa her kan man uden at regne for højt øge Tallet til ca. £ 25 Milliarder.

For *Frankrigs* Vedkommende findes der store Afvigelser mellem forskellige Opgørelser, men man regner næppe for højt ved at sætte den samlede Nationalformue til ca. £ 15 Milliarder. Den efterfølgende med de her anførte Tal udfyldte Tabel giver et Overblik over disse 4 Staters nu-

værende Formue og Befolkning. Kolonierne er medtagne i Overslaget:

	Befolkning.	Formue.
Tyskland.....	78 Millioner,	ca. £ 17 Milliarder
Frankrig.....	92 —	- - 15 —
De foren. Stater	101 —	- - 25 —
England.....	423 —	- - 25 —

Tilsammen 694 Millioner, ca. £ 82 Milliarder.

Jordklodens samlede Befolkning andrager efter de nyeste Beregninger mellem 1600 og 1700 Millioner. Men skønt de 4 nævnte Storstater kun omfatter rigeligt 40 % af Befolkningensmængden, repræsenterer de utvivlsomt den større Halvdel af Jordens disponible Formue. De i Jorden endnu skjulte Rigdomme er der her ikke Tale om. Beregner man under Iagttagelsen af det sidstnævnte Forbehold de 4 Staters Nationalformue til 50 à 60 % af Klodens samlede Formue, stiger denne til en samlet Sum af ca. £ 150 Milliarder. Dette Beløb svarer efter Kr. 18 pr. Pund Sterling til 2700 Milliarder danske Kroner.

Naar man foretager Skønsberegninger med saa vide Rammer, gør man altid vel i en Gang imellem at gribe efter en hjemlig Maalestok. Sætter vi vor danske Nationalformue med et rundt Tal til 11 Milliarder Kr. og Befolkningensmængden til $2\frac{3}{4}$ Million, faar vi en dansk Formue af 4 Milliarder Kr. pr. Million Indbyggere. Overført paa Klodens samlede Befolkning (1600—1700 Millioner) skulde denne, hvis Danmark repræsenterede Menneskehedens gennemsnitlige Velstand, eje en Formue paa 6,400—6,800 Milliarder Kr. Ifølge det Slutningstal af 2700 Milliarder Kr., vi ovenfor naaede til, maatte Nationalformuen i Danmark altsaa være 2 à 3 Gange saa høj som Gennemsnittet for alle Lande (Kr. 4000 pr. Hoved i Danmark mod et Gennemsnit af Kr. 1600 i den øvrige Verden). Sandsynligheden taler for, at dette Skøn tilnærmelsesvis kan være rigtigt.

Vi har nu to grundlæggende Tal: Verdens disponible Guldbeholdning = £ 3 Milliarder og Verdens disponible Formue = £ 150 Milliarder. Men af Guldet anvendes højt regnet Halvdelen eller £ $1\frac{1}{2}$ Milliard i Form af Mønt og Bankreserver. Over den anden Halvdel disponeres der i industrielle og andre Øjemed. I 1886 anslog Dr. Soetbeer de civiliserede Landes samlede industrielle Guldforbrug til 68 % af hele Produktionsmængden. Nogle Aar senere beregnede De forenede Staters Møntbureau Industriens Guldforbrug til 40 à 50 % af Produktionen, hvori dog sammensmeltede ældre Guldgenstande var medtagne. Det synes herefter forsvarligt i den foreliggende Skønsberegning at sætte Guldsmængdens finansielle Anvendelse til Halvdelen. Vi faar i saa Tilfælde en samlet finansiell Guldbeholdning paa £ $1\frac{1}{2}$ Millard paa den ene Side og en Formue af £ 150 Millarder paa den anden Side af Vægtskaalen. Guldets staar saaledes trods den nyere Tids stærkt forøgede Produktion kun i et Forhold af 1 % til Klodens samlede Formue. Og dette Forhold giver ringe Anledning til Frygt for, at alvorlige Forstyrrelser i Verdens Prisniveau vil blive fremkaldte gennem Guldets vedvarende Anvendelse som Møntmetal.

Den næste Del af Opgaven bestaar i Sammenligningen af den aarlige Guldproduktion med Klodens aarlige Produktion i sin Helhed. Det kunde jo tænkes, at Guldproduktions aarlige Tilvækst relativt oversteg den øvrige Produktions aarlige Tilvækst. Den derved fremkaldte Forskydning i det indbyrdes Værdiforhold mellem Guld og Varer vilde i saa Tilfælde efterhaanden bevirke en Nedgang i Guldets Købeevne.

Mod denne Slutning kan der ikke rejses nogen principiel Indvending. Naar Værdiforholdet mellem Guld og Varer paa et givet Tidspunkt staar som 1 til 1000, saa vil en Forøgelse af Guldsmængden med Halvdelen ved ellers

lige Forhold ogsaa forøge Vareprisen med Halvdelen. Det indbyrdes Værdiforhold mellem Guld og Varer bliver ikke forandret, fordi man i Stedet for $1 = 1000$ sætter $1\frac{1}{2} = 1500$. Gaar man i Henhold til dette Ræsonnement ud fra den Forudsætning, at Guldets stærkt forøgede Produktion er en af Hovedaarsagerne til Vareprisernes Stigning, saa følger af denne Forudsætning den logiske Slutning, at Prisbevægelsen set i store Træk maa ledsage Guldproduktionens Bevægelse. En for stærkt forceret Guldproduktion maa da formindske Guldets Købeevne. Man betaler mere Guld for et vist Kvantum Varer end før. *Varepriserne stiger*. Omvendt vil en for stærkt forceret Vareproduktion forøge Guldets Købeevne. Man faar for en vis Mængde Guld en større Varemængde end før. *Varepriserne falder*. Det her antydede Misforhold mellem Guldproduktionen og Vareproduktionen er, som oven for omtalt, i de senere Aar jævnlighet blevet paapeget som en af Hovedaarsagerne til Dyrtiden. Men det er indlysende, at man ikke kan dømme om Værdien af denne Forklaring, før man har overbevist sig om, hvorvidt den er rigtig. Dersom Kvantitets-Teoriens Talsmænd har Ret, maa der kunne paavises en med Guldproduktionen stigende og synkende Bevægelse i Varernes Prisniveau.

Atter her er man henvist til Skønsberegninger baserede paa spredte Oplysninger. Ifølge en i 1905 foretagen officiel Opgørelse androg De forenede Staters aarlige industrielle Produktion den Gang rigeligt 17 Milliarder Dollars eller ca. £ $3\frac{1}{2}$ Milliarder. Og i 1909 blev Statens øvrige Produktion (Agerbrug etc.) opgjort til ca. £ $1\frac{3}{4}$ Milliard ($3\frac{1}{2} + 1\frac{3}{4} = 5\frac{1}{4}$ Milliarder). Tages der Hensyn til den senere Stigning, kan man nu anslaa den samlede aarlige Produktion til ca. £ $5\frac{1}{2}$ Milliarder. Vi havde i Forvejen beregnet Staternes samlede Nationalformue til £ 25 Milliarder. Den aarlige Produktion skulde herefter andrage rigelig 20 % af hele Formuen. For en Snes Aar siden anslog den

amerikanske Nationaløkonom Edward Atkinson den aarlige Produktion i Staten Massachusetts til $33\frac{1}{3}\%$ af denne Stats Formue. Herefter skulde der kun behøves 3 Aars Arbejde for at skabe en Varemængde af lignende Størrelse som hele den i Forvejen til Stede værende Formue. Massachusetts med sin mægtige Industri danner imidlertid en Undtagelse. Tager man Staternes gennemsnitlige aarlige Produktion, vil der vistnok behøves 5—6 Aars Arbejde for at skabe en til Nationalformuen svarende Værdimængde. Den aarlige Produktion vilde i saa Tilfælde svare til $\frac{1}{5}$ à $\frac{1}{6}$ af den samlede Formue. Denne sidste Beregning stemmer, som de ovenfor anførte Tal viser, nogenlunde med de officielle amerikanske Opgørelser.

Dersom det her anførte Forholdstal mellem Produktion og Formue lod sig overføre paa hele Kloden, vilde man faa et Overblik over Klodens aarlige Produktion ved med det lavere Forholdstal for Øje at beregne denne til ca. $\frac{1}{6}$ af Formuen. Produktionen skulde da andrage ca. £ 25 Milliarder aarligt ($\frac{1}{6}$ af £ 150 Milliarder). Imidlertid er den aarlige Produktionsmængde relativt set utvivlsomt betydelig større i De forenede Stater end i Klodens øvrige Egne. Amerika har enestaaende naturlige Rigdomskilder, som langt overstiger Gennemsnittet. Regner vi med en aarlig Totalproduktion svarende til $\frac{1}{8}$ eller $12\frac{1}{2}\%$ af Klodens Formue, faar vi et mere sandsynligt Talmateriale som Grundlag for vort Overslag.

Vi havde oven for beregnet Klodens Formue til 2700 Milliarder Kr. i danske Penge. Tager vi $\frac{1}{8}$ af dette Beløb, faar vi en samlet aarlig Verdensproduktion af henimod 340 Milliarder Kr. Den nuværende (1911—12) aarlige Guldproduktion kan med et rundt Tal sættes til 2 Milliarder Kroner. Herefter andrager Guldproduktionen rigeligt $\frac{1}{2}\%$ af Klodens hele aarlige Produktion. Men eftersom Guldets ene Halvdel finder Anvendelse i Industrien, bliver det i finansielle

Øjemed disponible Kvantum Guld reduceret til lidt over $\frac{1}{4}\%$ af den samlede aarlige Produktion. Man maa være meget nervøs for at se en Fare for Guldoversvømmelse i dette Forhold. Forøvrigt har der i det praktiske Forretningsliv udviklet sig en automatisk opererende Guldregulator med en meget fint virkende Mekanisme. I gode Tider med let Adgang til Kredit og en deraf følgende stærk Udvidelse af Kreditmidlerne forbruges der større Kvantiteter Guld til Smykker og andre industrielle og kunstneriske Frembringelser. I daarlige Tider med indskrænket Kredit fremdrages der fra mange spredte Kilder bortgemte Guldbeholdninger, samtidig med at der indsmeltes Smykker og andre Guldvarer for at skaffe forøgede Pengemidler. Pengenes Cirkulations-Hastighed er en anden vigtig Faktor ved Bedømmelsen af Guldets Indvirkning paa Varepriserne. Ved en tiltagende Efterspørgsel øges den finansielt disponible Guldsmængde, og Guldet flytter sig hurtigt fra den ene Haand til den anden. Ved en aftagende Efterspørgsel cirkulerer det mindre livligt. De to engelske Nationaløkonomer James og John Stuart Mill har specielt paapeget Cirkulations-Hastighedens Betydning.

Vi kommer nu til det næste Led i vor Undersøgelse: Forholdet mellem Guldets og den øvrige Verdensproduktions aarlige *Tilvækst*. Vi har set, at Guldproduktionen siden 1851—1860 er vokset fra £ 27 Millioner til ca. £ 100 Millioner aarligt. Der produceres altsaa nu omtrent 4 Gange saa meget Guld som for 50 Aar siden. For at bedømme den relative Betydning af denne Forøgelse af Guldsmængden maa vi sammenholde den med Tilvæksten i Produktionen af andre Varer, der dominerer Verdenshandelen. To af de vigtigste industrielle Raavarer er Jern og Kul. Fremgangen i disse Varers aarlige Produktion betegner en tilsvarende Fremgang i Industriens og Agerdyrkningens Udvikling. Industrien udnytter dem direkte. For Agerbruget og Minevirksomheden

repræsenterer de en kraftig Løftestang, der fremmer Produktionen af Fødemidler og Mineprodukter efter en tidligere ukendt Maalestok. Gennem Jernbaner og Dampskibe sættes Klodens forskellige Egne i Stand til at udveksle stadig voksende Kvantiteter af Produkter, for hvilke der tidligere ikke fandtes Afsætning.

Kul.

Verdens Kulproduktion viser følgende Tal i Millioner Tons à 1000 Kg.:

1850	82 Mill. Tons
1860	141 - -
1880	344 - -
1900	687 - -
1910	1100 - -

Jern.

Verdens samlede Jernproduktion ses af følgende Oversigt:

1830	1.468.000 Tons
1850	4.280.000 -
1870	10.550.000 -
1880	18.140.000 -
1890	26.250.000 -
1908	48.000.000 -
1909	60.000.000 -

Staal.

Hertil kommer følgende Forøgelse af Staalproduktionen.

1850	71.000 Tons
1870	620.000 -
1881	5.081.000 -
1908	42.000.000 -
1909	53.000.000 -

Medens Guldproduktionen er bleven forøget 4 Gange, er Kulproduktionen bleven forøget 13—14 Gange, Jernproduk-

tionen 15 Gange og Staal­mængden over 700 Gange. Disse Tal reducerer Verdens Guldproduktion til en forholdsvis ubetydelig Industri og viser os, at Forklaringen om, at Guldproduktionens stærke Tilvækst og Vareprisernes Stigning skulde staa i Forhold til hinanden som Aarsag og Virkning, ikke lader sig udlede af Kvantitets­Teorien.

Man vil mod denne Slutning kunne rejse den Indsigelse, at Guld­et ikke forbruges og fortæres som Fødemidler, Kul og Jern. Dette Argument er i Hovedsagen rigtigt. Men Guld­et fornyer og genføder heller ikke sig selv som Ager­brugsprodukter, Kreatur­besætninger etc. Guld, der frem­drages af Jorden, kan øge Aktiviteten i Guld­minerne saa­ledes, at der fremstilles mere Guld. Det kan ogsaa stimulere Produktionen paa andre Omraader. Men det samme gælder i endnu langt højere Grad om Jern, Kul og andre Mineprodukter.

Agerbruget indtager fra Naturens Haand en privilegeret Særstilling. Af et enkelt Hvedekorn kan der, som Kropotkin har paavist, under heldige Betingelser fremspire saa mange Aks, at det ene Korn afkaster 3000—4000 nye Korn. Men selv om man kun regner med en 20 fold Hvedehøst, staar man her over for et fundamentalt Produktionsprincip, der reducerer den paa Guldets Mængde baserede Kvantitets­Teori til et sideordnet Moment af ringe praktisk Betydning for Varepriserne. Den franske Forfatter, L. de Launay, Lærer ved l'École supérieur des Mines, udgav i 1908 et større Værk om Verdens Guld. Efter at have paavist, at den langt overvejende Del af det Guld, der for Fremtiden tilføres Verdensmarkedet, vil blive uddraget af »fattige« Miner (Erts med ringe Guldindhold pr. Ton) samler han sin Opfattelse af Kvantitets­Teorien i følgende Ord: »Guldproduk­tionens Indflydelse paa Livsfornødenhedernes Pris er ringe om ikke helt umærkelig, og det er i ethvert Tilfælde van­skeligt at udsondre den fra alle andre Aarsager, der udøver en Indflydelse paa Priserne.«

Index numbers.

Dersom man ønsker et afgørende Bevis for, at Guldproduktionens Forøgelse og de i det sidste halve Aarhundrede faktisk indtraadte Prisforandringer ikke hænger sammen som Aarsag og Virkning, yder *The Economist's* Pristal (Index numbers) en fyldig og sikker Vejledning. For at faa et Overblik over Vareprisernes Bevægelser tog Englænderen Newmarch sit Udgangspunkt fra Gennemsnitspriserne i 1845—1850 og satte disse lig 100. Siden 1864 har *The Economist* derefter 2 Gange aarligt, hver 1ste Januar og 1ste Juli, givet en samlet Oversigt over Priserne paa 22 af de vigtigste Varer. Ved at sammentælle disse 22 Priser og dele det udkomne Tal med 22 faar man saaledes et nogenlunde rigtigt Skøn over Verdensmarkedets Prisbevægelser. I Tallet 2200, der svarer til Gennemsnitspriserne i 1845—1850 (22×100), har man et fast Holdepunkt. Det maa imidlertid erindres, at disse halvjaarlige Pristabeller repræsenterer 22 forskellige Varer, der hver især opføres med deres egen Pris. Men da Forbruget af disse Varer er meget forskelligt, indtræder der en til Forbruget svarende Afvigelse i deres Betydning. For at fjerne denne Ulempe har man udarbejdet en i Tiaars Perioder inddelt Oversigt, i hvilken der ej alene er taget Hensyn til hver enkelt Vares Pris, men ogsaa til hver enkelt Vares Betydning for den samlede Omsætning.

Denne Tabel viser følgende Resultater:

Aar.	Gennemsnits Pristal.
1845—1850	100
1861—1870	131
1871—1880	118
1881—1890	96
1891—1900	90
1901—1910	99

Naar man nu til denne Tabel føjer den gennemsnitlige aarlige Guldproduktion, skal Prisbevægelsen, hvis den paa

Guldproduktionens Stigning baserede Kvantitets-Theori er rigtig, følge Guldproduktionens Bevægelser. Stiger Guldproduktionen, skal Varepriserne ogsaa stige. Staar Guldproduktionen stille, skal Varepriserne holde sig paa nogenlunde samme Højde. Synker Guldproduktionen, skal Varepriserne vise en nedadgaaende Tendens. Et Blik paa den saaledes fuldstændiggjorte Tabel viser imidlertid, at Tallene taler et helt andet Sprog:

Aar.	Gennemsnits Pristal.	Gennemsnitlig aarlig Guldproduktion.
1845—1850	100	ca. £ 8 Millioner (1841—50)
1861—1870	131	- - 26 —
1871—1880	118	- - 24 —
1881—1890	96	- - 22 —
1891—1900	90	- - 43 —
1901—1910	99	- - 78 —

Rent overfladisk set kan der hist og her paapeges en samtidig Op- eller Nedgang. Men undersøger man Tallene nærmere, viser det sig, at den formodede regelbundne Forbindelse mellem de to Bevægelser hviler paa et Fejlsyn. Ved en Guldproduktion af £ 26 Millioner i Perioden 1861—1870 steg Prisniveauet til 131. Ved en Guldproduktion af £ 43 Millioner i Perioden 1891—1900 faldt Prisniveauet til 90. Og Guldproduktionens mægtige Forøgelse til £ 78 Millioner i 1901—1910 løftede Prisniveauet neppe til samme Højde som i Perioden 1845—1850, da Guldproduktionen kun androg $\frac{1}{10}$ af det sidste Tiaars aarlige Produktion. Over for disse Kendsgerninger nytter det ikke at fastholde Forklaringen om, at den stærke Stigning i Guldproduktionen er Aarsag til det sidste Tiaars høje Priser.

Imidlertid maa man ikke glemme, at der i disse Tabeller er Tale om 22 Varer. Inden for disses Ramme kan der være store indbyrdes Afvigelser i Priserne, som der maa tages Hensyn til, naar man vil følge *den enkelte Vares*

Prisbevægelser. Naar f. Eks. Sukkerprisen i et vist Tidsrum falder fra 100 til 30, medens Kødprisen samtidig stiger fra 100 til 140, saa faar man ved at sammentælle disse 2 Pristal et Gennemsnit af $170 (140 + 30)$ eller 65 for hver Vare. De to Artiklers Pristal maa følgelig ved en Special-Undersøgelse tages særskilte. Tabellerne med de samlede Pristal giver kun et Overblik over Forandringerne i Prisniveauet i sin Helhed. Men for at bedømme Forholdet mellem Guldproduktionen og Varepriserne er dette ogsaa tilstrækkeligt.

Undersøgelsen har saaledes ført os til den Slutning, at den voksende Guldproduktions Betydning for Varepriserne i høj Grad overvurderes. En Mængde andre Forhold udøver den afgørende Indflydelse paa Prisbevægelsen. Guldet spiller i Virkeligheden en saa underordnet Rolle, at meget stærke opad- og nedadgaaende Priskonjunkturer lader sig føre tilbage til Aarsager, der slet ikke hænger sammen med Guldproduktionens større eller mindre Tilvækst. Man maa her skelne mellem selvvirkende eller primære og sekundære Aarsager. Opdagelsen af nye Jern- og Kullejer, Kornarealets Forøgelse m. m. er selvvirkende Aarsager. Der tilføres Verdensmarkedet nye Kapitalværdier. Det forøgede Varetilbud udøver ved ellers lige Forhold et Tryk paa Priserne. En stærk Nedgang i Verdens samlede Høstmængde er en selvvirkende Aarsag i modsat Retning. Større Krige, nye Opfindelser, Kreditens Udvidelse eller Indskrækning, Spekulationsopkøb, Udvidelsen af Kommunikationsmidlerne, Anlæget af vigtige nye Vandveje som Suez- og Panamakanalen etc. er sekundære Aarsager til Prisforandringer. Hyppigt modbalancerer primære og sekundære Aarsager hinanden. Nye Jernbanelinjer kan fra fjerne Egne tilføre Verdensmarkedet stærkt forøgede Kvantiteter af Kul, Malm, Tømmer og andre Varer, der udøver et Tryk paa Priserne. Men nye Jernbanelinjer kan ogsaa fremkalde en forøget Efterspørgsel

efter Varer i Egne, hvis Befolkninger tidligere var afskaarne fra Verdensmarkedet. Paa den Maade skaffes der et nyt Afløb for Produktionens Tilvækst, og denne udøver et formindsket Tryk paa Priserne. En Krig virker bedømt som Prisfaktor paa lignende Maade. Den ødelægger store økonomiske Værdier, som der efter Krigens Afslutning maa skaffes Erstatning for. Den saaledes fremkaldte abnorme Efterspørgsel virker, saalænge den varer, trods en forøget Produktionsmængde stimulerende paa de paagældende Varepriser. En Nedgang i Høstudbyttet vil ved ellers lige Forhold forhøje Kornpriserne. Men formindsker den daarlige Høst Landbefolkningens Købeevne, vil den aftagende Efterspørgsel trykke Prisen paa andre Varer.

Priskonjunkturerne skyldes i det hele taget saa mangfoldige forskellige Aarsager, at ethvert Forsøg paa at tilbageføre Op- eller Nedgange til en Universal-Aarsag som Guldproduktionen maa modtages med den største Reservation. Man har i den nyere Tid været Vidne til, at Producenter, Finansmænd og Spekulanter har dannet mægtige Andelsforetagender — Truster, Karteller, Corners, Syndicater og Combinations etc. — hvis Herredømme over Priserne har naaet en tidligere ukendt Styrke. Af og til hører man Udtalelser om, at Trusterne efterhaanden vil blive omtrent eneraadende ved Fastsættelsen af Priserne paa Verdensmarkedets Hovedprodukter: Korn, Metaller, Kul, Uld, Bomuld etc. Imidlertid rejser Forholdet mellem Tilbud og Efterspørgsel et naturligt Værn mod vedvarende Magtmisbrug fra disse Sammenslutningers Side. Et praktisk Eksempel vil klarlægge Rigtigheden af denne Opfattelse.

Opdagelsen af nye Petroleumskilder, der tilfører Verdensmarkedet stærkt forøgede Tilbud, vil ifølge foreliggende Kendsgerninger medføre en Prisnedgang, selv om Petroleumstrusterne ved indbyrdes Overenskomster søger at hindre Prisfaldet. De øgede Tilførsler kræver et efter samme For-

hold voksende Forbrug, og for at fremme Salget maa Prisen reduceres. Ellers ophobes der efterhaanden saa store Beholdninger, at selv den stærkeste »Ring« brister. Prisfaldet kan, hvis den nedadgaaende Bevægelse for længe standses, medføre ødelæggende Følger for dem, der har tilbageholdt for store Dele af Produktionen. Mange Erfaringer bekræfter Rigtigheden af denne Forklaring. Priserne paa Hvede, Majs, Kobber, Kaffe og mange andre store Forbrugsartikler er efter kunstigt fremkaldte Stigninger faldne saa brat, at Spekulanterne i de høje Priser jævnlig har mistet mere ved Nedgangen, end de tjente ved Opgangen.

Sølv.

Det mest slaaende Bevis for, at selv den stærkeste Trust med Milliarder til sin Raadighed staar magtesløst over for forandrede Forhold mellem Tilbud og Efterspørgsel, har man i de Eksperimenter, der af nogle af Verdens stærkeste Stater i den nyere Tid er blevne prøvede for at holde Sølvets Pris paa en kunstig Højde. De forenede Stater, Frankrig, Italien, Spanien, Indien, Japan, Kina og Mexiko med flere Lande havde den største Interesse i at opretholde høje Sølvpriser.

I De forenede Stater gik man saavidt for Rigets Regining med regelmæssige Mellemrum at opkøbe mægtige Kvantiteter af Sølv, der blev slaaede til Mønt og opbevarede som disponible, men for Pengecirkulationen fuldstændig overflødige Reservebeholdninger. Man mente paa denne Maade at kunne fremtvinge et til den øgede Sølvproduktion svarende Sølvforbrug, men trods de i denne Manøvre interesserede store Staters kæmpemæssige Anstrængelser lod Prisfaldet sig ikke standse. Paa Grund af nye mekaniske og kemiske Opfindelser blev Sølvet under stadig aftagende Produktionsomkostninger tilført Verdensmarkedet i saa store Mængder, at der kun var Brug for en ringe Del af det til præget

Mønt. Efter det gamle Værdiforhold, $15\frac{1}{2}$ Pund Sølv = 1 Pund Guld, havde Sølv i mange Aar en fast Markedspris af $61\frac{1}{2}$ pence (d) pr. engl. troy ounce standard. Under stadig forbedrede Fremstillingsmetoder faldt Omkostningerne efterhaanden saa stærkt, at man under heldige Forhold naaede ned til en Produktionspris af 16—18 pence. Over for denne Kendsgerning maatte alle Forsøg paa ved kunstige Midler at opretholde en langt over Varens virkelige Værdi fikseret fast Pris mislykkes. Den efterfølgende Tabel viser Nedgangen i Sølvprisen, men den viser tillige, at Sølvproduktionen trods Prisfaldet stadig er gaaet frem. Industrien har paa Grund af den lave Pris i den nyere Tid kunnet optage den væsentlige Del af Sølvproduktionen.

Aar.	Gennemsnitlig aarlig Sølvproduktion.	Gennemsnitspris.
1861—1865	1.101.000 Kg.	$61\frac{1}{2}$ d
1871—1875	1.969.000 -	58 -
1881—1885	2.687.000 -	51 -
1891—1895	4.901.000 -	36 -
1901—1905	5.190.000 -	26 -
1909	6.570.000 -	24 -

Sølvpriserne er i de sidste Par Aar atter gaaet lidt højere. Den staar for Tiden (13. Sept.) i $28\frac{3}{4}$ d. For danske Læsere har denne sidste Tabel en særlig Interesse. Vi havde indtil 1873 her i Landet Sølvmøntfoden. Men i det nævnte Aar gik vi over til Guldmonterfoden og dannede i Forening med Sverrig og Norge den skandinaviske Møntunion. Mange danske Landmænd og deriblandt adskillige fremragende Repræsentanter for Agerbruget har i Overgangen til Guldmonterfoden set et snildt beregnet kapitalistisk Skaktræk mod det arbejdende Samfunds Interesser. Landbrugets Gæld var ligesom al anden indenlandsk Gæld indtil 1873 stiftet paa Basis af Sølvmonterfoden. En Gæld paa tusind Rigsdaler kunde tilbagebetales med tusind Rigsdaler i Sølvmonter. Der-

som vi havde fastholdt Sølv møntfoden, vilde det under de stadig dalende Sølvpriser være bleven lettere og lettere at afvikle ældre Gældsposter. Overgangen til Guld møntfoden tvang Debitorerne til at yde Dækning i Guld. Man kunde efter 1873 ikke mere indlevere Sølvbarrer i Banken og faa præget Sølv mønt i Stedet. Sølv et var paa samme Maade som Kobber blevet reduceret til Brug som Skillemønt. Den Fordel, Landbrugets Debitorer saaledes gik Glip af, har fremkaldt mange, i en krænket Retsbevisthed bundende, højkrastede Klager. Og endnu den Dag i Dag hører man bitre Bebrejdelser mod de Mænd, der i 1873 gennemførte Møntreformen.

Saa langt fra at handle urigtigt eller uretfærdigt har disse Mænd imidlertid indlagt sig stor Fortjeneste ved ligesom Tyskland og andre Lande i rette Tid at forlade Sølv et. Man kan gaa saavidt at sige, at Overgangen til Guld møntfoden i 1873 er den forstandigste finansielle Reform, der nogen Sinde er bleven gennemført i de nordiske Riger.

Et let fatteligt praktisk Eksempel vil vise Læseren, hvad der vilde være sket, hvis Danmark havde fastholdt Sølv møntfoden, efter at Tyskland, Norge, Sverrig og andre Lande efter Englands Forbillede havde indført Guld møntfoden. Mod at købe Sølv til Dagens Pris og indlevere Sølv et til Møntbureauet, vilde vi da fremdeles kunne faa slaaet Sølvdalere eller Sølvkroner i ubegrænsede Mængder. Men i Sverrig, Norge og Tyskland vilde disse danske Sølv mønter ligesom Pengesedler lydende paa Sølv kun blive modtagne efter Sølvets Markedspris. Regner vi med en Sølvpris af 24 d, saa vilde en dansk Sølvkrone uden for Danmark kun være 39 Øre værd, skønt den danske Sølvkrone indeholder lige saa meget Sølv som en norsk eller svensk Sølvkrone. Omvendt vilde de norske og svenske Sølvkroner cirkulere i Danmark til 100 Øre, fordi de i Norge og Sverrig ligesom norske og svenske Pengesedler er indløselige med Guld.

Vort danske Møntvæsen vilde under Sølv møntfodens Bevarelse være blevet degraderet til et antikveret System med alle deraf følgende uheldige Konsekvenser for hele Erhvervslivet. Enkelte Stater som Mexiko har indtil for faa Aar siden fastholdt Sølv et under stadig voksende Ulemper. Den mexikanske Sølv dollar med omtrent samme Sølv indhold som en i De forenede Stater præget Sølv dollar faldt ved Overgangen over Grænsen straks til en Pris svarende til Sølvets Værdi. Der udviklede sig paa alle Omraader saa urimelige Vurderingsforhold, at Mexiko trods sine rige Sølvminer omsider ogsaa blev nødt til at indføre Guld møntfoden.

Hvis nogen dansk Landmand tror, at det danske Landbrug vilde have været tjent med Bevarelsen af Sølv møntfoden, efter at det gamle Værdiforhold mellem Guld og Sølv var blevet forladt, hviler denne Opfattelse paa et fejlt Grundsyn angaaende Pengenes Funktion som Omsætningsmiddel. Medens vi havde Sølv møntfoden, kunde man for Kr. 1000 ej alene købe et til Sølvets Værdi svarende Kvantum Guld efter Forholdet $15\frac{1}{2}$ Pund Sølv = 1 Pund Guld. Sølvets Købeevne rettede sig ogsaa over for alle andre Varer efter denne Basis for de to sideordnede ædle Metalleres Anvendelse som Møntmetal. Retfærdigheden er et udmærket Begreb, men det er ofte vanskeligt at danne sig en fordomsfri Opfattelse af dets Rækkevidde. Naar man udlaaner Penge paa lang Sigt, har man Ret til at forudsætte, at den Mønt, hvormed Laanet tilbagebetales, skal have en lignende Købeevne som den Mønt, Laantageren modtog. Har man udlaant en Pengesum, der svarer til Værdien af 1000 Tdr. Korn, saa er det ikke retfærdigt at dække Laanet med et Pengebeløb, der kun har Værdien af 500 Tdr. Korn. Hvor behageligt det end kan være for Debitor at gøre Brug af en saadan Dækningsmaade, kan Retfærdighedsbegrebet ikke fastholdes i denne Forbindelse paa et moralsk Grundlag.

Sølv et blev forladt, fordi dets Købeevne aftog saa stærkt,

at Sølv møntfodens Bevarelse vilde have forkludret hele vort Pengevæsen og stillet os paa Linje med halvciviliserede Stater. Overgangen til Guld møntfoden var et af fremsynede Mænd med Dygtighed og Held gennemført Forsøg paa at bevare en *til alle Sider* retfærdig Ordning af vort danske Møntvæsen. Og den senere Udvikling har vist, at denne Opgave er bleven løst.

Vore Arbejderforhold.

Særtryk af »Gads danske Magasin«. Oktbr. 1911.

Under det gamle Lavsvæsen blev Forholdet mellem Mestre, Svende og Lærlinge ordnet med Datidens Produktions- og Omsætningsforhold for Øje. De Ældre iblandt os erindrer endnu den rejsende Haandværkssvend som en af Gadens og Landevejens daglige Typer. Hele Bagagen kunde rummes i et Tornister. Hvert Fag tog sig af sine Standsfæller. Og naar Haandværkssvenden længtes efter Forandring, pakkede han sine Sager sammen, greb sin Stok og drog ud i »den vide Verden«. Haandværker-Herberget hørte til Byens faste Institutioner. Men naar den farende Svend havde fundet Arbejde, plejede han at faa Kost og Logi hos Mesteren. Samarbejdet formede sig ofte saa venskabeligt, at man kunde høre munter Sang fra Værkstederne, og ikke sjældent var Svendene om Aftenen selvskrevne Gæster i Mesterens Hjem.

Den Gang saa man i Lærlingen den vordende Svend og i Svenden den senere Mester. Svendeprøver og Mesterskab var de af Faget krævede Dygtighedsbeviser. Der blev vel opretholdt en ret stræng Lavsdisciplin, men Mesteren stod ikke i et fjendtligt Klasseforhold til sine Medhjælpere.

Maskinteknikken fremkaldte hurtigt en Omvæltning i disse borgerlige Forhold, Værkstederne blev kuede eller fortrængte af Fabrikkerne. Haandværkerne kunde ikke

konkurrere med Storindustriens Masseproduktion. Arbejdets Deling blev Løsenet. Og i Stedet for fagligt uddannede Mestre og Svende, der kunde give deres Frembringelser et selvstændigt Præg, traadte Fabrikarbejdere, som inddelte i Sektioner udførte en enkelt Del af et skabelonmæssigt tilrettelagt ensartet Fabriksprodukt. Kvinder og Børn, der i Lavsvæsnets Tid sjældent deltog i det egentlige Værkstedsarbejde, holdt sammen med Maskinerne deres Indtog i Fabrikkerne. Arbejdsgiverne blev utilgængelige for Arbejderne. I Stedet for Mestre og Svende traadte Arbejdskøbere og Arbejdssælgere, der under fortsatte Brydninger gensidigt søgte at aftvinge hverandre de størst mulige Indrømmelser.

Det gamle Tillidsforhold mellem Overordnede og Underordnede er under de nye Tilstande blevet afløst af gensidig Mistillid. Man staar stadig rustet til Kamp. Praktiske Hensyn har ført til gensidig anerkendte Voldgifts-Institutioner, der ved mange Lejligheder gør stor Nytte. Men opnaas der ikke Enighed under fredelige Forhandlinger, erklæres Krigen. Kampmidlet er fra Arbejdernes Side Strejken, fra Arbejdsgivernes Side Lockout'en. Udviklingen har dog medført taktiske Ændringer i Slagplanen. I Stedet for at føre mange smaa lokale Krige har begge Parter foretrukket under Lønkampe og andre Stridigheder at optræde med samlet Styrke. Arbejderne slutter sig sammen i faglige Foreninger, der omfatter hele Landet. Og de forskellige Fag opretter centrale Organisationer, der styrer de samvirkende Fagforeningers fælles Anliggender. Arbejdsgiverne følger Eksemplet. Og Militarismens Principper overføres i Krigstilfælde paa de to kæmpende Lejres Operationer. Man genfinder under Nutidens store Sammenstød mellem Hjemlandets Arbejdere og Arbejdsgivere en lignende Fanatisme som i de Krige, der afgøres udadtil med Krudt og Kanoner.

Naar man med det sidste Slægtleds Arbejderforhold for Øje kaster et Tilbageblik paa Lavsvæsnet, Tid, opdukker

jævnligt det Spørgsmaal: »Har den storindustrielle Masseproduktion med alle deraf følgende sociale Forstyrrelser og Forskydninger ført os nærmere til det af Fortidens og Nutidens Socialreformatorer tilstræbte Maal: »en fredelig og sorgfri Tilværelse for det størst mulig Antal?« Svaret paa dette Spørgsmaal kræver dog mere end en Sammenligning mellem Lavsvæsnets lyse og Stordriftens mørke Sider. Den, der fordomsfrit følger Udviklingen i sin Helhed, maa nødvendigvis komme til den Slutning, at vi gennem Nutidens Arbejderkampe langsomt men sikkert gaar en bedre Fremtid imøde. Men denne Erkendelse udelukker ikke en berettiget Kritik af den Haardhed og Hensynsløshed, med hvilken de økonomiske Krige mellem Arbejdere og Arbejdsgivere altfor ofte udkæmpes. Det er let nok i al Almindelighed at udstede og underskrive antimilitaristiske Fredsproklamationer. Men disse Erklæringer har ringe praktisk Betydning for Menneskeheden, saalænge vi tillader Krigstendenserne at faa Overtaget, hver Gang Styrken af vort fredsæle Sindelag sættes paa Prøve under Stridigheder, der berører vore personlige eller faglige Interesser. Arbejdere og Arbejdsgivere har i denne Henseende meget lidt at bebrejde hverandre. Naar Lidenskaberne opflammes, faar de onde Instinkter Overtaget. Fredsmægleren skydes til Side. Brutaliteten sættes i Højsædet.

Arbejdets Frigørelse.

Efter at Lavsvæsnet med dets mange indsnævrende faglige Regulativer havde overlevet sig selv, blev der forberedt frisindede Reformere med det Formaal at frigøre Retten til Arbejde for tyngende Baand. Denne Bevægelse fandt Lovhjemmel i Forfatningens § 83: »Alle Indskrænkninger i den frie og lige Adgang til Erhverv, som ikke er begrundede i det almene Vel, skulle hæves ved Lov.«

Af Hensyn til »det almene Vel« maatte Læger, Apo-

thekere, Skibsførere og Lærere etc. underkaste sig Duelighedsprøver, før det blev dem tilladt at udøve deres Virksomhed. Men ellers skulde der aabnes alle Landets Arbejdere ligeberettiget Adgang til ærligt borgerligt Erhverv. Stavnsbaandets Løsning — Retten til frit at skifte Opholdssted — var en Forløber for Arbejdets Frigørelse — Retten til at tage Arbejde, hvor det fandtes.

Næringsloven af 1857 var et Kompromis mellem Lavsystemets og Frikonkurrencens Talsmænd. Mange gamle Skranker faldt, men den fulde Erhvervsfrihed blev ikke gennemført, og talrige senere Forsøg paa at føre Udviklingen videre i frisindet Retning er strandede paa Modstand fra Rigsdagens konservative Medlemmer i Folketing og Landsting. Højre holdt paa Bevarelsen af et fagligt Værn for de forskellige Haandværk. Men ogsaa Socialdemokraterne har i Lavsvæsnets Gruppdeling fundet et Forbillede for deres fagligt begrænsede Sammenslutninger. Nutidens Fagforeninger bekæmper ligesom de gamle Lav den fri Konkurrencens Indtrængen indenfor de fagligt afstukne Rammer. Medlemmer af Murernes, Tømrernes, Malernes, Snedkernes og hele Rækken af de øvrige Fagforeninger maa ikke paatage sig Arbejde i mere end ét Fag, selv om de har Viljen og Evnen dertil. Denne Ordning styrker de sammen-sluttede Arbejderes Magtstilling. Men den hindrer Arbejdere, som ikke vil underkaste sig Fagforeningens Tvangsbestemmelser, i det fri Valg af deres Erhverv.

I Lande, hvor Arbejdere med afvigende religiøse, sociale og politiske Anskuelser hver især kan indmelde sig i Fagforeninger af deres egen Farve, er der en vis Bevægelsesfrihed. Man finder saaledes i flere Lande Konservative, Liberale og Socialdemokrater i særskilte Fagforeninger, der dog i Reglen arbejder sammen under Lønkonflikter. I England har Arbejdernes »Trade-Unions« indtil den nyeste Tid bevaret et selvstændigt Særpræg. Store Grupper af engelske

Arbejdere vil ikke lade sig indrullere under Socialdemokratiets Fane. De foretrækker at tilhøre et borgerligt Arbejderparti (Labour party), der i vid Udstrækning respekterer den personlige Frihed og Selvbestemmelsesret.

I Danmark er Fagforeningsbevægelsen saaledes sammen-smeltet med den socialdemokratiske Klassekamp, at Medlemmer af en dansk Fagforening i det offentlige Omdømme uden videre indrangeres blandt Tilhængerne af den socialistiske Statsidé. Der er saaledes i Danmark kommet et vigtigt partipolitisk Moment ind i Arbejdernes Fagforeningsbevægelse, og derved vanskeliggøres fredelige Overenskomster. Naar Arbejdsgiverne hver Dag betegnes og bekæmpes som Fjender af den Samfundsorden, Arbejderne tilstræber, udarter Lønstriden let til en politisk Klassekamp, under hvilken de saglige Hensyn skydes tilbage i anden Række.

Dette Forhold medfører for Arbejderne den Fare, at Lovgivningsmagten jævnligt nærer Betænkelighed ved under det sociale Reformarbejde at yde Arbejderne en økonomisk Støtte, som i Realiteten styrker Socialdemokratiets politiske Magtstilling. Og omvendt hindres Arbejdsgiverne gennem Socialdemokratiets stadigt voksende Herredømme over den fagligt organiserede Arbejdsstyrke i den fulde Udnyttelse af deres industrielle Præstationsevne. Foretagssomheden lammes. Der indtræder hyppige Stagnationsperioder. Udlandets Konkurrenter faar Overtaget. Og naar Arbejdsgiverne saaledes som under den store Lockout i 1899 søger at vælte Aaget fra sig, rykker Socialdemokratiet efter Slaget hurtigt frem igen med uformindsket eller forøget Styrke. For at forstaa denne Udvikling maa man frigøre sig for Klassefordomme og erkende, at Fagforeningernes Indflydelse bunder i den Dygtighed, med hvilken Socialdemokratiet fra en ringe Begyndelse under mægtig Modstand Skridt for Skridt har løftet de organiserede Arbejdere op til højere Lønninger, voksende Anseelse og forbedrede Kaar. Naar

der tales om, at Førerne kun holder Liv i Agitationen for at skaffe sig selv et »Levebrød«, saa er denne Bebrejdelse daarligt begrundet. Ved at sammenholde det opslidende Arbejde, der præsteres af Socialdemokratiets Ledere, med den i Reglen ret tarvelige Løn, der ydes dem af Partiet, har man ringe Grund til at misunde Førerne deres Livsstilling.

Men med al Anerkendelse af det gode, Fagforeningerne har udrettet, maa man stadig følge Udviklingen i sin Helhed. Gør man det, kommer man til den Slutning, at der under Fagforeningernes Herredømme efterhaanden har udviklet sig despotiske Tendenser, der truer med paa Arbejdets Omraade at føre os ind i russiske Tilstande.

Forfatteren mindes endnu den Tid, da Pio, Brix og Geleff hejste den røde Fane. I min Forretning var der den Gang et Par Socialdemokrater, og det vakte stærk Misstemning hos det øvrige Personale, da en af Kontoristerne optraadte som socialdemokratisk Taler paa offentlige Møder. Man søgte at lægge en Pression paa mig for at bevæge mig til at afskedige Socialdemokraterne. Men jeg afviste øjeblikkeligt dette Krav som et fuldstændig uberettiget Indgreb i de paagældende Medarbejderes personlige Frihed. Mange Aar senere fremdrog jeg dette Eksempel overfor en Deputation af 3 Arbejdere, der forlangte, at jeg skulde afskedige to paa mit Væveri beskæftigede Kvinder, fordi de nægtede at indmelde sig i Fagforeningen. Man truede med Strejke, hvis Kravet ikke blev opfyldt, men jeg afviste med Harme Deputationens Forlangende og gjorde gældende, at et Parti, der dagligt prydede sit Program med Devisen: »Frihed, Lighed og Broderskab«, efter min Opfattelse burde skamme sig ved at opstille Fordringer, der tilsigter brutalt at knægte den personlige Frihed. Nu for nylig er man paa et andet Væveri gaaet saa vidt at forlange en Kone afskediget, fordi hendes Mand uden Fagforeningens Tilladelse havde taget Arbejde som Sporvognskusk.

Man spørger med disse og mangfoldige beslægtede Overgreb for Øje uvilkaarligt: »Hvor glider vi hen?« Hvad nytter det, at Grundloven hjemler Landets Borgere den frie og lige Adgang til ærligt Erhverv, naar et politisk Parti lukker Arbejdets Porte for dem, der nægter at godkende dette Partis terroristiske Skaktræk?

Er det ikke paa Tide, at der i alle Landets Egne rejses en kraftig Bevægelse med det Formaal at frigøre Arbejdet for Socialdemokratiets Tvangsregimente? Vi trænger her til et Værn for den personlige Frihed, og det vilde være beklageligt, hvis det ikke blev rejst. Vi, der i dette vigtige Samfundsspørgsmaal konsekvent fastholder Liberalismens Principper, staar paa Forfatningens Grund.

Funktionærer og Arbejdere.

Arbejdernes faglige Sammenslutninger er blevne efterfulgte af Funktionærforeninger med lignende Formaal. Men der er mellem disse Hovedgruppers sociale Stilling en Væsensforskel, der bunder langt dybere, end Medlemmernes Flertal indrømmer.

Naar almindelige Lønarbejdere uden egen Skyld afskediges, maa de finde sig i at gaa ledige, indtil de atter faa Arbejde. Der kan ofte, særlig om Vinteren, gaa lang Tid, før det lykkes, og en Støtte fra Arbejdsløhedskassen, er kun en Nødhjælp. Det er derfor rimeligt, at disse Arbejdere søger at tvinge den normale Løn saa højt op, at den ej alene dækker de nødvendige daglige Udgifter, men giver Adgang til Opsparingen af en Reserve. Den Indvending, at Arbejderne bruger Pengene, enten de tjener lidt eller meget, rammer langt fra alle Arbejderhjem. Anken kan forøvrigt med samme Ret fremføres mod andre Samfundsklasser. Sparsommelighed er en Dyd, der i Danmark dyrkes med meget ringe Interesse. Og heri vil der næppe indtræde en Ændring, saalænge Statsstyrelsen selv præker den Lære:

»Hvad kan det nytte at spare Smaaskillinger? Tag et Lod i Lotteriet, saa kan der i én Trækning vindes mere end ved mange Aars Nøjsomhed!« Men vi gaar tilbage til Emnet.

Funktionærer indtager i Sammenligning med Lønarbejdere en privilegeret Stilling. Er Lønnen ikke rigelig, saa er den i det mindste sikker. Arbejdsløsheden truer ikke Funktionærens Hjem. Hans Stilling forbedres gradvis, og nærmer han sig Aldersgrænsen, har han Krav paa Pension. Af de her anførte Grunde er der en stor og stadig Efterspørgsel efter Funktionærpladser i private Selskabers og offentlige Institutioners Tjeneste. Nedlægger en Gruppe af Funktionærer Arbejdet, vil der i Reglen være langt flere Ansøgere om de ledige Pladser, end Arbejdsgiverne behøver. En Funktionær-Strejke er derfor et meget farligt Eksperiment for de strejkende, naar Adgangen til Pladsernes Besættelse staar aaben for arbejdsvillige Ansøgere. For at forebygge denne Risiko søger de strejkende Funktionærer at skræmme konkurrerende Ansøgere bort ved Trusler om personlig Forfølgelse. Frygten for at blive sat paa den sorte Tavle har overfor mange brugbare Kræfter, der hellere end gerne vilde melde sig til Tjeneste, den ønskede Virkning. De holder sig tilbage for ej at faa »Skruebrækker«-Mærket med alle deraf følgende Ulemper og Lidelser fæstede til deres Navn.

Vi har for nylig set en Gruppe af 300 Sporvognsfunktionærer nedlægge Arbejdet ved et Par af vore Selskaber. Dette staar Funktionærerne frit. Men naar de bagefter optræder, som om de havde erhvervet sig et Monopol paa Besørgelsen af Sporvognstjenesten, maa der nedlægges en Protest mod denne Overvurdering af deres borgerlige Rettigheder. Ofte staar dygtige Ansøgere i en Række af Aar paa Sporvognsselskabernes Ekspektancelister. Der er altid en meget stærk Efterspørgsel efter disse mod Arbejdsløshed sikrede Stillinger. Og forlader 300 Funktionærer deres Pladser, vil der ved fri Konkurrence være mindst 3000 Ansøgere om

dem. Har nu de 3000 danske Borgere ikke samme Ret til Sporvognsarbejde som de 300? Man forstaar, at Skruebrækker-Betegnelsen anvendes, naar en Del af de 300 skiller sig fra deres strejkende Kolleger. Men det vidner om en faglig og forfatningsmæssig Begrebsforvirring, naar en Gruppe af strejkende Funktionærer truer frie danske Borgere, der ikke har noget som helst med den strejkende Fagforening at gøre, med Forrædernes navn, hvis de vover at tage det Arbejde, Fagforeningens Medlemmer har vraget. Her argumenteres der slet ikke mod Arbejdernes og Funktionærernes Ret til at skaffe sig bedre Løn ved alle lovlige Midler. De stigende Priser paa Livsfornødenheder føles mest i Hjem med smaa Indtægter, og vi stræber jo forøvrigt i alle Samfundslag efter forbedrede Kaar. Men der maa i Frihedens Navn protesteres mod strejkende Arbejderes og Funktionærers hensynsløse Overgreb, naar en mislykket Lønkonflikt kalder nye Kræfter frem som Ansøgere til de ledige Pladser. Vi har i de senere Dage i »Socialdemokraten« set velskrevne Artikler om de høje Sukkerpriser. I disse Indlæg beklager Bladet sig i høje Toner over, at »Sukkertrusten« har udelukket den fri Konkurrence, der tidligere regulerede Prisbevægelsen. Retableringen af den fri Konkurrence om Befolkningens Sukkerforsyning anbefales som Værn mod Konsumenternes Udplyndring. Rent bortset fra Spørgsmaalet om den aktuelle Berettigelse til disse Angreb paa Sukkerfabrikkernes Prisnoteringer vidner »Socialdemokraten«s Argumentation om, at Bladet godkender Frikonkurrencens Indgriben mod Trusterne, naar der herved skaffes Fordele for Forbrugerne. Men er der ikke lige saa stor Anledning til at værne om Frikonkurrencens Princip mod Arbejder- og Funktionær-Truster, der ved Vold og Tvang udelukker selvstændige danske Borgere fra Retten til ærligt Erhverv?

Arbejderne synes at glemme, hvor meget de skylder Frikonkurrencens Sejr over tidligere Tidens Indskrænkninger.

Pressefrihed, Forsamlingsfrihed, Talefrihed, Trosfrihed, Valgfrihed og mange andre Former for borgerlig Frihed er Frugten af Liberalismens sejge og langvarige Kampe mod Magthavernes Undertrykkelse af den fri Konkurrences Princip. Men bliver det nødvendigt, vil den Kamp, der tidligere blev ført opefter, utvivlsomt blive gentaget med Front mod Magtmisbrug nedenfra. Tyranniet forandrer ikke sit Væsen, fordi det skifter Navn.

Her er der kun Tale om en lokal Funktionærstrejke af forholdsvis ringe Betydning. Men Fremtidens Udvikling bestemmes af Nutidens Rørelser. Tænker man sig en Generalstrejke af Statsfunktionærer ved Jernbane-, Post-, og Telegrafvæsenet, saa er det indlysende, at hele Samfundet trues af ødelæggende Rystelser, hvis der ikke i Tide skabes et betryggende Værn mod slige Overgreb. Statsfunktionærernes Arbejde omspænder hele Samfundsorganismen. Og skulde der her blive Tale om en Kamp, maa den ende med Funktionærernes Erkendelse af, at de ikke er Samfundets Herrer men dets Tjenere, hvis Lønninger og Arbejdsvilkaar i Overensstemmelse med Grundloven fastsættes af Lovgivningsmagten. De to, for ordnede Samfundstilstande grundlæggende Begreber: Ansvars- og Pligtfølelsen, bør nedenfra som ovenfra samvittighedsfuldt holdes i Ære. Under Lønkampe er begge Parter altfor ofte tilbøjelige til at glemme dem.

Arbejds løn og Arbejds løshed.

Arbejds lønnens Højde lader sig ikke udmaale ved en Sammenligning mellem det i forskellige Perioder for en vis Arbejdsmængde betalte Pengebeløb. Der maa tages Hensyn til Pengenes Købeevne. Det nytter ikke Arbejderen, at hans Dagløn forhøjes fra 4 til 5 Kroner, naar Udgifterne til hans nødvendige Livsfornødenheder under en varig Prisstigning forøges efter samme Forhold. Hans Kaar forbedres kun, naar den stigende Løn dækker en Tilvækst i hans Købeevne.

Samfundet er til enhver Tid bedst tjent med, at Arbejderne opnaar saa høj en Løn, som de givne Produktions- og Omsætningsforhold tillader. Højdegrænsens Fastsættelse kan imidlertid ikke overlades til indbyrdes konkurrerende Arbejdsgivere. Her maa Arbejdernes Organisationer fungere som Løftestang. Et automatisk virkende Regulativ letter Etableringen af den rette Balance. Sættes Grænsen for højt, er et fremtvunget Løntillæg ikke til Gavn men til Skade for Arbejderne. Lønnens Sikring er ét, Arbejdets Sikring et andet. En Arbejder, der tjener 30 Kr. om Ugen ved permanent Arbejde, er daarligt tjent med at faa Lønnen forhøjet til 40 Kr., naar han af den Grund bliver arbejdsløs i 3—4 Maaneder af Aaret.

Man har fra Arbejdernes Side søgt at regulere dette Forhold gennem en Indskrænkning af Arbejdstiden og Produktionsmængden pr. Arbejder. Og i enkelte Tilfælde skaffes der ogsaa ad denne Vej midlertidig Beskæftigelse for Arbejdere, der ellers vilde gaa ledige. Man fordeler Arbejdet paa flere Hænder. Men atter her er der Grænser, hvis Overskridelse hævner sig paa Arbejderne selv. Naar 1000 Bagersvende ved en 10 Timers Arbejdsdag besørger en Bys Brødforsyning, saa vil Indførelsen af en 8 Timers Arbejdsdag ved ellers lige Forhold give Beskæftigelse til 1250 Bagersvende. Fortsætter man ad denne Vej, skabes der — paa Papiret — gennem en 6 Timers Arbejdsdag Adgang for 1667 Svende. Føres Udviklingen videre i samme Spor, faar vi Forholdstallene: 5 Timer = 2000, 4 Timer = 2500, 2 Timer = 5000 o. s. v. Vi føres med logisk Konsekvens ad denne Glidebane til det Resultat, at vi faar Brug for de fleste Bagersvende, naar Arbejdstiden har naaet Nulpunktet.

Denne Bevisførelse afgiver dog ingen gyldig Grund mod en passende Indskrænkning af Arbejdstiden, hvor Arbejdets Art tillader det. Men ved at bruge et Forstørrelsesglas oplyses man sommetider om Forhold, man ikke tidligere

har tænkt over. En Forandring i Arbejdsmetoden, der medfører, at 1000 Bagersvende sættes i Stand til i 8 Timer at producere det samme Kvantum Brød som tidligere i 10 Timer, er baade for Arbejderne og Arbejdsgiverne den sundeste Løsning af Spørgsmaalet. Det samme gælder om Forholdene i andre Fag. En konsekvent gennemført Forbedring af Driften ved Hjælp af nye Maskiner og andre tidssvarende Reforme fører sikrest til et for begge Parter og for hele Samfundet tilfredsstillende Resultat.

Der maa ogsaa ved Lønreformer tages Hensyn til Udlandets Konkurrence. Selv om Arbejdslønnens Betydning for Salgsprisen af det færdige Produkt ofte overvurderes, vil en lavere Løn og en kortere Arbejdstid i et Naboland kunne lamme den indenlandske Produktion til Skade for Indlandets Arbejdere. Eksempelvis anføres en Artikel om Dyrtidsrevolten i Frankrig i »Socialdemokraten« af 7de September i Aar. Efter en detailleret Sammenligning mellem Prisen paa Husleje, Brændsel og Fødemidler, Arbejdslønnens Højde og Arbejdstidens Længde i England og Frankrig gengiver Bladet efter officielle Kilder den Oplysning: »At Arbejdslønnen beregnet pr. Time, for den franske Arbejder forholder sig til Arbejdslønnen pr. Time i England som 64 til 100«. Lignende Undersøgelser har vist, at Tysklands Arbejdere er endnu være stillede end Frankrigs, rent bortset fra, at man i Tyskland gennem Tvangsforsikringer af forskellig Art yderligere reducerer Arbejdernes Dispositionsret over Lønnen.

Der bør dog under Ordningen af danske Løntariffer ikke tillægges udenlandske Forhold af den her nævnte Art større Betydning, end de fortjener. En amerikansk Fabrikant paaviste for nylig under en Diskussion i Deputeretkamret, at der i Japan løber 740 amerikanske Lokomotiver. Skønt Arbejdslønnen pr. Hoved sammenlignet med de i Japans Lokomotivfabrikker gældende Løntariffer er 5 Gange saa høj i

Amerika, *andraget Arbejdsudgiften pr. Lokomotiv* et langt mindre Totalbeløb i Amerika end i Japan. Den fremskredne Teknik i Forbindelse med en intelligent Arbejderstab og en højt udviklet Fabrikdisciplin giver Amerikanerne i mange Brancher et Overtag over Konkurrenter, der efter forældede Principper søger at styrke deres Konkurrencedygtighed gennem et Tryk paa Arbejdslønnen.

Ved Sammenligninger med Udlandet burde vore hjemlige Arbejdere tage Hensyn til, at Danmarks vidt forgrenede sociale Lovgivning relativt set lægger meget faa direkte Byrder paa Arbejdernes Skuldre. Vi har ogsaa gennemført saa store liberale Reforme i Ordningen af vort offentlige Skolevæsen, at Danmarks Arbejdere paa Undervisningens Omraade er meget heldigt stillede. Dette forklarer den Kendsgerning, at et voksende Antal af de saakaldte »Storborgere« i vor Tid rykker frem fra Arbejdernes Rækker.

En af den nye Tids alvorligste Ulemper skyldes de altfor ofte tilbagevendende Perioder med trykkende Arbejdsløshed. En medvirkende Aarsag hertil er den Forstyrrelse, der fremkaldes ved Strejker og Lockout'er, eller Truslerne om disses Iværksættelse. Gennem et fredeligt og roligt udført produktivt Arbejde skabes der erfaringsmæssigt Betingelser for Arbejdets fortsatte Forøgelse. Kunstigt fremtvungne Stansninger i Produktionen medfører ej alene betydelige direkte Tab for de kæmpende Parter. Hele Erhvervslivet lider under Konflikternes Følger, og Samfundet faar forøgede Byrder. Arbejdsløshed avler Drikfældighed, Ladhed, Tiggeri og Opløsning af Hjemmene. Der stiftes Gæld, som tynger paa Fremtidens Budget. Foretagsomheden svækkes. Kapitaler, der under rolige Forhold vilde fremkalde nye Virksomheder hjemme, placeres i udenlandske Forretninger. For at undgaa alle disse Aarsager til Elendighed burde saavel Arbejdere som Arbejdsgivere indprente deres Organisationer den umiddelbart indlysende Sandhed, at Opsparing af Formue

til Hjælp i Fredstid er langt mere frugtbar end Opsparing af Formue til Hjælp i Krigstid.

Sporvognsstrejken.

Som det fremgaar af de foregaaende Afsnit, har Ardejderforholdene sete i store Træk udviklet sig paa lignende Maade herhjemme som i andre Lande. En Mængde Haandværk er sygnede hen. Fabrikker har rejst sig rundt omkring i Landet, og den sejrende Stordrift har med eller uden egen Skyld givet Anledning til fortsatte Konflikter. Arbejdernes samvirkende Fagforbund blev oprettet i 1898, og et Aarstid senere traadte Arbejdsgiverforeningen frem med sit Program. Disse to store Organisationer staar nu med samlet Styrke overfor hinanden. Og skønt Bevidstheden om en Krigs ødelæggende Følger lægger en Dæmper paa Lidenskaberne, viser der sig dog stadig mørke Skyer, som truer med Tordenvejr.

Den i det foregaaende gentagende omtalte Sporvognsstrejke er et bedrøveligt Vidnesbyrd om det militaristiske Tankesæt, der under Modgang aabenbarer sig i Arbejdernes Krigsførelse. Vi har her i Landet heldigvis sjældent set saa raa Udslag af Had og Hævnlyst som ved denne Lejlighed. De strejkende Sporvognsfunktionærer har ikke været tilfredse med at boykotte Selskaberne og forfølge det nyansatte Personale. De har inddraget fuldstændig uskyldige Kvinder og Børn under deres fanatiske Kamptaktik. Vi staar her overfor et nyt og meget alvorligt Samfundsproblem. Hvorledes skal en frugtbar Samvirken mellem Arbejdere og Arbejdsgivere kunne fremmes, naar opstaaende Konflikter trods Voldgift og Overenskomster fører til saa ondartede Overgreb? Helvigvis er denne uhyggelige Episode ret enestaaende i vore danske Arbejders Kamphistorie. Enhver Krig stimulerer Lidenskaberne og ægger daarlige Karakteregenskaber frem. Men vi har med faa Undtagelser hidtil

været forskaanede for saa grove Brud paa almengyldige Retsbegreber, som de hadefulde Angreb, vi har oplevet ved denne Lejlighed. Kvinder og Børn har selv under de skarpeste Sammenstød Krav paa humane Hensyn, og det vidner om en beklagelig Mangel paa Kultur, naar disse Hensyn tilsidesættes. Sker det, maa der skabes en Beskyttelse for den angrebne Part, og de Mænd, der herhjemme resolut har sat sig i Bevægelse for at rejse det saaledes nødvendigjorte Værn, gør en god Samfundsgerning. Dersom Arbejdsgiverne efter en tabt Lockout havde paaført Arbejdernes Familier, Kvinder og Børn et saa raat Forfølgelses- og Boykotningssystem, vilde de samme Mænd, der nu forsvarer dette System som et berettiget Led i deres egen Krigsførelse, have ringet med Stormklokkerne og rejst et Ramaskrig over hele Landet mod Arbejdsgivernes barbariske Optræden.

Der er dog næppe grundet Anledning til Frygt for, at Sporvognsstrejkens Udskejelser maa opfattes som Fingerpeg angaaende Karakteren af fremtidige Lønkonflikter. Den psykologiske Forklaring for de strejkende Sporvognsfunktionærers ubeherskede Hævnlyst ligger lige for Haanden. Intet Nederlag svier saa stærkt til de overvundne som det Slag, der tabes ved egen Dumhed. Ved ærligt at spørge os selv vil vi hver især indefra faa et Svar, der stemmer med denne Forklaring. Og her staar vi ved Løsningen af den Gaade, at en Gruppe af Mennesker, som i Grunden er meget godmodige og i deres daglige Gerning viser sig brave og hjælpsomme, fuldstændig taber Hovedet efter en ved egen Skyld mislykket Krigsmanøvre.

Man forstaar, at Sporvognsfunktionærerne med Krigstaktikkens Skaktræk for Øje valgte en Overrumpling, fordi de mente, at Selskaberne vilde blive nødtte til at bøje sig, naar de stod overfor en pludselig Standsning af Trafikken midt i den travleste Aarstid. Men Funktionærerne tog Fejl,

og de indrømmer ogsaa nu, da det er for sent, at det havde været klogere at akceptere den af Forligsmanden, Direktør Koefoed, foreslaaede Udsættelse af Strejken for at prøve, hvad der lod sig opnaa ved fredelige Forhandlinger. Der var saa meget større Anledning til at vælge denne Taktik, som Hr. Koefoed bevisligt er en overordentlig velvillig og udmærket Talsmand for Arbejdernes Sag.

Men det nytter ikke at præke Moral for fulde Mænd. Man maa vente, til de atter er blevne ædru. Noget lignende gælder om fanatisk stimulerede Kombattanter. De vil ikke lytte til Fornuftens Ord, før Vreden har skaffet sig Afløb, om det end sker paa egen Bekostning. Men sindige Medborgere i Arbejdernes og Arbejdsgivernes Lejr burde med Sporvognsstrejkenes Følger for Øje søge at forebygge lignende Udskejelser under fremtidige Konflikter. Ved i Tide at vælge rettænkende og dannede Repræsentanter letter man i høj Grad Opnaaelsen af et godt Resultat, naar Parterne fører fælles Forhandlinger.

Uden at være Medlem af Arbejdsgiverforeningen har Forfatteren i en Række af Aar paa egen Haand høstet lærerige Erfaringer med Hensyn til Arbejdernes Optræden i Krig og Fred. I 6 Aar var jeg i Slagelsekredsens Fælleskandidat for Socialdemokrater, Radikale og moderate Venstremænd. Skønt jeg aldrig lagde Skjul paa min Stilling til fængende politiske Konfliktpunkter som Forsvarssagen og Brændevinsskatten, ydede Arbejderne mig den mest loyale Støtte ved Valgene. De vidste, hvor jeg stod, og tog mig, som jeg var. Vort 6aarige Samarbejde blev ikke forstyrret af en eneste Mislyd, og jeg lærte under Samtaler med Lederne at omfatte Arbejdernes Anliggender med varm Sympati. Ved en senere Lejlighed opstod en Lønkonflikt paa mit Væveri. Der blev erklæret Strejke, og jeg maatte finde mig i de sædvanlige Angreb, der haglede ned over mig i

»Socialdemokraten«. Men i Modsætning til den af adskillige andre Blade fulgte Taktik optog »Socialdemokraten« uden Indvendinger mine Svar. Redaktionen gav mig Adgang til at ripostere, og mere kunde jeg med Billighed ikke forlange. Jeg vidste, at jeg i Arbejdernes Karakterbog stod mærket som »Manchestermænd«, »Militarist« og »Arbejdskøber«, men Udslag af personligt Had har jeg i Arbejdernes Lejr aldrig været udsat for.

Jeg tror, vi Storborgere gør vel i at se og bedømme den ondartede Sporvognsstrejke som et isoleret Udslag af den stadig ulmende Lønstrid. Lad os rejse en kraftig Protest mod Overgreb fra Arbejdernes Side, naar raa Udskejelser giver Anledning dertil. Men lad os samtidig øve os i en konsekvent gennemført oprigtig Selvkritik. Vender vi fra begge Lejre de gode Sider mod hverandre, saa vil mange Arbejdskonflikter kunne ordnes uden at efterlade varig Bitterhed. Der findes i begge Lejre Freds- og Krigselementer. Det vilde være heldigt, hvis Fredselementerne ret ofte fik Lejlighed til at sige det afgørende Ord.

Slutning.

I »Socialdemokraten« af 14de Septbr. kunde man læse følgende Udtalelser:

»De mindre Fremskridt betyder lidt mere Lys og Hygge, lidt bedre Mad, lidt oftere nye Klæder til Manden, en Smule Tøj til Hustru og Børn.

Arbejderen er nemlig, trods alt, hvad der lyves om ham, et Hjemmets Menneske; hans Stræben gaar stadig ud paa at krybe lidt til Vejrs ud fra de mørkeste Baggaarde, hen til lysere og sundere Lejligheder og fra hele den gammeldags trøstesløse Elendighed op til en menneskelig Tilværelse.

Og Arbejderen er, trods alt, hvad man lyver om

ham, en Børnens Mand. Han og hans Hustru undværer for at deres Smaa kan faa Klæder paa Kroppen og leve saa godt som muligt.

Hele Arbejderpartiets Virksomhed er netop en Kamp for Børnene, der nu lever langt bedre i de Hjem, hvor Fagforeningerne har jaget den værste Nød ud, end i de gamle Elendighedshuler.«

Disse Ord læste jeg — Arbejdsgiveren — medens jeg sad ved et velforsynet Frokostbord. Sandheden i den lille Fremstilling greb mig, og jeg forelagde mig selv det Spørgsmaal: Hvorledes vilde Danmarks Arbejdere nu sidde i det, hvis Socialdemokraterne ikke havde gennemført deres ihærdige Agitation? Men jeg gik i Tanken videre og spurgte mig selv: Hvad har Du gjort for Dine Arbejdere? Svaret formede sig nærmest som en Anklage. Stærkt optaget af mange forskelligartede Interesser glemmer man altfor ofte en Del af de Pligter, der ligger nærmest.

Trods den Bitterhed, de strejkende Sporvognsfunktionærers Optræden har vakt i vide Kredse, bør man ikke glemme alt det gode, Socialdemokraterne og de af dem styrede Fagforeninger i det sidste Slægtled har udrettet for den Samfundsklasse, som mere end nogen anden trænger til en Forbedring af sine Kaar. Havde Arbejderne i de sidste 25 Aar stolet paa den Støtte, Arbejdsgiverne frivilligt vilde have ydet dem, vilde de vistnok være blevne sørgeligt skuffede. Vi Arbejdsgivere kan let blive enige om, at Socialdemokraterne ikke er saa gode, som de burde være. Men de er sandelig heller ikke saa slette, som de ovenfra udmales.

Lad os Storborgere se mildt paa vore Arbejdere, naar de forlanger rimelige Forbedringer af deres Kaar. I mange Hjem virker et Løntillæg som en varmende Solstraale, der

fremkalder Smil i ellers triste Ansigter. Det Ideal, vi Arbejdsgivere bør tilstræbe, kan forklares med faa Ord. Vi bør varetage vore Arbejderes Interesse paa en saadan Maade, at de ser paa os med venlige Øjne, medens vi færdes iblandt dem, og savner os, naar vi gaar paa den lange Rejse.

Valgkreds-Reformen.

Særtryk af Berlingske Tidende.

Vi har længe klaget over Rigsdagens Sammensætning. Der har været altfor faa selvstændige Karakterer blandt vore Lovgivere. Parti-Politiken er udartet i et Tvangssystem, under hvilket Troskab i Overholdelsen af Partidisciplinen sættes over Troskab i Hævdelsen af den personlige Overbevisning. Gruppernes Magt og Indflydelse staar i Forhold til de menige Medlemmers Antal. Rigsdagsmændenes Kvalitet kommer i anden Række. Stemmernes Optælling er afgørende for Lovenes Vedtagelse.

En Sammenligning med andre Landes lovgivende Forsamlinger vidner om, at Udviklingen overalt gaar i samme Retning. Oplyste og ærlige Politikere fortrænges af mindre oplyste og mindre samvittighedsfulde Elementer, naar disse lover blind Lydighed overfor Førerne. En tiltagende Rigdom paa Ord og Løfter ledsages af en tiltagende Fattigdom paa saglig Indsigt, uhildet Dømmekraft og rene Motiver. Kærnen i al sund Politik: Det af Døgnstridens Lidenskaber frigjorte nationale Fremsyn har aftagende Interesse for Flertallet af Nutidens Lovgivere. Det parlamentariske System er under disse Forhold med Rette kommet i Vanry. Vi trænger til en konsekvent gennemført Udrensningsproces for at hindre Flertalsstyrets Misbrug og højne Politikernes dalende Anseelse.

Hvert Land har ved Siden af de her antydede almene Brøst sine særlige konstitutionelle Bekymringer. I Danmark lider vi under en truende Overproduktion af Politikere og en følbar Mangel paa Statsmænd. En særlig Smittefare for Nutidens lovgivende Forsamlinger skabes herhjemme som andetsteds ved den altfor rigelige Tilgang af Mænd, som ved Indtrædelsen i det politiske Liv savner et betryggende økonomisk Rygstød. Smaakaar kan ligesom Velstand og Rigdom forenes med den højeste Hæderlighed. Men Fristelsen til at misbruge Rigsdagsmandatet vokser erfaringsmæssigt med den økonomiske Trang til at udnytte den med Rigsdagshvervet følgende Indflydelse til personlig Fordel. Nogle falder for Fristelsen. Eksemplet smitter, og Demoralisationen breder sig.

Et meget stort og stadigt voksende Antal Vælgere er med god Grund misfornøjede med Rigsdagens Virksomhed og hele den politiske Situation. Men naar der er Tale om gennemgribende Reforme, ryster man paa Hovedet. Forfatningens Valgbestemmelser betragtes af mange Politikere som et Værn mod reaktionære Reformtendenser. Man tvivler om, at Folketingets og Landstingets Medlemmer vil lade sig bevæge til at godkende Grundlovsreformer, som paa væsentlige Punkter ændrer Reglerne for Rigsdagens Sammensætning. Men hvis denne Tvivl er berettiget, saa misforstaar Rigsdagen sin Bestemmelse. Medlemmerne af de to Ting er ikke Vælgernes Herrer, men Vælgernes Tjenere. En Del af vore Rigsdagsmænd trænger til jævnlige at blive mindede om denne Sandhed. Fordrer Vælgerne en Forfatningsforandring, fordi de gamle Valgbestemmelser har ført os ind i et fejlt politisk Spor, saa maa Afgørelsen ligge i Vælgernes Hænder.

Grundlovens § 32 bestemmer, at Antallet af Folketingets Medlemmer skal være efter Forholdet af 1 Medlem til 16,000 Indvaanere. Og angaaende Landstinget siger Grundlovens § 34: »Antallet af Landstingets Medlemmer er 66. 12 ud-

nævnes af Kongen. 7 vælges i København, 45 i større Valgkredse, omfattende Land og Købstæder, 1 paa Bornholm og 1 af Færøernes Lagting.«

Det ses af disse Bestemmelser, at Folketingets Medlemsantal stiger med Befolkningsmængden, medens Landstingets Medlemsantal er fastsat til 66. Forholdet mellem Lovgivernes Antal i de to Ting bliver saaledes talmæssigt set forrykket til Skade for Landstinget, hver Gang der i Henhold til Befolkningens Tilvækst foretages en ny Forøgelse af Folketingskredsene.

Vi har nu 114 Folketingsmænd og 66 Landstingsmænd, ialt 180 Lovgivere for en Befolkning paa $2\frac{3}{4}$ Million. Gennemføres Forfatningens Valgbestemmelser efter Ordlyden (1—16,000), saa vil Folketingets Medlemsantal stige til rigeligt 170. Til Sammenligning anføres, at der til Englands Underhus gennemsnitligt vælges 1 Medlem for ca. 67,000 Indvaanere. Dersom man i England valgte efter Forholdet 1—16,000, vilde Underhuset, der nu tæller 670 Medlemmer, faa Antallet forøget til ca. 2800 Medlemmer.

Der findes her i Danmark faa selvstændigt tænkende Mænd og Kvinder, som ikke er klare over, at vi har altfor mange Lovgivere. Med et samlet Antal paa 100 Rigsdagsmænd, f. Eks. 60 i Folketinget og 40 i Landstinget, vilde vi være rigeligt forsynede for de næste hundrede Aar. Endda vilde det være vanskeligt fra Valg til Valg at finde 100 virkeligt kvalificerede Politikere i vort lille Samfund.

Den Forestilling, at Folketingets Medlemsantal maa forøges med den tiltagende Befolkning, er imidlertid saa indgroet i Vælgernes Bevidsthed, at en Reform i Retning af Antallets Formindskelse ved første Øjekast frembyder sig som en reaktionær Forholdsregel, der er uforenelig med en frisindet Udvikling. Men det er indlysende, at 60 Folketingsmænd kan vælges paa et lige saa demokratisk Valgprogram som 100 eller 150. Endvidere er det absolut sikkert, at An-

tallets Indskrækning vil fremtvinge en Forbedring af Kvaliteten. Dersom Antallet blev formindsket, vilde Partiførerne blive nødsagede til at tage større Hensyn til fremragende Egenskaber hos deres Medlemmer. Hver enkelt Folketingsmand vilde i en lovgivende Forsamling paa 60 langt hurtigere faa sit rette Skudsmaal end i en Forsamling paa 100 eller 150 Medlemmer. Der vilde blive lagt en Dæmper paa den sygeligt udartede Taletrang. Rigsdagsforhandlingerne vilde indeholde mere Kærne og mindre Halm.

Rigtigheden af de her hævdede Betragtninger bekræftes af den i Folketinget indførte Arbejdsdeling. Det af 15 Medlemmer bestaaende Finansudvalg, der i egne Lokaler holder særskilte Møder og fører særskilte Konferencer med Ministrene, afgør praktisk set de vigtigste Spørgsmaal, der behandles i Folketinget. De Afgørelser, der træffes af Finansudvalget, hvis Medlemmer repræsenterer de politiske Grupper i Forhold til disses Antal, bliver sjældent rokkede under de efterfølgende vidtløftige Forhandlinger i Tinget. Men naar 15 udvalgte Rigsdagsmænd saaledes faktisk besørger Folketingets vigtigste Arbejde, saa maa det antages, at et Antal af 60 Folketingsmænd er mere end tilstrækkeligt for Øjemedet. Ved at indskrænke Antallet af vore Rigsdagsmænd vil vi faa flere dygtige og begavede Lovgivere og færre Middelmaadigheder.

Godkendes disse Forudsætninger, saa er det indlysende, at en Ændring af Grundlovens Valgbestemmelser i den her paa pegede Retning er af den største Vigtighed for en politisk Udrensning af Rigsdagen. Lige saa sikkert vil, hvis vi gaar den modsatte Vej, Snakkesaligheden og Evneløsheden brede sig med det tiltagende Antal af Tingenes Medlemmer.

En anden Forbedring bør tilstræbes med Hensyn til Valgmaaden. Fastsætter man Folketingets Medlemsantal til 60 og Landstingets til 40, saa bør Forholdstals-Valgmaaden samtidig gennemføres for begge Ting. Systemet med de

12 kongevalgte Landstingsmænd har forfejlet sin Hensigt. Meningen med denne Bestemmelse i Grundloven har utvivlsomt været den, at Kongen til Befæstelse af Rigsdagens Anseelse skulde udnævne 12 højt ansete og kundskabsrige Politikere som livsvarige Medlemmer af Overhuset. I Praksis har Sagen udviklet sig saaledes, at skiftende Ministerchefer udpeger lydige Partifæller til disse Pladser. Den kongelige Udnævnelse udnyttes i Strid med Bestemmelsens Øjemed til Fremme af partipolitiske Formaal.

Landet vilde være bedre tjent med, at man styrkede Landstingets Anseelse paa anden Maade. Man kunde f. Eks. lade vore 3 store Lærestalter: Universitetet, Landbohøjskolen og den politekniske Lærestalt vælge 2 Landstingsmedlemmer hver og kun beholde 4 kongevalgte Medlemmer. Ved et samlet Antal af 40 Landstingsmænd vilde saaledes 6 Valg blive foretagne af sagkyndige Korporationer. Man kunde for Landstingets Vedkommende gaa videre ad den her antydede Vej og derved skabe et Værn mod en Sænkning af Niveauet.

Selvfølgelig maa man være forberedt paa, at en Del Rigsdagsmænd, der har opgivet andre Stillinger for at ofre sig for det politiske Liv, nødigt vil stemme for deres egen Udelukkelse fra vore lovgivende Forsamlinger. Disse Mænds økonomiske Betænkeligheder kunde man fjerne ved at sikre alle dem, der mistede deres Rigsdagsmandater paa Grund af Indskrænkningen, en livsvarig Pension svarende til de aarligt oppebaarne Diæter. Summen kunde passende afrundes til 2000 Kr. Denne Udgift vilde bortfalde efterhaanden. Og Staten vilde ad Aare kunne give de 100 tilbageblivende Rigsdagsmænd et større Vederlag end nu for det forøgede Arbejde, der vilde kræves af hver enkelt Lovgiver.

Sættes det aarlige Vederlag, der nu ydes hver enkelt af vore 180 Rigsdagsmænd, til gennemsnitlig 2000 Kr., saa har Statskassen en samlet Udgiftspost af 360,000 Kr. paa denne

Konto. Nedsættes Medlemmernes Antal fra 180 til 100, og forhøjes Diæterne fra 2000 Kr. til 3000 Kr., saa bliver Statskassens Udgift ved ellers lige Forhold kun 300,000 Kr. Det vilde i saa Tilfælde ligge nær at give Tingenes 2 Formænd og 2 Viceformænd en særlig Stilling. Ved at lønne Formændene med 8000 Kr. hver og Viceformændene med 4000 Kr. hver, vilde Regnskabet stille sig som følger: 96 Rigsdagsmænd à 3000 Kr. = 288,000 Kr., 2 Formænd à 8000 Kr. = 16,000 Kr., 2 Viceformænd à 4000 Kr. = 8000 Kr., tilsammen 312,000 Kr. Ved den nye Ordning vilde Statskassen saaledes spare 48,000 Kr. aarlig, og vore Lovgiveres økonomiske Stilling vilde helt igennem blive betydeligt forbedret.

Adskillige Mænd, der har ventet paa Valgkredsens Forøgelse for at opnaa Adgang til Deltagelse i Rigsdagsgerningen, vil føle sig skuffede, hvis de her hævdede Anskuelser godkendes af Vælgerne. Det samme gælder om flere af de Mænd, der nu sidder inde med Rigsdagsmandater. Men selv om alle disse Mænd er besjælede af det ærligste Ønske om at arbejde til Gavn for vort Land, staar Hensynet til den Ordning, Samfundet i sin Helhed er bedst tjent med, dog over Hensynet til Personerne.

Det nytter ikke at skjule Sandheden. Vi trænger haardt til en Løftelse af Niveauet. Vore danske Lovgivere nyder indadtil som udadtil aftagende Anseelse.

De sidste Aars beklagelige Begivenheder forklarer kun delvis Aarsagerne til denne Dekadence. Daarlige Indflydelser modbalanceres i politiske som i andre Kredse bedst af kraftige Paavirkninger i modsat Retning. Ligesom en enkelt uhæderlig Politiker kan sprede en voksende Demoralisation omkring sig, kan fremragende Personligheder udøve en løftende og rensende Indflydelse. Vor danske Rigsdag har i de senere Aar haft en altfor ringe Tilgang af Politikere med den ophøjede Karakter og den aandelige Autoritet

der virker dragende paa gode og skræmmende paa daarlige Rigsdagskandidater. Befolkningen bør ved de fremtidige Valg drage Omsorg for saa vidt muligt kun at sende rene Karakterer ind i Rigsdagen. Tvivlsomme Elementer trives i Længden ikke i godt Selskab.

En af de Farer, Vælgerne i alle Lejre bør undgaa, er den overdrevne Tillid til bejlende Kandidaters rosenrøde Reform-Løfter. Frihed og Fremskridt findes paa de fleste Programmer. Slaar en Politiker paa disse Streng, saa raaber Flertallet af hans Vælgere, trods afvigende politiske Stader, begejstrede med i Koret. Men den Opfattelse af Friheden, at den for hver enkelt af os ej alene medfører Retten til at gøre, hvad vi vil, men ogsaa Forpligtelsen til at gøre det, vi under fuldt Ansvar overfor Samfundet bør ville, den Opfattelse betegnes nu til Dags i de fleste politiske Lejre som »Lyrik«. Paa Programmerne figurerer ganske vist Hensynet til Samfundets Interesser i første Række. Men Rigsdagens praktiske Politik afgøres i første Række af Hensynet til Partiernes, som oftest meget smaatskaarne, Særinteresser.

Ministeriet Berntsen har foreslaaet Ændringer i Grundloven, hvorved Valgkredsens Antal forøges til ikke over 132. Valgretten udvides til at omfatte Kvinder, og Vælgernes Aldersgrænse nedsættes fra 30 til 25 Aar. Man er her inde paa det rette Grundsyn ved at fastsætte en Maksimalgrænse for Folketingets fremtidige Medlemsantal. Men denne Reform er lidet tiltalende, naar man samtidig gaar til en Forøgelse fra 114 til 132 Medlemmer. En virkelig Forbedring naar man kun ved at *formindske* Mandaternes Antal og forlænge Rigsdagsperiodens Varighed fra 3 til f. Eks. 5 Aar. Vore Politikere faar da mere Ro til Rigsdagsarbejdet, og Befolkningen forskaanes for den altfor hyppige Deltagelse i nye politiske Valgkampe og hele den dertil knyttede hidsende Agitation.

Det Vendepunkt, vi nu staar ved, vil faa en afgørende Betydning for hele vor fremtidige politiske Udvikling. Vejen opad til sundere og renere politiske Tilstande gaar gennem en Indskrænkning af Lovgavernes Antal. Valgkredsens Forøgelse fører os med ufejlbar Sikkerhed dybere ned i Sumpen.

Danske Diplomater.

Særtryk af »Politiken« Jan. 1912.

Blandt de Opgaver, danske Diplomater til forskellige Tider har haft at løse, staar den rette Ordning af Danmarks Forhold til Tyskland og England nu som før i første Række. Men Forstaaelsen af, at politiske Hensyn til Udlandet i vor Tid maa ses og bedømmes under økonomiske Synsvinkler, har under den foreliggende Situation vist sig mindre klart udviklet, end den burde være. Paa ærlig Vilje skorter det sikkert ikke. Vi har ogsaa blandt vore ledende Personligheder Mænd med høj Intelligens og solide Kundskaber. Men disse Egenskaber erstatter ikke Manglen af medfødt Takt og Lydhørhed for dybe Toner fra nationale Streng.

Økonomiske Hensyn.

Angaaende vort økonomiske Forhold til Tyskland og England giver de efterfølgende Tal letfattelige orienterende Oplysninger. I Aaret 1909 indførte vi fra Tyskland Varer til et samlet Beløb af 256 Mill. Kroner, medens vor Udførsel til Tyskland kun androg 133 Mill. Kr. Vort Salg naaede saaledes kun rigeligt Halvdelen af vort Køb. Andre Aar viser lignende Talforhold. Vi Danske er og har længe været udmærkede Kunder for vore tyske Naboer. Men der er andre Hensyn at tage. Af de tyske Varer gaar Landbrugsprodukter og Metaller til et samlet Beløb af ca. 100

Mill. Kr. toldfrit ind i Danmark, medens saa godt som alle vigtige Varer, vi udfører til Tyskland: Heste, Hornkvæg, fersk Kød, Smør, Skind og Huder m. m. er beskattede med tildels meget høje tyske Toldpaalæg.

Vort økonomiske Forhold til England viser et helt andet Billede. 1909 indførte vi fra England for 114 Mill. Kr., medens vor samlede Udførsel til England androg 330 Mill. Kr. Vort Salg til England var saaledes henimod 3 Gange saa stort som vort Køb. Og medens vi lægger Told paa de fleste engelske Industrivarer, modtager England alle vore Landbrugsprodukter toldfrit. Vore store Eksport-artikler: Smør, Flæsk og Æg viser i 1909 følgende Deling:

Smør: England 167 Mill. Pund.

Tyskland 6 Mill. Pund.

Flæsk: England 185 Mill. Pund.

Tyskland 4 Mill. Pund.

Æg: England 20 Mill. Snese.

Tyskland 0,1 Mill. Snese.

Disse Tal burde give danske Politikere rig Anledning til Eftertanke. Dersom England i det sidste Slægtled ikke havde staaet aabent for vort danske Landbrugs mægtigt stigende Eksportforretning, var vort Erhvervsliv i Byerne og paa Landet utvivlsomt blevet holdt tilbage i sin Udvikling. Naar Danmark overalt i Verden nævnes blandt de ledende Foregangslande paa Agerbrugets Omraade, kan vi først og fremmest takke Englands aabne Marked for de Erhvervschancer, vi ved vort ihærdigt arbejdende Landbrugs Hjælp har udnyttet.

Danske Diplomater, som ikke ser klart paa vort økonomiske Forhold til England og Tyskland, og som i deres febrilske Iver efter at tækkes vor store Nabo mod Syd vækker Uvilje og Mistillid hos vor liberale Nabo mod Vest, gør sig skyldige i en Taktløshed og en Mangel paa diplo-

matisk Kløgt, der kan faa skæbnesvangre Følger for Danmarks økonomiske Fremtid.

Selvfølgelig vilde det være fejlt at overse den Fare, der ligger i et altfor ensidigt Salg til England. Der skabes derved en Afhængighed, som vi bør søge at undgaa. Vi eksporterer aarligt for 30—40 Mill. Kr. Heste og Hornkvæg til Tyskland, og Salget af Fløde og Mælk er i Fremgang. Det vilde være uheldigt for os helt eller delvist at tabe denne Omsætning. Hvert Skridt henimod en Lettelse af vor Eksport Syd paa, der lader sig gennemføre uden at forstyrre vort gode Forhold til England, bør paaskønnes som en Vinding. Men de Lettelser, vi ikke rent forretningsmæssigt opnaar til Gengæld for, at vi er fredelige Naboer og vigtige Købere af tyske Produkter, vil intet Udenrigsministerium kunne skaffe os uden at bringe Ofre, som ligger udenfor den aabne, lige Linje, vi ej alene overfor Tyskland og England, men i hele vor Udenrigspolitik under alle Forhold konsekvent bør hævde. Dette Hovedhensyn, der burde være Kernen i dansk Statsvisdom, fører os fra det økonomiske ind paa det politiske Omraade.

Politiske Hensyn til Tyskland.

Naar vi med vor aktuelle økonomiske Situation for Øje gaar til en Undersøgelse af vort politiske Forhold til Tyskland og England, kræver vor Stilling som lille Nation en velovervejeth Forsigtighed. Det vilde være lige saa taabeligt at fremægge en berettiget Misstemning mod os i Tyskland som i England. Men Valget af vor politiske Kurs maa ikke være underkastet partipolitiske Tilfældigheder. Det mindst konstante i den nyere Tids danske Politik er vore skiftende Regeringer. Vi har set et halvt Dusin Udenrigsministre afløse hverandre i Løbet af nogle faa Aar. Paa den Maade opdrager vi ikke skolede Diplomater, der, som deres engel-

ske Kolleger, kan gøre Krav paa Folkets Tillid under Ordningen af vigtige internationale Spørgsmaal. En varsom Tilbageholdenhed i vor danske Udenrigspolitik er under de givne hjemlige Forhold den heldigste Taktik. Men naar Forsigtigheden hos vore ledende Mænd udarter til Selvopgivelsen eller Svækkelsen af nationale Krav, der er hjemlede selvstændige Nationer, vinder vi ved en saadan Optræden hverken Sympati eller Agtelse. Indadtil fremægges der Protester, og udadtil lader man vore ydmygt bukkende Diplomater staa i Supplikantstilling med Hatten i Haanden.

I Virkeligheden har vi Danske lige siden Krigen i 1864 taget ethvert rimeligt Hensyn til vor mægtige Nabo mod Syd. Vi har følt og beklaget Tabet af den danske Del af Sønderjylland, men vi har samtidig aabent anerkendt den tyske Nations mange udmærkede Egenskaber. Der er fra vor Side ikke blevet lagt den stigende tyske Eksportforretning til Danmark et Halmstraa i Vejen. Vore Toldsatser er gennemgaaende lavere end Tysklands. Midt under de dansk-tyske Traktatforhandlinger nedsatte vi i 1908 frivilligt Tolden paa mange tyske Varer, uden at vor Nabo gjorde Gengæld. Tysklands Fabrikanter og Handlende har i voksende Antal gæstet vort Land og under venskabelige Former erhvervet sig en trofast Kundekres blandt danske Forretningsmænd. Af og til har Tildragelserne i Sønderjylland vakt en berettiget Harme paa denne Side af Grænsen, men hvert Forsøg paa at boykotte tyske Fabrikanter, fordi tyske Embedsmænd er optraadte med hensynsløs Haardhed mod danske Sønderjyder, er straks blevet slaaet ned. Ikke faa tyske Skribenter har lige indtil de seneste Dage fordømt de gængse Overgreb i Sønderjylland med langt skarpere Ord end vor egen danske Presse. Og der gaar næppe en Dag, uden at man her i Danmark holder Tysklands flittige og handlekraftige Befolkning frem som Forbillede for vor fremadstræbende danske Ungdom. Endog

Kejseren omtales jævnlig langt mere fordomsfrit og retfærdigt i den danske end i den tyske Presse. Vi beundrer i Tysklands Overhoved den intelligente Fyrste, der blandt Nutidens Regenter staar som en helstøbt Personlighed med Evnen og Kuragen til at hævde en selvstændig Opfattelse trods alle parlamentariske Automat-Doktriner.

Naar der i Danmark ytrer sig en Misstemning mod Tyskland, skyldes det saa godt som altid Magtmisbrug i Sønderjylland. Og den Dag, da vi Danske skulde staa som tause Tilskuere til slige Overgreb mod vore brave sønderjyske Brødre, vilde være en Dommedag for vort Folk.

Tanken om et dansk Retskrav paa Generhvervelsen af den danske Del af Sønderjylland er for længe siden opgivet. Men det er en historisk Kendsgerning, at Prøjsen og Østrig i 1866 traktatmæssigt anerkendte de danske Sønderjyders kollektive Ret til frit Valg af deres Nationalitet. En senere Traktat har befriet Prøjsen fra de i 1866 paatagne Forpligtelser, men den moralske Retsbevidsthed og Haabet om en Genforening lever usvækket videre. Og dersom en fraskilt tysk Grænsestamme i 50 Aar under ubrødelig Kærlighed til sit gamle Fædreland havde lidt og stridt saaledes, som de danske Sønderjyder har gjort det, vilde man i hele det tyske Rige fra Kejserens Hofborg ned til den mindste Hytte have prist denne Troskab i de varmeste Ord.

Vel er Danmark et lille Land, men Sønderjyderne kender og føler Sandheden i den tyske Digters Ord:

»Es ist das kleinste Vaterland der grössten Liebe nicht zu klein;
Je näher es Dich rings umschliesst, je näher wird's dem Herzen sein.«

Politiske Hensyn til England.

Danmarks politiske Forhold til England kan forklares med faa Ord. Vi har fra gammel Tid blandet Blod med

vore angelsaksiske Stammefrænder. Adskillige af Danmarks mest navnkundige Mænd som Holberg og Grundtvig har modtaget livsvarige Paavirkninger fra England. Og blandt de talrige Forfattere af lærde Afhandlinger om Shakespeare skal Georg Brandes i selve England staa i høj Anseelse og være mest læst. Den fri Adgang til Englands aabne Marked har knyttet en Mængde Baand mellem engelske og danske Forretningsmænd. Danske Skibe færdes uafbrudt mellem engelske og danske Havne. Flertallet af Danmarks Landmænd har i mange Aar arbejdet med den engelske Eksport for Øje. Og Kendskabet til det med Dansk nært beslægtede engelske Sprog har i den sidste Snes Aar taget et mægtigt Opsving, der bl. a. ytrer sig i en stadig voksende Interesse for den kernesunde engelske Literatur. Den nære Slægtskabsforbindelse mellem det engelske og det danske Kongehus har i høj Grad bidraget til at styrke Venskabsbaandet mellem de to Nationer. Englænderne er altid sikre paa en venskabelig Modtagelse i Danmark, og vore engelske Frænder gør med rundhaandet Gæstfrihed Gengæld, naar vi besøger dem. Strømmen af vore danske Udvandrere er i mange Aar gaaet til de Forenede Stater. Her sætter man ligesom i England Pris paa Nordboerne. Disse faar Lov til at tale deres eget Sprog og synge deres egne Sange. Ingen separatistisk Lovgivning lægger dem Hindringer i Vejen. De føler sig som fri Borgere i et frit Samfund. Er det ikke forklarligt, at Sympatierne under de her skildrede Forhold mere og mere drager os Danske sammen med Angelsakserne? Og er det ikke forstaaeligt, at Englands Optræden mod Boerne efter den sydafrikanske Krigs Afslutning og de franske Kanadiers selvstændige Stilling under engelsk Overhøjhed fremkalder Sammenligninger med Sønderjydernes Behandling under tysk Herredømme?

Vi Danske behøver ikke at nære Frygt for, at aabne og ærlige Udtalelser af den her antydede Art skal fornær-

me Tysklands Kejser eller saare fordomsfrit tænkende Tyskere. Disse indrømmer, at en større Varme i Danmarks Venskabsforhold til Tyskland er betinget af en mere imødekommende Optræden fra *tysk* Side. Et er sikkert. Dannede Tyskere sætter ligesom dannede Angelsaksere mere Pris paa en frejdig og mandig Drøftelse af nationale Mellemværender end paa kejtede og ængstelige Politikeres uldne Diplomati.

Korset.

Vor samvittighedsfuldt udarbejdede, fint forgrenede danske Rangforordning har næppe sit Sidestykke i noget andet Land. Lider vi under en Mangel paa store Genier, saa har vi til Gengæld en Rigdom paa Midler til i vore offentlige Personers ydre Udstyr at dække over Savnet. Endnu mindes man sommetider Heibergs uartige Kvad angaaende den intime Forbindelse mellem gyldne Stjerner og tomme Hjerner. Og sikkert er det, at det i mange frisdannede Krese vakte en glædelig Overraskelse, da Ministeriet Zahle straks ved sin Tiltræden offentlig gav Afkald paa ministerielle Uniformer og Dekorationer. I og for sig kan Modtagelsen af en Orden være et meget uskyldigt Udslag af den menneskelige Forfængelighed. Bider Ormen ikke paa det Sted, saa gnaver den paa et andet. Faa af os er fri for en Higen efter Udmærkelser.

Vurderingen af en Ordensdekoration hænger sammen med de Forhold, der er Aarsag til Udmærkelsen. I Reglen ledsages Udnævnelsen ikke af nogen Motivering. Og det er sikkert en god og forstandig Skik. Havde man under almindelige Forhold tildelt Marcus Rubin et Storkors uden at give nogen nærmere Forklaring, vilde der næppe have hævet sig en eneste Stemme imod denne Udmærkelse. Maa-ske kunde han som højtstaaende Embedsmand ikke undgaa at tage imod Æren, selv om han havde ønsket det. Men

vort danske Diplomati mente her at have fundet en Lejlighed til at udmærke sig selv i Tysklands Øjne. Hensynet til nationale Strømninger indenfor Danmarks egne Grænser blev skudt til Side. Fristelsen til at bukke en Gang til sydefter var for stor.

Men de diplomatiske Beregninger slog fejl. I Stedet for at overbevise Tyskland om et tyskvenligt Sindelag vakte den opsigtvækkende Dekoration rundt om i Danmark slumrende Følelser, der gav sig Udtryk i modsat Retning. Og i England fulgte man forundret dette højst besynderlige diplomatiske Skaktræk, som det danske Udenrigsministerium under Trommehvirvel og Trompetstød lagde Navn til.

Som det var at vente, maatte Ministeriets udæskende Optræden øve den stærkeste Paavirkning paa de mest sensible nationale Streng. Aage Westenholz, en af vort Lands kækkeste og ridderligste Personligheder, sendte sit af Kong Christian den Niende modtagne Ridderkors tilbage, og en kendt og anset Landmand fulgte Eksemplet. Impulsive Naturer kan gøre Skade, men de kan sandelig ogsaa gøre Gavn. Vi trængte til et kraftigt Udtryk for den Misstemning, den nye udenrigsministerielle Kurs har fremkaldt. Og Westenholz har sammen med en Del Bebrejdelser sikkert modtaget fyldige Beviser for, at hans Protest har givet Genlyd hos Meningsfæller i alle Danmarks Egne. Vort danske Diplomati har atter en Gang gjort Skade, selv om Hensigten utvivlsomt har været at gøre Gavn.

Der er nu Tale om, at vor Udenrigspolitik skal gøres til Genstand for Forhandlinger paa Rigsdagen. Vilde det under disse Forhold ikke være rigtigst baade af skyldige Hensyn til Kongen og til Folket, at hælde Olie paa de oprørte Bølger.

Det kan med ufejlbarlig Sikkerhed siges, at den Hose-

sokkepolitik overfor Tyskland, som vi i den senere Tid har været Vidne til, ikke har gavnet vort Land.

Vor danske Politik er og bør være en loyalt gennemført Fredens og Venskabets Politik saavel overfor Tyskland som overfor England. Følger vi denne Kurs, og hævder vi vor Ret til vedblivende at følge den, er vi paa den sikreste Vej til Bevarelsen af vor nationale Selvstændighed.

Danmarks Finanser.

Særtryk af »Børsen« Nr. 98 og 99 for 1912.

I.

Af forskellige Grunde er Danmarks økonomiske Situation i de senere Aar drøftet under mere eller mindre pessimistiske Synsvinkler. Senest har Cand. polit. Carl Thalbitzer i nationaløkonomisk Forening holdt et Foredrag, der hjemme og ude har givet Anledning til en for Danmark meget ugunstig Omtale. I det ansete norske Blad »Tidens Tegn« gives eksempelvís under Overskriften: »Staar Danmark foran økonomisk Ruin?« et Referat, der ender med Erklæringen: »De efterfølgende Talere sluttede sig ganske til Indlederen«. Og i »Social-Demokraten« indledes en Redaktionsartikel med de to med fede Typer trykte Spørgsmaal: »Hvor er Nationalbankens Penge? Staar Danmark overfor en økonomisk Katastrofe?«

Det vilde imidlertid være fejlt at beskyldte en kundskabsrig og forstandig Mand som Hr. Thalbitzer for den Hensigt at skade Danmarks Anseelse og Kredit. Han har i advarende Ord paavist Faren ved vor stærkt voksende Gæld til Udlandet og mindet om, at Danmark for 100 Aar siden var blandt de nødlidende Stater, der standsede deres Betalinger. Uheldigvis kan ingen Foredragsholder forhindre, at løsrevne Sætninger af hans Udtalelser misforstaas og eksporteres i misfortolket Form. Men lige saa sikkert er det, at slige Misforstaaelser kan gøre megen Skade, naar de

af pessimistisk inficerede Spaamænd udnytted som Reklame for det mørke Syn, som hvert Land i Verden i gode som i daarlige Tider har troende Talsmænd for.

Et gammelt Ord siger, at naar Løgnen har faaet 24 Timers Forspring, vil Sandheden aldrig indhente den. Denne triste Betragtning bør dog ikke afholde sandhedskærlige danske Mænd fra at fremsætte og begrunde deres fra Pessimisternes Syn meget afvigende Mening om Danmarks finansielle Stilling.

Lad os begynde med det værste, der kan siges om os. Vi Danske er ikke saa sparsommelige, som vi burde være. Altfor mange iblandt os savner den rette Forstaaelse af den af Bankdirektør Emil Meyer fornylig i »Tilskueren« fremholdte filosofiske Leveregel, at Indskrænkningen af Udgifterne til blot lidt mindre end Indtægterne resulterer i Tilfredshed, huslig Lykke og økonomisk Frihed, medens den uheldige Vane at lade Udgifterne krybe op over Indtægterne resulterer i Humørsyge, Splid i Hjemmet og økonomisk Afhængighed.

I enhver Drøftelse af et Folks Økonomi vil der stedse blive hævdet forskellige Anskuelser. Danmark danner ingen Undtagelse, og det er heldigt. Brydninger vækker til Eftertanke. Taagede Forestillinger viger for større Klarhed. Sammentrængt i Korthed lyder den Lære, Forfatteren af nærværende Artikel har uddraget af Kendsgerninger, der ligger aabne for enhver, som vil gøre sig den Ulejlighed at se dem, saaledes: Der findes i Danmarks Historie fra de ældste til de nyeste Tider næppe et eneste Afsnit, hvor det økonomiske Velvære har staaet saa højt, og hvor det Grundlag, hvorpaa det hviler, har været saa fast og solidt som i den sidste Snes Aar. Bedre Tider end de nuværende har Danmark aldrig kendt. Der er meget endnu at rette og ændre. Mange Medborgere trænger til forbedrede Kaar. Megen Nød og Elendighed kræver helbredende Lægemedler.

Men maaler vi Fremskridtet, vi har naaet, efter de Milepæle, vi har passeret og de aktuelle Brøst, andre Befolkninger endnu lider under, saa leder vi i Verdens Riger og Lande forgæves efter et Samfund, der bedømt i sin Helhed staar heldigere i økonomisk og højere i kulturel Henseende end Danmark. Men ét er det at fremsætte Paastande, et andet at føre Bevis for deres Rigtighed.

Statens Gæld.

I 1911 androg Danmarks Statsgæld 336 Mill. Kr. (254 Mill. udenlandsk og 82 Mill. indenlandsk). Men til Gengæld blev Statens Aktiver opgjorte til 710 Mill. Kr. Alene Statens Jernbaner er bogførte med en Værdi af 262 Mill. Kr. Statsgældens Beløb giver saaledes ringe Anledning til Bekymringer. En Sammenligning med nogle andre Lande, der nyder usvækket Tillid i Finansverdenen, viser vor danske Statsgælds relative Højde:

	Befolkning.	Statsgæld.
Australien.....	4 $\frac{1}{2}$ Mill.	4540 Mill. Kr.
New Zealand	1 —	1458 — -
Belgien	7 $\frac{1}{2}$ —	2700 — -
Danmark.....	2 $\frac{3}{4}$ —	336 — -

Australien og New Zealand konkurrerer med Danmark om Englands Forsyning med Landbrugsprodukter. Belgien har ingen Krigsflaade og sparer saaledes betydelige Summer paa denne Konto.

Den samlede Gæld.

I 1872 havde vi ca. 130 Mill. Kr. mere til Gode i Udlandet end vor samlede udenlandske Gæld. I 1890 stod Gæld og Tilgodehavende omtrent lige. I 1900 var Gælden 220 Mill. Kr. større. I 1907 var Gældens Overvægt ca. 525 Mill. Kr. I 1909 skyldte vi Udlandet ifølge forskellige samstemmende Skønsberegninger ca. 800 Mill. Kr., og for Tiden opgøres

vor udenrigske Gælds samlede Overvægt til 900 à 1000 Mill. Kr.

Statsgælden udgør saaledes kun 30 à 40 pCt. af den samlede Gæld. Og selv om man erkender, at andre Landes Gældsbalancer ved en samlet Vurdering af fast og løs Gæld vil vise lignende Bevægelser som Danmarks, er der dog al Anledning til at advare mod det forcerede Laanesystem, vi i de senere Aar er komne ind paa. Staten og Kommunerne har i altfor hurtigt Tempo ladet Udgifterne overstige Indtægterne i Stedet for med fast Haand at regulere Balancen. Men Tallet, 1000 Mill. Kr. *samlet* Gæld, giver ikke mindste Anledning til Frygt for, at Danmark ikke skulde være i Stand til fuldt ud og prompte at efterkomme sine finansielle Forpligtelser overfor Udlandet.

Solgte Kreditforenings-Obligationer.

Den største Del af vor udenlandske Gæld er stiftet gennem Salg af Kreditforenings- og Statsobligationer. Den Frygt, at den fremmede Ejendomsret til disse Gældsbeviser skulde lægge et Tryk paa vor nationale Selvstændighed, vidner om en overdreven Nervøsitet. Alt, Ejerne kan forlange af os, er Rentens prompte Betaling og udtrukne Obligationers Indløsning efter Parikurs. Sættes Renten med et højt Tal til 30 à 35 Mill. Kr. aarligt, saa viser dette Tal Vægten af vore Forpligtelser paa denne Konto. Gaar Kurserne paa Obligationerne i daarlige Tider ned, saa kan de fremmede Ejere ikke fremtvinge en Indløsning. De maa til enhver Tid nøjes med at afhænde dem, til hvad de er værd. Tabet ved Tilbagekøb til nedsat Kurs bliver ikke Danmarks men Udlandets. Vel er vore Kreditforeninger tilbøjelige til at godkende for høje Ejendomsvurderinger, men da de kun yder Laan i 1ste Prioritet og sjældent gaar højere end Halvdelen af Taksationsværdien, er Risikoen saa ringe, at disse gennem Laantagernes kollektive Garanti sikrede Pa-

pirer med Rette betegnes som første Klasses Sikkerhed. Sommetider har Kreditforeningernes Obligationer staaet i en højere Kurs end Statsobligationerne.

Gældens Vækst.

Naar Gælden i længere Tid vokser hurtigere end Aktivmassen, er der Fare paa Færde. Men vokser Gælden efter et lignende Forhold som Omsætningen og Formuen, er der ingen Maksimalgrænse for Gældens Højde. Naar en Forretning med en Formue paa 400,000 Kr. og en Omsætning paa 1 Mill. Kr. skylder 200,000 Kr., saa andrager Gælden 50 pCt. af Formuen. Naar den samme Forretning ad Aare har naaet en Formue paa 1 Mill. Kr., og Gælden ved ellers uforandret Soliditetsgrundlag er vokset til 500,000 Kr., er der samme Forhold mellem Gæld og Formue som før. Og stiger Formuen til 2 Mill. Kr., medens Gælden holdes paa Kr. 800,000, saa andrager Gælden kun 40 pCt. af Aktivmassen. Skønt Gælden er fire Gange saa stor, er der paa den her givne Basis ingen Grund til Mistillid.

En aktiv Befolknings samlede udenlandske Gæld kan periodisk stige meget stærkt, uden at der er Anledning til økonomiske Bekymringer. For at kunne dømme rigtigt om Gældens Karakter maa man kende de Aarsager, der har fremkaldt Gældsforøgelsen.

Gældens Aarsager.

En Gæld er i den normale Forretning Resultatet af en indrømmet Kredit. Gældens Højde svarer til Kreditorernes Tillid. Overskrider Tillidsgrænsen, opsiges eller formindskes Krediten. I gamle Dage var det blandt Forretningsmænd almindeligt at indrømme Købere en lang Varekredit. Danmarks Købmænd stod saaledes før 1864 i en betydelig Varegæld til Hamborg og andre tyske Byer. Kredittiden var ret almindelig 6—12 Mdr. Vor samlede løse Varegæld til Ud-

landet var den Gang utvivlsomt meget stor, men dens Beløb staar ikke bogført i Statistiken. Efter Krigen blev Omsætningen efterhaanden overført til København. Danske Grossister er i det sidste Slægtled efter en stadig stigende Maalestok blevne Varekreditorer for Landets Købmænd. For at kunne yde den forlangte Kredit har Grossister og Fabrikanter været nødsagede til selv at benytte en voksende Vare- og Pengekredit. Den i Udlandet benyttede Varekredit har særlig i den sidste halve Snes Aar været i Aftagende, fordi denne Form for Kredit er dyrere end Pengekrediten. Renten af Banklaan er i Reglen langt lavere end den Rabat, der kan opnaas ved kontant Betaling af Vareposter.

Naar der nu er Tale om den merkantile Del af Danmarks *løse Gæld*, saa maa et nogenlunde sagkyndigt Skøn over Gældsforøgelsens nationaløkonomiske Virkninger bl. a. hvile paa et nøje Kendskab til Omfanget af Varekreditens Ombytning med Pengekrediten. Den Omstændighed, at jeg som Købmand overflytter en udenlandsk Gæld paa 1 Mill. Kr. fra Varekreditorer til Pengekreditorer, forværrer ved ellers lige Forhold ikke min Status. Og naar andre danske Købmænd gør det samme, kan Landet udmærket være tjent med denne Ompostering. Aarsagen til, at Pengekrediten ikke eller kun for en mindre Dels Vedkommende søges i Indlandet, er som oftest den, at Pengene er billigere i Udlandet end her hjemme. De Regler, der gælder for Køb af Varer, gælder ogsaa for Køb af Kredit.

Jeg har som Købmand jævnligt hørt Udtalelser om Danmarks løse Gæld, der vidnede om, at Talerne savnede det nødvendige Kendskab til det praktiske Forretningslivs Pengeforhold. Den Kendsgerning, at en forøget Omsætning kræver forøgede Pengemidler, som maa søges der, hvor de til enhver Tid kan faas paa de gunstigste Vilkaar, er mange af den voksende løse Gælds teoretiske Modstandere ikke tilstrækkelig fortrolig med.

Ved Sidea af den her paapegede Aarsag til den merkantile Pengegælds Vækst taler en Mængde, af det sidste Slægtleds økonomiske Udvikling uddragne Oplysninger for sig selv.

Danmarks økonomiske Udvikling.

Handel. Vor udenrigske Vareomsætning (Specialhandelen) ses af følgende Tal:

1876/80	348 Mill. Kr.
1896/1900	616 — -
1911	1155 — -

Skibsfart. Vor Dampskibsflaade viser følgende Tilvækst:

1870.....	89 Skibe paa tilsammen	10,000 Tons
1900.....	483 — -	247,000 —
1910.....	650 — -	420,000 —

Pengevæsen. Bankernes Indlaan:

1870	33 Mill. Kr.
1890	132 — -
1900	311 — -
1910	776 — -

inkl. Sparekasse-Konti.

Sparekasseindskud.

1870	118 Mill. Kr.
1891	449 — -
1910	840 — -

inkl. Reservefonds m. m.

Hertil kommer ca. 120 Mill. Kr. Bankindskud paa Sparekassevilkaar. Tilsammen er der saaledes indbetalt henimod 1000 Mill. Kr. Sparepenge. Selve den Kendsgerning, at et saa stort Beløb er overladt vore Sparekasser og Banker til Forvaltning, er et Bevis paa Befolkningens Tillid til disse Institutioner. Og Bankkrisen i 1908 har kun rent midlertidigt røkket den.

Livsforsikringer. Denne Form for Opsparingen af en Reservefond er først i den sidste Snes Aar trængt ind i Befolkningen. Den samlede Forsikringssum nærmer sig nu 700 Mill. Kr. med aarlige Præmie-Indbetalinger paa ca. 25 Mill. Kr. Det drejer sig altsaa her om Erhvervelsen af et meget betydeligt Aktiv, der stadigt vokser. Alene paa denne ene Konto indbetales der aarligt et Beløb, som vilde dække en 4 pCt. Rente af ca. 600 Mill. Kroners Gæld. Der optages af og til Laan paa en Del af Policerne, men der savnes Oplysning om Laanebeløbets Størrelse.

Brandforsikring af faste Bygninger og Løsøre samt Søforsikring og Kreaturforsikring m. m. viser i det sidste Slægtled en Fremgang, der ifølge Konferensraad Falbe-Hansens Skønsberegninger langt overstiger hele den samtidige Tilvækst i vor udenrigske Gæld.

Nationalbanken.

Det er af største Vigtighed, at vort Lands ledende Bankinstitut bevarer Indlandets og Udlandets urokkelige Tillid. Hele vort Møntvæsen forvaltes af Nationalbanken. Dens Pengesedler er paa »Anfordring« indløselige med Guld. Og hvis der var mindste Grund til at tvivle om Sikkerheden af de af Banken ydede Garantier, vilde en offentlig Advarsel ledsaget af en gennemgribende Kontrol være paakrævet. Men intet tyder paa, at Nationalbanken har indladt sig paa fejle eller hasarderede Dispositioner. Snarere kunde der være Grund til at bebrejde Banken dens altfor strenge Fastholden ved konservative Forretningsprincipper. Dens Guldbeholdning er rigelig, og dens øvrige Valuta yder Bankens Kreditorer og Aktionærer fuldt ud betryggende Sikkerhed. Selv meget solide Industripapirer vrages af Nationalbanken paa Grund af den med alle industrielle Foretagender forbundne Risiko. Og under Krisen 1907—08 brugte Bankens

Direktion Diskontobremser saa haardt, at dens Vekselrente fra December 1907—Januar 1908 hævede sig til 8 à $8\frac{1}{2}$ pCt.

Medens en Række af andre Stater, deriblandt Rusland, Østrig, Italien og De forenede Stater, først i den nyere Tid har gennemført et ordnet Møntvæsen, har vor danske Nationalbanks Sedler efter 1838 uafbrudt staaet i Parikurs. Siden 1845 har de været indløselige paa Anfordring, og Banken har altid prompte opfyldt de deraf følgende Krav. Overgangen fra Sølv- til Guldmøntfoden i 1873 har ikke ændret dette Forhold. Men Guldets har i den nyere Tid indtaget en mere dominerende Plads i de forskellige Staters Bankreserve end tidligere, da Sølvets var et med Guldets sideordnet Møntmetal. Som almindelig Regel kan man nu for Sedelbankernes Vedkommende fastslaa en Tendens til i vanskelige finansielle Perioder at øge Guldbeholdningen og i gode Tider at formindske den. Faren for en alvorlig Guldsmangel er i den nyere Tid bleven afbødet ved en indbyrdes Udveksling af den fornødne Assistance mellem Verdens ledende Banker («mutual aid»). Selv Englands Bank har lejlighedsvis rekvireret og modtaget betydelige Guldtilførsler fra Frankrigs Bank. Guldreserven har af praktiske Grunde faaet en elastisk Karakter. Dens Højde retter sig til en vis Grad efter Øjeblikkets Behov.

Følgende Sammenligning, der gælder for de sidste 5 Aar, viser Guldbeholdningens procentvise Højde i Forhold til Gælden:

Den tyske Rigsbank	ca. 25 pCt.
Englands Bank	- 35 -
Sveriges Riksbank.....	- 40 -
Den danske Nationalbank	- 53 -
Frankrigs Bank	- 56 -
Norges Bank.....	- 59 -

I 1906 havde Nationalbanken midlertidig en Guldreserve af 75 pCt., men Sammenligningen viser, at en Formindskelse

til noget over 50 pCt. utvivlsomt har været fuldt ud forsvaret.

I det sidste Nummer af »The Economist« (April 13. S. 801) omtales Norges Bank. Dens maksimale Note-Cirkulation er steget fra 53 Mill. Kr. i 1895 til 97 Mill. Kr. i 1911. Dens Guldreserve har i 1911 svinget mellem 50 Mill. og 65 Mill. Kr. Fra den danske Nationalbank tilførtes der Norges Bank i Aarets Løb Guld for 4 Mill. Kr. I Danmark har den cirkulerende Seddelmængde i de senere Aar svinget mellem 120 og 130 Mill. Kr. Selv om en Panik skulde fremkalde et »Run« paa Nationalbanken, vilde den uden større Vanskelighed end Verdens øvrige Statsbanker roligt kunne møde denne Eventualitet.

Landbruget.

Høstens Mængde. Danmarks dyrkede Areal er siden Begyndelsen af Halvfjerdserne bleven forøget med en Fjerdedel. Høstudbyttets Mængde viser følgende Tilvækst: Korn ca. 25 pCt., Hø ca. 75 pCt., og af Rodfrugter avles der nu henimod 20 Gange saa stort et Kvantum som i 1875. Gartneriet har taget et mægtigt Opsving og store Dele af Heden er blevne beplantede.

Høstens Værdi. Regnet med runde Tal er Høstens Værdi i den sidste halve Snes Aar efterhaanden bleven forøget med henimod 200 Millioner Kr. aarligt. I 1900 blev Beløbet opgjort til 384 Mill., i 1907 til 613 Mill.; i 1910 til 550 Mill. Kr. og i 1911 til 672 Mill. Kr. Dersom Fremgangen alene skyldtes højere Priser, vilde den være mindre værdifuld. Det er den kvantitative Tilvækst, Jordens forøgede Ydeevne, der giver Tallene deres rette Betydning. Naar en Avl paa 4 Tønder Korn under opadgaaende Priser stiger til samme Salgsværdi, som før gjaldt for 5 Td., er det en Fordel for Sælgeren. Men naar en Jordlod, der før gav 4 Td. Korn gennem flittigt Arbejde forbedres saaledes, at dens aarlige Udbytte stiger til 5 Td., er der selv under synkende

Priser opnaaet en Fordel for Samfundet, saa sandt som 5 Td. dækker et større Forbrug end 4 Td.

Landbrugets Eksport. Udførselen af danske Landbrugsprodukter er i Tidsrummet fra 1885—1911 steget fra ca. 125 Mill. Kr. til henimod 500 Mill. Kr. Fremgangen ses bl. a. af følgende Tal:

	Smør	Flæsk	Æg
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
1885.....	30	8	3½
1911	193	121	29

Denne forbavsende Fremgang er saa enestaaende, at den har vakt Verdens Beundring. Og havde vort danske Landbrug ikke præsteret et saa energisk Eksportarbejde, vilde det danske Erhvervsliv i Byerne have savnet en af sine vigtigste Indtægtskilder. Handel, Haandværk, Fabrikdrift og Skibsfart har hver især udvidet deres Virksomhed. Men Agerbruget bærer i første Række Prisen for Danmarks økonomiske Fremskridt i det sidste Slægtled.

Smørfabriker. Der tales med fortjent Respekt om Tilvæksten i Antallet af vore industrielle Fabriksskorstene, men altfor ofte glemmer man i Byerne den tilsvarende Udvikling indenfor Landbrugets Virksomhed. Et af de første danske Mejerier med mekanisk Drivkraft blev oprettet i 1882. I 1908 stod 1358 danske Andels-, Fælles- og Herregaardsmejerier under offentlig Kontrol. Vi ser nu disse hjemlige Fabriker spredte over hele Landet, og saa godt som hvert eneste af dem drager Værdier fra Udlandet hjem til Danmark. Det samme gælder om vore Eksport-Slagterier. Byerhvervene — København ikke undtaget — har i langt højere Grad, end Befolkningens Flertal er klar over, deres vigtigste Sugerødder i det danske Landbrug.

I 1900 udgav Marcus Rubin en orienterende Oversigt over Danmarks økonomiske Udvikling i det forudgaaede Slægtled. Fremgangen er siden den Tid bleven fortsat med

usvækket Energi. Angaaende Industriens særlige Forhold og Fremtidsudsigter har Industriforeningens Formand, Ingeniør Alex. Foss, fornylig holdt et meget instruktivt Foredrag, der illustrerer den livlige Udvikling paa Industriens Omraade. Da Foredraget er udkommet i Særtryk, vil Læseren deri kunne finde et fyldigt Materiale af nyeste Dato. Et godt Arbejde er udført, og store Fremtidschancer ligger hjemme og i Udlandet aabne for vore dygtigt ledede industrielle Erhverv.

Sociale Fremskridt.

Luksusforbruget. Der tales meget om det tiltagende Forbrug af Luksusvarer. For Beklædningens Vedkommende giver Kvindernes voksende Deltagelse i lønnet Erhverv en naturlig Forklaring for forøgede Udgifter. I andre Henseender yder en Række af nøgne Tal en bedre Vejledning end mange af de overfladiske Domme, der ikke er mindre misvisende, fordi de fremsættes i god Tro.

Vin, Spiritus og Tobak. Vi indfører aarligt for 5—6 Mill. Kr. Vin og Spirituosa og for 7—8 Mill. Kr. raa og fabrikeret Tobak. Disse Tal har i en længere Aarrække holdt sig paa omtrent samme gennemsnitlige Højde.

Dansk Brændevin. Statistiken viser følgende stærkt aftagende Forbrug pr. Indbygger:

1876/80	17,5 Ltr. 8°
1896/1900.....	14 - -
1910	11,8 - -

Skattepligtigt Øl. Forbruget var i 1896—1900 ca. 39 Ltr. I 1910 ca. 36 Ltr. pr. Hoved.

Skattefrit Øl. De tilsvarende Tal viser i samme Periode en Nedgang fra 58—55 Ltr.

Afholdsbevægelsen. Organisationerne havde i 1885 ialt 22,000, i 1910 ca. 170,000 Medlemmer.

Medens Vin- og Spiritusforbruget saaledes viser Stagnation eller Nedgang, er Forbruget af Rug, Hvede, Sukker og Kaffe efterhaanden gaaet stærkt frem. Dansk Roesukker viser følgende Forbrugstal pr. Indbygger:

1876/80	15 Kg.
1896/1900	26 -
1910	36 -

Kaffeforbruget er i de sidste 10 Aar steget fra 3,6 Kg. til 5,4 Kg. pr. Hoved.

Vi har i den nyere Tid trods alle Samfundsbrøst været Vidne til et socialøkonomisk Arbejde, der kort udtrykt kan sammenfattes i de 3 Fremskridt: Bedre Ernæring, bedre Beklædning og sundere Boliger. Dertil kommer en stor og gennemgribende Forbedring af vort Skolevæsen, en tidsvarende Udvikling og Udvidelse af vore Hospitaler og en Alderdomsforsørgelse, der allerede nu medfører en samlet aarlig Udgift paa 11 Mill. Kr.

Naar der tales om Forholdet mellem Gældens Vækst og Samfundets Aktivmasse, glemmes det altfor ofte, at *Folket selv* er Statens vigtigste og mest værdifulde Aktiv. Den Ungdom, der nu er fremvokset, har — sammenlignet med Fortidens — i legemlig og aandelig Henseende saa store Fortrin, at vi uden Frygt kan lade den fylde de Pladser, vi ældre efterlader.

Synlige Vidnesbyrd.

Mange Medborgere værner sig saaledes til at se paa ny-skabte Værdier med sløvet Interesse, at de har Vanskelighed ved at tilegne sig et samlet Overblik over den mægtige Udvikling, der skyldes det sidste Slægtleds energiske sociale Arbejde.

Lad os fremdrage nogle enkelte, for alle synlige Vidnesbyrd. Det nye Raadhus, Marmorkirken, som har rejst

sig ud af en med Aarhundreders Støv dækket Ruin. Christiansborg Slot, Glyptoteket, Nationalmuseet, Den Hirschsprung-ske Samling, polyteknisk Lærestalt, Hagemanns Kollegium, Landbohøjskolen, Købmandsskolen i Fiolstræde, de nye Kommuneskoler, Rigshospitalet, de nye Sanatorier, Frihavnen, den nye Postgaard, den nye Banegaard, Nationalbankens klassiske Bygning, Magasin du Nord, Brygger Jacobsens rige Bidrag til Københavns Forskønnelse, Havnen for Lystfartøjer og hele det Liv, som Sportsvæsenets raske Udvikling rundt om i Landet har fremkaldt. Eller se paa den imponerende Bygning, som Østasiatisk Kompagni har opført paa Gammelholm og tænk paa den storslaaede hjemlige og udenrigske Virksomhed, som danske Mænd med Etatsraad Andersen i Spidsen under utrætteligt Arbejde her har grundlagt. Det planlagte danske Havneanlæg paa St. Thomas føjer sig hertil som et lyst og lovende Fremtidsperspektiv. Men ved Siden af den øgede Interesse for Erhvervsvirksomheden har vi i den nyere Tid ogsaa set talrige Beviser paa en med Offervillighed parret Patricierglæde, der minder om de bedste Forbilleder fra ældre Tider. Det maa heller ikke glemmes, at Arbejdernes faglige Organisationer i høj Grad har bidraget til at løfte Arbejderstanden frem til højere Oplysning og bedre Kaar.

Midt imellem saa mange Vidnesbyrd om Slægtens rastløse Arbejde har man Vanskelighed ved at sympatisere med det pessimistiske Syn, der stadig fordyber sig i triste Betragtninger over Samfundets Skyggesider og spaar økonomisk Ruin i Stedet for at glæde sig over det flittige danske Arbejdes synlige Frugter.

*

*

*

Det Billede, der her er blevet oprullet for Læseren, kan fyldes med mange flere Tal og suppleres med mange andre Oplysninger. Men hver *samlet* Fremstilling af Danmarks

økonomiske Situation i Nutiden vil ved en uhildet Betragtning føre til den Slutning, at Danmark, der for 100 Aar siden blev omtalt som et af Europas fattigste og mest forgældede Lande, nu staar i første Række blandt Verdens solvente Stater.

Udnytter vi vore Chancer gennem en forstandig Brug af de rige Midler, der staar til vor Raadighed, gaar vi en lovende Fremtid i Møde. Men under Medgang stilles der endnu større Krav til et Folks Karakterstyrke end under Modgang. I daarlige Tider fremkalder Trangen og Nøden en tvungen Sparsommelighed. I gode Tider som de nuværende bør intelligente Mænd og Kvinder af egen fri Vilje øve en forsvarlig Økonomi. Der skabes derved ydre Anseelse og en indre Tilfredshed, som sikkert øger Glæden ved Tilværelsen.

P. S.

Denne Artikel har ved Siden af en Del anerkendende Udtalelser ogsaa fremkaldt adskillige Modindlæg, i hvilke der udtales Frygt for, at jeg i min Fremstilling har skildret Forholdene i et altfor gunstigt Lys. Den Skik at uddrage Citater af en Modstanders Indlæg og at imødegaa disse, giver ofte Anledning til Misforstaaelser. Jeg foretrækker at gengive det fyldigste Svar paa min Artikel ordret. Dets navngivne Forfatter er Grosserer Dethlef Jürgensen, Stifteren af den fornylig dannede økonomiske Forening »Dansk Land«. Læsere, der interesserer sig for denne Polemik, kan saaledes sammenholde begge Parters Udtalelser og drage deres egne Slutninger.

Danmarks Finanser.

Særtryk af »Børsen«, 5. Maj 1912.

Flere Gange, naar nogen i de senere Aar i Skrift eller Tale har kritiseret Danmarks økonomiske Forhold eller Landbrugets Stilling, har Hr. *Peschcke-Køedt* taget til Genmæle. Det er som om Hr. *Peschcke-Køedt* følte sig personlig truffet af denne Kritik. Hr. *P.-K.* føler sig jo som Fader til Frihandelsvæsenet her i Danmark, dette er hans Universalmiddel imod alt, og han ønsker at bevise, at ogsaa vort Landbrug paa Grund af Frihandelssystemet er blevet en ren Guldgrube for Landet.

Paa samme Tid, hvor mange alvorlige Mænd med stor Bekymring ser paa Landets finansielle Situation, og hvor mangt og meget tyder paa, at der er alvorlige Grunde til Ængstelse, erklærer Hr. *P.-K.*, at »der i Danmarks Historie, fra de ældste til de nyeste Tider, næppe findes et eneste Afsnit, hvor det økonomiske Velvære har staaet saa højt, og hvor det Grundlag, hvorpaa det hviler, har været saa fast og solidt som i den sidste Snes Aar. Bedre Tider end de nuværende har Danmark aldrig haft.«

Det er store Ord — Ord, der ikke kan eller bør udtales af en Mand, *med mindre* han har udført et grundigt Arbejde til Undersøgelse af Landets finansielle Situation i Øjeblikket, *med mindre* han sidder inde med et stort Materiale af Tal og Undersøgelser, der har været Basis for disse Udtalelser. Da den Statistik, der findes her i Landet, er ganske utilstrækkelig til grundig Belysning af Danmarks og de danske Erhvervs finansielle Situation, saa maa Hr. *P.-K.* vel ad privat Vej have skaffet et omfattende statistisk

Materiale til Veje, ved Hjælp af hvilket hans Undersøgelser er foretagne. Man maa da haabe, at Hr. *P.-K.* velvilligst stiller dette Materiale til Disposition for Offentligheden, for at vi virkelig kan overbevise os om, at det er, som Hr. *P.-K.* siger. Indtil da tror jeg desværre ikke paa det, og indtil da maa jeg desværre holde fast ved, at det ser betænkeligt ud, navnlig med vort Hovederhverv, Landbruget.

Ogsaa Hr. Bankdirektør *Hassing-Jørgensen* har fornylig, i Følge et herværende Blad, ytret, at mine Udtalelser i sin Tid om det danske Landbrugs økonomiske Forhold var urigtige, og han har endda kaldt mine Ord for »Ugleskrig«, til Trods for, at han for et Par Aar siden, om jeg husker ret, selv saa ret mørkt paa Landbrugets Udvikling.

Forhaabentlig sidder da ogsaa Hr. *H.-J.* inde med Beviser for, at denne er langt gunstigere, end jeg har tænkt, og forhaabentlig kan de to Herrer bevise os, at vi nu kan se Morgenrøden; saa skal Ugleskrigene snart forstumme.

Indtil videre maa vi tro, at d'Hrr. har beholdt deres Bevismateriale i Lommen. Det, Hr. *P.-K.* fremfører i sin Artikel i »Børsen«, er desværre ikke af nogen overbevisende Natur. Jeg er ganske enig med Hr. *P.-K.* om, at det ikke altid gør saa meget, at Gælden tager til, naar Aktiverne samtidig vokser, og dog kan jeg ikke lide, naar Status gøres op, at Balancesummen bliver altfor stor. Der er noget, der hedder en »anspændt« Balance, og der er noget, der hedder *Formue paa Papiret*. I Bankverdenen ses det ikke gerne, naar en Mand har laant Penge, at disse da lægges fast i Bygninger og Maskiner. Det er allerede galt nok, naar en Mand anlægger for meget af sin *egen* Kapital i saadanne ikke likvide Aktiver, men det er meget værre, naar han anlægger *laant* Kapital deri. Nu siger Hr. *P.-K.* ganske vist, at vor Obligationsgæld jo ikke saadan uden videre kan siges op, men *vi skal under alle Omstændigheder betale Renter*

og *Afdrag*, og i den Henseende er det jo af Vigtighed at vide, om vore Aktiver virkelig er rentebærende.

Blandt de synlige Vidnesbyrd om Forøgelse af Landets Aktiver nævner Hr. *P.-K.* særlig det nye Raadhus, Marmorkirken, Christiansborg Slot, Glyptoteket, Nationalmuseet, Hirschsprungs Samling, Polyteknisk Lærestalt, Hagemanns Kollegium, Landbohøjskolen, Købmandsskolen i Fiolstræde, de nye Kommuneskoler, Rigshospitalet, de nye Sanatorier, Havnen for Lystfartøjer, etc. etc., hele det Liv, som Sportsvæsenets raske Udvikling rundt om har fremkaldt osv. osv.

Ogsaa jeg glæder mig over disse smukke Ting, men at Hr. *P.-K.* forsøger at benytte dem til Bevis for, at vi kan forsvare og forrente vor Gæld, begriber jeg ikke. Knap nok en eneste af disse Ting kan kaldes for rentebærende Aktiv, og det er netop den Slags Ting, som Hr. *P.-K.* nævner her, der hjælper til at ødelægge et Lands finansielle Status i Bund og Grund, naar de skal bygges *for laante Penge*. Det er ikke alene i København, men det er hele Landet over, at vi ligefrem har *ødslet* med Skolebygninger, Museer, Kirker, Raadhuse, Bankbygninger, Sanatorier, Hospitaler etc. etc. Jeg bruger Ordet »ødslet«, fordi vi efter min Mening, ikke har Raad til det. Kommunerne bliver mer og mer forgældede paa Grund af alle disse sociale Fremskridt, som vi ikke har Raad til, fordi vi ikke har tilsvarende Indtægter. Hr. *P.-K.* mener, at vi desuden i den Ungdom, der nu er fremvokset, har et stort Aktiv. Jeg er ikke absolut af hans Mening. Vor Ungdom har utvivlsomt bedre Muskler end før, men de er ofte skabt paa Basis af en mindre grundig Skoleuddannelse. En Del af vor Ungdom har en større Trang til Sport og Luksus og en særdeles ringe Trang til grundigt Arbejde. I alt Fald passer dette forbausende ofte paa de unge Mænd, der melder sig til Handelen. Enhver Handelsmand her i Byen, der skal rekrutere sit Personale, vil kunne tale med om, hvilke elendige Kundskaber, de fleste

af de unge Mænd møder med. Jeg har undertiden haft det Indtryk, at vor Ungdom bærer Overfladiskhedens Kendemærke.

Hr. P.-K. gør i det følgende knapt nok et Forsøg paa at fremføre for os de *rentebærende* Aktiver eller bevise deres Rentabilitet. Kun med Hensyn til *Landbruget* omtaler han dettes efter hans Formening glimrende Stilling, men til Bevis herfor møder han igen med de gamle Trivere: stigende Høstværdi, Landbrugets stigende Produktion og Landbrugets stigende Eksport. Høstens Værdi opgives efter Statistisk Bureaus ganske vilkaarlig udregnede meningsløse Summer — meningsløse, fordi Landbruget jo for de fleste Artiklers Vedkommende *ikke faar dem betalt* med kontante Penge, men opfodrer dem til Kreaturerne. Eksporttallene er jo ganske værdiløse til Belysning af Landets økonomiske Situation, da de kun beviser, at Omsætningen er steget, men ikke viser noget som helst om *Fortjenesten*. *Hvad har det kostet at producere dette Smør, Flæsk, Æg etc.?* Herom tier Hr. P.-K., men jeg haaber som sagt, at han sidder inde med et stort nyt Materiale i denne Sag.

Med Hensyn til vore Dages Landbrug forekommer det mig desværre, at meget tyder paa, at det i de nordeuropæiske Stater, Rusland undtagen, er dødsdømt. Jorden er for dyr i disse Lande, og fremfor alt er Arbejdskraften for dyr. Bønderne har faaet en højere Grad af Dannelse, og deraf følger, at deres Livsfornødenheder er voksede, og saaledes kan det mærkelige ske, at netop vor Bondestands højtpriste Kultur samtidig virker med til Landbrugets Ruin.

Det er umuligt for de nordeuropæiske Landes Landbrug at konkurrere med Lande, hvor enten Jorden eller Arbejdskraften er billig, hvor der dels ikke behøves Gødning og hvor Jordens Produktionsevne er langt større. Man har forsøgt at bøde herpaa i Tyskland ved Korntolden, som ganske vist holder Landbruget oppe, men som betales af den øvrige Del af Befolkningen. Hos os har man slaaet ind

paa nye Veje, nemlig Smør- & Flæske-Produktionen, der imidlertid, efter min Mening, har bragt Landet Tab i mange Aar, fordi den er drevet i for stort Omfang.

Kandidat *Thalbitzer* synes i sit Foredrag for nylig at have udtalt, at Pengene navnlig bliver brugt op, levet op (jeg har ikke hørt eller læst Foredraget, men faar det Indtryk gennem Avisartikler). Hr. *P.-K.* synes ikke at være af den Mening. Det er jo ogsaa en forholdsvis mindre Del af de laante Penge, der er gaaet med til alle de Museer, Hospitaler, Skoler etc., Hovedparten er laant ud til Landbruget.

Jeg har tidligere, under den saakaldte Smørkampagne, spurgt mine Modstandere om, hvor de laante Penge og Landbrugets »store Fortjeneste« var henne, og man svarede i al Almindelighed, at navnlig Landbruget har anvendt Penge til Nybygninger og til Forbedring af Besætning og Materiel. Det eneste, man imidlertid forment at kunne anføre som Bevis herfor, var *Brandassurancesummernes Stigning*. Jeg mindes i denne Henseende en Artikel af Konferensraad *Falbe-Hansen*. Heller ikke han havde andet Bevismateriale. Det er omtrent det samme med *P.-K.* Brandassurancesummernes Stigning er Rosinen i Pølseenden i hans Artikel Nr. I i »Børsen«.

Det er næsten utænkeligt, at d'Hrr. *Peschke-Køedt* og Konferensraad *Falbe-Hansen* virkelig for Alvor skulde ville benytte Brandassurancesummernes Stigning til Bevis for Danmarks forbedrede Status. Det er nemlig *ren Stuelærdom*, der intet har med det praktiske Liv at gøre, thi det er en Kendsgerning, at det er bleven Skik og Brug her i Danmark i de senere Tider at skrue Brandassurancesummerne op i det utrolige, og at man assurerer Beløb, der ikke har noget med de virkelige Værdier at gøre. Dette af følgende Grunde:

Det kan i og for sig være behageligt at have en høj

Assurance, naar det endelig brænder, og det sker jo ikke saa sjældent, navnlig paa Landet. Præmien spiller saa lille en Rolle. Men først og fremmest er Grunden den, at man gennem højere Assurancesum tror at kunne faa højere Laan i Ejendommen. Det er bleven Skik og Brug at nævne Brand-assurancesummen, naar der er Tale om Laan i Ejendommen, naar Ejendommen skal sælges etc. etc.

Jeg kan anbefale Hr. P.-K. at læse en Artikel i Bladet »Assurandøren« af 15. Oktober 1911 »*Vurdering af Bygninger til Brandforsikring*« eller Kontorchef F. R. Steenbergs Foredrag i »Forsikringsforeningen« den 30. Jan. 1912: »Om de uheldige Brandforsikringsforhold paa Landet« (Meddelelser, udgivne af »Forsikringsforeningen i København«, 27. Aargang, 3. Hæfte). Derefter vil han nok blive enig med mig i, at Brandforsikringssummerne er et altfor løst Grundlag til Bevisførelse.

Skal man med nogenlunde Sikkerhed udregne Værdiforøgelsen i Landbruget gennem Bygninger og Inventar her i Landet, saa kræves der et helt nyt statistisk Materiale og *Værdiberegning efter den Nyttetvirkning, Ejendommen har*, ikke efter Taksationer til Brug for Laan, der desværre som Regel repræsenterer Humbugen i Renkultur. Det forbedrer jo ikke vor økonomiske Situation, om der virkelig findes saa og saa mange flere Ejendomme her i Danmark, der repræsenterer de og de Vurderingssummer; hvis ikke disse Ejendomme indbringer tilstrækkeligt til Forrentning, Amortisation og helst lidt til, saa er det ret betydningsløst.

Under »Gældens Aarsager« omtaler Hr. P.-K. *Pengekredit*, navnlig at Varekrediten i Udlandet i de senere Aar er blevet ombyttet med Pengekredit.

Jeg tror at have en lille Smule Fagkundskab paa dette Omraade, og ud herfra vil jeg udtale, at den udenlandske Pengekredit til danske Købmænd overhovedet *ikke spiller nogen Rolle i denne Forbindelse*. Det er, naar der tales

om Landets Finanser, en ren Bagatel, der ikke er værd at nævne ved Siden af Prioritets-, Kommune- og Statsgæld. Forøvrigt findes der overhovedet ingen statistiske Oplysninger om denne løse Pengekredit. Oplysninger herom vil kun kunne faas hos Agenterne for de udenlandske Bankhuse. Jeg véd temmelig nøje Besked med dens Størrelse og kan sige, at denne bliver *stærkt overdrevet*, men da den jo ikke findes i Statistiken — og, om den fandtes i Statistiken er saa uhyre lille i Forhold til Gælden som Helhed — synes jeg at Hr. P.-K. kunde have sparet sig den Ulejlighed at omtale den, som om den var en af Hovedposterne iblandt Passiverne.

Under »Gældens Aarsager« omtaler Hr. P.-K. nemlig næsten ikke andet.

Under »Danmarks økonomiske Udvikling« omtaler Hr. P.-K. navnlig *Bankernes og Sparekassernes stigende Indlaan*. resp. Indskud. Disse Tal ser smukke ud, men de bør undergaa en særlig Tilberedelse, inden de sluges af Publikum, eller rettere sagt, de bør *analyseres*, og man bør samtidig se paa den anden Side af Bankernes og Sparekassernes Balancer, nemlig paa Udlaanssiden.

Hvor er disse Indlaan og Indskud nu anbragte, og hvorledes er de opstaaede? Herom taler Hr. P.-K. ikke. Men til en rigtig Bedømmelse af Situationen kræves der sandelig mere end nogle løst henkastede statistiske Tal. Hvor smukt har ikke Detailhandlerbankens Status taget sig ud endnu kort forinden Falliten! Uden nærmere Analysering af disse Tal, uden grundigt Kendskab til Sagen, kunde man umulig antage, at ikke alene Aktiekapitalen, men desforuden Millioner var gaaede tabt.

Vi har set lignende med andre Banker, og burde man ikke deraf have uddraget den Lære, at man skal omgaas varsomt med Tal?

Hvor mange af disse Penge er anbragte i Landbruget, og hvorledes er de anbragte i Landbruget? Hvoraf bestaar Bankernes Vekselbeholdning? Er der ikke en Fare ved, at vore 1. Prioriteter gaar til Udlandet, og de mindre gode Prioriteter bliver hjemme?

Alle disse og mange andre Spørgsmaal passerer Revue for den, der vil trænge helt ind til Roden af et Lands finansielle Status.

Alle disse Forhold kan imidlertid kun belyses i Forbindelse med en nøjagtig Undersøgelse af Landbrugets Rentabilitet, thi det er jo i Landbruget, at Hovedparten af Pengene er anbragt, og med Hensyn til Undersøgelse af Landbrugets Rentabilitet er man ikke kommen et Skridt frem siden den store Diskussion om dette Æmne.

Da det ikke kan ventes, at man fra offentlig Side vil gøre Skridt til noget virkelig værdifuldt Arbejde i denne Henseende, er en Kreds af fremragende Mænd i forskellige Livsstillinger traadt sammen for at paatage sig et alvorligt, upartisk og velorganiseret Arbejde til Undersøgelse af Landets finansielle Forhold, i Særdeleshed *Landbrugets finansielle Forhold*, Personer, hvis Navne i enhver Henseende yder Garanti for, at man vil komme til det rigtige Resultat.

Der vil senere tilflyde Offentligheden nærmere Meddelelser herom. I Mellemtiden anser jeg al videre Diskussion om dette Æmne for frugtesløs, da den føres paa altfor løst et Grundlag, og da vi for Tiden ganske mangler Statistik, der kan bruges til fornuftig Opgørelse af Landets og dets Hovederhvervs Status.

Dethlef Jürgensen.

Danmarks Finanser.

Særtryk af »Børsen«.

Replik.

Efter et Par Dages Fraværelse læste jeg i »Børsen« af 5. ds. Hr. *Dethlef Jürgensens* Indlæg om vort Lands finansielle Situation. Hvis dette Indlæg skal være et sagligt Svar paa min Fremstilling om samme Æmne, savner jeg deri det Bevismateriale, der burde have ledsaget det. Til Støtte for min Opfattelse havde jeg fremført en Række vejledende Tal og Kendsgjerninger. Hr. *J.* har ikke gjort sig samme Ulejlighed. Han nøjes med en Del nedsættende Udtalelser om vort Lands officielle Statistik og meddeler, at man nu under hans Auspicier er i Færd med ad privat Vej at fremskaffe et bedre Materiale. (»En Kreds af fremragende Mænd i forskellige Livsstillinger er traadt sammen for at paatage sig et alvorligt, upartisk og vel organiseret Arbejde til Under søgelse af Landets finansielle Forhold . . .«)

Der kan altid tvistes om Betydningen af Statistikens Tal. Men det forekommer mig, at Hr. *J.* burde have ventet med sin Kritik af de foreliggende officielle Tal, indtil hans Venner havde givet os deres ad privat Vej fremskaffede orienterende Oplysninger.

Ved at se ud over Landet leder Hr. *J.* forgæves efter de Udbytte givende Aktiver, der skal sætte os i Stand til at dække Renter og Afdrag paa en udenlandsk Gæld af 900 à 1000 Mill. Kr. Vi har imidlertid i denne Henseende en ret paalidelig Vejviser i vort Lands Beskatningsvæsen. Da Folk ikke ynder at svare højere Skat af Formue og Indtægt end

nødvendigt, vil Tallene her snarere være under end over Højdegrænsen. Lad os begynde med Indtægten.

Indtægten. Vurderingen af *skattepligtige* Personers Indtægt viser følgende Bevægelser:

1904—05	664 Mill. Kr.
1907—08	632 — -
1908—09	663 — -
1910—11	702 — -
1911—12	736 — -

Man er saaledes vistnok paa den rette Side, naar man anslaa Landets *samlede* aarlige Indtægt til ca. 1000 Mill. Kr. Men allerede de *skattepligtige* Personers aarlige Indtægt af 736 Mill. Kr. er for et lille Land som Danmark et ret veltalende Vidnesbyrd om produktive Aktiver. Trods Krisen i 1907—08 er den aarlige Indtægt mellem 1905 og 1912 dog steget med 72 Mill. Kr.

Ejendomsskyld. Vurderingen til Ejendomsskyld viser lignende glædelige Resultater. Mellem de to i 1904 og 1909 foretagne Vurderinger er der en Værdifremgang paa 761 Mill. Kr.

Brandassurancer. Hr. J. mener, at Brandassurancen er en upaalidelig Maalestok for de forsikrede Værdier. Det mener jeg ogsaa. Det vilde være heldigt, hvis man naaede til en mere ensartet og betryggende Fremgangsmaade ved de tre Vurderinger til Ejendomsskyld, Kreditforeningslaan og Brandassurance. Hr. J.'s Henstilling til mig at læse Kontorchef *Steenbergs* Udtalelser om dette Æmne er overflødig, da jeg ej alene er bekendt med dem, men ogsaa har haft flere indgaaende Samtaler med Hr. *Steenberg* om hele Vurderingssystemet. Selv om Hr. J. foretager en ret betydelig Nedsættelse af Brandassurancens samlede Beløb, vil han dog blive nødt til at akceptere Konferensraad *Falbe-Hansens* Paavisning af en reel Værdifremgang, der langt overstiger Tilvæksten i vor udenlandske Gæld.

Hartkornspriserne.

Hr. *Jürgensen* ser med Bekymring paa Landbrugets voksende Produktion af Eksportvarer. Han frakender Danmarks Landmænd i det store Hele Evnen til at udregne Vinding og Tab ved deres Omsætning og nærer selv en Formodning om, at Smørproduktionen i den nyere Tid har medført store aarlige Milliontab for Landbruget og for Landet. Foreløbig har Danmarks Landmænd øjensynlig ikke følt sig overbeviste af Hr. *J.*'s Argumenter. De har tværtimod vedblivende forceret Smør- og Flæskeproduktionen efter yderste Evne og eksporterer stadigt voksende Kvantiteter. Atter her foreligger der et ret fyldigt statistisk Materiale, der kaster Lys over de Forhold, under hvilke Landbruget i det sidste Slægtled har arbejdet.

Angaaende Forøgelsen af det dyrkede Areal samt Fremgangen i Høstens Udbytte og Værdi henviser jeg til mit foregaaende Indlæg. Søger man efter en Maalestok for Landbrugsværdierne, giver Hartkornsprisernes Bevægelser den sikreste Vejledning.

Hartkornspriserne. Gaar man langt tilbage i Tiden, finder man, at en Td. sjællandsk Hartkorn i 1730 blev vurderet til Kr. 100, i 1800 til ca. Kr. 1000. Men den Gang var Pengenes Værdi en anden end nu. I den nyere Tid viser Salgspriserne for Hartkorn uden Besætning og Inventar følgende Bevægelser:

1845—49	Kr. 2041
1865—69	- 4259
1875—79	- 6533
1885—89	- 5944
1895—99	- 5230
1905	- 5587
1906	- 5825
1907	- 6189
1908	- 6414
1909	- 6588
1910	- 6578

Bedømte i store Træk falder vort Lands økonomiske Nedgangsperioder sammen med Nedgangen i Hartkornspriserne, medens stigende Hartkornspriser ledsages af et Opsving i Danmarks Erhvervsliv.

Det ses af denne Tabel, at vi for Tiden staar paa samme Højde som i Halvfjerdserne. Bankkrisen i 1907—08 synes ikke at have øvet nogen Indflydelse paa Hartkornspriserne. Naar disse stiger saa stærkt som i det sidste Tiaar, vil der selvfølgelig blive ydet større Kreditforeningslaan i Landejendomme end i Perioder med nedadgaaende Priser. Det er med tidligere Erfaringer for Øje sandsynligt, at vi inden ret lang Tid atter vil opleve en tilbagegaaende Prisbevægelse med det deraf følgende Tryk paa Erhvervslivet. De af Kreditforeningerne ydede nye Laan vil da vise aftagende Summer.

Landbrugets Eksistensvilkaar.

I Følge Hr. J.'s Opfattelse tyder meget paa, at vore Dages Landbrug i de nordeuropæiske Lande, Rusland undtagen, er dødsdømt. Han mener, at det er umuligt at konkurrere med Lande, hvor enten Jorden eller Arbejdskraften er billigere, hvor der behøves mindre eller ingen Gødning, og hvor Jordens Produktionsevne er større. Dette Syn paa Landbrugets Eksistensvilkaar er ikke nyt. For en Snes Aar siden spaaede Europas Agrar-Protektionister et vedvarende Prisfald. Fordelene ved den billige Jord i oversøiske Lande blev i Forbindelse med en lav Arbejdsløn, smaa Skatter og synkende Transportomkostninger ad teoretisk Vej anskueliggjorte i Billedet af en automatisk virkende Pris-Presse. Den praktiske Udvikling har vist, at andre Momenter har modbalanceret det oversøiske Tryk paa Priserne. For Tiden hører man fra alle Sider Klager over de høje Priser paa Landbrugsprodukter og andre Livsfornødenheder. Og under Henvisning til forskellige Aarsager, bl. a. den stærkt voksende Guldproduktion, frygter man for en fortsat Prisstigning.

I Reglen bliver Guldproduktionens Virkning paa Varepriserne stærkt overvurderet. Guldets voksende Mængde repræsenterer kun en enkelt og relativt set endda ret ubetydelig Faktor blandt mange samvirkende Aarsager til de sidste Decenniers Prisbevægelser. Denne Opfattelse bekræftes, naar man sammenholder »The Economist's« Pristal med Guldproduktionens Tilvækst og andre Forhold og Begivenheder, der i den nyere Tid har paavirket de forskellige Perioders Prissvingninger. En stærkt stigende Guldproduktion har jævnlig været ledsaget af synkende Varepriser. Sættes Prisniveauet i Perioden 1845—1850 til 100, saa viser de efterfølgende Tal Prisbevægelsen i nogle af de vigtigste Varegrupper:

	1871/75	1896/1900	1906/10
Korn og Kød	124	93 $\frac{1}{2}$	99 $\frac{1}{2}$
Metaller	126	82	112 $\frac{1}{2}$
Tekstilvarer	130	83	103 $\frac{1}{2}$

I Perioder med stigende Priser glemmer Folk den dalende Bevægelse, der er gaaet forud. Den her efter »Journal des Economistes« gengivne Oversigt viser, at baade de triste Spaadomme, der hvilede paa den billige oversøiske Jord med deraf følgende vedvarende Prisfald og den nyere Tids Frygt for en gennem Guldets tiltagende Produktion fremkaldt vedvarende Prisstigning, har været baserede paa et Fejlsyn. Det praktiske Erhversliv har udøvet en regulerende Indflydelse, som Pessimisterne ikke har regnet med. Men Hr. *Jürgensen* danner for saa vidt en Undtagelse, som han erklærer med Glæde at ville lade sig overbevise om, at hans mørke Syn paa det danske Landbrugs Smørregnskab skyldes en i hans egen Forestillingskreds opstaaet Forveksling af Plus og Minus.

Det er meget muligt, at Hr. *J.* blandt 100,000 danske Landbrugs-Regnskaber kan finde 1000, der viser et Under-skud. Men dermed har han ikke ført Bevis for, at de 99,000

Landmænd, der tjener Penge paa deres stigende Omsætning, er Daarerer, som ikke forstaar sig paa deres eget Driftsregnskab. Fejlen i Hr. J. Smørpolemik, der utvivlsomt har været vel ment og sikkert ogsaa har givet adskillige Landmænd gode Fingerpeg, er den, at han altfor frejdigt fremsætter Paa-stande, som man efter en grundig Undersøgelse fra sagkyndig Side betegner som Postulater. En Landmand kan med eller uden egen Skyld lide Driftstab ligesom en Købmand. Men Danmarks mange Tusinde dygtige Landmænd kan ikke vedblivende tabe mange Millioner om Aaret paa deres Hovedomsætning uden ligesom den uheldige Købmand at gaa fallit. Naar Formue og Indtægt her i Landet i den senere Tid bevisligt er gaaet frem med Kæmpeskridt, saa ligger deri et afgørende Modbevis mod Hr. J.'s pessimistiske Grundsyn.

Paa lignende Maade kan han have Ret i, at der af Banker og Sparekasser er blevet ydet Laan paa Betingelser, der ikke taaler Dagslyset. Men naar Danmarks Banker og Sparekasser med faa Undtagelser gennem en Snes Aar har givet et aarligt Udbytte af 6, 8 og 10 pCt. og modtager stadigt stigende Summer til Forvaltning af Medborgere, der nøje følger deres Færd, saa ligger deri et afgørende Bevis for, at Forretningsgangen i disse Institutioner, set som Helhed, er solid og forsvarlig.

Hr. J. bebrejder mig, at jeg har omtalt den merkantile Pengekredit som en af Hovedposterne blandt Passiverne. Grundløse kritiske Bemærkninger af denne Art hører ikke hjemme i en saglig Diskussion. Jeg har tværtimod fremhævet, at den største Del af vor udenlandske Gæld er stiftet gennem Salg af Kreditforenings- og Statsobligationer, og paapeget, at Staten og Kommunerne i altfor hurtigt Tempo har ladet Udgifterne overstige Indtægterne i Stedet for med fast Haand at regulere Balancen. Min Omtale af Varekreditens Ombytning med Pengekrediten er udtrykkeligt be-

grænset til *den merkantile Del af Danmarks løse Gæld* og paa dette Omraade antager jeg, at min 40 Aars Erfaring som dansk Købmand giver mig ret paalidelige Holdepunkter

Ogsaa med Hensyn til Danmarks Ungdom taler Hr. J. paa en Maade, der mildt fortolket vidner om et meget mangelfuldt Kendskab til de virkelige Forhold. En Del Kvinder og Mænd bortødsler deres Tid og forsømmer deres Pligter. Men mange Tusinde unge Kvinder møder hver Dag som flittige Arbejdsbier punktligt til deres Gerning og varetager deres Pligter med en Lyst og Paalidelighed, der fortjener fuld Paaskønnelse. Det sidste Halvaars Oversigt fra Købmandsskolen viser, at af 10 Elever fra min Forretning har de 8 modtaget Skolens Præmie for Flid og god Opførsel, den ene endda en ekstra Præmie, der kun sjældent uddeles. En Del unge Mænd driver Sport som Hovedinteresse og forsømmer deres Uddannelse til selvstændigt borgerligt Erhverv. Men hvis Hr. J. vil gøre sig den Ulejlighed at undersøge Forholdene paa Polyteknisk Læreanstalt, Landbohøjskolen, Købmandsskolen, vore tekniske Undervisningsanstalter og Universitetet, vil han finde, at der fra enhver af disse Institutioner aarligt udgaar et voksende Antal dygtige og kundskabsrige unge Mænd, der er vel egnede til at overtage Tillidsposter i Landets forskellige Erhvervsgrene.

Ogsaa Kommune- og Privatskolerne præsterer et alvorligt Arbejde, der ikke bør undervurderes, fordi en Del mindre heldige Elever svigter de Forventninger, man stiller til dem. Og har man endelig Valget mellem to unge Mænd, af hvilke den ene baade er legemligt svag og aandelig Undermaaler, medens den anden gennem Sportsøvelser har styrket sin Krop uden ellers at være begavet, saa er den sidste dog et bedre Samfundsaktiv end den første.

Vi har længe trængt til en legemlig Raceforbedring, og Sportsøvelser i Forbindelse med en forbedret Hygiejne og en sundere Ernæring med aftagende Alkoholforbrug gør her

megen Gavn. Jvf. *I. P. Müllers*, Dr. *Hindhedes*, Tandlæge *Bramsens*, Kommunelæge *Michal Larsens* og Afholdsorganisationernes energiske Bestræbelser i de senere Aar.

Det gælder om et helt Folk og en hel Stand som om det enkelte Menneske, at man kan fremdrage heldige og uheldige Karakteregenskaber. Vænger man sig til altid at fremdrage Skyggesiderne, saa kommer man til fuldstændig vildledende Slutninger. Hr. *J.'s* Indlæg viser Tendenser i denne Retning.

Det har været min Opgave ved denne som ved andre Lejligheder at give oplysende Bidrag til den omstridte *Sags* rette Forstaaelse. Under Henviſning til denne Slutningsbemærkning vil jeg anbefale Hr. *Dethlef Jürgensen* i sin eventuelle fremtidige Polemik med mig at undgaa det *personlige* Tilsnit, som min til alle Sider høflige og hensynsfulde Fremstilling ikke har givet mindste Anledning til. Man har af og til beskyldt mig for Brugen af stærke Ord. Man vil imidlertid forgæves lede efter et eneste Tilfælde, hvor jeg har brugt saarende Udtryk overfor en Modstander, der selv er optraadt som Gentleman.

Statslaanet og Finansledelsen.

Særtryk af »Børsen«, Juni 1912.

I.

Statslaanet har givet Anledning til megen Kritik, og der er heller ikke Tvivl om, at man baade kunde og burde have valgt et heldigere Tidspunkt for dets Afslutning. Men naar man i den lave Kurs ($93\frac{1}{2}$ for 4 pCt.) har villet se et Bevis paa, at Danmarks Kredit er bleven svækket i Udlandets Finanskredse, er denne Slutning urigtig. De nyeste Kurser paa forskellige Landes Statslaan viser tværtimod, at Danmark hævder en meget respektabel Plads i Rækken.

England indtager Førerstillingen i Verdens Finansvæsen. Og paa Londons Børs noteredes i sidste Halvdel af Maj følgende Kurser paa 3 pCt. Statslaan:

3 pCt. Dansk Rigslaan	(1894)		82.86
3 pCt. Hollansk	—	(1896)	 79.82
3 pCt. Tysk	—	(1891)	 79.50
3 pCt. Russisk	—	(1896)	 79.20
3 pCt. Svensk	—	(1888)	 78.81
3 pCt. Norsk	—		 78.80
3 pCt. Russisk	—	(1859)	 75.78
3 pCt. Portugisisk	—		 65.50

Der maa ved Bedømmelsen af disse Noteringer tages flere Hensyn bl. a. til Tiden for Laanenes Optagelse, Rentens Forfaldsterminer og de Betingelser, under hvilke hvert

enkelt Laan er stiftet. Et uopsigeligt Laan vil f. Eks. i Reglen staa lidt lavere end et amortisabelt, og ældre Laan, der ligger paa faste Hænder, er mindre udsatte for Kursforandringer end nye Emissioner. Selve de samtidige Noteringer er ogsaa afvigende paa de forskellige Noteringspladser. I Berlin holdes tyske Rigsobligationer i en noget højere Kurs end i London og Paris. Og omvendt værdsætter man i England og Frankrig de hjemlige Statspapirer noget højere end andet Steds. Den engelske Indkomstkildebeskatning øver ogsaa indenfor sin Rækkevidde en Indflydelse paa Kurserne. Men den ovenstaaende Sammenligning viser i sine Hovedtræk tydeligt, at vi Danske ikke har Grund til at beklage os over manglende Tillid i Udlandet.

Heller ikke en Sammenligning med de nuværende Kurser paa 4 pCt. Statsobligationer giver berettiget Anledning til Frygt for, at man ved det nye Laans Afslutning har nedsat Danmark i en lavere Klasse.

4 pCt. Russiske Consols (1902) staar i en Kurs af $90\frac{1}{2}$, og en ældre 4 pCt. Russisk Emission (1889) noteres for Tiden med $93\frac{1}{2}$, altsaa netop samme Kurs som den, vi nu har maattet betale. Kursen paa to 4 pCt. Japanske Statslaan af 1905 og 1910 er resp. $89\frac{3}{4}$ og $87\frac{3}{4}$. Paris noterede ult. Maj 4 pCt. ital. Rentes til 95 à 96. Og Sverrigs 4 pCt. Statslaan af 1908 staar lidt under 93. Men her maa der tages Hensyn til, at Renten efter 1918 gaar ned til $3\frac{1}{2}$ pCt.

Den lave Kurs paa vort nye Statslaan skyldes altsaa ikke en Nedgang i Tilliden til den danske Stats Solvens eller Betalingsevne. Den skyldes simpelthen en aftagende Efterspørgsel efter 4 pCt. Statspapirer til Parikurs. Adgangen til uden nævneværdig Risiko at opnaa en højere Pengerente end 4 pCt. er for Tiden paa mange Omraader saa let tilgængelig, at Publikum forlanger 4 pCt. Statspapirer til en lavere Kurs end 100. Værdipapirer er en Handelsvare. Prisen paa Ob-

ligationer synker ved aftagende Efterspørgsel paa lignende Maade som Prisen paa Smør og Flæsk.

Naar der under internationale Sammenligninger af Statsobligationers Salgspris jævnlig henvises til den høje Kurs paa franske Rentes og engelske Consols (93 à 94 for uopsigelige 3 pCt Rentes, 77 à 78 for $2\frac{1}{2}$ pCt. Consols), saa maa man erindre, at disse Papirer er særlig efterspurgte i Garanti- og Reserveøjemed. Formuer anbringes ofte tvangsvis i dem, og hjemlige og fremmede Banker og Sparekasser kan nøjes med mindre Kontantbeholdninger, naar de har en Reserve af let realisable Salgsobligationer som franske Rentes og engelske Consols. Om end Renten paa disse Papirer er lav, medfører deres Køb i Reserveøjemed dog større Fordele end en Kassebeholdning af Kontanter, der slet ikke afkaster Rente.

Det er meget uheldigt, at Danmark midt i den mest blomstrende økonomiske Periode, Landet nogensinde har kendt, har set sig nødsaget til at optage et nyt Statslaan. Vi burde i Stedet for at laane fremmede Penge have ydet Afdrag paa den gamle Gæld og opsparet en hjemlig Reserve. Englands Statsmænd har benyttet de senere Aars gunstige Konjunkturer til i Tiden mellem 1905 og 1912 at *formindske* Statsgælden med ca. £ 72 Mill.

Men selv paa det nuværende meget uheldige Tidspunkt for Optagelsen af et Statslaan kunde man maaske ved en mere diskret og habil Fremgangsmaade have sikret sig et noget fordelagtigere Tilbud. Det synes, at man har sat et altfor stort Apparat i Bevægelse for paa Statens Vegne at ordne et lille Laaneforetagende paa £ 4 Mill. Mangt et Kommunelaan er større. Tilskuere har det Indtryk, at man har givet for mange interesserede Raadgivere Adgang til paa deres Institutioners Vegne at dele Fortjenesten ved Laanets Afslutning. Veksellaanets midlertidige Fornyelse burde, hvis man havde foretrukket det, heller ikke have frembudt

særlige Vanskeligheder. Københavnske Handelshuse har i de sidste 4 Uger kunnet diskontere gode Bankveksler i London til resp. $2^{13}/_{16}$, $2^{7}/_{8}$, 3 og $2^{15}/_{16}$ pCt. plus den gængse Akceptkommission. Den danske Statskasses Interesser synes ikke at have været fuldt ud tilfredsstillende repræsenterede under Forhandlingerne om Laanet. Men det er lettere at fremsætte Anker i den Retning end at føre Bevis for, at en anden Finansminister *under den foreliggende Situation* vilde have kunnet forny Vekslerne eller afslutte et fast Statslaan paa bedre Betingelser end Hr. Neergaard.

Konjunkturerne.

Man faar det klareste Overblik over Statspapirernes Kurssvingninger ved at følge den nyere Tids Bevægelser i Noteringen paa engelske Consols. Renten paa disse var 3 pCt. fra 1840—1888, og Kursen bevægede sig i denne Periode mellem Yderpunkterne $85\frac{1}{2}$ i 1848 og 101 i 1888. Mellem 1888 og 1903 fikseredes Renten paa Consols nedefter til $2\frac{3}{4}$ pCt. Gennemsnitskursen viser efter Konverteringen fra 3 pCt. til $2\frac{3}{4}$ pCt. følgende Svingninger:

1889	98	1897	$112\frac{1}{2}$
1891	$95\frac{3}{4}$	1899	107
1893	$98\frac{1}{2}$	1901	$94\frac{1}{4}$
1895	106		

Efter en ny Konvertering fra $2\frac{3}{4}$ til $2\frac{1}{2}$ pCt. ses Kursfaldet af følgende Noteringer, der alle er langt under Pari:

1903	90	1910	$81\frac{1}{2}$
1906	88	1911	80
1908	$85\frac{1}{2}$	(27. Maj) 1912	$77\frac{1}{2}$
		(13. Septb.) 1912	$74\frac{1}{4}$

Det fremgaar af denne Oversigt, at Forholdene i Perioden 1895—1899 var særlig gunstige for Optagelsen af Statslaan, medens de efter den Tid er blevne mindre og

mindre favorable for Laantagerne. I de sidste 12—15 Aar har den nedadgaaende Kursbevægelse med faa Afvigelser fortsat sig saa vedholdende, at enhver laansøgende Finansminister har mistet Chancer ved at opsætte Tidspunktet for Laanets Afslutning. Men ingen forstandig Finansmand har i Kursnedgangen paa engelske Consols set en Svækkelse af Englands Kredit. Og hvis man vil bebrejde den nuværende danske Regering noget i Anledning af Laanets Optagelse, saa er der større Grund til at pege paa Hastværket end paa Nøleriet. Vi burde, som ovenfor antydet, under Venstres Styre have ordnet vore Finanser saa forsigtigt, at vi havde Raad til at vente med Optagelsen af et større Statslaan, til det lod sig afslutte paa gunstigere Vilkaar. Saa sikkert som Kurserne paa solide Statspapirer er faldne, vil de i Perioder med dalende Pengerente atter stige. Det vil dog vistnok vare længe, inden $2\frac{3}{4}$ pCt. Consols igen som i 1897 hæver sig til en Kurs af $112\frac{1}{2}$, og det nytter ikke at drage be-
drøvelige Sammenligninger mellem Kursen paa 3 pCt. danske Statslaan for 15 Aar siden og Kursen paa 4 pCt. nu.

Men den ved Optagelsen af det nu afsluttede Laan indhøstede dyrekøbte Erfaring burde aabne vore Statsmænds Øjne for Nødvendigheden af en Tilbagevenden til solide Finansprinciper, som det er meget farligt for Forretningsmænd, men endnu langt farligere for ansvarshavende Politikere at skyde til Side.

Det er ydmygende for en gammel Venstremand at maatte indrømme det. Men vi havde i Estrups Tid en dygtigere og mere paalidelig Ledelse af Danmarks Finanser end den, hans hurtigt skiftende Efterfølgere har præsteret. Selv om der tages alle rimelige Hensyn til de forandrede politiske Forhold efter Systemskiftet, kommer man dog til den Slutning, at Venstres ledende Mænd har paadraget sig et tungt Ansvar ved fejle Dispositioner, der burde have været undgaaede. Viljen har sikkert været god nok, men det har

skortet paa Klarhed og Fremsyn i Forbindelse med den Autoritet, uden hvilken selv den dygtigste Finanspolitiker er vaabenløs overfor en livligt ræsonnerende Rigsdag, der fra Dag til Dag kan unddrage ham sin Støtte. Der er ingen Mangel paa Mænd med Ansvarsfølelse. Saglige Hensyn til Samfundets Interesser har indenfor Rigsdagens forskellige Lejre fremdeles meget dygtige og begavede Talsmænd. Men den praktiske Rigsdagsgerning har efterhaanden udviklet sig saaledes, at Partipolitiken dominerer Lovgivningsarbejdet. Og hvis den i de senere Aar fulgte parlamentariske Kurs ikke ændres, vil Følgen vise sig i en yderligere aftagende Tillid til vor i Forvejen stærkt omtvistede Finansledelse. Denne vil blive omtalt i en følgende Artikel.

Statslaanet og Finansledelsen.

Særtryk af »Børsen«, 9. Juni 1912.

II.

Man har fra en enkelt Side bebrejdet mig, at jeg i min første Artikel om ovenstaaende Emne omtalte Kursen paa Statspapirer i Forbindelse med Prisen paa Smør og Flæsk. Selvfølgelig er der Forskel paa Obligationer og Fødemidler, men begge disse Klasser af Handelsvarer er underkastede de almindelige Love, der regulerer Tilbud og Efterspørgsel.

Tilføres der det engelske Marked for store Kvantiteter af Flæsk og Smør, synker Prisen paa disse Varer. Og tilføres der Verdens Pengemarked for store Mængder af Gældsbeviser, synker Prisen paa Obligationer. Naar man ser paa de Milliarder af Statslaans- og Kommunelaans-Obligationer, der i de sidste 10—15 Aar med stadig stigende Hastighed er blevne øste ud over Børserne, er man ikke i Tvivl om, at

Oversvømmelsen med Gældspapirer er en af Hovedaarsagerne til Obligationernes dalende Pris. Kurserne er faldne som Følge af en vidt spredt Laaneepidemi, der rundt om i Verden hærger folkeligt styrede Stater og Kommuner. Man har historiske Eksempler paa, at royalt signerede Statsgældsbeviser under en altfor rundhaandet Forsyning er sunkne saa stærkt i Kurs, at man har anvendt dem til Omsvøbspapir i Butikerne. Folkestyret skulde nødig føre os tilbage til lignende Tilstande.

Finansledelsen.

Naar en Forretning drives paa en forstandig Maade, er Købmanden ikke tilfreds, hvis Indtægter og Udgifter ved Aarets Slutning balancerer. Han tilstræber et Overskud og søger at opspare en Reserve, der kan yde ham Støtte i Tider med ugunstige Konjunkturer. Statens Finansvæsen bør styres efter lignende Grundprinciper. Kræves der fra Tid til anden særlig store Udbetalinger til nye Jærnbane- og Havneanlæg m. m., kan det være forsvarligt i den Anledning at optage Statslaan. Men det er absolut forkasteligt at dække et aarligt tilbagevendende Underskud paa *den ordinære Finanslov* ved Stiftelsen af Gæld. Gør man det, handler man letsindigt, selv om der kan anføres undskyldende Grunde. Af disse har enhver Fallent erfaringsmæssigt et rigeligt Oplag. Styrernes gode Hensigter forbedrer ikke en daarlig Status. Et Underskud paa det aarlige Budget bør afbalanceres ved Hjælp af forøgede Indtægter og formindskede Udgifter. Men under en kyndig Finansledelse bliver man ikke staaende ved den lige Balance. Man tilstræber ligesom den forstandige Købmand et aarligt Overskud, der tillader at yde Afdrag paa Gælden og at opbygge en disponibel Reserve.

Det synes, at der under Forhandlingerne om de nu vedtagne Skattelove er bleven opnaaet Enighed mellem Re-

geringen og Højre om at lade det dyre Statslaan fungere som Vejviser tilbage til sunde Aarsbalancer. Og gennemføres denne Beslutning uden Vaklen, er Statslaanet ikke blevet for dyrt betalt. Men der vil fra forskellige Sider blive rejst Protester mod de praktiske Følger af den ny Kurs, og det kan under disse Forhold være nyttigt at pege paa nogle af de Fejl, der har været Aarsag til Finansmisèren.

Den humane Lovgivning.

Det er en Regerings Pligt indenfor forsvarlige Grænser at lade Statens Husholdningskasse yde Bidrag til Fremme af humane Formaal. Men hvis man fører Kampen mod Fattigdom, Trang og Arbejdsløshed paa en saadan Maade, at man i vide Kredse af Befolkningen svækker den personlige Ansvarsfølelse, vil den ydede offentlige Hjælp gøre mere Skade end Gavn. Det er en gammel Erfaring, at Fattighjælp virker demoraliserende i de Kredse, hvor den modtages. Æresfølelsen afstumpes under Erkendelsen af, at man ikke længere kan klare sig selv. Men dersom Statens Styrere tror, at man undgaar denne Fare ved at give Fattighjælpen Karakteren af et borgerligt Retskrav, er de inde paa et fejlt og meget farligt Spor. Fattigdom er i og for sig en ærlig Sag. Den virker i mange af Livets Forhold som et fortrinligt Opdragelsesmiddel. Under Trang og Modgang har mange Mænd og Kvinder arbejdet sig frem til ansete Samfundsstillinger. Det er først, naar den Fattige opgiver Ævret og melder sig til offentlig Hjælp og Forsørgelse, at han føler sig synke. Trykket af den borgerlige Falliterklæring virker paa mange som en sort Kokarde. Derfor fører trængende Medborgere i stort Antal Kampen for Tilværelsen saa energisk og udholdende, at de efterhaanden overvinder Vanskelighederne. Og enhver Sejrr af denne Art er ved det Eksempel, den giver andre, en Vinding for Samfundet.

Men vænnes Befolkningen til at se paa offentlig Understøttelse som et Retskrav, melder der sig hurtigt en hel Hær, hvor der under Trykket af Fattigdommens Følger kun vilde møde en Fylking. Vi kender alle Eksempler paa ufor- skyldt Fattigdom og glæder os, naar nødlidende Børn og værdige Trængende ved privat eller offentlig Støtte hjælpes frem til bedre Kaar. Men vi kender ogsaa alle endnu flere Eksempler paa selvforskyldt Trang og Fattigdom, og tages der ved Uddelingen af offentlig Hjælp ikke Hensyn til Fattigdommens Aarsager, vil Kravet om Støtte brede sig til stadig større Kredse. Ethvert nyt Skattepaalæg vil blive slugt af forøgede Forsørgelsesudgifter. Og i mange Tilfælde vil Bidragyderne kun ved strængt gennemført Flid og Nøjsomhed kunne holde sig selv udenfor den Hjælp søgende Skare. Den nøjsomme vil blive beskattet til Fordel for den mindre nøjsomme.

Vil vi gennemføre en virkelig Finansreform, maa den saakaldte »humane« Lovgivning med fast Haand holdes indenfor finansielt og socialt forsvarlige Grænser. Ærlige og velmenende Politikere og Filantroper har af humane Grunde ofte ladet sig forlede til en i sine Konsekvenser meget skadelig Lovgivning. Men der er Regler, som under alle Forhold bør iagttages. Vil man yde Gaver af Statskassens Midler til Nutidens Trængende, bør man i hvert Tilfælde drage Omsorg for, at Nutidens Skatteydere betaler Omkostningerne. Den Udvej gennem Forøgelse af Statsgælden at overføre Velgørenhedens Følger paa Fremtidens Skatteydere er ej alene en finansiell, men ogsaa en moralsk Fallit- erklæring.

Alderdomsforsørgelsen.

Det er sørgeligt at se Mænd og Kvinder, der gennem et langt Liv efter Evne har arbejdet for Udkommet, falde

Fattigvæsenet til Byrde, naar de er blevne saa gamle og udslidte, at Kræfterne ikke længere slaar til. Den Tanke at pensionere disse Veteraner har overalt været Genstand for indgaaende Undersøgelser, og i flere Lande har man søgt at realisere Forsørgelsesplaner. I Tyskland yder Arbejderne selv tvangsmæssigt opkrævede Bidrag, og Staten tilskyder Resten. Denne Ordning kræver et meget stort og kostbart Kontrolapparat, og de tyske Arbejderes Budget er i Forvejen stærkt bebyrdet gennem trykkende Skatter paa de vigtigste Livsfornødenheder. I England har man opgivet Tanken om tvungne Bidrag. Staten afholder Udgifterne. Men til Genæld har man forsøgsvis sat Understøttelsesgrænsen ved 70-Aars-Alderen. I Danmark har vi etableret en paa forenet Stats- og Kommunehjælp baseret Alderdomsunderstøttelse uden at opkræve Bidrag fra Arbejderne selv. Men skønt de vigtigste Levnedsmidler hos os som i England er skattefri, har vi begaaet den Fejl at begynde Understøttelsen med 60-Aars-Alderen. Følgerne har hurtigt vist sig i et stærkt voksende Antal Trængende og en tilsvarende Forøgelse af Understøttelsesbeløbet. I 1892 meldte der sig 34,722 Ansøgere. I 1902 var Antallet steget til 62,806 og i 1910 til ca. 77,000. Den samlede Udgift var i 1892 Kr. 2¼ Mill., i 1902 Kr. 6 Mill. og i 1910 ca. Kr. 11 Mill. Tallene viser bedre end Argumenter Udviklingens Gang. Vi burde i Henhold til de Erfaringer, der nu foreligger, ændre Loven i den Retning, at 65-Aars-Alderen for Fremtiden blev fastsat som Grænse. Ved at tilføje Loven en Bestemmelse om, at Kommunerne i særlige Tilfælde kunde gaa under denne Grænse, vilde Forandringen møde mindre Modstand. Der er ingen Tvivl om, at Alderdomsunderstøttelsen i den Form, den har faaet i Danmark, har svækket Befolkningens Sparsommelighedssans og i mange Tilfælde løst Familjebaandet ved at slappe Børnenes Forsørgelsespligt overfor Forældrene.

Forbrugsskatterne.

Efter mange Aars ihærdige Kampe om en Reform af Toldloven blev der i 1908 gennemført et Toldforlig med betydelige Nedsættelser af bestaaende Forbrugsskatter. Denne Toldreform er et af de mørkeste Punkter i Venstres Finansledelse. Det er forklarligt, at Regeringen ønskede gennem en imødekommende Forhandlingspolitik at faa en Ende paa den langvarige Toldstrid. Og det var at forudse, at det i den nye Toldlov indlemmede Kompromis mellem Frihandelsmænd og Protektionister vilde skabe Utilfredshed i begge Lejre. Men naar Regeringen var villig til i uventet vid Udstrækning at frafalde Venstres Toldreformprinciper, var der ikke mindste Anledning til at gennemføre en Toldreform med mange Millioner Kroners Tab for Statskassen *midt under en finansiell Verdenskrise, hvis Følger paa Toldforligets Tidspunkt slet ikke lod sig overse.*

En Toldlov som den, vi nu arbejder med, kunde Venstre til enhver Tid have gennemført. Der var ikke mindste Grund for Regeringen til under et stærkt politisk Tryk at forcere dens Vedtagelse, som om det havde drejet sig om et patriotisk Offer i Fædrelandets Tjeneste. Saaledes som den økonomiske Situation havde formet sig i 1907—1908, var det tværtimod de ansvarshavende Ministres Pligt resolut at standse Toldforhandlingerne og udskyde Reformen, indtil Krisen var overstaaet. Trods den mest velvillige Fortolkning af det skete frier ingen Undskyldning den daværende Regering fra den Bebrejdelse, at den ved Gennemførelsen af den nye Toldlov uden gyldige Grunde har bragt en beklagelig Uorden i Statens Finansvæsen. Den Skattepolitik, vi senere har været nødt til at føre, er det klareste Bevis for, at Toldloven af 1908 var et fejlt finansielt Skaktræk.

De direkte Statsskatter.

Det er sandt, at Venstre i mange Aar havde ønsket at ombytte en Del af Forbrugsskatterne med en Formue- og

Indkomstskat. Denne Reform er ogsaa bleven gennemført. Men Grænsen for den skattepligtige Formue og Indtægt er bleven sat saa lavt, at mangfoldige Smaafolk har faaet mindre trykkende indirekte Skatter ombyttede med mere trykkende direkte Skatter. Forbrugsskatterne stiger og synker efter Forbrugets Højde. Man kan i en sparsommelig Husholdning delvis undgaa dem. De direkte Skatter paa Formue og Indtægt opkræves tvangsvis med deres fulde Højde og griber mere forstyrrende ind i Regnskabet.

Man har bebrejdet forhenværende Finansminister Dr. Edvard Brandes, at han ved flere Lejligheder har fremhævet de indirekte Skatters Fortrin. Men har man af tvingende finansielle Grunde kun Valget mellem 2 Skatteformer, saa maa man virkelig have Lov til at vælge den Form, der volder mindst Bryderier. Dette udelukker ikke, at man kan arbejde henimod en Simplificering og Forbedring af hele vort Beskatningssystem.

Der er ringe Grund til at fritage større Formuer og Indtægter for en direkte Beskatning og indenfor rimelige Grænser at ordne den efter en progressiv Skala. Men en direkte Beskatning af smaa Formuer og Indtægter er i mange Tilfælde *en Skat paa Sparsommeligheden*. Folk, der under en strængt gennemført Økonomi efterhaanden har opsparet en Reserve, maa svare Skatter, som mindre økonomiske Husholdninger er fritagne for.

Rent bortset fra det nu afsluttede Skattekompromis vilde man kunne simplificere vort udviklede Beskatningssystem meget betydeligt, hvis man vendte tilbage til en højere Beskatning af de store Kasseartikler: Sukker, Kaffe, Ris, Salt og Petroleum samt Spiritus m. m. mod til Gengæld at skyde den skattefrie Grænse for Formue og Indtægt saa langt frem, at hele det brede Lag af Befolkningen efter engelsk Forbillede blev fritaget for de direkte Statsskatter og alle med deres Opkrævning forbundne Bryderier.

Man vil i demokratiske Kredse betegne den her antydede

Reform som *reaktionær*. Der er heller ikke mindste Tvivl om, at den er det. Men naar man under et demokratisk Styre er slaaet ind paa fejle Veje, kan det være god demokratisk Politik atter at ændre Kursen. En forstandig Reaktion er paa Finansledelsens som paa andre Omraader det bedste Korrektiv mod Følgerne af en forfejlet Aktionspolitik.

Det maa være danske Regeringers Opgave paa de kommende ordinære Finanslove at fremskaffe et i Reserveøjemed disponibelt reelt aarligt Overskud paa en halv Snes Millioner Kroner. Et politisk Omslag i England kan medføre et med kort Varsel indtrædende Tab af en væsentlig Del af Landbrugets Eksportforretning. I saa Tilfælde vil en uundgaaelig Nedgang i Statens vigtigste Skatter: Ejendomsskyld, Formue- og Indtægtsskat, Told- og Forbrugsskatter samt Jærnbanernes Driftsoverskud m. m. i adskillige Aar stille meget store Krav til den da disponible Reserve.

Statslaanet og Finansledelsen.

Særtryk af »Børsen«, 14. Juni 1912.

III.

Forsvarsudgifterne.

Naar der er Tale om Besparelser paa Finansloven, peger Socialdemokrater og radikale Venstremænd paa Militærudgifterne. De regner ud, hvor mange Millioner der aarligt vilde kunne indvindes paa denne Konto, dersom vi foretog væsentlige Indskrænkninger, eller hvis vi i Henhold til Betragtningen: Hvad kan det nytte? fuldstændig opgav hele Forsvaret. Det kan heller ikke nægtes, at Danmark vilde have ringe Chancer for at hævde sin Uafhængighed, hvis

en Stormagt paaførte os en Erobringskrig. Men dersom man drager logiske Slutninger af denne Forudsætning, føres man hurtig til den Erkendelse, at alle mindre Stater lever af større Staters Naade. Sammenlignet med Tyskland er f. Eks. Svejts, Belgien, Holland, Danmark, Norge og Sverige hver især saa underlegne, at Militærvæsenet er dødsdømt i dem alle, hvis det Spørgsmaal: Hvad kan det nytte? blev afgørende for Forsvarets Opretholdelse eller Nedlæggelse. Tages *Magt-Balancen* paa den her antydede Maade ensidigt som Rettesnor ved Overvejelsen af Forsvarsplaner, maa alt Haab om Bevarelsen af den nationale Selvstændighed opgives ej alene i Danmark men i de fleste af Verdens Stater. Nogle faa Kæmperiger vil da med Støtte af deres Millionhære kunne raade over Nationernes Skæbne og dele det uforsvarede Landomraade mellem sig. Men dersom det skete vilde disse Kæmpestater med usvækket Energi ruste sig til fortsat indbyrdes Forsvar, og de underkuede Befolkningers militære Byrder vilde under den ny Ordning ikke blive mindre trykkende end under den gamle. Forholdene i Elsass-Lothringen, Polen og Sønderjylland bekræfter Rigtigheden af denne Opfattelse.

Spørgsmaalet: Hvad kan det nytte at opretholde det militære Forsvar i smaa Stater? fremkalder derfor med logisk Konsekvens det Kontraspørgsmaal: Hvad kan det nytte at opgive det militære Forsvar i smaa Stater? Og det er glædeligt at se, hvorledes den sunde Sans i de fleste demokratisk styrede Lande har sejret over de sygelige Opgivelses-Tendenser, der hos Afvæbningens Talsmænd bevidst eller ubevist skjuler sig under Spørgsmaalet: Hvad kan det nytte?

Man fremmer ikke frugtbare Forhandlinger om Forsvarets Ordning ved at drøfte Forsvarssagen som militær Fanatiker. Der er ingen Tvivl om, at mange af Forsvarets Modstandere er besjælede af en varm Kærlighed til Fædrelandet.

De mangler ikke Nationalfølelse, men de frygter for, at vort Militærvæsen skal drage os ind i krigerske Forviklinger, som vi efter deres Mening vilde kunne undgaa, dersom vi stod vaabenløse. Men vilde vi kunne undgaa dem?

Dersom de ovenfor nævnte 6 smaa Staters nationale Selvstændighed var afhængig af en militær Overenskomst mellem de nærmest interesserede Stormagter, vilde Rusland tage Sverige og Norge og Tyskland Resten.

Men Delingsplaner af denne Art vilde give Erobrerne en for andre Stormagter farlig Styrketilvækst. En Verdenskrig vilde blive Følgen.

Den Fare, der er forbunden med et i Fredstid foretaget Overfald paa levedygtige Nabolande, er saa alvorlig, at Stormagterne under normale Forhold foretrækker at lade de neutrale Smaastater, der staar rustede til at forsvare sig, leve i Fred. Men de saaledes situerede Smaastater mister heller ikke deres politiske Betydning under et krigerisk Sammenstød mellem to eller flere af Stormagterne. Det kræver militære Ofre at undertvinge en uafhængig Stat, der er i Stand til kraftigt at forsvare sin Neutralitet. Mod de Fordele, der kan vindes, staar Risikoen ved det, der kan tabes. Og under en Kamp med jævnbyrdige Modstandere er det selv for en Stormagt forbundet med megen Risiko at splitte Kræfterne ved et Overfald paa fredelige Nabolande. Disse danner i en vis Forstand et Læbælte, som alle Stormagter er interesserede i at bevare. Og denne Læbælte-Karakter vil Smaastaterne bevare, saa længe de ubrødeligt følger Parolen: Vi angriber ingen, men hvis nogen angriber os, forsvarer vi med alle til vor Raadighed staaende Midler vor nationale Uafhængighed.

Dersom en enkelt af dette Læbæltes smaa Stater gennem en hel eller delvis Afvæbning skulde unddrage sig sin nationale Forsvarspligt, er der al Sandsynlighed for, at den nærmest interesserede Stormagt direkte eller indirekte vilde

overtage Ledelsen af denne Stats militære Anliggender. Faren for en saadan Følge af Forsvarets Forsømmelse er for Danmarks Vedkommende saa overhængende, at Vælgerne og Skatteyderne burde støtte enhver paa Forfatningens Grund staaende Regering, der fastholder Forsvarspigten som et Hovedpunkt paa sit politiske Program. De her udtalte Anskuelser er ikke i Strid med Demokratiets Principer. De staar tværtimod i nøjeste Overensstemmelse med Grundlovens Paabud i § 90: Enhver vaabenfør Mand er pligtig til med sin Person at bidrage til Fædrelandets Forsvar.

Det er interessant at iagttage, at man i den senere Tid selv i Socialdemokraternes Lejr gør Forskel paa Angrebs- og Forsvarsrustninger. Folketingsmand *Sabro* udtalte saaledes for nogle Dage siden paa et i »Social-Demokraten« af 12. Juni refereret offentligt Folkemøde:

»Alle véd, hvor jeg staar i Kampen mod Militarismen og Krigen . . . Jeg ser bort fra den Krig, som førtes for Frihedens og Folkets Sag . . . *Brændevinen har kostet vort Land flere Mænd og flere Penge end Militarismen og Krigen.*«

Hr. Sabro har her udtalt sande Ord. Vore aarlige Udgifter til Øl og Brændevin er langt større end samtlige vore Udgifter til Hær og Flaade. Kampen mod Alkoholens Ødelæggelser er sandelig en noblere Opgave for en dansk Demokrat end Kampen mod vort Lands lovligt ordnede nationale Forsvar.

Her burde alle danske Mænd og Kvinder trods partipolitiske Afskygninger staa samlede under det danske Flag. Og trænger vi til en Paamindelse om vor Forsvarspigt, behøver vi kun at se hen til Sverige og Norge. Efter Unionens Opløsning er der paa begge Sider af Kølen foregaaet en national Rejsning, der med Rette har vakt Verdens Beundring. Man sporer i Sverige en Genfødsel, der minder om

Rigets stolte historiske Fortid under Gustav Adolf. Folkets frivillige Gave af 17 Mill. Kr. til et nyt Panserskib er kun et af mange lignende Vidnesbyrd om et fast Sammenhold og en offervillig Fædrelandskærlighed. En ny Æra er op-rundet for Landet, og arbejdes der videre under de senere Aars patriotiske Stemninger, gaar det svenske Folk utvivl-somt atter en stor Fremtid i Møde.

Norge har efter mange Aars indre Splid og Utilfredshed paa lignende Maade rejst sig til en ny Udfoldelse af sine Kræfter. I begge vore nordiske Nabolande forbereder man sig paa Løsningen af store nationale Opgaver. Og en kraf-tig Udvikling af Forsvaret anses som en Grundbetingelse for Sikringen af Fremtidens fredelige Gerning.

Det vilde være bedrøveligt, hvis Danmark som et vissent Led af det skandinaviske Treklover opgav sit Forsvar. Men heldigvis sker det heller ikke. Ogsaa hos os sporer man en ny national Løftelse. Ungdommen frigør sig for den gamle politiske Strids slappende Indflydelse. Frivillige Korps dan-nes efter privat Initiativ rundt om i Landet. Offervillige Medborgere sætter en Ære i at yde Bidrag til Udrustninger og Øvelser. Og Hærens Officerer, hvis samvittighedsfulde Arbejde i vide Kredse af Befolkningen saa længe har været miskendt, møder nu hos mange forhenværende Modstandere en øjensynlig styrket Sympati.

Retter vi med god Grund paa adskillige saarbare Punkter stærke Angreb paa Venstres Finansledelse, bør vi ikke glemme, at der dog paa det militære Forsvars Omraade under Ven-stres Styre er naaet Resultater, der har sikret vort Land et nogenlunde levedygtigt Værn. Utvivlsomt trænger vi til en Udvidelse af de militære Rammer. Og med Erkendelsen af Forsvarets Nytte vil det ogsaa blive lettere at gennemføre nye, tidssvarende Reforme. Der maa ved Bedømmelsen af de Krav, Forsvaret stiller til Statskassen og til Befolkningen, tages et dobbelt Hensyn. Militærtjenestens Betydning er

ikke indskrænket til Krigsførelsen. Den militære Uddannelse virker under en dygtig folkelig Ledelse som et udmærket legemligt og disciplinært Opdragelsesmiddel. Rekrutskolen bør ordnes saaledes, at den i god Forstand bliver en Fortsættelsesskole. Mangfoldige unge Mænd forlader Militærtjenesten med et Plus, der i de forskelligste Livstilinger øger deres Værd som Medlemmer af det arbejdende Samfund. For den her antydede opdragende Side af Militærtjenesten aabner der sig under et forstandigt Samarbejde mellem de militære Autoriteter og Finansledelsen mange rige Udviklingsmuligheder.

Formuer paa Papiret.

I min Artikel om Danmarks Finanser har jeg, som Gengivelsen viser, ikke med et Ord omtalt Toldspørgsmaalet. Men siden Herr *Dethlef Jürgensen* desuagtet har benyttet min Stilling til Toldsagen som Udgangspunkt for sin Kritik af min Fremstilling, skal jeg give Læseren en saglig Forklaring, der kaster Lys over det af Herr *J.* fremdragne Fænomen: Formuer paa Papiret. I et tidligere udgivet Værk om Tysklands Toldpolitik har jeg behandlet dette Punkt ret udførligt. Her skal jeg indskrænke mig til en kortfattet Redegørelse.

Naar Statens Finansledere i fordums Dage trængte til Penge, satte de Seddelpressen i Bevægelse og trykkede Papirpenge, for hvilke der helt eller delvist savnedes Indløsningsmidler. Eller de fabrikerede Mønt med et mindre Indhold af ædelt Metal, end Loven foreskrev. I begge Tilfælde gjorde man sig skyldig i en Forfalskning af Pengenes Værdi, og disse Misgreb fremkaldte fra Tid til anden ruinerende Kriser. Med den stigende Oplysning er man kommet bort fra Pengeforfalskningen. Belært af Erfaringen har man indset, at en Forfalskning af et Lands Mønt, selv om den i Øjeblikket medfører en finansiell Lettelse, afføder varige Ulemper, der forvansker Landets Status og skader Erhvervslivets sunde Udvikling. Det betragtes nu som en Selvfølge, at et velstyret Lands Finansvæsen maa være

ordnet saaledes, at dets Penge cirkulerer til deres fulde Paalydende baade i Indlandet og i Udlandet. Langt mindre Klarhed hersker der angaaende den sideordnede Sandhed, at en fra Lovgivningsmagtens Side ved kunstige Midler fremkaldt vilkaarlig Forfalskning af *Vareværdierne* er lige saa forkastelig som Møntforfalskningen. Vareforfalskningen er endog mere skadelig, fordi den i endnu langt højere Grad end Møntforfalskningen unddrager sig Skatteydernes Kontrol.

Store Kredse af Producenter, Landmænd, Gartnere, Mølere, Fiskere, Haandværkere og Fabrikanter, er saa hildede i Troen paa Gavnligheden af kunstigt forhøjede Varepriser, at de yder Statsmænd, som erklærer sig villige til at fremme denne Form af Værdiforfalskningen, kraftig Støtte. I min Artikel om Danmarks Finanser har jeg særlig omtalt vort Landbrugs mægtige Udvikling i det sidste Slægtled. Tysklands og Sveriges Agrarprotektionister har længe spaaet det danske Landbrugs økonomiske Ruin under Virkningerne af den aabne Dørs Politik, og de har med voksende Forundring set, at deres Spaadomme endnu ikke er blevne opfyldte. De paapeger imidlertid med øjensynlig Tilfredshed, at Landejendommenes og Landbrugsvarernes Pris hos dem har holdt sig paa et højere Niveau end i Danmark, hvor Agerbrugsprodukter er todfri. Og deres Ræsonnement er paa dette Punkt rigtigt. I Lande, hvor Priserne paa Agerbrugsprodukter ved Hjælp af Toldbeskyttelsen holdes paa en kunstig Højde, vil Landejendommenes Pris staa i Forhold til Produktpriserne. Man vil kunne pege paa 2 Landejendomme af samme Størrelse og Ydeevne, der noteres med resp. 125.000 Mk. paa den tyske og 100.000 Mk. paa den danske Side af Grænsen. Men Statsmænd og Nationaløkonomer, der bogfører denne Difference i Favør af Beskyttelsessystemet, trænger til en fornyet Undervisning i den elementære Aritmetik.

Vi førte her i Landet for en Snes Aar siden en hæftig

Kamp for og imod Toldbeskyttelsen paa Landbrugsprodukter. En Del af vore større Godsejere og Proprietærer fulgte deres tyske og svenske Standsfællers Eksempel og erklærede, at vort danske Landbrug vilde komme paa Fattiggaarden, hvis vi ikke indførte Toldbeskyttelsessystemet. Men det overvejende Flertal af Danmarks større og mindre Landmænd frabad sig meget energisk denne Form for Statshjælp. I vore Nabolande blev Systemet derimod indført. Prisen paa Landbrugsprodukter og Landejendomme blev der efter Landmændenes Ønske holdt kunstigt i Vejret. Lad os nu se, hvorledes de 2 Systemer har virket. Vi kan tage et Eksempel fra Tyskland.

Den tyske Told paa Hvede og andre Kornvarer, der begyndte med 1 Mark pr. Tønde, er gentagende bleven forhøjet, saaledes at den i de senere Aar under vekslende Konjunkturer jævnlige har andraget 30 à 40 % af Kornets Værdi. En tysk Købmand køber en Ladning Hvede til en Pris af 1 Mill. Mk. og betaler 300.000 Mk. i Told. Varen repræsenterer saaledes, oplagt i Købmandens Pakhus, en bogført Indkøbspris af 1.300.000 Mk. Men Kornets Værdi som Samfundsaktiv er gennem Tolden ikke blevet forøget med 1 Pfennig. Uden for Tyskland har det, Handelsavancen fra regnet, fremdeles kun en Værdi af 1 Mill. Mk.

Ved en korrekt Opgørelse af Tysklands nationale Status vilde man ogsaa komme til samme Resultat. Dersom man opførte det i Købmandens Pakhus lagrede Korn med 1.300,000 Mk. og fulgte den samme Fremgangsmaade over for alle i Tyskland ophobede toldpligtige Varer, vilde man forfalske den nationale Status med Toldens Beløb.

De 300.000 Mk., Købmanden betaler til Toldvæsenet, repræsenterer for ham en Udgift og for Toldvæsenet en Indtægt. 300.000 Mk. tyske Penge har skiftet Hænder inden for Tyskland. Ingen Værdiforøgelse er skabt gennem denne

Ompostering. Kornet har fremdeles kun en reel Værdi af 1 Mill. Mk.

Lige saa vist, som den fra Udlandet indførte Vare ikke stiger 1 Pfennig i Brugsværdi, fordi den passerer Toldboden, lige saa sikkert er det en farlig Illusion, at den indenlandske Produktions Værdi som Samfundsaktiv forøges med en Hvid, fordi man ved Hjælp af Toldbeskyttelsen kunstigt forhøjer den indenlandske Salgspris med Toldens hele eller delvise Beløb. Det samme gælder om Ejendommenes kunstigt opskruede Vurderingspriser. Der er foretaget en Værdiforfalskning. Men der er ikke skabt nogen ny eller forøget Værdi.

Godkender man Rigtigheden af denne Forklaring, opdager man hurtigt, hvilke enorme Beløb der i toldbeskyttede Lande maa afskrives paa »Formuer paa Papiret«, før man naar til de virkelige Værdier. Hvert eneste Hus med dets Udstyr, hver Fabrik, hver Landejendom, hele Bohavet og Besætningen, Kornet i Pakhusene, Afgrøden paa Markerne, Træerne i Skoven, alle Jernbane-, Telegraf- og Telefonanlæg, samtlige gennem Tolden fordyrede Varer i Butikker og paa Grossisternes Lagre, kort sagt den overvejende Del af et toldbeskyttet Lands samlede Aktivmasse repræsenterer ved Siden af sin reelle Værdi — lige som de forfalskede Penge — en Papirværdi, der kun eksisterer i Indbildningen, for saa vidt som den gennem Tolden fremkaldte Prisstigning er medtaget i Vurderingen.

En uundgaaelig Følge af de kunstigt opskruede Priser paa Landejendomme er Gældens Vækst efter et lignende Forhold. Vurderingspriserne afgiver i Sverige og Tyskland lige som i Danmark Grundlaget for Prioritetslaanenes Størrelse. Et Kreditforeningslaan i en til Kr. 100.000 takseret dansk Landejendom vil i Reglen blive holdt indenfor Halvdelen af Vurderingssummen eller ca. Kr. 50.000. Paa den

tyske Side af Grænsen vil en tilsvarende Ejendom ofte blive takseret til Kr. 125.000, og et Laan paa 50 % af Vurderingssummen vil der stige til Kr. 62.500. Men da den tyske Ejendom i Virkeligheden ikke er mere værd end den danske, hviler den overskydende Del af Laanet, Kr. 12.500, ikke paa et solidt Værdigrundlag men paa den gennem Toldbeskyttelsen fremkaldte Værdiforfalskning. Selvfølgelig kan man i toldbeskyttede Lande holde Laan i 1ste Prioritet under Halvdelen af Vurderingssummen. Men derved vanskeliggør man Ejernes Pengedispositioner og tvinger dem til at betale en højere Rente for Laan mod sekundær Sikkerhed.

Der klages her hjemme jævnligt over den altfor lette Adgang til store Kreditforeningslaan. Det paastaas, at Ejendommene vurderes for højt, og denne Anke er næppe uberettiget. Men hvorledes vilde vort Laanesystem have udviklet sig, dersom vi i Lighed med vore Nabolande havde indført den toldbeskyttede Forfalskning af vore Landejendommers Værdi? Svaret paa dette Spørgsmaal ligger lige for Haanden. Vi vilde i langt højere Grad, end det nu er sket, have skabt »Formuer paa Papiret«. Alle de Ulemper, og hele den Laane-Letsindighed, som der nu klages over, vilde have taget et mægtigt Opsving. Agrartolden vilde have inficeret vort Landbrug med et farligt Smittestof, som vi nu, takket være vore oplyste Landboeres Fremsyn, heldigvis er blevne fri for.

Et Blik paa Hartkornsprisernes Bevægelser viser, at vore hjemlige Vurderinger af Ejendomspriserne, bedømte i store Træk, har fulgt Konjunkturerne paa det aabne Verdensmarked. Salgsprisen pr. Tønde Hartkorn uden Besætning og Inventar var i Halvfjerdserne gennemsnitlig ca. Kr. 6500, i Firserne ca. Kr. 6000 og i Halvfemserne ca. Kr. 5200. Sælgerne har i denne Periode gjort en daarlig Forretning, men Køberne har høstet Fordel af de dalende Noteringer. De har haft et mindre Beløb at forrente, og den

billige Indkøbspris har sat dem i Stand til at tjene et Overskud trods de lave Priser paa Landbrugets Produkter.

Hartkornsprisernes Nedgang svarer til Vareprisernes Nedgang i den samme Periode. Det var de lave Kornpriser, der i Halvfemserne fremkaldte Kravet om Toldbeskyttelse paa Landbrugsprodukter. En Del af vore Agrarer var blevne betænkelige ved det fortsatte Prisfald. De mente, at det var nødvendigt gennem Toldskatter paa fremmede Tilførsler at hindre en yderligere Nedgang indenfor Landets egne Grænser. Men Flertallet af vore Landmænd modstod de Fristelser, som deres Standsfæller i Nabolandene faldt for. Og den senere Udvikling har vist, at vort danske Landbrug handlede forstandigt ved at fastholde den aabne Dørs Toldpolitik.

Dersom vore Haandværkere og Fabrikanter havde fulgt Landmændenes Eksempel, vilde vi nu utvivlsomt have haft en præstationsdygtig Industri, der ved Siden af at forsyne Hjemmemarkedet var i Stand til at drive en lønnende Eksportforretning. Paa Dygtighed og Smag mangler det ikke. I flere Grene af Kunstindustrien som Porcelæn, Fajance, Sølv, Guld, Keramik og Terrakotta staar vore danske Varer i høj Anseelse i Udlandet. Og vor ubeskyttede eller lavt beskyttede Industri har, som Udførselen af Cement, Maskiner, Skibe og andre Varer viser, i de senere Aar gjort en stigende Eksportforretning, der har givet Beskæftigelse til et voksende Antal Arbejdere. Men den høje Toldbeskyttelse har for de fleste Fags Vedkommende lammet vor danske Industris sunde Udvikling. Medens Hollands Fabrikanter under en 5% Værditold har lært at konkurrere med Storstaternes Industri i alle Egne af Kloden, andrager vor Udførsel af Industriprodukter efter hundrede Aars Toldbeskyttelse kun nogle faa Procent af vor samlede aarlige Eksport.

Men vi gaar tilbage til Landbruget. Oven paa Nedgangen i Ejendoms- og Varepriserne i den sidste Fjerdedel af forrige Aarhundrede er der fulgt en Periode med stigende

Konjunkturer. I 1905 stod Hartkornspriserne i Kr. 5587, i 1907 steg de til Kr. 6189, i 1910 naaede de Kr. 6578, og den stigende Bevægelse har fortsat sig i de sidste 2 Aar. Hartkornspriserne staar nu uden kunstig Hjælp højere end nogen Sinde før. Vore Landmænds sunde Syn har sejret. De tog i Perioden med de synkende Priser Ulemperne, der fulgte med den aabne Dørs Politik. Men de sikrede sig samtidig med et i vore Nabolande ukendt Fremsyn de store Fordele, der var forbundne med den toldfri Indførsel af deres Raaprodukter. Danmarks dygtigste og farligste Konkurrenter, Sveriges og Tysklands Landmænd, mistede helt eller delvist deres Eksportchancer, fordi de gennem Toldbeskyttelsen kunstigt fordyrede deres vigtigste Raaprodukter. Medens Nabostaternes Landmænd sloges om Tolden, tog Danmarks Landbrug Têten i Kappestriden om Forsyningen af det aabne engelske Marked. Man var i Sverige og Tyskland ikke klar over, at Toldbeskyttelsen med en Fiskekrogs Lethed glider ind i et Lands Toldsystem. Men hvert Forsøg paa at befri sig for Beskyttelsestolden, hvor den en Gang er indført, volder lignende Vanskeligheder som Fjernelsen af Fiskekrogen, hvor den har bidt sig fast. Alle, der har høstet Fordel af Tolden, spræller og vrider sig under Operationen. Selv om et frihandelsvenligt Omslag gjorde sig gældende i Tyskland og Sverige, vilde det derfor vare mange Aar, før Agrartolden fuldstændig lod sig fjerne. De under Toldbeskyttelsen rundt om i Landet skabte »Formuer paa Papiret«, hindrer af mange umiddelbart indlysende Grunde en hurtig Overgang til den aabne Dørs Politik. Den Svækkelse i Konkurrencedygtigheden, som Tysklands og Sveriges Landmænd har tilføjet sig selv, vil endnu længe give Danmarks Landbrug en favoriseret Særstilling.

Naar vi nu med et Slægtleds Erfaringer ser tilbage paa den Tid, da vore danske Landmænd stod foran Valget mel-

lem den aabne og den lukkede Dørs Toldpolitik, er der god Grund for Byernes Befolkning til at lykønske vort Landbrug til Resultaterne af den udholdende Kamp, det under Modgang og Medgang har ført med aabent Visir.

Den glædelige Opblomstring af Byernes Erhvervsliv i det sidste Slægtled er nøje knyttet til de Fordele, der er fulgte med Toldfriheden paa Landbrugsprodukter. Og den Del af Byernes Industridrivende, der løber til Lovgivningsmagten med Toldtiggerposen, hver Gang Udlandets Konkurrence tvinger Industrien til fornyede Anstrængelser for at følge med Tiden, har al Aarsag til at slaa Øjnene ned, naar de møder en dansk Bonde. Ved Siden af Danmarks ubeskyttede Landmænd, der under ihærdigt Arbejde har gjort sig gældende paa Verdensmarkedet med national Honnør, er det et ynkeligt Syn at se store Kredse af vore Industridrivende udstede den Falliterklæring, at de under Trykket af Udlandets Konkurrence ikke véd bedre Raad end at krybe i Læ bag en Toldmur, som fordyrer Livet for deres egne Landsmænd.

Naar der er Tale om »Formuer paa Papiret«, burde det staa oplyste danske Læsere klart, at vort ubeskyttede Landbrug kan møde Kritikken med et renere Skjold end vor toldbeskyttede Industri. Denne er og har stedse været undergivet Værdiforfalskningens Love, og dersom vi i Danmark gik til en rationel Vurdering af vore *industrielle Ejendomme*, vilde vi møde »Formuer paa Papiret« i et Antal og i en Udstrækning, som faa af vore Lovgivere har en klar Forestilling om.

Der er Tegn, som tyder paa, at der udenfor Rigsdagen træffes Forberedelser til en ny og forøget Værdiforfalskning i større Stil. Efter udenlandsk Mønster har vi faaet et »Toldraad«, i hvilket de protektionistiske Indflydelser ved Hjælp af snilde Manøvrer er blevne stærkere repræsenterede

end paa Rigsdagen. Naar der om nogle Aar skal foretages en Revision af Toldloven, vil »Toldraadet« blive en Redningsbøje for Rigsdagens havarerede Frihandelsmænd, hvis der ikke i Tide rejses en kraftig Bevægelse mod den gennem Toldraadets Etablering snildt indledede nye protektionistiske Propaganda.

Den gamle Strid.

Vor gamle Toldlov af 1863 blev vedtaget paa et Tidspunkt, da Gennemførelsen af Frihandelssystemet i ledende hjemlige Kredse ansaas som Maalet for Danmarks Toldpolitik. Jyllands og Øernes toldbeskyttede Fabrikker havde den Gang kun ringe Betydning. Hensynet til den i Hertugdømmerne opblomstrede Storindustri blev imidlertid gjort gældende med den Virkning, at Toldbeskyttelsen i Tariffen af 1863 paa mange Punkter blev bevaret i større Udstrækning end oprindeligt paatænkt.

Efter 1863 faldt Hensynet til Hertugdømmerne bort, og i Begyndelsen af 70'erne rejstes der en kraftig Bevægelse for at reformere Toldloven i afgjort frihandelsvenlig Retning. Det var ikke Meningen at ophæve al Told. Man var enig om at forhøje Toldskatterne paa Tobak, Vin og spirituøse Drikkevarer samt for Statskassens Skyld helt eller delvist at bevare Tolden paa Kaffe, The, Ris, Petroleum og andre Varer, der ikke var Genstand for indenlandsk Produktion. Derimod krævede man en lempelig Ophævelse af Beskyttelsestolden. Industrivarer, der baade blev indførte fra Udlandet og fremstillede hjemme, skulde enten frigøres for Told eller efter engelsk Forbillede beskattes saaledes, at den indenlandske Industri betalte en Produktionsafgift til Staten af samme eller lignende Højde som Tolden paa tilsvarende fremmede Varer. Vore indenlandske Afgifter paa

Sukker, Øl og Brændevin er Skridt i denne Retning. Frihandelsens Tilhængere vilde ikke støtte og udvikle et Beskatningssystem, der sætter Indlandets Fabrikanter i Stand til for egen Regning at forhøje deres Salgspriser med Toldens Beløb. De Toldskatter, der blev paalagt Forbrugerne, skulde helt og holdent tilflyde Statskassen og bidrage til Dækning af Statshusholdningens Udgifter. Man fandt det urigtigt at tvinge Forbrugerne til i Form af Beskyttelses- eller rettere *Understøttelses-Told* at svare Toldskatter til Dækning af private Medborgeres aarlige industrielle Driftstab. Ønskede en Mand at etablere en Fabriksvirksomhed, skulde han ifølge det i Grundloven nedlagte Princip: »Lighed for Loven«, paa samme Maade som Landmænd, Købmænd, Skibsredere, Fiskere og de fleste af vore større Haandværksfag løbe sin egen Erhvervsrisiko uden kunstig Støtte fra Statens Side.

I Modsætning til disse Betragtninger blev der af Understøttelses-Systemets Talsmænd rejst den Fordring, at vi af *nationale Grunde* burde styrke vort hjemlige Erhvervsliv, selv om der i Overgangstiden krævedes Ofre af Forbrugerne for at naa dette Maal. Flere betydelige Grene af Hertugdømmernes Storindustri var under dansk Styre blevne opelskede ved Hjælp af Toldbeskyttelse, og hvis man gav Kongerigets unge Industri de samme Vilkaar, vilde vi ad Aare indenfor vore egne Grænser kunne faa fuld Erstatning for de holstenske Fabrikker, der var blevne indlemmede i Tyskland. Der burde — hævdede man — tages Hensyn til den voksende Befolkningsmængde. Agerbrug, Søfart, Handel og Fiskeri vilde i Længden ikke kunne optage Landets Arbejdskraft. Industri- og Haandværk dannede saa vigtige Led af Landets Næringsliv, at der burde ydes disse Erhverv et kraftigt Toldværn, indtil de var komne saa vidt, at de kunde klare sig uden kunstig Støtte. Efter at den saaledes opelskede Industri havde overstaaet sine Børnesygdomme,

kunde man skride til en gradvis Ophævelse af Toldbeskyttelsen.

Talrige trykte Kilder vidner om en stærkt udbredt Tro paa Rigtigheden af de her gengivne Argumenter. Man vilde derfor dømme uretfærdigt, hvis man ensidigt forkastede de i Favør af Beskyttelsessystemet anførte Grunde som snildt beregnede Udslag af pengegridske Fabrikanters Egen nytte. Mange ærlige Mænd og Kvinder var ligesom Flertallet af vore Industridrivende fuldt og fast overbeviste om Nødvendigheden og Gavnligheden af Toldværnets Opretholdelse, medens vor hjemlige Industri forberedte sig paa at optage Kampen mod Udlandets mægtige Konkurrence.

Toldforsvaret blev under de her skitserede Forhold i Tankerne sammenknyttet med det militære Forsvar paa en saadan Maade, at Toldbeskyttelsens Modstandere i mange Hjem blev ansete som Fjender af de nationale Genrejsningsbestræbelser, der efter Krigen i 1864 med Rette besjælede den bedste Del af vort Folk. »Hvad udad tabtes, skal indad vindes,« blev paa alle det nationale Arbejdes Omraader Samlingsløsnets for karakterfaste Mænd og Kvinder, der trods Tabet af Hertugdømmerne urokkeligt fastholdt Troen paa Danmarks Fremtid som selvstændig Stat.

Ønsket om at opbygge en kraftig dansk Industri fandt ganske naturligt en berettiget Plads i dette patriotiske Fremskridtsprogram. Alle var enige om Maalet. Det var Valget af Midlerne, som delte Befolkningen i forskellige Lejre. For Toldens Vedkommende droges Delingslinien mellem Frihandlere og Tilhængere af Beskyttelsessystemet. I Holsten havde Landbruget tidligt arbejdet sig frem til en Førerstilling. Fra Kiel blev der under dansk Styre eksporteret voksende Kvantiteter af holstensk Smør til England, hvor man endnu den Dag i Dag kan se Vinduesplakater med: »Kiel-Butter« som Garanti for ægte dansk Smør af bedste Kvalitet. Men det var ogsaa i Holsten, at Storindustrien tidligst udviklede

sig. Neumünsters Textilfabrikanter gjorde saaledes i mange Aar en livlig Forretning ej alene med Sønderjylland men ogsaa med Nørrejylland og Øerne. Kongerigets Industri stod i Stampe og havde ligesom Landbruget Vanskelighed ved at konkurrere med de energiske Holstenere.

Efter Tabet af Hertugdømmerne aabnede der sig lovende Chancer for nye industrielle Foretagender i Danmark. De holstenske Fabrikprodukter var hovedsageligt tunge, grove Varer. Disse solgtes med Lethed, saalænge de gik toldfrit ind i Kongeriget, men da de efter Adskillelsen maatte passere den danske Toldgrænse, gik Salget til Danmark stærkt tilbage. Danske Fabrikanter kunde nu, beskyttede af Toldmuren, optage Konkurrencen. Før maatte de konkurrere med Holstenerne paa lige Vilkaar. Nu ramtes de holstenske Varer af tunge Toldskatter, der jævnligt fordyrede dem med 25—50 % af Værdien. Enkelte af de holstenske Fabrikker blev overflyttede til Danmark. Men Hovedsalget af de paagældende Varer gled efterhaanden over paa danske Hænder.

Det er forstaaeligt, at der under disse Forhold udviklede sig en Meningsforskel angaaende vort Lands fremtidige Toldkurs. Fabrikanterne var direkte interesserede i at bevare et Toldsystem, der satte dem i Stand til at tage en højere Pris for deres Varer end Udlandets Fabrikanter. Var Prisen i Udlandet 1 Kr., og androg den danske Told 30 %, saa kunde den danske Fabrikant tage Kr. 1.25 uden at blive for dyr. Han vidste, at den tilsvarende udenlandske Vare med Tillæg af Tolden stod danske Købere i Kr. 1.30. Blev der fra Forbrugernes Side rejst Protester mod denne kunstige Prisfordyrelse, saa svarede Industrien med den Forklaring, at den indenlandske Konkurrence inden ret lang Tid vilde blive saa stor, at den kunstige Prisfordyrelse vilde bortfalde. Det gjaldt for den unge danske Industri kun om at overstaa sine Børnesygdomme. Senere vilde de danske

Fabrikker blive ligesaa præstationsdygtige som Udlandets Fabrikker. Og saa snart dette Udviklingstrin var naaet, kunde man nedsætte eller ophæve Toldunderstøttelsen.

Medens Toldspørgsmaalet saaledes blev drøftet under forskellige Synspunkter, modtog vort ubeskyttede Landbrug fra Industriens Mænd Tilbud om virksom Støtte for det Tilfælde, at Danmarks Landmænd efter deres tyske og svenske Standsfællers Forbillede skulde ønske at rejse Kravet om Toldbeskyttelse for Landbruget. En Del Landmænd — særlig større Proprietærer, Forpagtere og Godsejere, hvis Landbrug under synkende Kornpriser gav ringe Udbytte — greb med Varme denne Tanke, og Samarbejdet mellem det større Landbrug og Storindustrien paa Toldforsvarets Grundlag gav Fabrikanternes Beskyttelseskrav et mindre ensidigt Præg. Man manglede nu kun en fyldig Tilslutning fra Bønder, Husmænd og Haandværkere for at naa det nødvendige Stemmetail til Beskyttelsessystemets Godkendelse paa Rigsdagen. Haandværkerne fulgte Fabrikanterne, og »Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk«, har været og er fremdeles Beskyttelsessystemets stærkeste og mest trofaste Støtte. Fra Industriens Hovedkvarter har man med stor Dygtighed udøvet en saadan Indflydelse paa den københavnske Handelsstands Spidser, at ogsaa Grosserer-Societetets Komite for Toldspørgsmaalets Vedkommende efterhaanden er bleven en paalidelig Repræsentation for Protektionisternes Krav. Men i »De forenede Landboforeninger« er der Gang efter Gang med stort Flertal bleven vedtaget Toldresolutioner i frihandelsvenlig Retning. I Tyskland og Sverrig havde Godsejerne ingen Vanskelighed ved at vinde Bønderne for Toldunderstøttelses-Systemet. Men i Danmark havde flere Foreninger og Institutioner, i første Række Højskolerne, tidligt vakt Landboernes Interesse for Toldspørgsmaalet. Og Argumenter, der i Nabolandene stiltiende blev godkendte af Befolkningens brede Lag som selvfølgelige Sandheder, over-

beviste ikke Kernen af vore oplyste danske Landmænd om Toldbeskyttelsens Gavnlighed. Tværtimod saa de i Frihandelsystemet det sikreste Middel til Udviklingen af et lønnende Landbrug og en levedygtig dansk Industri.

Under vor langvarige Forfatningskamp sluttede Beskyttelsesmændene — anførte af Fabrikanter og Godsejere — sig i voksende Antal til det provisorisk regerende Højre, medens Frihandelens Tilhængere samledes i Oppositionens Lejr. Striden om Toldspørgsmaalet førte saaledes til samme Deling som Striden om Forfatningen. Protektionisterne havde Overtaget i Landstinget; Frihandelsmændene beherskede Folketingets Afstemninger. Men da Højre fastholdt Styret trods Partiets fortsatte Nederlag ved Folketingsvalgene, strandede alle Forsøg paa Gennemførelsen af en frisindet Toldreform paa Landstingets Modstand. I Stedet for at svække Vælgernes Interesse for Toldspørgsmaalet havde Landstingets sejge Fastholden ved Beskyttelsessystemet imidlertid den modsatte Virkning. Toldsagen blev i mange Aar under tiltagende Lidenskabelighed drøftet paa alle Landets Valgtribuner. Talsmænd fra begge Lejre søgte gennem mundtlige Forhandlinger, Piecer og Bladartikler at paavirke Stemningen i Favør af deres Toldprogram, og paa Rigsdagen blussede Toldstriden frem paany, hver Gang der fra Højres eller Venstres Side blev fremsat Forslag til en ny Tarif. Men efter at Befolkningen et helt Slægtled igennem havde hørt begge Parter og sammenholdt de modstridende Teorier med Beskyttelsessystemets praktiske Resultater baade herhjemme og i Nabolandene, godkendte Vælgerne med overvældende Flertal Venstres Opfattelse. Socialdemokraterne var principielle Modstandere af hele den indirekte Beskatning men anerkendte paa Toldens som paa andre Omraader Nødvendigheden af en lempelig Gennemførelse af deres Reformprogram.

Ved Slutningen af Højres Styre fandtes der i Folke-

tinget 114 Medlemmer, hvoraf ca. 100 var erklærede Frihandelsmænd. Og selv i Landstinget var Beskyttelsespartiet numerisk set i fortsat Tilbagegang. Den sikre Udsigt til en successiv Ombytning af Højres 12 kongevalgte Medlemmer med 12 af Venstre udpegede Frihandelsmænd svækkede yderligere Protektionisternes Stilling. Det Tidspunkt, da Venstre skulde overtage Styret og indløse sine Toldreformløfter, nærmede sig med stærke Skridt, og intet Frihandelsparti har nogensinde haft saa gode Kort paa Haanden som det danske Venstre efter Systemskiftet. I England blev Sejren efter mange haarde Kampe vundet under Robert Peel med nogle faa Stemmers Flertal. En folkelig Tilslutning til Frihandelsprincipperne som den, der i det sidste Slægtled med stadig tiltagende Styrke havde præget de danske Valg, har næppe noget Sidestykke i Staternes parlamentariske Historie. Og da Venstres Finansminister, *Vilhelm Lassen*, i 1906 paa et stort Folkemøde ved Dannerhøj resolut erklærede, at han vilde forelægge et klart affattet Toldreformforslag i nøje Overensstemmelse med Venstres Frihandelsprincipper, imødesaa hans toldpolitiske Meningsfæller hele Landet over med tillidsfuld Forventning Indløsningen af dette sikkert ærligt mente Løfte. Men *Vilhelm Lassen* havde undervurderet Bureautiets Magtstilling her i Landet.

Den ny Situation.

Under Provisoriet havde mange af Landets Embedsmænd vænnet sig til at optræde som Befolkningens Herrer og Formyndere. Der blev i Regeringskontorerne taget meget ringe Hensyn til Valgenes Udfald og Folketingets Afstemninger. Embedsmændenes dalende Respekt for Venstre og dets Ledere var en naturlig Følge af, at Landstingets og Højrepartiets Vilje i flere Aartier under Medgang og Modgang konsekvent blev gennemført paa alle Forfatningens vigtigste Omraader. Folketingets Protester paahørtes jævnlige af

Højres Ministre og Embedsmænd med et Smil. Man blev i Regeringskredse saa vant til at høre dem, at de gjorde meget ringe Virkning. Og da Venstre omsider i 1901 overtog Styret, var Embedsstandens Spidser angrebne af en stærkt udviklet Tendens til Selvraadighed. Rigsdagens Højre var blevet besejret. Men for at Venstre i Virkeligheden kunde styre sin egen Kurs, maatte Bureaukratiet tvinges til at forsones sig med den ny Situation og indrette sin Optræden og sin Embedsgerning efter det ny Systems Reformkrav.

Men her viste der sig en beklagelig Mangel paa Officers-emner blandt Venstres ledende Mænd. Ministergerningen kræver Chefsegenskaber og medfører, naar disse er til Stede, en opdragende Indflydelse med Hensyn til Udvidelsen af den politiske Synskreds. En dygtig Minister værner sig til paa lignende Maade som en dygtig Stabschef ovenfra at overse Terrænet og forme sine Ordre saa klart, at de ikke kan misforstaas. Formaar han ikke med fast Haand at hævde Disciplinen blandt de Kræfter han raader over, svækkes hans Autoritet.

Oppositionens Mænd havde under Højres Styre tilegnet sig megen Øvelse i at kritisere Regeringens Handlinger. Venstres Angrebstaktik blev ledet med ubestridelig Dygtighed. Men hindres en Oppositions Førere et helt Slægtled igennem i at overtage det med Regeringen forbundne Ansvar, saa mangler der et overordentlig vigtigt Led i deres politiske Udvikling, naar de kommer til Roret. De savner det sikre Fodfæste og det samlede Overblik, der kræves af dygtige Statsmænd. Og de opdager i den overordnede Stilling Hindringer i Terrænet, der vanskeliggør den hurtige Fremrykning, som de, medens de var optagne af Undermineringsarbejdet, havde lovet deres Vælgere.

Naar politiske Førere trods Savnet af de her antydede vigtige saglige Forudsætninger paatager sig Dannelsen af en Regering, nødsages de i vid Udstrækning til at søge ej

alene saglig Oplysning og Støtte, men ogsaa Raad og Vejledning hos de Embedsmænd, der styrer Regeringskontorerne og kender det ministerielle Maskineris Forretningsgang. Generaldirektører, Departementschefer, Bureauchefer og Kontorchefer bliver under disse Forhold mere end ministerielle Medhjælpere, der pligtskyldigt udfører deres politiske Chefers Ordre. De paagældende Embedsmænd føler sig i deres faste Stilling som selvbeskikkede Raadgivere for til- og fratrædende Regeringers skiftende Personer og trækker overbærende paa Skuldrene, hver Gang de skal sætte en ny Minister ind i Grundtrækkene af de saglige Spørgsmaal, han — med Departementschefens vejledende Manuskript i Lommen — paa Rigsdagen skal behandle med Stabschefens myndige Overlegenhed.

Jo kortere Tid der levnes en uerfaren Minister til at sætte sig ind i den Viden og tilegne sig den Optræden, der kræves af en Mand i hans Stilling, desmindre vil han magte at hævde sin Autoritet i de ministerielle Kontorer og paa Rigsdagen. Hyppige Ministerskifter med nye Mænd — uden forudgaaende Chefsuddannelse — paa Taburetterne maa nødvendigvis virke nedbrydende paa Regeringens Anseelse. Men samtidig virker disse uheldige Forhold demoraliserende paa Embedsstanden. I Stedet for at øjne en Nedgang i Bureaukратиets Tendens til Selvtægt har vi derfor under Venstres Styre paa ikke faa Omraader set Embedsmændene udvikle Mandarinfornemmelser under uheldige Former, vi ikke før har kendt. Dette gælder først og fremmest om Forretningsgangen indenfor de to vigtigste Led i vort Lands Finanssystem: Told- og Skattevæsenet.

Told- og Skattevæsenet.

Da Venstres Førere kom til Roret, forefandt de en af Højres Politik paavirket Embedsstand i de ministerielle Kontorer. Fremhævelsen af denne Kendsgerning lader sig meget

vel forene med en fordomsfri Anerkendelse af den Dygtighed, med hvilken mange af Højres Mænd varetog deres Embedspligter. Men en pludselig Overgang fra en kølig Tilbageholdenhed til et intimt Tillidsforhold mellem Højres Støtter og Venstres Styrere var af umiddelbart indlysende Grunde udelukket. Med forholdsvis faa Undtagelser aabenbarede der sig efter Systemskiftet hele Landet over en pinlig Mangel paa Venstremænd i overordnede statslønnede Stillinger. De faa, der fandtes, blev hurtigt udpegede, og det er forstaaeligt, at de ved indtrædende Vakancer blev favoriserede af Venstres Ministre. De ny Skatteloves Vedtagelse og den ved Dødsfald ledigblevne Chefspost i Generaltolddirektoratet krævede netop paa det Tidspunkt, da Venstre overtog Styret, Valget af Embedsmænd med fremragende faglig Dygtighed. Formue- og Indkomstskattens Indførelse i Forbindelse med Ophævelsen af de gamle Hartkornsskatter, Tiendebyrdens Afløsning og Ejendomsskyldens Paaligning m. m. havde nødvendiggjort Oprettelsen af et meget omfangsrigt nyt Beskatningsapparat med tilhørende Vurderings-, Oppebørsels- og Kontrolregler. Skattelovenes Gennemførelse medførte Ansættelsen af et stort Antal nye statslønnede Funktionærer, der til Dels var uprøvede Kræfter paa det Virkefelt, der blev anvist dem. En fast forretningskyndig Overledelse i hver enkelt af Skattevæsenets Hovedgrene, var en bydende Nødvendighed. Fejle og famlende Dispositioner i Hovedkvarteret maatte af let forstaaelige Grunde i høj Grad øge de Vanskeligheder, Skattelovenes praktiske Gennemførelse selv under den dygtigste Ledelse gav rig Anledning til.

Alene den Opgave at gøre Deklarationerne og Optrængen af de nye Skatter saa lidet byrdefuld for Befolkningen som mulig krævede overlegne Administrationsevner og paalidelig Forretningskyndighed hos de Mænd, der blev betroede med den praktiske Haandhævelse af de meget ind-

viklede nye Skattelove. Smaalighed i Dispositionerne, unyttige Omsvøb og trættende Bryderier følger overalt med Savnet af ægte Officersegenskaber i Overledelsen. Et øvet Øje opdager hurtigt Administrationstalentets Kendemærker. Embedsmænd, der vanemæssigt hager sig fast i Detailler og sysselsætter sig selv og andre med at hugge bureaukratisk Pindebrænde, egner sig derfor daarligt til overordnede Stillingen. Den dygtige Chef befrier Forretningsgangen konsekvent for alt overflødigt Paahæng. Mangler en overordnet Embedsmand Blikket for denne vigtige Side af sin Virksomhed, udfylder han ikke Chefsstillingen paa rette Maade. I alle store Forretningsbrancher som Handel, Bankvæsen, Fabrikdrift, Rederi m. m. er der en følelig Mangel paa Mænd med solide Officersegenskaber. Den Kunst at disciplinere en Stab af Underordnede saaledes, at Arbejdet gaar støt og roligt uden irriterende Rivninger og uden unyttigt Tab af Tid og Kræfter, kræver en Forening af Egenskaber, som kun findes hos et meget ringe Antal af disponible Chefsemner.

Men Savnet af kvalificerede Mænd, der egner sig til Ledelsen af et Lands Skattevæsen, gør sig gældende i endnu langt højere Grad, fordi Adgangen til at høste Chefserfaringer paa dette Omraade er saa stærkt begrænset. Venstre stod derfor overfor en meget vanskelig Opgave, da det gjaldt om at finde passende Emner til Overtagelsen af Chefsposterne for Statens tredobbelte Skattevæsen: 1) Told- og Forbrugs-skatteerne. 2) Formue- og Indkomstskatterne. 3) Paaligningen af Ejendomsskylden i Forbindelse med Hartkornsskatternes Ophævelse og Tiendebyrdens Afløsning.

Læsere, der efter Venstres Overtagelse af Styret har haft praktisk Lejlighed til at gøre sig bekendt med Forretningsgangen paa Toldboden eller de Systemer, efter hvilke vore forskellige Skatter paalignes, opkræves og fordeles, vil sikkert indrømme, at Administrationstalentet i Overledelsen

hidtil har holdt sig omhyggeligt skjult for Skatteyderne. Hovedaarsagen til den Usikkerhed og de endeløse Bryderier, der har mærket Forretningsgangen, siden Venstre overtog Ansvaret for Told- og Skattevæsenets Ledelse, ligger lige for Haanden. Venstre har blandt sine Partifæller savnet Embedsmænd, der paa de her omhandlede vigtige Omraader egnede sig til at overtage Chefsposterne. I Stedet for resolut at gennemføre den ved de nye Skattelove nødvendiggjorte *Arbejdsdeling i Overledelsen* og derefter uden politiske Partihensyn at vælge de bedst kvalificerede Kræfter blandt Landets disponible Embedsmænd til Chefer for hver af Hovedbrancherne har Systemskiftets Mænd overlæst en enkelt Venstremand — Generaldirektøren for Skattevæsenet — med saa mange uensartede Hverv, at hans svigtende Evne til for hvert Fags Vedkommende at lede Forretningerne paa tilfredsstillende Maade er let forstaaelig. En væsentlig Del af Bebrejdelsen for Generaldirektoratets mange uheldige Dispositioner rammer Venstres Regeringer. Der er nogen Sandsynlighed for, at Generaldirektøren selv af og til har følt Trykket af et Overmaal af Tillid, og at han kun under Pression har ladet sig bevæge til at overtage hele det Kæmpelæs af blandede Forretninger, man efterhaanden med rundhaandet Gavmildhed har tildelt ham.

En højt betroet Embedsmand.

Da Venstres Regering i 1902 skulde vælge en ny Chef for det ved Dødsfald ledigblevne Generaltolddirektorat, var dette Embedes rette Besættelse af største Vigtighed ej alene for Toldetaten men for hele det danske Erhvervsliv. Told- og Forbrugsskatterne, der i 1870 androg 16 Mill. Kr., viser under den gamle Toldlov følgende Vækst: 1880: 24 Mill. Kr. 1890: 30 Mill. Kr., 1900: 40 Mill. Kr. og 1908 over 50 Mill. Kr. Landets Udenrigshandel var tiltaget efter et lignende Forhold, og man skulde tro, at selv en ualmindelig dygtig

Fagmand vilde finde rigelig Anvendelse for sin Arbejdskraft ved at styre dette vældige og vidtforgrene Skatteapparat. Ved Besættelsen af andre Embeder gør videnskabelige Kvalifikationer sig jævnligt gældende med større eller mindre Vægt. Men dette gælder ikke for Toldvæsenets Vedkommende. Forretningsgangen paa Toldboden og i Havnekontorerne læres ikke paa Universitetet. En akademisk Eksamensgrad kan lægge et Plus til en Toldembedsmands praktiske Uddannelse, men en i den daglige Toldtjeneste erhvervet grundig faglig Kundskabsfylde er — eller burde være — den første og vigtigste Betingelse for Overtagelsen af en ledende Stilling i Toldetaten.

Endog indenfor selve Etaten er der Forskel i lige højt staaende Embedsmænds personlige Kvalifikationer, eftersom deres Uddannelse er foregaaet paa Kontorerne eller under Deltagelsen i Klareringsarbejdet. Dette sidste kræver indgaaende Varekundskab og en Fortrolighed med mangfoldige Forhold, der ligger udenfor Kontortjenestens Omraade. En alsidig Uddannelse naaes bedst gennem praktisk Kendskab til begge Dele. Den dygtige Toldembedsmand maa vide Besked med samtlige Tjenestens Anliggender. Forener han med den praktisk erhvervede faglige Dygtighed Chefsegenskaber og Administrationstalent, er han den rette Mand paa den rette Plads, naar der skal besættes et overordnet Embede i Etaten. Men da Generaltolddirektoratet skulde besættes, lod Venstres Regering sig ikke vejlede af de her paa pegede saglige Hensyn. »Vi har jo vor Partifælle, Rubin,« sagde Ministrene, og Marcus Rubin blev Generaltolddirektør.

Valget af en med Toldvæsenet fuldstændig ukendt Etatschef maatte med al Anerkendelse af Hr. Rubins videnskabelige Virksomhed og dygtige Ledelse af Statens statistiske Bureau, nødvendigvis saare Mænd, der gennem trofast og pligtopfyldende Tjeneste havde gjort sig værdige til Etatens højeste Tillidsposter. Inden for Toldetatens egen

Stab af Embedsmænd, havde man sikkert kunnet finde et passende Chefsemne. Tilmed var Hr. *Rubin* ikke Frihandelsmand og egnede sig ogsaa af den Grund daarligt til at forberede den af Venstre lovede Toldreform.

Men Venstres Tillid til Hr. *Rubins* Feltherreblik og Arbejdsevne var ubegrænset. Naar man ser den brogede Stofmængde, der efterhaanden er bleven samlet i Generaltolldirektørens Hænder, forbavses man over den Mangel paa disponible Officersemner, der har aabenbaret sig i Venstres Lejr, hver Gang et nyt, vigtigt Hverv under Skattevæsenet m. m. krævede Valget af en fremragende Personlighed som Ansvarshavende for Overledelsen. Vi har set, at Hr. *Rubin* uden fagligt Kvalifikationsbevis modtog Udnævnelsen til Generaltolldirektør og dermed overtog et Embede, der optager en rutineret Fagmands fulde Arbejdstid. Til dette store og omfattende Embede har Venstres skiftende Regninger senere føjet følgende Tillidshverv: Administrationen af Formue- og Indkomstskatten, *Marcus Rubin*. Tilsynet med Hartkornsskatternes Ophævelse og Tiendebyrdens Afløsning, *Marcus Rubin*. Ejendomsskyldens Paaligning og hele det dertil hørende Taksations-, Oppebørsels- og Kontrolapparat, *Marcus Rubin*. Stempel- og Arveafgiften, *Marcus Rubin*. Den danske Stats stadig tiltagende Lotteri-geschæft, *Marcus Rubin*. Formandsstillingen i det ny oprettede Toldraad, *Marcus Rubin*. Disponenten over den nye Handelsstatistik's Art og Omfang, *Marcus Rubin*. Formandsstillingen i den Kommission, der skulde foretage Undersøgelser angaaende Embedsmænds og Politikeres indtægtgivende Bierhverv, — den saakaldte »Ben«-Kommission — *Marcus Rubin*. Formandspladsen i den fornylig nedsatte store Toldforordnings-Kommission — *Marcus Rubin*.

Er der Sandhed i det Rygte, at Rigsdagens forskellige Grupper — ledede af Ønsket om fuldt ud at kunne ofre sig for Partipolitiken — er blevne enige om i en nær Fremtid

at udnævne en General-Rigsdags-Direktør, der under eget Ansvar paatager sig den byrdefulde Overledelse af hele Landets Finans- og Skattevæsen, saa falder ogsaa dette Valg utvivlsomt paa *Marcus Rubin*.

Men forstandige Mænd og Kvinder, der har set den Demoralisation, som Foreningen af forskellige Embeder og finansielle Chefposter i en og samme Person har været Skærnbrædt for, vil sikkert indrømme, at Venstres Førere har handlet uforsvarligt ved at lægge en saa kæmpemæssig Magt i en enkelt Embedsmands Hænder. Der er her skabt en meget farlig Præcedens. Efter Hr. *Rubin* kommer andre Mænd. Og med Albertis advarende Eksempel for Øje burde Statsmyndighederne ikke letsindigt skabe Fristelser af uberegnelig Rækkevidde for svage Karakterer.

Men selv om man ser bort fra den her paapegede Fare, er det indlysende, at Besættelsen af et saa vigtigt Embede som Generaltolddirektoratet med en Mand uden Kendskab til Toldvæsenet, maa afføde store Ulemper. Der viser sig selv under den dygtigste og mest sagkyndige Ledelse hver Dag snart paa et snart paa et andet af Landets Toldsteder Uoverensstemmelser angaaende indførte Varers rette Fortoldning. Toldvæsenets Embedsmænd er tilbøjelige til i tvivlsomme Tilfælde at beregne den højeste Told, medens de Handlende søger at slippe med den lavest mulige Toldskat.

Tiltræder en rolig og sindig Mand Chefsposten i en Etat, hvis Forhold han ej er fortrolig med, saa vil han omhyggelig undgaa at fremkalde Forstyrrelser og Forvirring ved fejle eller forhastede Dispositioner. Men naar en med Forretningsgangen ukendt bureaukratisk Hedspore af Hr. *Rubins* Type overtager Ledelsen, hænder det ofte, at Bevidstheden om den personlige Usikkerhed i Hævdelsen af Styret, fremkalder en Trang til i Tide og Utide at gøre Chefs-Autoriteten gældende, hvor Sagkundskaben mangler.

Set i store Træk blev Toldvæsenet under Højres Styre ledet liberalt. Generaldirektører lod sig af og til under ydre — som oftest industriel — Paavirkning forlede til Udstedelsen af Resolutioner, der hvilede paa en hasarderet Fortolkning af Toldloven. Men større Sammenstød mellem Toldvæsenet og Handelsstanden var ukendte.

Da Hr. *Rubin* overtog Styret af Toldetaten, satte han en Ære i at hævde nye Opfattelser, der paa væsentlige Punkter kontrasterede med det ældre Regimes liberale Haandhævelse af Toldloven. Hans manglende Sagkundskab var øjensynlig parret med Ønsket om aarvaagent og samvittighedsfuldt at varetage Statskassens Interesser, men det viste sig hurtigt, at hans Indflydelse paa Tariffens Fortolkninger saa godt som altid resulterede i Forhøjelsen af gængse Toldsatser. Statistikerens vanemæssige Fordybelse i Detailler hindrede i Forening med en stadig ulmende Mistænksomhed en fordomsfri Bedømmelse af foreliggende Stridsspørgsmaal. Under de her skitserede Forhold blev den gensidige Tillid afløst af gensidig Mistillid. En bureaukratisk Kløft aabnede sig under Hr. *Rubins* Ledelse mellem Toldvæsenet og Handelsstanden.

Enhver Toldlov indeholder Spirer til Uenighed, fordi selv de klareste Skattebestemmelser jævnligt tillader afvigende Fortolkninger. Og det kan ikke nægtes, at Hr. *Rubin* maatte manøvrere med en forældet Tarif, der dagligt gav Anledning til Tvivl. Men ved Hjælp af en kyndig og hensynsfuld Ledelse var Vanskelighederne under Højres Styre bevisligt blevne overvundne. Under den nye Ledelse blev man dagligt mindet om den ihærdigt arbejdende Skatteopkræver, der — løbende rundt i et Toldbudget paa 50 Mill. Kr. — roder op i alle Kroge for muligvis at finde en af Forgængeren overset 10 Øre.

I Perioden 1904—1906 havde der samlet sig saa meget Tændstof, at Forbitrelsen mod det nye Regimente slog ud i

lys Lue. Forfatteren af nærværende Pjece modtog paa Grund af sin kendte Interesse for Toldspørgsmaalet uafbrudt skriftlige og mundtlige Anmodninger om at afsløre den *Rubinske* Styrelses Overgreb. Men jeg gav længe et afvisende Svar. Før Herr *Rubin* overtog Ledelsen af Toldvæsenet havde jeg aldrig vekslet et eneste uvenligt Ord med ham. Tværtimod saa jeg i ham en sympatisk og kundskabsrig Venstremand, der stedse var villig til at yde Vejledning paa Statistikkens Omraade. Han var ikke enig med mig om Toldspørgsmaalet, men lagde heller ikke Skjul derpaa. Og lejlighedsvis meddelte han mig under venskabelige Former sin samstemmende eller afvigende Mening, naar jeg havde sendt ham et af mine skriftlige Arbejder. Læseren vil herefter forstaa, at jeg følte et personligt Ubehag ved Tanken om at skulle rette et Angreb paa *Marcus Rubin*. Men den nye Toldchefs udæskende Overgreb tiltog. Og naar man under Venstres livlige Bifald i en Række af Aar har rettet sit polemiske Skyts mod Højres Bureaukrater, saa har man en moralsk Forpligtelse til ej at forholde sig tavs, naar Venstres Bureaukrater i Embedsmedfør gør sig skyldige i de samme eller værre Handlinger. Den frisindede *Marcus Rubin*, som vi kendte fra Studentersamfundet, havde fuldstændig skiftet Ham, efter at han var avanceret til Stillingen som Chef for Toldetaten. Forvandlingens Lov gjorde sig gældende med rivende Fart. Embedsmanden tog Magten fra Borgeren. »Etatens« Interesser fyldte Sind og Tanke. Bureaukraten havde besejret Demokraten, længe før Herr *Rubin* — vistnok til sin egen store Forbavselse — offentlig blev oplyst om Forandringen. Omsider blev et Sammenstød med Handelsstanden uundgaeligt. Der udviklede sig en livlig Bladpolemik, hvori Talsmænd fra begge Sider deltog. Og efter en hidsig Fejde gav Herr *Rubin* mig i »Politiken« et afsluttende Svar, der begyndte med følgende Karakteristik:

Et Svar til Hr. Kædt
af
Generaldirektør Marcus Rubin.

»Det er vist rettest først at blive færdig med det personlige. Ingen har fulgt Hr. Kædts literære Løbebane uden uvægerligt at finde, at han overfor hver den, han til en given Tid polemiserer imod, fremsætter Attester om Paa-gældendes Dygtighed eller Udygtighed, Hæderlighed eller Uhæderlighed, Smag eller Taktløshed o. s. fr., hvorpaa han i Reglen slutter denne lærerige Censur med at fortælle om sin egen gode Samvittighed, der giver ham en blød Hovedpude at hvile paa. Man vil endvidere finde, at Hr. K. anser sig for en Mand, der har staaet stærkt for Skud. Ja, naturligvis er der kommet Retorsioner overfor den Slaaen Nytaarspotter paa Dørene, der gør Allarmen, — det mest betagende — i hans Polemik, men han er dog en skaanet Mand langt mere, end han aner. Han véd ikke, hvilken Nænsomhed der er vist ham, fremfor alt fra deres Side, der fra gammel Tid, af den ene eller den anden Grund, har en vis Sympati for ham. Desværre har han misforstaaet denne Hensynsfuldhed og optræder fremdeles som Ridderen uden Frygt og uden Lyde. Men Sandhedens og Lysets Ridder, den alvorlige Dommer er visselig anderledens funderet naar han paakalder Opmærksomheden, end Hr. K., og han er adskilligt mere varsom og forstaaende overfor Modparten, men saa er han ganske vist ogsaa noget mindre veltalende og maaske tillige lidt mindre glad, navnlig ved sin egen Rolle. — Dog Hr. K. hører nu en Gang med til vor populær-literære Republik, og naar han til sin Tid skal hyldes som Jubelolding, vil de Skumlere, der ikke er sikre paa helt at kunne skjule Smilet, idet man naar til Vendingen om hans berømte »Loyalitet i Debatten«, samt andre Ligesindede træde til Side, og den højtidstemte Forsamling vil være oplagt til, efter Sømmelighedens Regler, kun at faa

vakre Festord at høre. Hr. K. vil selv komme med engelske Citater, og en af hans akademiske Venner vil bygge sin Lovtale over det godlidende latinske, der bliver Festens Motto: *ut desint vires, tamen est laudanda voluntas!*«

Læseren vil af dette Svares Form kunne slutte sig til Højden af den Selvfølelse, hvormed en Embedsmand under Venstres Styre formaar at hæve sig, naar hans Forretningsførelse er bleven kritiseret af strengt saglige Grunde.

Den nye Toldlov.

Det af afdøde Finansminister *Lassen* fremlagte Forslag til en ny Toldlov blev en Skuffelse for hans toldpolitiske Meningsfæller. I Stedet for at møde med et nyt Forslag affattet kort og klart i Overensstemmelse med Venstres Program, saaledes som bl. a. *Neergaard* og *Madsen-Mygdal* havde skitseret det, fremdrog Hr. *Lassen* et gammelt af Landstingets Højre udarbejdet Forslag, paa hvilket der for en Del Aar siden under min egen Medvirkning var bleven sluttet et Kompromis mellem de forskellige politiske Partier. Dette Toldforlig, der af partipolitiske Grunde aldrig blev ophøjet til Lov, var af Venstres toldpolitiske Tillidsmænd kun blevet betragtet som et Overgangsled til den virkelige Toldreform, som Venstre vilde gennemføre, naar det kom til Magten.

Ved at fremdrage dette gamle Kompromis viste Finansminister *Lassen* en overordentlig Imødekommenhed overfor Højre. Han ønskede en fredelig Løsning af Toldstriden og mente at naa den ved at foreslaa en Ordning, som Højre tidligere i alt væsentligt var gaaet med til. Og havde Hr. *Lassen* konsekvent fastholdt dette Forslag i Forbindelse med Bestemmelsen om en ny Toldrevision efter nogle Prøveaars Forløb, vilde han i Mellemtiden kunne have forberedt en mere gennemgribende Tarifreform. Men da Protektionisterne

saa, hvor uventet vidt Venstres Regering havde strakt sig, rejste de nye Beskyttelseskrav, som under de gamle Forhandlinger med Venstre resolut var blevne tilbageviste. *Lassen* døde uden at se den nye Tarifs endelige Affattelse. Den Toldlov, der i 1908 efter hans Død under det radikale Venstres Protest blev vedtaget med *Neergaard* som Ordfører, repræsenterer et nyt Kompromis paa Basis af det gamle Forlig under *Hørrings* Ministerium. Men medens *Hørring* under mundtlige Forhandlinger med Ordføreren for Folketingets Toldudvalg og Landstingsmand Grev *Frijs* var gaaet med til en meget væsentlig Lettelse af Toldbodarbejdet gennem Indførelsen af en 10 % Værditold paa Galanterivarer, Legetøj og en Mængde andre brydsomme Varer, var denne vigtige Bestemmelse udeladt i den ny Toldlov. Det ørkesløse Spild af Penge, Tid og Kræfter, som den detailerede Undersøgelse af mange tusinde Smaating uden mindste Gavn for Statskassen men til stor Gene for Handelsstanden dagligt medfører, har efter den nye Toldlovs Vedtagelse taget et nyt Opsving. Det, der for Tiden præsteres paa Toldboden under Venstres Overhøjhed, minder paa væsentlige Punkter om den Moral, vi som Børn lærte at uddrage af Molboernes Historier. Dog kan der selvfølgelig paavises Fremskridt. Før bar 2 Mand en tredje Mand paa en Stige ind i Kornmarken for at bortskræmme Storken. Nu har vi forlænget Stigen saaledes, at der behøves 4 Mand for at bære den, medens 2 slaar paa Storken. Konsejlspræsident *Klaus Berntsen* har Ret i sin offentligt fremførte aabenhjertige Kritik: »Vi sejler lige lukt ind i Funktionarismens aabne Gab.« Men det svækker Vægten af hans rammende Ord, naar han for fulde Sejl lader Skuden sejle videre samme Vej, efter at han selv er kommen til at staa paa Kommandobroen. Under Følelsen af at der maa gøres noget for at reformere Forretningsgangen paa Toldboden, har han med en rørende Tro paa Klump-Systemet nedsat en ny af 20

Medlemmer plus en Sekretær bestaaende *Toldforordnings-Kommission*, som Generaldirektør *Rubin* er Formand for. Kort sammenfattet kan Udnævnelsen af denne Kommission betegnes med de Ord: Vi har faaet en ny Forlængelse af Molboernes Stige. Den nye Toldlov, der skulde være kort, klar og let forstaaelig for menig Mand, blev en hel Del længere og langt mere vidtløftig end den gamle Tarif af 1863. Denne havde 271 Positioner, men af disse var 62 toldfri. Der fandtes saaledes i den gamle Toldlov 209 toldpligtige Positioner. Udviklingen ses af følgende Tal:

Venstres Forslag af 1888	119	toldpligtige	Positioner
Estrups Forslag af 1889	133	—	—
Venstres Forslag i Toldkommissionen af 1895	165	—	—
Lassens Forslag	204	—	—
Den ny Toldlov	249	—	—

Det *Hørring'ske* Kompromis indeholdt 185 Positioner. Men det maa som ovenfor paapeget erindres, at Grundplanen til dette Forslag var udarbejdet af en protektionistisk *Højre-Regering*.

Som Tilgift til den nye Toldlov fik vi endvidere et »Toldraad«, en »Toldforordningskommission« og et »Appel-Udvalg«. En tredelt Gallionsfigur med et halvt hundrede raadgivende Hoveder er bleven opplantet som Vejviser ved Siden af Tariffens Indgangsport. Og saa findes der endda utaknemmelige Kritikere, som skumler over Resultatet af det rastløse Arbejde, der præsteres under Trykket af vort stadigt udvidede Lovgivningsmaskineri.

Til alle andre Fremskridt har vi som ekstra Tilgift faaet en videnskabeligt planlagt meget omfattende Handelsstatistik, der vælter et Kæmpelæs af det Registrerings-Arbejde, som vore Embedsmænd ikke længere formaar at tumle med, over paa Handelsstanden. Men den nye statistiske Stige vil senere blive omtalt i et særskilt Afsnit. Mænd og

Kvinder med uhildet Dømmekraft vil have lagt Mærke til, at den her udtalte Kritik ingenlunde savner Samstemning ude omkring i Befolkningen, selv i Kredse, der staar Regeeringen meget nær. Eksempelvis aftrykkes følgende Udtalelse af Redaktør *Egebjerg* i »Folkebladet for Svendborg Amt«:

»Vi maa give Hr. *Peschcke-Køedt* Ret i hans Grundbetragtning: at det vilde være en sand Velgerning mod Landets næringsdrivende Borgere, om Haandtagene paa Lovgivningsmaskinen en Tid kunde blive draget til den modsatte Side. Thi en Mængde af den Bunke nye Love, hvormed vi i de senere Aar er blevet velsignede, paalægger Staten og navnlig Kommunerne Byrder, som i Længden ikke kan bæres, foruden at de forøger de kommunale Raads Arbejde i ganske utaalelig Grad. Man behøver i sidstnævnte Henseende blot at tænke paa det Aar for Aar voksende statistiske Materiale, som Kommunalbestyrelserne skal indsamle til Fornøjelse for Bureauerne og næppe for ret mange andre. Og den mest mærkbare Virkning af en anden meget stor Gruppe af de nyere Love er den, at det besværliggøres for hæderlige Borgere at drive deres Erhverv paa redelig Maade, samtidig med at vi er blevet forsynet med et Utal af velaflagte Inspektører med Assistenten og Underassistenten og andre Funktionærer.

Det paastaas, at den egentlige Aarsag til Grækenlands Elendighed er den, at den ene Halvdel af Vælgerne allerede er Embedsmænd eller Funktionærer, og den anden higer kun efter at blive det. Slet saa galt er det vel ikke endnu her til Lands, men navnlig i de senere Aar har Funktionærismen været i en saa rivende Udvikling, at vi hurtig kan nærme os græske Tilstande, hvis der ikke sker en Vending.

Vi har allerede haft et tilstrækkeligt Antal mere eller mindre unyttige Kommissioner. Men dog er vi til-

bøjelige til at slutte os til det fra anden Side fremsatte Ønske om en ny Kommission, der blot skulde have den ene Opgave at befri Landet for saa mange som muligt af de overflødige Love og do. Embedsmænd og Funktionærer, hvormed vi er blevet overvældede af Lovgivere, hvis Hovedprincip synes at være, at det blot er Mængden, det kommer an paa.«

Men vi gaar tilbage til den nye Toldlov. Venstre lod sig under Forhandlingerne om dens endelige Affattelse trænge længere og længere bort fra sit Program og fra *Vilhelm Lassens* oprindelige Forslag. Det vilde være uretfærdigt ej at indrømme, at der blev opnaaet Fremskridt, men de blev dyrt betalte. Protektionisterne gennemførte paa mange Punkter Fordringer, som de sikkert selv er blevne meget overraskede ved at se lovfæstede af deres gamle Modstandere. Og opmuntrede af deres Held har de senere genoptaget en livlig Agitation for at vinde videregaaende Fordele ved den næste, til 1916 fastsatte, Revision af Tariffen. Den i Toldloven af 1908 indlemmede Bestemmelse om Oprettelsen af et Toldraad er et Led i disse Bestræbelser.

Det vilde være fristende her at give et Overblik over den nye Toldlovs Konstruktion og Indhold. Men jeg har i min Pjece: »Venstres Toldlov« for flere Aar siden i Enkelthederne kritiseret det efter min Mening paa mange Punkter meget uheldige Kompromis og i samme Pjece ordret gengivet Hr. *Neergaards* Svar paa mit Angreb. Læsere, der interesserer sig for denne Polemik, kan altsaa finde de ønskede Detailler i mit tidligere Indlæg. Jeg skal her kun tilføje en enkelt Oplysning, der er karakteristisk for Samarbejdet mellem den daværende Regering og dens Embedsmænd. Da jeg under en Samtale med Finansminister *Lassen* søgte at bevæge ham til ved Forslagets 2. Behandling i Tinget at foreslaa enkelte Ændringer, deriblandt Værdi-

toldens udvidede Anvendelse, svarede han med et godmodigt Smil: »Værditolden nytter det ikke at tale om, *Køedt. Rubin vil ikke*. De andre Ændringer skal jeg nok foreslaa.« Og han holdt sit Ord.

Toldraadet.

Dersom Protektionisterne havde havt Sikkerhed for Bevarelsen af et Flertal i Landstinget, vilde de sandsynligvist som hidtil have ført Kampen mod Frihandlen fra deres gamle Skanse. Men Visheden for, at de om faa Aar ogsaa vilde komme i Mindretal i Landstinget, nødte dem til at spejde efter Midler til Ophbyggelsen af et nyt protektionistisk Fæstnings-Fort udenfor Rigsdagen. Og her kom andre Landes Erfaringer dem til Nytte. Overalt, hvor det protektionistiske System har faaet Fodfæste, har man etableret særlige Toldraad, til hvis »sagkyndige« Skøn alle Forhold vedrørende Toldspørgsmaalet er blevne henviste.

Faa Lovgivere har et grundigt Kendskab til deres eget Lands Tarif. De føle sig usikre, naar de skal deltage i Drøftelsen af Toldlovens Detailler. Etableringen af en Institution, der efter Regeringens Anvisning paatager sig at gennemarbejde Toldstoffet, før det forelægges Rigsdagen, betragtes derfor af de fleste Rigsdagsmænd som en Lettelse. Denne Ordning fritager dem for en Del af det personlige Ansvar for nye Toldbestemmelseres Affattelse. Hovedansvaret lægges paa Regeringens sagkyndige Embeds- og Tillidsmænd i Toldraadet. Ministrene skifter. Nye Mænd træder til og afløses af andre, eftersom det politiske Skakspil favoriserer det ene eller det andet politiske Parti. Men Toldraadet er en fast Institution, der under sin Formands Ledelse overlever de skiftende Regeringer. Under disse Forhold øges Toldraadets Indflydelse stille og umærkeligt, saaledes, at Rigsdagens Medlemmer efterhaanden værner sig til at betragte dets Indstillinger som Rettesnor for deres Afstemninger.

Nominelt har Toldraadet den Opgave at vejlede Lovgivningsmagten angaaende de Spørgsmaal, der forelægges det af Regeringen. Reelt udvikler denne Institution sig alle Vegne til et maskeret protektionistisk Batteri, der manøvrerer Dispositionerne over Toldtariffen ud af Regeringens og Rigsdagens Hænder.

Godtroende Læsere vil henvise til, at Reglerne for Toldraadets Sammensætning ej alene er godkendte af Rigsdagens Protektionister men ogsaa af Rigsdagens Frihandelsmænd. Og dette er rigtigt. Alt er gaaet aabent og lovligt til. De 2 Ting har hver valgt 6 og Finansministeren 12 Medlemmer under Generaldirektør *Rubins* Forsæde. Men et Blik paa Toldraadets Sammensætning viser, at Protektionisterne trods deres ringe Styrke i de 2 Ting dog har skaffet sig Overtaget i den nye Institution. Forholdet mellem Landstingets Protektionister og Frihandelsmænd staar omtrent lige. Af Folketingets 114 Medlemmer er ca. 100 erklærede Frihandelsmænd. Samtlige Rigsdagens 180 Medlemmer fordeler sig saaledes paa 2 Grupper med rigelig 130 Frihandelsmænd i den ene og knapt 50 Protektionister i den anden.

Udtrykt procentvist fordeler Frihandelsmænd og Protektionister sig paa Rigsdagen og i Toldraadet med følgende Forholdstal:

	Frihandelsmænd.	Protektionister.
Rigsdagen.....	72 %	28 %
Toldraadet.....	44 %	56 %

Et Par tvivlsomme Stemmer kan af og til forrykke denne Deling lidt til den ene eller anden Side. Men i Hovedsagen er Tallene rigtige.

Hvorledes er det nu gaaet til, at Toldraadets Sammensætning stik imod alle rimelige og retfærdige Forudsætninger viser, at Protektionisterne sidder inde med 56 % af Pladserne, medens Frihandlens Talsmænd maa nøjes med 44 %? Det Kunststykke, som her er blevet præsteret, er et nyt Vid-

nesbyrd om den Dygtighed, med hvilken Protektionister, der under Argumenternes Udveksling har lidt et Nederlag over hele Linjen, forstaar ad Omveje at sikre sig Resultater, som de er afskaarne fra at naa i den aabne Fægtning Klinge mod Klinge.

Forklaringen ligger lige for Haanden. Toldraadet bestaar af 25 Medlemmer, 1 Sekretær og 3 »Tilforordnede«. De 4 sidstnævnte stemmer ikke. De 25 faste Medlemspladser er fordelt paa 9 Landstingsmænd, 6 Folketingsmænd og 9 private Raadgivere — deriblandt Generaldirektøren — tilkaldte udenfor Rigsdagen.

Det vækker allerede berettiget Forundring, at Landstingets 66 Medlemmer har besat 9 Pladser, medens Folketingets 114 Medlemmer maa nøjes med 6 Pladser i Toldraadet. Men Forbavelsen stiger, naar man ser, at 6 af de 9 Landstingsmænd er erklærede Protektionister. Folketinget er repræsenteret af 5 Frihandelsmænd og 1 Protektionist. Af de 9 private Medlemmer er kun de 3 paalidelige Frihandelsmænd. Raadets Formand er som anført *Marcus Rubin*, der ikke er Frihandelsmand. Med disse Oplysninger for Øje vil Læseren ikke være i Tvivl om, at Rigsdagens protektionistiske Mindretal ved Hjælp af en snildt beregnet omgaaende Bevægelse har skaffet sig den overvejende Indflydelse i Toldraadet, der allerede nu af og til benævnes: *Toldrigsdagen*.

Dersom Toldraadets Frihandelsmænd énstemmigt og konsekvent vilde fastholde Venstres gamle Standpunkter i Toldsagen, vilde Protektionisterne alligevel ikke faa deres Krav gennemførte i Rigsdagen. Men Erfaringen viser, at Partipolitiken i Kommissioner af denne Art benyttes som Sprængstof til at splitte Frihandelsmændenes Stemmer. Under en habil Formands Ledelse udnyttedes Kompromistendensen ved den her givne Konstellation saa godt som altid til Skade for Frihandelsprincipperne. I Stedet for med urok-

kelig Fasthed at kræve en gradvis gennemført Nedsættelse af den bestaaende Toldunderstøttelse og en Simplificering af Tariffens meget for vidtløftige Vareinddeling samtidig med at bekæmpe ethvert Forsøg paa at lade sig drage med til ny eller forøget Toldunderstøttelse paa noget som helst Punkt fører permanente Institutioner af denne Art erfaringsmæssigt til kollegiale Overenskomster, der ender med nye Indrømmelser over for Protektionisterne. Frihandelens Talsmænd kæmper for Retten, Sandheden og Principperne. Protektionisterne kæmper direkte eller indirekte, bevidst eller ubevidst for deres Pengeskab, og denne Kamp fører de med en alle Hindringer overvindende Energi. Selve Toldraadets Sammensætning bekræfter Rigtigheden af den her hævdede Opfattelse. Den Frihandelsmand, der resolut vil hævde sin Overbevisning i Toldraadet uden at lade sig overliste, maa have et klart Overblik over begge Lejres Argumenter, Ben i Næsen og en meget fast Karakter.

Forskellige Blade har i sin Tid meddelt, at man havde opfordret mig til at blive Medlem af Toldraadet, og man har bebrejdet mig, at jeg ikke efterkom Opfordringen. Sagens Sammenhæng lader sig forklare med faa Ord. Jeg kunde ikke tilbageholde et Smil, da jeg under en Samtale med en af vore tidligere Finansministre afslog Indbydelsen. Hvilken Tilfredsstillelse vilde det ikke have været for Protektionisterne, hvis de ogsaa havde fanget mig ind i et af deres Garn. Hele Toldraads-Institutionen er i mine Øjne et fuldstændig overflødigt men samtidig meget farligt protektionistisk Omsvøbs-Departement, som Venstre aldrig burde have lagt Navn til. Min egen Stilling var givet ved mit nøje Kendskab til Protektionisternes Kamptaktik og det deraf følgende Valg af mine Vaaben. Jeg kæmper bedst, naar jeg staar alene, uden at være bunden af den Tavshedspligt, der følger med Deltagelsen i svævende Kommissions-

forhandlinger. Vi trænger i Danmark til Mænd med en af lammende Sidehensyn befriet selvstændig Optræden.

Toldraadet arbejder.

Læsere, der uden at kende Forholdene paa Toldboden sætter Pris paa Vennen, Manden eller Forfatteren *Marcus Rubin*, vil maaske føle sig ilde berørte paa hans Vegne ved at se hans Embedsgerning som Chef for vort Lands Skattevæsen draget offentligt frem i den her valgte aggressive Form. Imidlertid bedes det erindret, at Kritikken hverken rammer Videnskabsmanden eller Mennesket *Marcus Rubin*. Den er udelukkende fremkaldt ved hans Dispositioner paa Omraader, hvor han paa Grund af manglende Sagkundskab og Erfaring absolut ikke hører hjemme. Man kan værdsætte Prof. *Harald Høffding* som en af vort Lands højest begavede og mest sympatetiske Mænd uden derfor at ønske ham ansat som Leder af Rigshospitalet. Og paa lignende Maade vilde Prof. *Georg Brandes'* varmeste Venner sikkert nødigt se ham paatage sig Chefsposten paa Polyteknisk Læreanstalt eller Landbohøjskolen. Ved at drage disse Grænser forringer man ikke disse Mænds udmærkede Anseelse. Det samme gælder om *Marcus Rubin*. Hans Gerninger som Generaltolddirektør m. m. dømmer ham. Lad os kaste et Blik paa ham, medens han fører Ordet som Formand for Toldraadet. For kort Tid siden indeholdt »Børsen« et 5 Spalters Referat af Toldraadets Forhandlinger om Værditolden. Ved at læse dette Referat kom jeg i Tanker om *Vilh. Lassens* bevingede Ord: »*Rubin* vil ikke«. Halvdelen af de 5 Spalter er optagne af Hr. *Rubins* teoretiske Bevisførelse for Værditoldens Umulighed i den praktiske Haandhævelse af Toldskatternes Opkrævning. Følgende ordret gengivne Citat giver Læseren en korrekt Forestilling om Karakteren af Hr. *Rubins* Argumentation:

»Jeg vil sige over for Hr. *Meyer* følgende. Praktisk er Striden ikke omfattende, fordi vi i Hovedsagen har

Vægttold og ikke Værditold. Med Hensyn til den sidste véd enhver, der har med Nationaløkonomi at gøre, hvor meget man overhovedet strides om, hvad »Værdi« er, og det faar tidt praktisk Anvendelse. Varens iboende Værdi, som man tidt taler om, er i visse Henseender noget Snak. Men det, jeg vilde fremhæve er, at Loven ganske sikkert forudsætter, at den Vare, der lægges paa Toldbodens Skranke, har i Øjeblikket en objektiv Værdi. Idealet er, at Værditolden skal tages af den Værdi, som vedkommende Vare har paa Landets Marked i Øjeblikket. Spørgsmaalet er: Hvad er dansk Markedspris paa den Vare i Øjeblikket? Hvis den er 100 Kr., er Værditolden, hvis denne er 10 %, 10 Kr. Hvis vedkommende Mand har købt den billigere, skal han ikke have en yderligere Chance gennem Tolden; Storkøbmanden skal ikke derigennem yderligere have en Chance fremfor den mindre Købmand.«

Det er rigtigt, at Værdierne skifter fra Dag til Dag og fra Time til Time. Verdenskonjunkturerne er i uafbrudt Bevægelse, og den Opgave at gribe den »øjeblikkelige« Værdi og beregne Tolden efter dens Højde ligger udenfor Mulighedens Grænser. Der foreligger ogsaa Beviser for, at der af og til er bleven præsenteret Toldvæsenet falske Fakturaer, og der kan heller ikke indvendes noget mod Rigtigheden af den Betragtning, at den mindre begunstigede Køber under Værditoldsystemet somme Tider betaler en lidt højere Skat end hans heldigere Konkurrent. Men disse og en Mængde beslægtede Argumenter imod Værditolden vejer alle tilsammen overordentlig lidt i Sammenligning med Rigdommen af de overbevisende Grunde, der kan anføres i Favør af Værditolden kontra Vægttolden.

Men for at kunne haandhæve Værditolden paa rette Maade maa man frigøre sig for mange hos en Del af vore

Toldembedsmænd rodfæstede Fordomme, som Hr. *Rubin* gør sig til Talerør for. Værditolden er et Redskab, der, ret anvendt, i høj Grad letter og fremmer Arbejdet. Men den bedste Kniv forfejler sin Hensigt, naar dens Bruger gør Forsøg paa at skære med Skaffet. Da England for en halv Snes Aar siden skulde indføre en Toldbeskatning i sin vigtigste Koloni *Indien* med en Befolkning af over 200 Millioner, gav man i vid Udstrækning Værditolden Fortrinet, og den opkræves den Dag i Dag.

I Holland er Værditold-Systemet under skiftende Regeringer blevet fastholdt i over 60 Aar. Protektionisterne har ofte forsøgt at faa det ombyttet med en Vægttold. Men hidtil er hvert Stormløb mod Værditolden endt med et Nederlag for Angriberne. Der gøres for Tiden under et konservativt Regimente et nyt Forsøg i samme Retning. Lykkes det denne Gang, taler det ikke til Fordel for de hollandske Vælgeres Intelligens. I Nabolandet Belgien er Manøvren under et protektionistisk Styre lykkedes med det Resultat, at den mindre bemidlede Befolkning i dyre Domme maa betale Omkostningerne ved Systemskiftet. Jeg havde for en Del Aar siden paa en udenlandsk Kongres en Samtale med den daværende hollandske Finansminister *Pierson* om Værditold-Systemet, og hans nedenfor gengivne Svar rammer i Virkeligheden Kærnen i Striden:

»Værditolden medfører ikke faa Ulemper, fordi vi i mange Tilfælde er ude af Stand til at kontrollere Fakturaernes og Deklarationernes Rigtighed. Vi maa i det store og hele stole paa Handelsstandens Ærlighed. Den bedste Kontrol udøves udenfor Toldetaten. Enhver Forretningsmand, der beskæftiger Medhjælpere, har Medvidere, hvis han præsenterer forfalskede Fakturaer. Og Frygten for at blive røbet af sit eget Personale hindrer Fukturaforfalskninger i større Stil. Vægttolden medfører den uforsvarlige Uretfærdighed, at Skatten rammer med den

tunge Ende ned efter. De billigste og groveste Varer svarer den højeste Told. Den mindre bemidlede Befolkning betaler mest. Overklasserne slipper med langt lavere Toldskatter. Overfor dette afgørende Hovedhensyn vejer Værditoldens samlede Ulemper saa lidt, at vi i Holland konsekvent har fastholdt den. Desuden sparer Værditolden os det endeløse Arbejde med Varesendingers Detailundersøgelse, som i andre Lande sysselsætter en hel Hær af Embedsmænd og Funktionærer og sinker Handelsstandens Forretningsgang. Hos os passerer Varerne Toldboden let og hurtigt. De Handlendes Fakturaer er med faa Undtagelser vor Rettesnor.«

Her har Læseren i forkortet Gengivelse en kyndig og erfaren Statsmands Dom over de to Systemer. Følgende Eksempel af den danske Tarif illustrerer Rigtigheden af den hollandske Ministers Fremstilling.

For 1 Kg. groft Klæde til en Indkøbspris af 4 Kr. betales der efter den danske Tarif en Told af Kr. 1,20 eller 30 % af Værdien. 1 Kg. finere Klæde til en Værdi af 12 Kr. koster ligeledes Kr. 1,20 i Told. Men her andrager Toldskatten, som Tallene viser, kun 10 % af Indkøbsprisen. Under en Værditold af 10 % svares der af den grove Vare 40 Øre og af den fine Vare Kr. 1,20 pr. Kg. i Toldskat. Gaar vi ud fra, at Køberen af det billige Klæde hører til den mindre bemidlede og Køberen af det fine Klæde til den velhavende Samfundsklasse, saa kommer vi til følgende Facit:

Under Vægttold-Systemet svarer Smaakaarsfolk i det her givne Tilfælde, der er typisk for den danske Toldtarif, 3 Gange saa høj en Skat af Varens Indkøbspris som de velhavende Klasser. Under Værditolden betaler de velhavende Klasser 3 Gange saa høj en Skat til Statskassen som Smaakaarsfolk. Vægttolden virker helt igennem med den tunge Ende ned ad. Værdi-

tolden virker med faa Undtagelser med den tunge Ende op ad.

Selvfølgelig skal en Værditold ikke beregnes efter skiftende Taksationer paa Toldboden, men efter den Pris, Varen bevislig har kostet Køberen. Er man ikke klar over dette Punkt, savner man Kendskab til Værditoldens Grundprincip. Efter at have paaheørt alle Hr. *Rubins* teoretiske Indvendinger mod Værditoldens Beregning i Henhold til de Handlendes Fakturaer gjorde Landstingsmand, Konsul *Hey*, ifølge »Børsens« stenografiske Referat følgende praktiske Slutningsbemærkning:

»Jeg vil kun, for at vise, i hvilken Grad dette Spørgsmaal kun har teoretisk Interesse, fremhæve, hvad jeg har hørt, at i 99,9 pCt. af de Tilfælde, hvor Fortoldningen sker efter Værdi, ansættes Tolden efter Fakturaen.«

Dersom denne Forklaring er rigtig, har den sunde Sans altsaa ført den Værditold, der nu findes i Tariffen, sejrrikt gennem Mistæneliggørelsens Skærsild. Og jo mere vort Toldvæsen blev fortrolig med Værditold-Systemet, des hurtigere vilde de gamle Fordomme mod dets udvidede Anvendelse forsvinde.

Tid er Penge.

Hvilken Lettelse og hvilken Besparelse vilde det ikke være for alle interesserede Parter, hvis Galanteri, Isenkram, Legetøj, Blikkenslagerarbejde, Piber, Cigarrør, Porcellæn, Koste, Børster, Snore, Knapper, Traad, Bændler, Hægter, Maller, Possement- og Knapmagerarbejde samt tusinde andre lignende brydsomme Artikler blev henflyttede til én eneste Værditold-Position.

Men det gaar desværre med ikke saa faa af vore danske Embedsmænd paa samme Maade, som det gik med Postembedsmændene i England, da *Rowland Hill* mødte frem

med sit Forslag om at simplificere Postbehandlingen af Breve og Aviser ved Hjælp af Frimærkesystemet.

Der sad alle de gamle Embedsmænd foran tykke Folianter med den detaillerede Beregning af Forholdet mellem Jordklodens Distancer og Portobeløbet. Og Publikum stod med en ærbødig Respekt foran Disken og ventede, ofte kvartervis, paa Resultatet af Undersøgelsen, før Portoen blev betalt. Og hele denne Viden, hele dette Arbejde, der var gaaet i Arv fra Fader til Søn og fra Slægt til Slægt, det skulde nu med et Slag gøres overflødigt! Enhver Urtekræmmer skulde have Lov til at sælge nogle smaa Papirmærker til Paaklistring af Breve, og med disse Mærker skulde Brevene rejse frit gennem hele Landet, uden Hensyn til Afstande, uden Embedsmændenes Medvirkning!

Ja, det var oprørende, hvad urolige Hoveder paa ansvarsløse Kroppe kunde finde paa at bilde Folk ind.

Saaledes ræsonnerede man den Gang, men Frimærkesystemet blev ført igennem og vandrede fra England sejrrigt gennem Verden, og ingen har nogensinde savnet de tykke Folianter, som vore Bedsteforældre lod sig imponere af.

Lignende Rørelser og Stemninger vil gøre sig gældende indenfor Toldetaten, hver Gang Værditoldsystemet for Alvor kommer paa Tale i Rigsdagen; men Toldtariffen vil trods al Modstand engang blive simplificeret som Portotariffen, fordi den sunde Sans kræver Reformen.

Her gaar mange hundrede af samvittighedsfulde Embedsmænd, Kontorister og Medhjælpere travlt beskæftigede med at gennemrode, ødelægge Indpakningen og bringe Uorden og Forvirring i Varesendinger, der fra Udlandet indgaar pænt emballerede og omhyggeligt sammenpakkede i den smukkeste Orden. Og bagefter, naar Toldvæsenet har sorteret og slidt og vejjet og regnet og kastet det hele hulter til bulter sammen igen i Kasserne, saa faar Købmanden Varerne hjem for atter at bringe dem i Orden efter Fakturaen, lappe

Emballagerne, veje og eftertælle Stykkerne og føre alt tilbage igen i den Tilstand, i hvilken Varerne ankom til Toldboden.

Den 9. Septbr. 1912 modtog mit Firma en lille Sending fremmede Varer, der vejede 432 Kg. brutto og havde en Værdi af Mk. 2708. Indholdet blev omhyggeligt undersøgt og fordelt paa 21 forskellige Toldsatser. Det tog 3 Mand $2\frac{1}{2}$ Time at faa dette Toldarbejde udført, medens alt under Værditold-Systemet kunde have været besørget i mindre end ét Kvarter. Og hvad opnaaede nu Statskassen ved hele dette Spild af Tid og Kræfter. Toldregningen androg 243 Kr. 80 Øre. En Værditold af 10 % vilde paa et Par Kroner nær have givet Statskassen samme Indtægt (10 % af 2708 Mk. = 241 Kr.). I dette Tilfælde kan der ikke rettes nogen Bebrejdelse mod Toldvæsenet. Tariffens Forskrifter blev fulgte. Vore Toldembedsmænd optræder til Ære for Standen helt igennem som Gentlemen og skaber ikke større Vanskeligheder, end den samvittighedsfulde Overholdelse af Toldlovens Bestemmelser medfører. Det er ikke Embedsmændene, men Systemet, under hvilket de arbejder, der her kritiseres.

Naar en Videnskabsmand leder efter Kræft- eller andre Baciller, forstaar man, at han flittigt bruger Mikroskopet og den kemiske Analyse. Det handler sig om at gjøre Menneskeheden en Tjeneste, og Tid og Arbejde er vel anvendte, selv om Opgavens Løsning ligger langt ude i Fremtiden. Det samme gælder om Sproggranskere, der støttede af dybtgaaende Studier efter et anstrængende Hjernearbejde løser de Gaader, der gemmes i Oldtidens Inskriptioner.

Men der hviler et komisk Skær over den samme Forskning, naar det handler sig om med Lupe eller Mikroskop at faa undersøgt, om der ikke findes Silke i en eller anden Knap, Stræng eller Strop, der falskeligen møder med Udseende som Uld eller Bomuld. De Pligter, der i denne

Henseende hviler paa vort Toldopsyn, minder i meget om Reglementerne i Molboernes Rige.

Den ny Toldlov er i sin endelige Affattelse bleven saa uklar og vidtløftig, at der uafbrudt maa ustedes »Resolutioner«, i hvilke omstridte eller tvivlsomme Varers Plads i Tolftariffen efter en meget indgaaende Motivering kundgøres af Generaldirektoratet for Toldopsynet og Handelsstanden. I mange Tilfælde ledsages disse »Resolutioner« af fotografiske

Fig. 87.

Gengivelser, der tilligemed Motiveringernes Ordlyd utvivlsomt en Gang i Fremtiden vil havne i et Museum. Lad os af den bindstærke Bunke af »Resolutioner«, der er blevne udstedte, siden den ny Toldlov traadte i Kraft, tage et Par Eksempler, der viser, hvad Menneskehjerner beskæftiges med, paa en af den nyeste danske Statskunsts store videnskabelige Lossepladser:

»Til Løbe Nr. 8 henføres:

Den som Fig. 87 afbildede Vare, der bestod af 3 Violbuketter (hver indeholdende 18 Violer og 3 grønne Blade) af Manufakturstof, fastholdt til et tykt Stykke

Jerntraad ved Omsnoning af tyndere Jerntraad, hvilke Buketter var nedstukne i en Klods af naturligt Mos, idet en saadan Vare ikke vilde kunne sammenstilles med de i Tarif. Cirkl. Nr. 1/1912, Løbe Nr. 51/40 omhandlede, smaa færdige Dekorationsgenstande.«

»Til Løbe No. 285 henføres:

Den som Fig. 96 afbildede, af Elletræ fremstillede Kapsko- eller Tøffelbund, der antagelig i sin første, foreløbige Form var udskaaret med Sav, men derefter paa forskellige Steder var behandlet med Kniv (Baandkniv) og formentlig ogsaa med et andet Redskab, idet der langs Overfladen paa Kanten var anbragt en Fals eller Udskaaring til Leje for det Overlæder, hvormed Varen inden Brugen skal forsynes.«

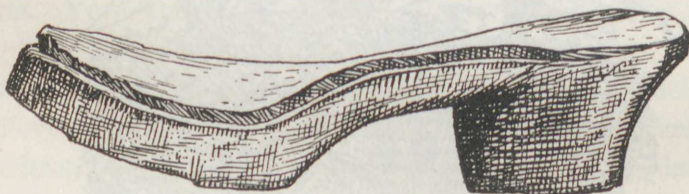

Fig. 96.

»Til Løbe No. 163 henføres:

En Damehat, der, foruden af et Virestel med Ejsengarnsvæv, bestod af en Underdel af sammensyede Spaanfletninger og en Overdel af sammensyede Fletninger forarbejdede dels af farvet Bomuldsgarn med eller uden Overtræk af Viskose, dels af Traade udelukkende af Viskose, er, da disse sidste regnes for Kunstsilketraade — jfr. Varefort. S. 228 — henført herunder som en Hat med Ydertøj, hvori forefindes Silke.

Det blev bemærket, at Traadene af ren Viskose ved Benyttelsen af Lup forholdsvis let kunne skelnes fra de øvrige, lige saa glinsende Traade (af Bomuld med Over-

træk af Viskose), idet hine kunne ses at bestaa af to sammensmeltede, ligeløbende Parter; det vil derfor som oftest være muligt uden egentlig Sønderdeling af Varen, blot ved Udtrækning af en Traad, at konstatere dens nærmere Beskaffenhed.«

»Til Løbe No. 151 henføres:

En Sko hvis Overtøj bestod af ensfarvet Bomuldssejldug forsynet med »Taanæse«, Bagkappe, en Rem over Forfoden samt Forstærkning omkring Snørehullerne og langs Overkanten af Læder, og hvis Saal og Hæl var af Gummi. Indvendig var Skoen forsynet med en 2 mm tyk Lædersaal, der i nærværende Tilfælde maatte siges at være en Bindsaal, idet Overtøjet — omend løst — var befæstet til denne, forinden Gummisaalen var tilsmeltet udenpaa, og det blev med Hensyn til denne Lædersaal bemærket, at da der ved »Saal« i Betegnelsen »Fodtøj i Forbindelse med Lædersaal« i Toldloven af 5. Maj 1908 maa forstaas det, man almindeligvis kalder Saalen i Fodtøj (Slidesaalen) og ikke Bindsaal eller Indlægssaal, vilde den foreliggende Vare ikke kunne henføres under Løbe Nr. 236 som Fodtøj med Lædersaal, men vilde være at fortolde som »Fodtøj andet, ellers«, altsaa efter Overtøjet, og herefter, da dette var farvet Bomuldssejldug, hvis Vægt pr. m₂ ikke kunde konstateres, at henhøre under Løbe Nr. 151.«

Fotografierne til Damehatten og Skoen fandtes desværre ikke i Samlingen.

Naar Læseren nu hører, at Udarbejdelsen og Studiet af tusinde af den Slags »Resolutioner« sysselsætter Toldvæsenets Embedsmænd, vil denne Oplysning sikkert bidrage til at højne Respekten for den Videnskab, der dyrkes paa Toldboden. Den nye Toldlov er allerede nu saa overgroet med

»Resolutioner«, at den ligner et Kæmpepindsvin, hvis Antal af Pigge forøges med hver Dag, der gaar.

Og hele denne Viden, hele denne Analyse af Enkeltheder, hele denne Embedsmands-Iver tidlig og silde den skulde overflødiggøres ved et brutalt »10 % af Værdien, Punktum! Færdig!«

Hvis vi gik frem efter saadanne Principper, hvorledes skulde vi saa kunne faa et stadigt voksende Antal af vore Sønner anbragte i Statens Tjeneste!

Argumenternes Vægt.

Herr *Rubin* har Ret i, at en større Handlende, der køber et Vareparti til Kr. 90, under en 10 % Værditold kun svarer en Toldskat af Kr. 9, medens hans mindre Konkurrent, der betaler samme Vare med Kr. 100, maa betale Kr. 10 i Skat. Men denne Forskel af 1 Kr. svarer dog kun til 1 % af Vares Værdi. Og Konjunkturerne fremkalder mellem en Vares Køb og dens Levering meget ofte langt større Differencer. Det handler sig her om en Ulempe, eller om man vil en Uret mod den mindre Køber. Men denne Anke mod Værditolden er jo en ren Bagatel i Sammenligning med den Plyndring af den mindre bemidlede Befolkning, der daglig praktiseres paa Toldboden under Vægttold-Systemet.

Ved at fremdrage den her omtalte Virkning af Værditolden i Disfavør af den mindre Køber og i truende Vendinger at ledsage den med Forsikringen om, at uhæderlige Handlende ved Hjælp af falske Fakturaer vil skabe deres honnête Konkurrenter en farlig Konkurrence, har man endog hist og her oparbejdet en fjendtlig Stemning mod Værditold-Systemet indenfor selve Købmændenes Kreds, hvis intelligente Elementer dog burde være væbnede mod slige Godtkøbsargumenter.

Det er uforklarligt, at rettænkende Folk, der har deres Tælle- og Tænkeapparat i Orden, kan være tavse Vidner til den blodige Uretfærdighed, der under Vægttolden Maaned efter Maaned og Aar efter Aar tilføjes Smaakaarsfolk paa alle Landets Toldsteder, medens der væves Stolpe op og Stolpe ned om de Farer, der vilde true Statskassen og Samfundet under Værditolden.

Selvfølgelig maa Statens finansielle Interesser ikke tilsidesættes. Men under en kyndig Affattelse af Tariffen kan Hensynet til Statskassen lige saa godt forenes med det ene som med det andet Optræningssystem. Forøvrigt har der herhjemme aldrig været Tale om en pludselig Overgang til Værditolden over hele Linjen. Man har foreslaaet efterhaanden varsomt at indføre den der, hvor Reformen lettest og med størst Udbytte lader sig gennemføre uden at skabe større Bryderier. Man hører somme Tider den Bemærkning, at naar Staten alligevel skal bevare samme Indtægt under Værditolden som under Vægttolden, saa har Skatteyderne ringe Interesse i at fremme denne Reform. Denne Betragtning hviler paa et fejlt Grundsyn. En Ændring, der resulterer i, at Staten faar samme Toldindtægt som nu, kan være overordentlig rigtig og gavnlig, naar den flytter den tunge Ende af Forbrugsskatterne over paa de mere bemidlede Klasser og giver Smaakaarsfolk en tilsvarende Lettelse. Beregnes Tolden efter Varernes Værdi, vil Skattens Beløb i langt højere Grad end nu fordeles over Befolkningen i Forhold til Skatteevnen. Mod Rigtigheden af denne Forklaring er der aldrig bleven rejst en begrundet Indvending. Og det Argument: »*Rubin* vil ikke«, vejer eller burde ikke veje mere end en Gaasefjer, hvor frisindede og rettænkende Lovgivere med Landets Øjne hvilende paa sig tager Bestemmelse om Reglerne for Toldskatternes Optræning og Fordeling.

Teori og Praxis.

For et Par Aar siden udtalte Konsejlspræsident *Berntsen* paa et offentligt Møde en skarp Fordømmelsesdom over et planlagt Forsøg paa at afskaffe Værditolden paa et andet Omraade. Hans Udtalelser blev i Pressen gengivne med følgende Ord:

»Et Forslag som det her foreliggende maa bestemt fraraades, saa vist som man aldrig vil kunne forsvare en saadan Handling overfor de fattigste i Samfundet blot for derved at tilfredsstille en mere teoretisk Betragtning; man finder det under alle Forhold udemokratisk bevidst at lægge mere Skat paa de i Forvejen daarligst stillede, naar ikke andre Hensyn absolut kræver det; og man finder det fra et skatteteoretisk Standpunkt i allerhøjeste Grad reaktionært at forlade Værdibeskatningens Princip« o. s. v.

Hvis Herr *Berntsen* vilde gøre den samme Betragtning gældende overfor Toldloven, behøvede han slet ikke at gøre sig afhængig af sine Embedsmænd. Dersom Regeringen vilde betale en Præmie af Kr. 10.000 for den bedste Løsning af følgende Opgave:

»Hvorledes lader Toldtariffen sig sammentrænge i 100 klart og tydeligt affattede Positioner uden Tab for Statskassen men til Lettelse for Klareringsarbejdet og til Fordel for Landets mindre bemidlede Forbrugere?«

vilde der sikkert inden 3 Maaneders Udgang foreligge et bedre og fyldigere Materiale, end nogen Kommission vilde præstere i 3 Aar. Den her paa pegede Vej bort fra Klump-Systemet er farbar under saa mange Forhold, at den ofte vilde blive valgt, hvis vore ledende Politikere under Forhandlingerne paa Rigsdagen gjorde et forretningsmæssigt Syn gældende. Min egen Erfaring har lært mig Fordelene ved dette System. Man drager derved dygtige Kræfter frem

som ellers ikke bliver værdsatte efter Fortjeneste? Da jeg i Anledning af Alberti-Katastrofen fra en af vore Jurister modtog den mundtlige Forespørgsel, om jeg vilde kunne paapege en af Rigsdagen og Bankerne uafhængig regnskabskyndig Mand, der vilde paatage sig den Opgave at udrede den faldne Justitsministers 20 Aars Regnskabsvæsen, gav jeg den ønskede Anvisning paa den Betingelse, at der blev ydet en passende Betaling for dette Kæmpearbejde. Regnskabet forelaa ikke i lovlig eller bogholderimæssig ordnet Form. Det maatte delvist uddrages af løse Papirer, Breve og Smaabøger i Lommeformat med spredte Blyantnotitser, der ofte bevidst var affattede saaledes, at Udenforstaaende ikke skulde forstaa dem. Store Kufferter og Skabe fyldte med dette blandede Materiale maatte tømmes, og Indholdet registreres og undersøges med endeløs Taalmodighed for at finde den røde Traad gennem dette Labyrinth. En Kommission vilde aldrig have kunnet klare Vanskelighederne. Men den af mig udpegede med en sjælden Sporsans begavede Ekspert, Prokurist *Jul. Jørgensen*, løste Opgaven under eget Valg af Medhjælp og paaviste Skridt for Skridt Gangen i *Albertis* Dispositioner lige fra det Tidspunkt, da han første Gang lod sig friste ind paa den Vej, der endte med hans Fald.

Den Dommer, der henvendte sig til mig, lod sig ikke lede af teoretiske men af praktiske Hensyn. Han vilde til Bunds i Sagen og valgte den efter hans Mening korteste og sikreste Vej til Maalet. Ellers er Embedsmænd og særlig Jurister tilbøjelige til at kimse ad Forretningsmænds Raad og Erfaringer. Og dog drives der i vor Tid Forretninger med Verdensomsætninger, som langt overstiger de Beløb, der figurerer i Danmarks aarlige Statsbudget.

Jeg vil introducere Læseren til Chefen i en af disse Forretninger. En Mand med en bramfri Optræden modtager os i sit Privatkontor en Formiddag i September Maaned 1912.

Han rejser sig med en Pincet i Haanden fra et Bord, der er dækket med Diamanter, Perler og Ædelstene i forskellige Farver. Juvelerne ligger sorterede i Smaaskuffer paa et Underlag af Bomuld. Skufferne er uddragne af et rigt for-siret Skab, der er Gemmested for disse Rariteter. Paa en Voksplade ser vi et fint formet Mønster sammensat af ægte Stene, der med megen Omhu er ordnede til et Smykke. Hver enkelt Perle og Sten er trykket fast i Vokspladen, og naar Arbejdet er færdigt, sendes det til Guldsmiden for at blive indfattet og udstyret som Fødselsdagsgave til Chefens Hustru. Forskellige ad denne Vej fremstillede Smykker viser en Kunstners fine Øje for Linjer, Former og Farve-effekter.

»Men hvad har dog dette Arbejde at gøre med Mandens Forretning eller med Arbejdet paa den danske Toldbod?« vil utaalmodige Læsere spørge. Den følgende Forklaring giver Svaret. Dette Arbejde viser, med hvilken Ro Chefen af en omfattende Forretning med Forbindelser i alle Verdensdele kan sidde midt i Centret for sin travle Virksomhed, naar Arbejdsdelingen er gennemført paa rette Maade. I denne Købmands Forretning indløber der gennemsnitlig over tusinde Breve hver Dag Aaret rundt. Der korresponderes fra hans Kontorer i en halv Snes Sprog. Der købes og sælges uafbrudt Varer af alle Industriens Brancher lige fra Dampskibe, Automobiler og Landbrugsmaskiner til Silke-stoffer, Galanterivarer og Legetøj. I Argentina, Brasilien, De forenede Stater, Kanada, England, Tyskland, Frankrig, Italien, Kina, Japan, Persien og andre Egne af Kloden er Forretningen repræsenteret af Agenter, der køber og sælger under idelig Udveksling af Breve og Telegrammer med Hovedkontoret. Varerne sælges og ekspederes fra Produktionsstederne ad den korteste og billigste Vej til Køberne. Hele det mægtige Forretningsmaskineri er ordnet saaledes, at det arbejder lydløst. Naar man vandrer igennem den

lange Række af Kontorer, ser man travlt beskæftigede Kontorister, Bogholdere og Korrespondenter, der hver især har deres Funktion som Hjulene i et Urværk. Tabes der paa en Konto en halv eller en hel Million, saa volder det mindre Forstyrrelse, end naar der i en Kræmmerbod tabes Kr. 100 hos en usolid Kunde. Milliontab har intet afskrækkende, naar de under en forstandig Forretningsdrift ledsages af Millionfortjenester, der rigeligt dækker Risikoen. Blandt en Mængde nylig indgaaede Ordre viser Chefen os med et Smil en Bestilling paa vilde og tamme Dyr til en i Udlandet planlagt zoologisk Have, og en Forespørgsel om Prisen og Leveringstiden for et Dampskib af en bestemt Type, der benyttes til Passagerbefordring paa Kinas Floder.

Juvelarbejdet har for denne Mand en lignende Betydning som beroligende Medicin for andre. Hans Opmærksomhed drages midlertidig bort fra de nervepirrende Spekulationer og lynsnare Beslutninger en saadan Forretningsvirksomhed kræver. Men for at skaffe sig denne Hvile for Tankerne maa en Forretningschef forstaa at fordele Arbejdet, Ansvar og Tilliden paa saa mange Skuldre, at han kun behøver at holde de samlende Traade i sine egne Hænder. Kan han ikke frigøre sig for Trangen til stadig at blande sig i Detailler, egner han sig ikke for Chefsposten, og Opbyggelsen af en stor Forretning er under en saadan smaatskaaren Ledelse udelukket.

Den her omtalte Forretning drives ikke under dansk Flag. Men vi har her hjemme store Virksomheder, hvis Omfang og Udstrækning faa af vore Embedsmænd og Politikere har en klar Forestilling om. Dersom man foretog en Vandring igennem nogle af disse Virksomheder med Adgang til under Chefernes Førerskab at kigge bag Kulisserne, vilde lignende Forhold som de ovenfor beskrevne fremkalde Udbrud af maalløs Forbavselse. Et Par Navne vil vise Vejen til nogle af vore egne Forretninger af denne Art. Det øst-

asiatiske Kompagni, F. L. Smidth & Co., Christiani & Nielsen, N. C. Monberg, Det forenede Dampskibs-Selskab, Burmeister & Wain og Det Store Nordiske Telegrafskab. Alle disse Virksomheder kræver Frigørelsen for Kræmmersynet, en vid Horisont og overlegne Officersegenskaber hos Lederne.

Og nu vil Læseren maaske forstaa Idé-Associationen mellem Købmandens Virksomhed og Københavns Toldbod. Arten af Generaltolddirektør *Marcus Rubins* Forretningsførelse ses bedst af følgende Eksempler, uddragne af Livet paa Toldboden og i Generaldirektoratet for Skattevæsenet under hans Ledelse i det Herrens Aar 1912. Over Indgangsdøren til Herr *Rubins* Domæne burde den praktiske *Klavs Berntsen* med gyldne Bogstaver lade anbringe den Advarsel: »Her raader det teoretiserende *Kineseri!*«

Forretningsgangen.

Frilagret er en Institution, hvorfra fremmede Varer uden at være fortoldede kan sendes til andre danske Toldsteder, hvor Modtageren da betaler Tolden. Sendinger af denne Art forsynes med Toldplomber og besørges af Statsbanerne befordrede paa forskriftsmæssig Maade. Afsenderen bærer overfor Toldvæsenet Ansvar for, at Forsendelsesforskrifterne iagttages, og at Tolden bliver betalt.

Den 2. Juni 1911 ekspederede mit Firma en lille udenlandsk Vedpakning til en Vægt af 7 Kg. fra Frilagret til Esbjerg og modtog Statsbanernes Kvittering for den rigtige Modtagelse. Da Toldvæsenet i København endnu ikke den 2. August havde modtaget Attest om Pakkens Indgang fra Toldvæsenet i Esbjerg, modtog mit Firma samme Dag en Skrivelse fra Overtoldinspektoratet, hvori vi idømtes en Toldafgift beregnet efter den højeste Toldsats der findes i Tariffen, f. Eks. Silkeklæder med Fjerbesætning, Kr. 8 pr. Kg. + 100 % = Kr. 112 Told samt Mulkt ifølge Toldforordningens § 103 jfr. Plakat af 23. Juni 1818, Kr. 80, ialt Kr. 192.

Ved en i den Anledning anstillet Undersøgelse viste det sig, at Pakken ved en Fejl fra Statsbanernes Godsekspedition var bleven udleveret til Adressaten i Esbjerg uden at være fortoldet. Der fandt nu en mundtlig Konference Sted mellem Statsbanerne og Overtoldinspektoratet, hvor man enedes om at ordne Sagen saaledes: Mit Firmas Toldklarerer maatte indhente en Erklæring paa Tro og Love fra Modtageren i Esbjerg angaaende Pakkens Indhold og skaffe en tilsvarende Erklæring fra det udenlandske Firma, der havde afsendt Pakken til vort Frilager. Statsbanerne maatte i en Skrivelse erkende, at de havde begaaet Fejlen. Derefter modtog vi Tilladelsen til ærbødigst at ansøge Overtoldinspektoratet om at fritage os for den idømte Toldafgift og Mulkt under Hensyn til Statsbanernes vedlagte Tilstaaelse. Toldens Beløb blev betalt med Kr. 4.86.

Sagen havde da staaet paa fra den 2. Juni til den 10. Oktober og havde affødt ikke mindre end 13 Skrivelser og en højtidelig Konference mellem 2 Statsinstitutioner, hvoraf den ene ved Pligtforsømmelse havde fremkaldt Toldbodens Blæksprutte.

Som Læseren vil se, var mit Firma fuldstændig uskyldigt. Men havde vi modtaget en telefonisk Meddelelse fra Toldvæsenet om, at de 4 Kr. 86 Øre, som Toldbeløbet ifølge de paa Tro og Love afgivne Erklæringer androg, ikke i rette Tid var indgaaede, havde vi øjeblikkelig betalt dem og skaffet os Dækning fra Modtageren.

I Stedet for nu at gøre mit Firma en høflig Undskyldning for unødigt Trætte og Tidsspilde modtog vi som Svar paa vort Andragende følgende Meddelelse:

*Overtoldinspektoratet for København,
den 10. Oktober 1911.*

I Anledning af Firmaets Andragende af 29. August d. A. om Fritagelse for at erlægge den Told og Mulkt, henholdsvis 112 Kr. og 80 Kr., som Firmaet er ifalden

i Henhold til Toldforordningens §§ 301 og 103, jfr. Plakat af 25. Juni 1818, fordi Ankomstattest ikke har kunnet tilvejebringes for en toldplomberet Balle, mrk. H. Blichfeldt, Brutto 7 kg., der den 1. Juni d. A. blev angivet til Forsendelse fra Frilageret med Banen til Esbjerg, og af Jernbanen fejlagtig er udleveret Adressaten uden Toldvæsenets Mellemkomst, meddeles herved i Henhold til Skrivelse af 3. ds. fra Generaltolldirektoratet, at der efter Omstændighederne vil kunne frafaldes Krav paa Ankomstattest for bemeldte Balle, og at Sagen vil kunne bortfalde uden Ansvar, mod at Firmaet erlægger Told efter Løbe-Nr. 150, 1 kg. 80 Øre + 50 % af 3 kg. ensfarvede, mønstrede Bomuldsvarer, og efter Løbe-Nr. 151, 1 kg. 70 Øre + 50 %, for 1 kg. 200 g. ensfarvede, ej mønstrede Bomuldsvarer, hvilke Varer ifølge det i Sagen oplyste udgjorde den nævnte Balles Indhold.

Til Firmaet Hilligsøe, Køedt & Co.«

Et andet herværende Firma i Kolonialfaget førte for nogle Aar siden en lignende men langt mere indviklet Strid med Toldvæsenet angaaende en for høj Beregning af Tolden paa en Sending Sukker. Det paagældende Parti, der omfattede 100 Sække Sukker til en Vægt af 20.000 Pund, blev tilbageholdt paa Toldboden. Men efter Udvekslingen af en Mængde Skrivelser og Resolutioner, der fra Generaltolldirektoratets Side blev affattede med en ligefrem genial Disrespekt for sproglige Hensyn, endte Kampagnen med, at Toldvæsenet maatte frafalde sin Fortolkning og lade Sukkeret passere til den af Firmaet under Henvisning til Loven paapegede lavere Told. Naar Varer bliver liggende paa Toldboden ud over en vis Tid, maa der betales Pakhusleje for dem. Efter at alle Forsøg paa at fremtvinge Betalingen af det stik imod Lovens Ordlyd forlangte Toldtillæg var glippede, greb Generaldirektoratet efter det sidste Halmstraa

og idømte Købmanden Pakhusleje til Beløb af Kr. 12,79 for den Tid, i hvilken hans Sukker ved Toldvæsenets fejle Fortolkning af Tariffen var bleven unddraget hans Dispositionsret.

Nedenfor aftrykkes 2 Skrivelser fra Generaltolddirektoratet. Den ene indeholder under en Mængde Omsvøb Indrømmelsen af den fejle Toldberegning. Den anden indeholder Overtoldinspektoratets Afslag paa Købmandens Anmodning om Fritagelse for Betalingen af Pakhusleje.

Skrivelse 1.

»I Anledning af Firmaets Andragende af 7. ds. angaaende Tarifieringen af Sukker som den fremsendte Prøve, hvilket Sukker er mørkere end Standardprøve Nr. 18, og derfor af Firmaet forlangt henført til Pos. 228, 1 Pund 3 Øre, medens paagældende Toldopsyn formener, at Sukkeret paa Grund af sin unaturlige gule Farve, særlige Lugt og den Omstændighed, at paahældt Vand straks farves safrangult, medens Sukkeret fuldstændig affarves, er et under Pos. 227 henhørende farveløst Sukker, behandlet med et Farvemiddel, der meget let kan fjernes og formentlig gør Sukkeret uanvendeligt i Husholdningen, meddeles herved i Henhold til Skrivelse af 27. ds. fra Generaltolddirektoratet, at da Toldopsynet har anset det omhandlede Sukker som utvivlsomt nedfarvet fra Pos. 227 til Pos. 228, har det forsaa vidt med Rette kun villet tillade Importen, hvis Varen fortoldedes efter førstnævnte Position. Da imidlertid Toldvæsenets tekniske Konsulent dels i Erklæring af 5. ds. kun har udtalt, at Varen synes nedfarvet fra Pos. 227 til 228, dels paa den herved givne Anledning har afgivet Erklæring af 24. ds., hvorefter Generaltolddirektoratet maa antage, at Varen ufarvet svarer til de Sukkere, der efter deres Art gennemgaaende hører under

Pos. 228, vil Varen kunne tariferes under Pos. 228, 1 Pund 3 Øre.«

Skrivelse 2.

»I Anledning af Firmaets Andragende af 30. Marts d. A. om Tilbagebetaling af den ifølge vedlagte Kvittering d. 28. f. M. erlagte Pakhusleje, 12 Kr. 79 Øre, for 100 Sække Sukker Brutto 20481 Pd., hvilket Sukker blev oplagt paa Toldboden den 2. f. M. og angaves til Klarering d. 3. f. M., men da Toldopsynet ansaa Sukkeret for at høre under Pos. 227 (som farvet) først toldberigtiget den 28. f. M. efter at det ved Generaltolddirektoratets Resolution af 27. f. M. (kommuniceret ved Skrivelse herfra af 28. f. M.) var henført til Pos. 228, meddeles herved i Henhold til Skrivelse af 22. ds. fra Generaltolddirektoratet, at naar en saadan Tilbagebetaling er sket enkelte Gange tidligere, hvor Spørgsmaalet om de paagældende Varers Tarifiering var oppe til principiel Undersøgelse (under Overvejelse om Nybestemmelser for Tarifieringen) var dette med udtrykkelig Tilføjelse af »for denne Gang«, idet Generaltolddirektoratet ønskede at præcisere, at en saadan Tilbagebetaling iøvrigt ikke vilde kunne finde Sted, da den nemlig praktisk set til den ene Side kunde medføre vidtgaaende Konsekvenser, til den anden kunde være urimelig, for saa vidt Importøren mod Deponering af den højere Told kunde hjemtage Varerne, og Generaltolddirektoratet vil med Bemærkning, at det selv bortset herfra i al Almindelighed maa siges, at Toldvæsenet, der kun gør sin Pligt ved at undersøge Varer, hvis Tarifiering forekommer det tvivlsom, hverken kan betale eller refundere Importøren de ham derved forvoldte Udgifter, herefter ikke kunne bevilge den ansøgte Tilbagebetaling.«

Det viste sig under denne Strid, at Generaltolddirektoratets »Resolutioner« tiltog i Længde og Uklarhed efterhaanden som Mangel paa gyldige Motiveringer i stigende Grad gjorde sig gældende i Toldstyrelsens Overvejelser. Toldvæsenets ovenfor gengivne Skrivelser burde for Statskassens Regning trykkes i saa mange Eksemplarer, at hver Skole og hver Undervisningsanstalt i Danmark kunde faa et Aftryk i Glas og Ramme som historisk Minde om den arkitektoniske Højde, til hvilken Sætningsbygningskunsten efter Systemskiftet havde arbejdet sig frem i Regeeringskontorerne. Et saadant af det virkelige Liv fremdraget Hjælpemiddel ved den sproglige Anskuelighedsundervisning vilde utvivlsomt fremover i Tiden gavne og glæde kommende Slægter, og Toldvæsenets stridbare Chef vilde da ikke have ført sin Sukkerkrig forgæves. Smukt kalligraferet og udstyret med Guldramme vilde Skrivelserne egne sig fortrinligt som Dekorationsgenstand i Universitetets Festsal.

Man vilde dog gøre Hr. *Rubin Uret*, hvis man frakendte ham Evnen til selv at skrive og tale et forstaaeligt Sprog. Enten er Hidsigheden løbet af med ham, saaledes at han i tungerappe Vendinger har dikteret sin Skrivelse uden at ænse Formen, eller — og det er det sandsynligste — han har i Travlheden slet ikke læst de paagældende Aktstykker, før de blev ekspederede med Administrationens Stempel. Men i begge Tilfælde har han som Chef for Toldetaten blottet sin Mangel paa Officersegenskaber og Administrationstalent. Toldvæsenet kræver en sindig og sagkyndig Ledelse, der forener en samvittighedsfuld Varetagelse af Statskassens Interesser med klare Dispositioner og en hensynsfuld Optræden overfor Handelsstanden.

Det lønner sig sommetider under langvarige Retstrætter at opspore psykologiske Karaktermærker hos de stridende Parter. Et saadant Bidrag til Forstaaelsen af de fortsatte

Stridigheder mellem Generaldirektør *Rubin* og Handelsstanden findes i en Artikel af Hr. *Rubin* i »Ugeskrift for Retsvæsen« af 29de Jan. 1910.

Ved en Højesteretsdom af 10. Dec. 1909 var en Skatte-yders Protest imod en ham formentlig uden Lovhjemmel paalignet forhøjet Stempelskat bleven taget til Følge. Højesteret fritog Appellanten for at betale den omstridte Skat. Og Dommen ledsagedes med den Motivering, at Stempeloven ikke skønnedes at indeholde sikker Hjemmel til at henføre de paagældende Dokumenter under den af Skattedepartementet fastsatte forhøjede Takst.

Hr. *Rubin* kritiserer i sin Artikel i Ugeskriftet denne Afgørelse og fremfører i sit Indlæg følgende Retsopfattelse:

»Hvis to Borgere procederer, søges Afgørelsen efter, hvad man med lige Ret og Billighed overfor begge kan faa ud af skriftlige eller mundtlige Aftaler; er Staten den ene Part, opfatter Domstolene sig som Borgerens Beskytter overfor Statens mulige »Overgreb«. Det er denne Betragtning, der skaber Forvirringen.«

Naar man — som Højesteret i det foreliggende Tilfælde synes at have gjort det — godkender den Betragtning, at Statens administrative Embedsmænd under Udøvelsen af deres Embedspligter bør holde sig indenfor den Retsgrænse, der i tvivlsomme Tilfælde falder sammen med den *humane* Delingslinje, saa vil en Embedsmand med Hr. *Rubins* Grundsyn fremkalde de Konflikter, der erfaringsmæssigt fremægges ved fortsatte administrative Overgreb.

Den Omstændighed, at Hr. *Rubin* tilskriver andre Skylden for den Forvirring, han selv foraarsager, er et Vidnesbyrd om, at hans bureaukratiske Higen efter i Medfør af sin Embedsmyndighed at overskride den humane Retsgrænse, er stærkere udviklet end hans liberale Livssyn.

P. S.

En kriminel Femøre.

Hr. Rubin er, som tidligere meddelt, ogsaa Chef for Statens Stempelvæsen. Her føres Sceptret tilsyneladende med samme Energi og Grundighed som paa Toldboden. Nedenstaaende Kopi af en Skrivelse fra Skattedepartementet fandtes for nogle Dage siden aftrykt i »Ekstrabladet«:

*Skattedepartementet.
Kbhvn., d. 4. Febr. 1911.*

Journ. Nr. 51. 359

Til Frk. Sch.

Ved Resolution herfra af 30. Oktober 1909 blev en af Byfogden i København hertil indsendt, af Cyklehandler A. i Fogedretten fremlagt, mellem samme som Sælger og Dem som Køber den 15. Juni 1909 uden Brug af Stempel oprettet Købekontrakt angaaende en Cykle i Henhold til Lov af 19. Febr. 1861, jfr. Lov af 21. Marts 1874 antagen til at stemples til Takst 5 Øre, hvilket Beløb er forsøgt inddrevet hos Cyklehandler A.

Da der imidlertid er blevet foretaget forgæves Udpantning hos A. for Stempeltaksten, skal man herved opfordre Dem til inden 6 Uger efter Modtagelsen af denne Skrivelse og under Forevisning af samme, at indbetale Beløbet 5 Øre paa Københavns Amtsstue.

sign. *Marcus Rubin.*«

Bladets Redaktion føjer hertil følgende Bemærkninger:

»Red. giver den ærede Indsender Ret i, at dette Dokument er morsomt nok til Belysning af dansk Embedsmandsomsvøb. Kongens Foged i Bevægelse for at inddrive en Fordring paa 5 Øre er unægtelig et stift Stykke Bureaukrati!«

Paraplystatistikken.

En navngiven Indsender meddeler i »Dansk Handels-

tidende« følgende Episode fra en Dames Bestræbelser for at hente sin Paraply ud af »Funktionarismens aabne Gab«.

»Ved at skifte Vogn i Helsingborg naaede en norsk Dame ikke at faa sin Paraply med, men opgav sin Adresse i København ved Færgens Afgang til den vagthavende Banefunktionær.

Et Par Dage efter kom der Fragtbrev paa Paraplyen til den opgivne Adresse med Meddelelse om, at den kunde afhentes paa Toldboden.

Det lykkedes Damen forholdsvis hurtigt at finde et Kontor, hvor der blev afkrævet hende 1 Kr. 86 Øre i diverse Omkostninger. Bevæbnet med denne Kvittering, Fragtbrev m. m. opnaaede hun at gense sin Paraply og erholdt mod Erlæggelsen af 10 Øre en Udleverings-seddel. Men før man betroede hende den gamle Paraply, maatte hun aflægge et Besøg i et Kontor, hvor man mod Betaling af 2 Øre udleverede Damen en Statistik-Seddel.

Dette hændte i Paasken 1910, og man fristes til at spørge, om der ved Udlevering af gamle Paraplyer ikke i det mindste kunde spares den Tid og de Kræfter, der ofres paa Statistik over disse.

sign. *L. Westerby.*«

Hr. *Westerby* har øjensynlig ikke gjort sig bekendt med den nye *Handelsstatistik*s detaillerede Forskrifter, ellers vilde han have været klar over, at Toldopsynet kun har gjort sin Pligt. Hvis den gamle Paraply var sluppen gennem Toldboden uden at være medtagen i Statistikken, vilde der være sket et Brud paa Principper, hvis samvittighedsfulde Overholdelse er en Livsbetingelse for Toldbod-Funktionarismens frodige Udvikling og Trivsel. Var den norske Dame rejst uden at betale Statistik-Blanketten, vilde hun

sikkert have risikeret lignende Efterforskninger efter 2 Øren som hendes ovenfor omtalte Lidelsesfælle. *Shakespeare* førte efter Sigende midt i sin travle litterære Virksomhed et meget detailleret Regnskab over Indtægten af sine Høns. Hver Kylling og hvert Æg blev bogført. Generaldirektoratet kan saaledes under sin djærve Kamp for Statskassens og Statistikkens Interesser pege paa store Forbilleder. Kun vilde man her hjemme have gjort Skridtet fuldt ud og ogsaa medoptaget de affaldne Fjer i Hønseregnskabet.

Den ny Handelsstatistik.

Med de i det foregaaende givne Oplysninger om Forretningsgangen paa Toldboden for Øje vil Læseren sikkert indrømme, at der for Regeringen og Rigsdagen var al Anledning til med den yderste Aarvaagenhed at undgaa en ny Forlængelse af Molboerstigen. Konsejlspræsident *Berntsens* advarende Ord om vor Sejlads »lige lukt ind i Funktionærens aabne Gab« gør jo ikke mindste Nytte, naar vore Lovgivere i Praxis fremmer denne Udvikling i Stedet for at hæmme og standse den.

Vi har under 3 Chefer for Statens statistiske Bureau, *Falbe-Hansen*, *Rubin* og *Kofoed*, haft en af Statens egne Embedsmænd besørget Handelsstatistik, der har tilfredsstillet alle rimelige Fordringer. Meningen med Handelsstatistikken er den i store Træk at vise Udenrigshandelens Bevægelser. Men om en Balle Uldtrikotage indeholder Sokker, Strømper eller Underbenklæder er uden al Interesse for Skatteyderne, med hvis Penge Embedsmændenes Arbejde betales.

Jeg henviser eksempelvis til min i det foregaaende Afsnit meddelte Oplysning om, at en lille i September Maaned klareret Sending paa rigelig 400 Kg. af Toldopsynet blev parteret i 21 forskellige Toldsatser. Men mange af Tariffens Toldpositioner omfatter atter hver især en hel Række af de i den nye handelsstatistiske Varefortegnelse opførte Artikler.

De 21 Toldsatser kan afføde en Yngel af flere hundrede Numre i Varefortegnelsen saaledes, at det vidtløftige Arbejde paa Toldboden paa uforsvarlig Maade trækkes i Langdrag under det nyt tilkomne statistiske Drøvtyggeri med dets endeløse Rubrikker. Naar Embedsmændene har skrevet deres Toldregning og faaet den betalt, burde Handelsstanden være fritaget for videre Tiltale. Toldvæsenet sidder inde med alle Oplysninger, der har Interesse for de danske Autoriteter, og det er dog meningsløst, at den danske Handelsstand med Tab af Tid, Penge og Arbejde skal tvinges til at udfylde hele Rækker af statistiske Formularer efter udenlandske, særlig tyske Forskrifter.

I store Stater gøres der selv i mindre vigtige Artikler en saa betydelig Omsætning, at der f. Eks. i den tyske Specialstatistik inddrages mangfoldige Varer, som aldrig burde medtages i et lille Land som Danmark. Men saa længe Embedsmændene selv besørgede Arbejdet, greb dette dog ikke forstyrrende ind i Erhvervslivet. Men efter at man paa »videnskabeligt« inspirerede statistiske Kongresser var bleven enig om Gennemførelsen af en ensartet meget detailleret Handelsstatistik, blev Danmarks Statistikere grebne af en brændende Ærgerrighed efter at følge i de store Staters, først og fremmest Tysklands Kølvan. Nu gjaldt det blot om at skaffe Lovhjemmel for den saaledes forberedte mægtige Udvidelse af den statistiske Virksomhed. Og Regeringen og Rigsdagen gik i Fælden. Den nye Toldlovs § 40 indeholder følgende, tilsyneladende meget uskyldige Bestemmelser:

»Ved Indførsel fra og Udførsel til Udlandet er Varemodtagere og Vareafsendere, saavel for toldfri som toldpligtige Varers Vedkommende, forpligtede til at meddele Toldvæsenet Oplysning om de ind- og udførte Varers Art og Mængde, det Land, hvorfra de er indkøbte eller

hvortil de er solgte, samt for de udførte Varer tillige Oplysning om, hvorvidt disse er af dansk eller fremmed Oprindelse. Toldbestyrelsen skal udarbejde og offentliggøre de til Paabudets Gennemførelse fornødne nærmere Bestemmelser, herunder ogsaa om Anmeldelsesblanketternes Form og Indhold.«

Den overordentlig farlige Slutning: »Toldbestyrelsen lader udarbejde« o. s. v. burde have advaret vore Lovgivere mod at gaa med til denne Paragraf. Men den smuttede igennem uden at blive anholdt. Og næppe var den bleven lovfæstet, før Funktionarismens mangehovede Uhyre styrtede sig over sine nye Ofre med en ligefrem forfærdende Glubskhed. Man har bebrejdet Rigsdagen, at den gik med til Gennemskæringen af »Hvide Sande«. Det Dæmningsbrud, vore Lovgivere gik med til, da de aabnede Funktionarismen en ny Udfaldsport i Toldlovens § 40, vil afføde farligere Følger og koste Landet langt mere end den Haandsrækning, der — ligeledes i god Mening — blev ydet det paa Lur liggende graadige Vesterhav.

Kort efter at § 40 var traadt i Kraft, indeholdt Handelsstandens Hovedorgan, Dagbladet »Børsen« følgende Redegørelse:

»I det Øjemed at vejlede Handelsstanden med Hensyn til de nærmere Foranstaltninger til de statistiske Paabuds Gennemførelse i Praksis har *Generaldirektoratet* udarbejdet en Række Bestemmelser, som vil være at anvende ved Afgivelse af de Oplysninger, som Varemodtagere og Vareafsendere i Henhold til Loven er forpligtede til at meddele Toldvæsenet; disse Blanketter — der er udarbejdet en hel Serie A—F af dem — angaar:

Blanket A. Indførsel til Fortoldning.

Blanket B. Indførsel til Kreditoplæg eller privat Transitoplæg.

Blanket C. Udførsel af indenlandske eller fremmede frigjorte Varer.

Blanket D. Udførsel mod Fraskrivning i Kreditoplag eller privat Transitoplag af Varer, der ikke er blevne bearbejdede i Danmark.

Blanket E. Udførsel mod Tilbagebetaling af Told m. m. af Varer, der ikke er blevne bearbejdede efter Tolderlæggelsen, samt af Spiritus, Sukker og Sirup.

Blanket F. Udførsel mod Godtgørelse eller mod Af-skrivning i Kreditoplag for Materiale anvendt til her forarbejdede Varer.

Af Hensyn til Blanketternes Anvendelse til Udarbejdelse af Handelsstatistiken er der givet *detaillerede Bestemmelser* om Papirkvalitet, Udstyrelse, særlige Farvestreger osv.

Til en Begyndelse vil Toldstederne være forsynede med Blanketter til Udlevering, men iøvrigt vil *hver enkelt Varemodtager eller Vareafsender* være forpligtet til *selv* at anskaffe sig de fornødne Blanketter.

Af de Prøver paa disse Blanketter, som er forevist os, fremgaar det, at de Oplysninger, som d'Herrer Importører og Eksportører fremtidig vil have at afgive, er *meget omfattende* og *detaillerede*. Eksempelvis skal vi gengive Blanket A., der angaar »Indførsel til Fortoldning« :

Blanket til statistisk Anmeldelse. **FORSIDEN:** Toldangivelsens Nr.....
INDFØRSEL TIL FORTOLDNING.
 (Se Anm. paa Bagsiden).

Til Fortoldning er D. D. angivet nedenanførte
 med fra ankomne
 Forsendelse, hvorom meddeles følgende Oplysninger til Brug
 for Handelsstatistikken.

Emballa- gen, Antal og Art	Brutto- vægt	Varens Art (se Anm.)	Løbe- Nr. i Told- tarifen	Mængde (kg, netto, Liter, m ³ , Stk. osv.)	Landet, (Byen), hvor Varen er købt	Andre Oplys- ninger bl. a. om Toldbereg- ning; se Anm.
1	2	3	4	5	6	7

Datum: Underskrift og Adresse:

BAGSIDEN: **ANMÆRKNINGER.**

Toldangivelserne udstedes saa vidt muligt paa ensartede
 Varepartier, og for hver Toldangivelse udfærdiger Varemødta-
 geren en statistisk Anmeldelse ved Udfyldning af omstaaende
 Blanket.

Rubr. 3. Varens **Art** skal betegnes med detaljerede, ikke
 med almindelige Benævnelser, f. Eks. fersk Sild (ikke „Fisk“),
 Strømper af Uld (ikke „Uldvarer“), og i det mindste med sær-
 lig Udskillelse af de Varer eller Varegrupper, der nævnes i
 „Handelsstatistisk Varefortegnelse“.

Rubr. 5. Angivelsen af **Mængde** ved toldpligtige Varer skal
 svare til den af Toldopsynet i Toldangivelsen attesterede
 Mængde. Hvor der af statistiske Hensyn kræves en yderligere
 Specificering, ansættes Mængden af de enkelte Vareposter ved
 Hjælp af Faktura eller lign., men saaledes, at den samlede Vægt
 indenfor hvert Løbe-Nr. bliver lig den attesterede.

Rubr. 6. I de Tilfælde, hvor Varen faktisk er udført fra et
 andet Sted i Udlandet, end hvor den danske Importør har købt
 den (flydende Ladninger; Konsignations- eller Auktionskøb i et
 Mellemland m. m.), anføres begge Lande i Rubrik 6.

For Varer, der indføres over **Københavns Frihavn**, maa
 altid saa vidt muligt anføres det Udland, hvor Varen er købt,
 samt tillige meddeles, at Varen er indkommen over Frihavnen
 (efter at være udlosset der). Have Varerne været tagne paa
 Lager i Frihavnen, tilføjes: fra eget Lager (Fabrik e. l.) i Fri-

havnen eller: fra N. N.'s Lager (Fabrik e. l.) i Frihavnen. — Paa tilsvarende Maade anmeldes Varer fra de forskellige **Frilagere**. — De her nævnte for Frihavns- og Frilageromsætningen specielle Oplysninger kunne gives i Blankettens Overskrift.

Rubr. 7. Under „Andre Oplysninger“ anføres bl. a. alt vedrørende **Toldberegningen**, der ikke maatte være bestemt ved de i Rubr. 4—5 anførte Tal for Tarifnummer og Nettovægt, f. Eks. den anvendte Tillægs- (Fradrags)-Procent for Klædningsstykker, Hatte, Madrasser m. m.; Alkoholstyrken for Spiritus; Bemærkninger om Toldfrihed, Toldnedsættelser, Toldkredit o. l. samt Aarsagen hertil; Reservationer angaaende Prøver og andre Toldgodtgørelsesvarer. — I øvrigt opføres i Rubr. 7 eventuelle nærmere Forklaringer til de i Rubr. 1—6 meddelte Data samt andre Oplysninger, som efter Anmelderens eller Toldvæsenets Skøn vilde være af Betydning for Statistiken.

Afgivelse af mangelfuld eller urigtig Oplysning medfører **Bøder** fra 5—500 Kr. i Henh. til § 40 i Lov om Toldafgifterne m. m. af 5. Maj 1908.“

Læseren har her et Skøn over Indholdet af den ene af Blanketterne (A) og kan deraf slutte sig til Indholdet og Omfanget af alle de øvrige.

»Børsen«s Redaktion slutter sin orienterende Oversigt med følgende sindige men rammende Bemærkninger:

»Forskellige af de øvrige Blanketter indeholder andre Bestemmelser, og det vil i det hele taget ses, at det Arbejde, der herved paalægges Købmandsstanden, i Virkeligheden er meget betydeligt. Man kan ikke undres over, at Grossisterne er *alt andet end henrykte* ved det Ekstraarbejde, der her lægges paa dem. Naturligvis har det sin Betydning, at Statistiken faar det fornødne Oplysningsmateriale i Hænde, men det kan jo ikke nægtes, at det maa føles som *en Urimelighed*, at der i den Udstrækning, der her er Tale om, lægges Beslag paa Købmandsstandens Medvirken. Det kræves jo — og det er vel ogsaa nødvendigt, hvis Materialet skal være tilstrækkelig ensartet og egnet til Behandling — at Oplysningerne skal gives meget nøjagtigt og meget detailleret, men dette vil ganske sikkert for Firmaer,

som driver en nogenlunde stor Virksomhed, betyde, at de vil være nødsagede til i Fremtiden at holde særligt Personale til Udarbejdelse af de statistiske Oplysninger, som den ny Toldlov kræver. Forholdet er det, at alle Udgifterne ved Tilvejebringelsen af det statistiske Materiale er lagt over paa Købmændene, om det saa er de autoriserede Blanketter skal de betale dem! Og unddrage sig fra at opfylde denne Forpligtelse kan de ikke, idet Loven for »mangelfuld eller urigtig Afgivelse af Oplysninger« fastsætter Straf af Bøder fra 5—500 Kr.»

Mit eget Blod har en højere Varmegrad, og min Kritik, der blev optaget i »Politiken«, fik følgende Form:

Videnskaben paa Toldboden.

En slem Sygdom.

I en af Provinsbyerne boede der for en Del Aar siden en Købmand, som meget mod sit Ønske saa sig nødsaget til at standse sine Betalinger. Han var kendt som en flittig og retskaffen Mand med en højt udviklet Ordenssans, og hans Status viste et voksende Overskud. Ved Undersøgelsen af hans Forhold fandt man en Samling Bøger, der var fyldte med statistiske Oplysninger for hver Søgnedag hele Aaret rundt. Indgaaede og udgaaede Varer blev nøjagtigt noterede med Pris, Vægt, Alenmaal, Stykketal, Hjemsted etc., og manglede der en Rulle Sytraad eller et Brev Knappenaale i en af Skufferne, blev det statistiske Kontrolapparat sat i Bevægelse for at udfinde Fejlens Aarsager. Naar Kunder, der kom i Butiken, ønskede at tale med Chefen, modtog de af Personalet jævnlgt det Svar: »Vi maa ikke forstyrre Principalen; han sidder ved sin Statistik.« Ordenen

blev under dette System opretholdt, men Salget gik ned. Varerne blev liggende paa Hylderne.

Denne flittige Mand, hvis daglige Mundheld var: »Time is money«, havde hørt, at den i en Forretning anbragte Kapital skal forrentes med 5 % pro Anno. Hvert Nytaar lagde han ved Statusopgørelsen samvittighedsfuldt 5 % paa sine gamle Varer, og da mange af Varerne blev liggende meget længe, viste Lagerets statistisk bogførte Værdi en stadig Stigning.

Omsider gik Forretningen og Statistiken i Staa. Kreditorerne meldte sig med deres udækkede Fordringer. Pengeskabet var tomt. Manden gik fallit. Og hans Standsfæller gav ham det merkantile Gravmæle: »Han døde af den statistiske Bændelorm.« Men Fallenten selv forstod ikke, at Statistiken var Aarsag til hans Ulykke. Han gav ifølge en Aarhundreder gammel Fallentforklaring de daarlige Tider, Skæbnen og Konkurrencen Skylden.

Den her omtalte statistiske Sygdom, der viser sig under forskellige Former, er langt mere udbredt, end Folk i Almindelighed antager. For nogle Aar siden modtog en for sin Ordenssans og sin Pligtfølelse kendt ministeriel Embedsmand det Hverv at taksere en Landejendom og at affatte en fuldstændig Inventarliste. Det varede længe, før han blev færdig, men saa vidnede Arbejdet ogsaa om megen Grundighed. Nogle Læs Mursten, der laa paa Gaardspladsen, var bogførte under 4 Rubriker: 1) Hele Sten. 2) Halve Sten. 3) Større Brokker. 4) Mindre Brokker. Alt var talt 2 Gange og Optællingens Rigtighed var attesteret af 2 Vitterlighedsvidner. For Udhusenes Vedkommende lagde man Mærke til følgende Vidnesbyrd om, at alt var taget med: »I Svinetruget laa der 5 Krummer — 2 Krummer Hvedebrød og 3 Krummer Rugbrød.«

I et herværende Stormagasin blev det overdraget til en Afdelingschef at optage Varelageret ved Nytaar. Det tog ham ligesom Embedsmanden lang Tid, før han blev færdig. Da Principalen lod Øjet glide hen over de lange Statuslister, fandt han følgende Slutningsbemærkning: Medregnes 9 løse Knappenaale — 3 uden Hoved og 6 med bøjet Spids — til halv Pris, viser Afdelingens Lagerbeholdning en samlet Værdi af Kr. Denne Mand blev afskediget fra Forretningen, men Rygtet om Knappenaalene naaede ud til Toldboden, og han modtog en vellønnet Ansættelse i Generaldirektoratet for Skattevæsenet.

Fra denne af Statistisk Bureaus tidligere Chef, Hr. *Rubin*, styrede Institution udgik der nogen Tid senere en paa den ny Toldlovs skæbnesvangre § 40 baseret Kundgørelse til Handelsstanden, der under Trusel om Mulkter fra Kr. 5—500 for hver Fejl modtog det Paa-bud fra 1ste Januar 1910 at levere Toldvæsenet langt mere detaillerede handelsstatistiske Oplysninger end hidtil. Og for at lette de Næringsdrivende det ny Systems rette Forstaaelse lod Hr. *Rubin* udarbejde et med videnskabelig Grundighed affattet Værk, der bærer Navnet: »Handelsstatistisk Varefortegnelse«.

Hver eneste Side af dette indholdsrige Værk bærer foruroligende Vidnesbyrd om den statistiske Bændelorms hærgende Virksomhed. Læsere, der af de foregaaende Meddelelser muligvis har faaet det Indtryk, at Detailerne skyldes Overdrivelse, vil ved at gøre sig bekendt med Hr. *Rubins* Rettesnor hurtigt opdage, at Virkeligheden langt overgaar den livligste Fantasi. Lad os begynde med den statistiske Varefortegnelses første Løbenummer: **1. Affald:**

Den Delingsopgave, der her stilles Købmænd og Næringsdrivende, lyder saaledes:

Affald (toldfri). A. Gødningsstoffer. Superfosfat, (Thomasslagger, Fosfatmel), Luftkvælstofgødning (Calciumcyamid, Kalksalpeter m. m.). B. Affald fra Gasværker, kemisk-tekniske Industrier o. l. Brugt Gasrensemasse, andre kemisk-tekniske Affaldsprodukter. C. Klude; for sorterede Partier tilføjes: uldne, linnede osv. Anm. Brugt Juteemballage maa ikke anmeldes sam Klude. D. Affald fra Spindrier; Garnaffald o. l. Specificeres efter Stoffet. (Uld, Bomuld osv.). Affald fra selve Spindingen, Tvistaffald, Garnender o. l. E. Andre Slags Affald. Værk, gl. Tovværk o. l., Limlæder, Læderaffald, Skindaffald, Lædermel o. l., Gummiaffald (gl. Kautschuk og Guttaperkavarer kun tjenligt til Omarbejdning, Aske, med Oplysning om Arter, Papiraffald, Makulatur o. l. Alle andre Affaldsstoffer, saa vidt muligt specificerede efter Benævnelsen.

Denne detaillerede Delings - Forskrift gælder for *Affaldsstoffer, der er toldfri*. Statskassen faar ikke 1 Krones Told af hele Historien. Men de Næringsdrivende faar et Læs af tidsrøvende Bryderier, et fuldstændig meningsløst Tillæg til det i Forvejen altfor vidtløftige Klareringsarbejde paa Toldboden. Sæt, at man reducerede hele denne lange Lektie til 3 Ord: Affald. Toldfri. Færdig.

Men endda har vi at regne med Toldvæsenets *Fortolkninger* af, hvad der er Affald. Her aabner der sig Adgang til endeløse Tvivl og Tvistigheder. Hvad forstås der f. Eks. ved Betegnelsen *Garnender*? Alt Garn er og har stedse været »Ender«. Der spindes selv videnskabeligt set intet andet end »Ender«. Enderne kan være længere eller kortere, men hvor korte skal Enderne være, for at de kan indføres som toldfrit Affald? En Garnende paa 10 Alens Længde kan unægtelig anvendes til Stoppegarn. Sæt, at en Toldbedrager fandt paa at indblande Stoppegarn i sit Affald. Hvilken rig Anledning til nye Straffemanifester aabner der sig ikke her

under en samvittighedsfuldt gennemført Affaldsundersøgelse. Eller tag en Artikel som *Aske*. Skal der skelnes mellem *Aske* fra Havannacigarer og Fredericiatobak?

»Affald« er det ny Systems første Løbenummer. Naar Læseren nu oplyses om, at Varefortegnelsen indeholder ikke mindre end 301 Løbenumre, der hver især giver lignende Anledning til dagligt Kiv og Splid og fortsatte Tab af Arbejde, Tid og Penge, saa vil fordomsfri Medborgere sikkert indrømme, at Murstensbrokkerne, Brødkrummerne og Knappenaalene er meget moderate Illustrationer til det af Toldetatens Chef indførte ny System.

Man forstaar, at »videnskabeligt« uddannede Statistiker i deres honnette Ambition for at faa *alt* med kan undfange slige bundløse Delingsplaner. Men Købmænd, hvis Hjerner er skolede til med aldrig svigtende Aarvaagenhed at lette Forretningsgangen for Omsvøb og paa alle Omraader at fremme Hurtighed, Sikkerhed og Præcision i Ekspeditionen, de maa være lovlig undskyldte, naar de i deres Aftenbøn indfletter de Ord: Vorherre fri os for Podagra, Pest og pedantiske Videnskabsmænd, der savner Begreb om Erhvervslivets praktiske Krav.

Respekt for Videnskaben, *hvor* den hører hjemme! Altfor ofte arbejder kundskabsrige Akademikere under økonomiske Forhold, der tynger Sindet og sløver Arbejdslysten. Her foreligger den Opgave at skabe lysere Kaar for begavede Mænd, der i Stilhed udfører et for tjenstfuldt og nyttigt Samfundsarbejde.

Men lad Videnskabsmænd til Gengæld lære at forstaa deres Begrænsning. Lad dem ikke trænge sig ind paa Omraader, hvor deres Dispositioner virker hindrende, hemmende, tidsspildende og trættende. Og vil eller kan

de ikke forstaa denne Sandhed, saa maa de virkelig finde sig i fra Tid til anden at faa den indprentet paa en saa eftertrykkelig Maade, at de husker Lektien, selv om de spræller mod Logiken i Angribernes Bevisførelse.

A. Peschcke Køedt.

Paa dette Indlæg gav Direktøren for Statens statistiske Bureau følgende Svar i »Berlingske Tidende« :

Vor Handelsstatistik.

Af

Michael Koefoed.

Chef for Statens statistiske Bureau.

»Politiken« indeholder i Dag en Kronik af Hr. Gros-serer *Peschcke-Køedt*. Kroniken omhandler de i den nye Toldlov paabudte handelsstatistiske Oplysninger og kritiserer i denne Anledning den til Brug for disse Oplysninger af Statistisk Bureau udarbejdede Varefortegnelse. Denne Kritik er saavel i sin Helhed som i Enkelthederne mildest talt misvisende.

Kroniken forbigaar, at Toldlovens Bestemmelse om handelsstatistiske Oplysninger er vedtaget i Rigsdagen efter omhyggelig Drøftelse i begge Ting og deres Udvalg, og at det efter Lovens Vedtagelse er Administrationens uafviselige Pligt at gennemføre Lovens Bestemmelser.

Den forbigaar endvidere, at de stillede Krav er langt ringere end de tilsvarende i Udlandet, deriblandt i de Lande, Hr. *Køedt* plejer at fremdrage som efterfølgelsesværdige, og at den danske Handelsstands Repræsentation er traadt varmt i Skranken for Sagen, hvis gode

Gennemførelse i Virkeligheden ogsaa er i hele Næringslivets Interesse.

Hr *Køedt* formulerer sin Kritik som et personligt Angreb paa Skattevæsenets (Toldvæsenets) Chef, skønt han ikke kan være uvidende hverken om ovenstaaende eller om, at Varefortegnelsen og Blanketterne baade som Helhed og i alle Enkeltheder er udarbejdede af Statistisk Bureau, hvilket endog kan ses paa Tryk paa selve Dokumenterne. En helt anden Sag er det, at Toldvæsenet selvfølgelig hverken har kunnet eller villet undslaa sig for at yde den fornødne Støtte til Bestemmelsernes Gennemførelse, til Trods for, at der herved paalægges det en betydelig Byrde.

Foruden de personlige Bemærkninger indeholder Kroniken meget lidt af saglig Natur, og om dette lidet er der kun det at sige, at det beror paa en ganske mangelfuld Indtrængen i selve Sagen, idet Hr. *Køedt* øjensynlig ikke har taget i Betragtning, at de Oplysninger, der søges skaffede tilveje, skal danne Grundlaget for en Handelsstatistik og ikke har noget som helst med Toldindtægterne at gøre.

Jeg beder Dem, Hr. Redaktør, om at optage disse Linier, skønt jeg derved udsætter mig for, at Hr. *Køedt* vil opfatte min saglige Tilbagevisning af hans personligt formede (om end fejlt adresserede) Kritik som et bureaukratisk Overfald paa en sagesløs Borger. Fremtidige Artikler af Hr. *Køedt* om denne Sag vil jeg ikke kunne indlade mig paa at besvare.«

Som Læseren vil se, har Hr. *Koefoed* end ikke gjort det mindste Forsøg paa at afkræfte min saglige Kritik, der ogsaa er saa fast underbygget af Kendsgerninger, at den vanskeligt lader sig rokke. Lovligheden af de statistiske Paabud har jeg ikke med et Ord draget i Tvivl. Men jeg

har beklaget, at det er lykkedes at skaffe *Lovhjemmel* for Indpodningen af den af mig paapegede abnorme Udvækst paa vor i andre Henseender udmærkede danske Statistik. Hvad det personlige angaar, saa har jeg stødse mødt en elskværdig Imødekommenhed, naar jeg i tidligere Aar eller senere under *Marcus Rubins* eller Direktør *Koefoeds* Ledelse af Bureauet har søgt statistiske Oplysninger. Og jeg har gentagende baade indenfor og udenfor Rigsdagen offentligt udtalt min Paaskønnelse. Men Sandheden forpligter. Jeg har rettet min Kritik paa et Punkt, hvor der sandelig er Trang til en fri Mands aabne Udtalelser. Og naar Hr. *Koefoed* tror, at jeg staar ene med mine Anskuelser indenfor Handelsstanden, er han ukendt med de Stemninger, der rører sig hos Forretningsmænd rundt om i Landet. Hr. *Koefoeds* Paastand: »*At den danske Handelsstands Repræsentation er traadt varmt i Skranken for Sagen*«, har i høj Grad forbavset mig. Hvilken Repræsentation sigter Hr. *Koefoed* til? Der er i København henimod 3000 Grosserere, og blandt disse findes det langt overvejende Antal af Landets største Importører, som rammes af de nye statistiske Bestemmelser. Til disse 3000 Medlemmer af Københavns Grosserer-Societet er der aldrig sket en Henvendelse i Anledning af den nye Handelsstatistik, hverken ved skriftligt Cirkulære eller under Drøftelsen paa et Børsmøde. Det er muligt, at man underhaanden har skaffet sig Tilslutning fra en eller anden »Fælles-Repræsentation«, men denne har i saa Tilfælde ikke haft noget Mandat til paa Handelsstandens Vegne »at træde varmt i Skranken« for denne daarlige Sag.

I Tilslutning til Klump-Systemet er der i de senere Aar bleven skabt en Del »Fælles-Repræsentationer«, der har meget ringe reel Betydning. Befolkningen har mærket, at Rigsdagen tager Hensyn til »Repræsentationer«, og saa slutter entreprenante Folk sig sammen under dette Mærke.

Opfindelsen er forøvrigt ikke ny. For 60 Aar siden

blev der i Flensborgs Realskole oplæst en Fortælling om Forretningsgangen paa »Dyrenes Rigsdag«. Løven sad paa Tronen og modtog Rangklasserne i Audiens. Blandt Gæsterne mødte en Ræv og en Ulv med en fed Gaas imellem sig. »Hvad vil I?« brummede Løven. Og Dyrenes Konge nikkede naadigt, da Ræven svarede: »Vi møder her som Fælles-Repræsentation for det betrængte Fjerkræ«.

Enkeltmands Mening er ofte mere værd end en »Fælles-Repræsentants.«

Da man en Gang i en politisk Forsamling bebrejdede en med skarpe Vaaben polemiserende Irlænder, at han ikke repræsenterede noget som helst, svarede han sindigt og roligt: »Jeg optræder ikke som Repræsentant for Kongen eller Regeringen eller Parlamentet, og jeg taler ikke paa noget Selskabs eller nogen Forenings Vegne. Men jeg har et Mandat fra den ældste og højeste af alle jordiske Magter: »*Den sunde Fornuft*«.

Hvis Direktør *Koefoed* har følt sig *sagligt* saaret, har jeg opnaaet min Hensigt. En god Skytte bør søge at ramme Pletten. Men finder Hr. *Koefoed* sig *personligt* saaret, har han misforstaaet den foreliggende Situation. Som Forligsmand har Hr. *Koefoed* gjort et saa fortrinligt Arbejde, at jeg uden mindste Hensyn til vore afvigende Meninger om Handelsstatistikken offentlig har føjet min ærligt mente Anerkendelse til mange andre Medborgeres. Og faa har her i Landet benyttet statistisk Bureaus Oplysninger mere flittigt end den i Bunden meget godmodige og fredsæle Forfatter af Artiklen: »Videnskaben paa Toldboden«.

Slutning.

Læsere der har fulgt Toldspørgsmaalets Udvikling i det sidste Slægtled og set den her fremsatte Udredelse, vil næppe være i Tvivl om, at min Skildring er bygget paa Kendsgerninger og Sagkundskab. Naar Hr. *Koefoed* be-

tegner min Kritik af den nye Handelsstatistik som »misvisende«, peger jeg paa den ovenfor ordret aftrykte Paragraf om *Affald* og dens 300 efter Samraad med Hr. *Rubin* i samme Aand affattede Efterfølgere i den nye Varefortegnelse. Jeg fordømmer som Forretningsmand, Vælger og Skatteyder i de skarpeste Udtryk det uforsvarlige Misbrug af Tænkning, Tid og Arbejdskraft, der paa det her omhandlede Omraade aabenbarer sig i disse sygelige Udslag af et for ethvert Hensyn til de trufne Dispositioners Konsekvenser blottet bureaukratisk Tankesæt.

En Del af vore Embedsmænd synes fuldstændig at have glemt, at de lønnes for *med mindst muligt Bryderi for Erhvervslivet* at udføre et Arbejde i Samfundets Tjeneste. Det er ikke og har aldrig været Meningen, at Embedsmænd under Venstres Styre skal vælte et stadigt voksende Læs af fuldstændig sterilt Registrerings- og Omsvøbsarbejde over paa Landets næringsdrivende Borgere, oven i Købet med ministeriel Fuldmagt til efter eget Skøn at straffe disse Borgere med høje Mulkter og Reprimander, naar de ikke øjeblikkelig lystre de fra Bureauerne udstedte Ordre. Man kan betegne dette System med mange forskellige Navne, men det vidner om en politisk Begrebsforvirring, naar man søger at fortolke det som en *demokratisk* Ordning.

Min Fordømmelse af de *Rubin'ske* Resolutioner og Toldmaximer skyldes paa lignende Maade en frisindet Forretningsmands saglige Grunde. Det er for mig som gammel Medkæmper i Venstres Rækker ligefrem oprørende at være Vidne til den Plyndring, der under Vægttoldsystemet hver Dag udøves mod den mindre bemidlede Befolkning. Jeg har mangfoldige Gange med højroret Bifald fra Venstremænd og Socialdemokrater rettet hvasse Angreb paa Højre, fordi dets Ledere holdt Haanden over den i Bund og Grund uretfærdige Toldbeskatning efter Princippet: Den fattigste Skjorte den højeste Skat! Og jeg vilde skamme mig, hvis

jeg forholdt mig tavs, fordi Plyndringen nu foregaar under Venstres Styre.

Frygten for, at Værditolden vil friste til Fremlæggelsen af falske Fakturaer og urigtige Værdiangivelser, hænger sammen med en anden Uretfærdighed, som absolut burde fjernes fra den danske Retspleje. En fattig Fyr, der stjæler et Par gamle Bukser, som han haardt trænger til, straffes som Forbryder. En rig Forretningsmand, der bedrager Statskassen for mange Tusinde Kroner, slipper med Pengebøder. Denne Forskel maa nødvendigvis virke demoraliserende, saalænge den opretholdes. Lovovertrædelser, der kan afgøres med Pengebøder, betragtes efter gængse Retsbegreber Mand og Mand imellem ikke som vanærende. Indføres Værditolden i større Udstrækning, bør Besvigelser mod Toldvæsenet uden Personsanseelse underkastes kriminel Retsbehandling. Fra det Øjeblik, da en saadan Reform lovfæstes, vil Værdiangivelserne give ringe Anledning til begrundede Klager.

I den første Del af forrige Aarhundrede havde Duelvæsenet mellem Englands Officerer udviklet sig paa en saa usund Maade, at der daglig blev udgydt Blod. Advarsler og Bøder viste sig virkningsløse. Parlamentet vedtog derfor en Lov, ifølge hvilken Mord i Duel blev straffet som andet Mord. Faa Dage efter Lovens Vedtagelse fandt et nyt Duel-drab Sted. Men det blev det sidste. Den skyldige Officer blev som en Landevejsrøver hængt med et Reb om Halsen. Efter at denne Dom var bleven fuldbyrdet, forsvandt Duel-Feberen pludseligt fra engelsk Grund, og Epidemien har ikke vist sig siden.

»Social-Demokraten« er et af de faa Blade, der har gjort sig til Talsmand for den her anbefalede: *Lighed for Loven*. Og Arbejdernes Repræsentanter i Folketinget har ogsaa i deres Toldbetænkninger konsekvent foreslaaet Værditoldsystemets stærkt udvidede Anvendelse i Tariffen.

Selv nærer jeg ikke mindste Tvivl om, at Kravet om Vægttoldens Ombytning med Værditolden i en nær Fremtid vil blive rejst og paa mange vigtige Punkter realiseret trods alle bureaukratiske Protester mod denne frisindede Reform. Hindringerne vil blive fejede bort som andre Levninger fra en svunden Tid, da Embedsmændene fulgte den royale Parole: Vi alene vide.

Statskassens Interesser lader sig meget vel forene med dette folkelige Fremskridt. Arbejdet paa Toldboden vil blive reduceret til en Brøkdel af den nuværende med Detailundersøgelser overlæssede Virksomhed, og hele Forretningsgangen vil blive simplificeret i saa høj Grad, at der i mange Aar næppe bliver Tale om nye Udgifter til Toldbygninger eller Forøgelser af Toldvæsenets Personale. Man vil tværtimod kunne gennemføre besparende Indskrænkninger. Derved sættes Staten i Stand til fra Tid til anden at forbedre Toldembedsmændenes fremdeles altfor lave Lønninger.

I ethvert Tilfælde vil min her givne Fremstilling i videst mulig Udstrækning blive gjort tilgængelig for Landets Vælgere, saaledes at disse faar Klarhed over den toldpolitiske og toldstatistiske Kurs, vi efter Systemskiftet er styrede ind paa.

P. S.

Vore toldbeskyttede Fabrikanter har ved flere Lejligheder bekæmpet en 10 % Værditold med den Motivering, at den danske Industri vilde blive ødelagt, hvis vi forlod Vægttoldsystemet med den dertil knyttede højere Toldbeskyttelse. Tekstilfabrikanterne har været særlig ivrige for at værne om Vægttoldens Bevarelse og beskyldt deres Modstandere for manglende Forstaaelse af den foreliggende Situation. Værditoldens Talsmænd er blevne betegnede som »Teoretikere«, »Lyrikere« eller »Fantaster«, der savnede praktisk

Kendskab til de Forhold, under hvilke Tekstilindustrien er henvist til at udvikle sig her hjemme.

En Sammenligning med Forholdene i Holland kaster Lys over de praktiske Virkninger af de to Systemer:

	Aarlig Indførsel af fremmede Tekstilvarer.	Aarlig Udførsel af indenlandske Tekstilvarer.
Holland	ca. 70 Mill. Kr.	ca. 122 Mill. Kr.
Danmark	ca. 70 — -	ca. 1 — -

Garn er medtaget i de danske Tal.

Medens vore danske Tekstilfabrikanter har klynget sig til en søvndyssende Toldbeskyttelse, der for mange Varers Vedkommende andrager 25—35 %, har deres hollandske Standsfæller under en Værditold af 5 %, erobret Verdensmarkedet og skaffet Beskæftigelse for et stadigt voksende Antal Arbejdere.

Man hører af og til den Forklaring, at Hollænderne har Aftagere i deres store Kolonier. Men Hollands Kolonier staar aabne for alle Nationers Varer paa de samme Betingelser, der gælder for Moderlandets egen Produktion. Og desuden spreder Hollands Industri sine Varer over hele Kloden bl. a. ogsaa til Danmark.

Møller-Logik.

I.

En Del af vore danske Møllere har i en Række af Aar med korte Mellemrum sendt Rigsdagen Andragender om en Meltold, uden at vore Lovgivere har følt sig foranledigede til at efterkomme dette Krav.

I 1909 førte jeg i »Børsen« en indgaaende Diskussion om dette Spørgsmaal med en af Meltoldens ivrigste og dygtigste Talsmænd, Hr. Dampmøller *J. P. Petersen*, Munke-mølle og begge Parters Indlæg udkom senere samlede i Særttryk under Titlen: »Møllerne og Meltolden«. Læsere, der interesser sig for denne Polemik, har altsaa nem Adgang til at gøre sig bekendt med den.

De den Gang fra Møllernes Side fremførte Argumenter vidner ligesom deres tidligere Motiveringer om, at den udenlandske Konkurrence udøver et Tryk paa den danske Formalingsindustri. Samtidig klages der over, at Tyskland forcerer sit Melsalg til Udlandet gennem en Eksportpræmie, og Møllerne mener, at der bør paalægges indført Mel en Told, der svarer til den tyske Præmie. Naar man ser bort fra, at vi indfører meget Mel fra andre Lande end Tyskland, synes Møllernes Krav ved første Øjekast ret rimeligt. Men undersøger man Sagen nærmere, bliver man hurtigt klar over, at Opfyldelsen af Møllernes Fordring vilde være det første Skridt til et Beskatningssystem, vi her i Landet hel-

digvis har været fri for. Toldfriheden paa Befolkningens vigtigste Levnedsmidler: Korn, Mel, Brød, Kød, Fisk, Smør, Fedt, Flæsk, Kartoffler etc. er i Danmark bleven opretholdt som et demokratisk Grundprincip af den største hygiejniske og humane Betydning. Og Fravigelsen af dette Princip vilde utvivlsomt føre os ind i lignende forbitrede Klassekampe, som den kunstige »Brødfordyrelse« har fremkaldt i Tyskland, Sverige og andre Lande.

Møllerne paastaar ganske vist, at en Meltold ikke vilde fordyre Brødet, fordi den indenlandske Konkurrence efter deres Mening er stærk nok til at holde Prisen nede trods Tolden. Og de peger i denne Henseende paa, at en Meltold ikke vil fordyre Kornet, som er Møllernes Raamateriale, eftersom Korn vedblivende skal kunne indføres toldfrit.

Det er forbavsende at se, hvorledes de samme Argumenter, hvis Hulhed de praktiske Erfaringer rundt omkring i Verden har afsløret, stadig føres frem paany og meget ofte endog i god Tro. I et af vore Nabolande gjorde man det første Skridt paa Vejen til Toldskatter paa Levnedsmidler ved at lægge en Told paa slagtede Kyllinger. Men næppe var den bleven vedtaget, før der blev foretaget et Stormløb paa Rigsdagen for at faa gennemført videregaaende Krav i samme Retning. Og Striden endte med, at Protektionisterne sejrede over hele Linjen. I et andet Naboland blev en Told paa afskaarne Blomster (Luksustold) af Protektionisterne benyttet som indledende Skridt med lignende Resultater. Det i et af mine tidligere Indlæg hævdede, nedenfor gengivne Grundsyn burde godkendes af alle oplyste Klasser:

»En Toldskat paa Mel, Raamaterialet til Brødet, rører ved Livsnerven i et Folks nationale Økonomi. Et Fejlgreb paa dette Punkt medfører skæbnesvangre Følger. Ej alene Meltolden men enhver Toldskat paa Befolkningens daglige Fornødenheder rammer progressivt

ned efter. Den rigeste Mand har kun én Mave. Og disse Rigmands-Mavers Antal er stærkt begrænset. Det er Millionernes Munde, der forbruger Møllernes Mel og Bagernes Brød. Derfor er Meltolden ligesom alle andre Toldskatter paa Levnedsmidler altid og alle Vegne en uretfærdig og uforsvarlig Skat. Den gør de Fattige fattigere, den udsuger de Sultne, blegner Kinderne og øger Utilfredsheden med den bestaaende Samfundsorden i Befolkningens brede Lag. Humant tænkende Mænd og Kvinder af alle Samfunds-Klasser bør derfor med aldrig svigtende Aarvaagenhed hindre ethvert Forsøg paa at liste Meltolden og dens Ledsagere, Korn- og Brødtolden, ind i et Lands Lovgivning.«

Men gaar man til en fordomsfri Undersøgelse af Møllernes Motiveringer, taber disse desuden hurtigt enhver Beviskraft. Tysklands Møllere er saa lidet tilfredse med deres Konkurrence-Vilkaar overfor Udlandet, at de beskylder deres Lovgivere for at favorisere Udlandet paa Indlandets Bekostning. De 3 store tyske Møllerforeninger har i Fællesskab andraget om en Forhøjelse af Meltolden og en Ændring af det System, under hvilket tysk Korn sælges til Udlandets Møllere til saa lave Priser, at Formalingsfortjenesten gaar tabt for Tyskland.

Vore danske Mølleres Beregninger over de Fordele, den tyske Eksportgodtgørelse (Præmien) medfører for Tysklands Møllere, hviler paa manglende eller ufuldstændigt Kendskab til de virkelige Forhold. Den tyske Mølleindustri arbejder helt igennem under det Tryk, som den kunstige Fordyrelse af Bygninger, Maskiner, Raavarer og Arbejdernes Livsnødenheder afføder. Efter de tyske Mølleres egen Mening yder Eksportgodtgørelsen dem ingenlunde fuld Erstatning for de Byrder, Toldskatterne paalægger dem. Dersom vore danske Møllere vilde gøre sig den Ulejlighed at udregne:

Hvorledes forholder de *samlede* Udgifter og Indtægter i et tysk Mølleregnskab sig sammenlignet med en tilsvarende dansk Møllebedrifts samlede Budget? vilde Tallene vise, at Eksportgodtgørelsen fuldt ud modbalanceres af tvungne Udgifter paa andre Konti. Da man for nogen Tid siden foretog en Sammenligning mellem Etableringsudgifterne for 2 Spinderrier af en og samme Størrelse og Ydeevne, det ene anlagt i England, det andet i Tyskland, viste det sig, at det engelske Anlæg kostede £ 125,000, medens det tilsvarende tyske Anlæg kostede £ 185,000. Regner man 10 % aarligt for Forrentning og Afskrivning, er der alene paa denne ene Konto en aarlig Merudgift af £ 6000 eller ca. Kr. 108.000 i Disfavn af den tyske Bedrift.

Den her antydede Forskel bidrager til at forstaa Grunden til den engelske Formalingsindustri Overlegenhed. Englands Møllere, der ligesom Danmarks Møllere arbejder uden Toldbeskyttelse, dækker $\frac{9}{10}$ Del af Englands Melforbrug i aaben Konkurrence med hele Verdens Formalingsindustri. Og den Tiendedel, som indføres, omfatter ekstra fine udenlandske Melsorter, der væsentligt anvendes i industrielle Øjemed bl. a. til Fabrikationen af engelske Biscuits, der eksporteres til alle Klødens Egne.

Medens en Del af vore danske Møllere i over 20 Aar har truet med, at Mølleindustrien vilde gaa sin Ruin i Møde, hvis dens Krav om en Meltold ikke blev opfyldt, har et Mindretal af vore Møllere hævdet en modsat Opfattelse. Og et Blik paa Mølleriets Udvikling viser, at vi under »Trykket af Udlandets Konkurrence« har foretaget store Udvidelser og gennemført væsentlige tekniske Forbedringer.

En af de af Repræsentanterne for Stordriften anførte Grunde for Indførelsen af en Meltold har en ubehagelig falsk Klang. Den gaar ud paa, at Tolden vil blive en Støtte for de mindre Møllebrug, hvoraf et stort Antal er spredte over Landet. Netop paa dette Punkt viser Erfaringen fra

andre Lande, at en Meltold hurtigt efterfølges af Anlægget af Kæmpe-Møller, der ligefrem bortraserer de mindre Møller fra de omliggende Egne. Hermed stemmer følgende Udtalelse af en af vore mindre Møllere:

»Den mindre Mølleindustri holdes nok i Live, saafremt Regeringen som hidtil undlader at give den Dødsstødet i Form af en Meltold.«

*Jens Christensen,
Vormark Mølle.*

(Dansk Møllerforenings Tidsskrift »Møllen«, 2. Marts 1909)

En Kreds af denne Møllers Stands- og Meningsfæller har senere udsendt et Opraab om Tilslutning til Protesten mod Indførsel af en Meltold.

II.

Med disse orienterende Oplysninger for Øje vil Læseren kunne bedømme Værdien af vore Meltoldmænds seneste Forsøg paa at bevæge Rigsdagen til at lade Melbeskatningen slippe igennem. Man har denne Gang begrænset Fordringen til kun at omfatte »Luksusmel«. Hermed menes finere Kvaliteter af Mel, der af Bagere og Konditore iblandes andet Mel for at forbedre Smagen og Udseendet af en Del forskellige Bageriprodukter.

Med en Frejdighed, der fremkalder et Smil, refererer Møllerne denne Gang til en af vort Lands ansete Ernæringsfysiologer i følgende Vendinger:

Desuden er det danske Mel jo, som paavist af den bekendte Ernæringsfysiolog Dr. *Hindhede*, et betydeligt bedre og sundere Næringsmiddel end det snehvide udenlandske »Luksusmel«, og det er jo kun dette, at en Meltol vil ramme. Dersom Folk desuagtet absolut *vil* have saadant Mel, ja, saa kan de danske Møller natur-

ligvis ogsaa fremstille dette, og dersom Folk ikke kan komme bort fra den ganske fejlagtige Anskuelse, at det udenlandske Mel er det bedste, saa kan de jo blive ved at indføre deraf, og saa faar i hvert Fald Statskassen Fordel af det, og den kunde jo egentlig ogsaa nok trænge til nogle klækkelige Indtægtsposter.

Efter de Kvantalede Kornvarer, der nu indføres hertil, vilde en Told af Kr. 2,00 pr. Hkg. give en aarlig Indtægt af ca. Kr. 1.500.000.

Alt i alt kan det betragtes som givet, at der intet er at tabe, men meget at vinde for Landet ved at lægge Told paa Mel, og hvorfor skal man saa ikke gøre det?»

Her har vi Meltold-Bakterien i Renkultur. Man skal lede længe for at finde en saa stor Portion Mangel paa Logik sammentrængt i saa faa Linjer.

Altsaa: Dr. *Hindhede* erklærer, at det fine hvide Mel har mindre Næringsværdi end det grovere Mel. Derfor er det gavnligt at hindre det finere Mels Indførsel ved Hjælp af en Told paa Kr. 2 pr. Sæk. Men vil Folk endelig have dette fine Mel, *saa kan vore egne Møllere godt forsyne dem med det.* Ja, her slap Katten ud af Tønden. Hvis vore Lovgivere virkelig var saa naive at gaa paa denne Limpind, vilde der blive sat en Præmie paa den størst mulige indenlandske Produktion af det Mel, hvis Brug Dr. *Hindhede* advarer imod.

Dersom Møllerne drog den logiske Slutning af deres egen Mel-Moral, maatte deres Andragende ende med en Opfordring til Regeringen om at lægge en Skat af samme Højde paa den indenlandske Produktion af Luksusmel som paa det fra Udlandet indførte. Kun paa den Maade bliver der en fornuftig Mening i Henvisningen til Dr. *Hindhede*. Og nu gaar vi over til et andet lige saa genialt affattet Punkt i Andragendet.

Hvilken Fordel har den danske Formalingsindustri af en Skat, der ikke udelukker det fremmede Produkt? Indføres det fremmede Mel alligevel, opnaar Meltoldmændene jo ingen større Formalingsfortjeneste end nu. Og er det sandt, at en Meltold ikke forhøjer Melprisen, hvem er det da, der betaler de af Møllerne omtalte Kr. 1.500.000 til Statskassen? Fra Luften falder disse Penge ikke ned. Det maa være Danmarks Forbrugere, der kommer til at udrede dem. Vi rammer sikkert Meltoldmændenes Tankegang lige i Pletten, naar vi af deres varsomt indsvøbte Motivering uddrager følgende Kærne:

»Lad os forsøge at bilde vore Lovgivere ind, at en Meltold vil give Statskassen en klækkelig Merindtægt. Naar vi saa har faaet Tolden listet ind, lader vi Broderparten af Skatten flyde i vore egne Lommer.«

Det er ligefrem oplivende at se, hvad ansete Medlemmer af Møllerforeningens Toldudvalg kan finde paa, naar de optræder som Raadgivere for Rigsdagen. Lad os tage en enkelt Udtalelse af Dampmøller *F. A. Kjær*, Holbæk. Den lyder ordret gengivet efter »Børsen« saaledes:

»Landbruget har i de senere Aar udviklet sig saaledes her hjemme, at der for Tiden er et stort Forbrug af Agerbrugsmaskiner; er det nu ikke trist at tænke sig, at mange af disse Maskiner bliver lavede i Udlandet, trods de meget godt kan fabrikeres her omkring i Landet af samme Godhed som Udlandet leverer dem og til samme Priser. Jeg mener, der burde sættes saa høj en Told paa disse Maskiner, at ikke en eneste fra Udlandet kunde slippe over Grænsen, men Skranken maa være betydelig højere end nuværende 5 % af Værdien, snarere saadan noget som 25—50 %.

Hvorfor tager Hr. *Kjær* ikke Skridtet fuldt ud ved at anbefale en kinesisk Mur i en saadan Højde, at alle fremmede Varer, der konkurrerer med danske Produkter, simpelt hen udelukkes? Vi vilde da nærme os Molboernes Erhvervs-Moral: »Vi lever af at beskatte hverandre indbyrdes!»

Naar Læseren nu erfarer, at Hr. *Kjær* i vide Kredse er kendt som en ualmindelig dygtig Fagmand, der i en Række af Aar med faa Undtagelser har kunnet skaffe Aktionærerne i Holbæk Dampmølle et Udbytte af 10 % og i Fjor endog $12\frac{1}{2}$ %, vil der vistnok kunne opnaas Enighed om, at Kravet om Statsunderstøttelse i Form af en Meltold, i ethvert Tilfælde for den af ham styrede Mølle ikke bundet i en overhængende Fare for Ruin. Tværtimod viser hans Driftsresultater, hvor udmærket en vel ledet dansk Dampmølle trives under Toldfriheden.

En anden Møller ser med endnu mindre venlige Øjne paa vort ubeskyttede Landbrug end Hr. *Kjær*. Af hans i Industrieretningen gengivne Udtalelser anføres følgende ordret citerede Uddrag:

»Hovedgrunden til den stedsevarende Misère ser jeg i Toldfriheden paa indført Mel. Der er vel næppe Udsigt til bedre Forhold, saa længe Landet regeres af et Parti, der tilsyneladende har sat sig til Opgave at ødelægge alle Erhverv uden for Landbruget. Som Møller maa man næsten ønske at komme under Tyskland, hvad jeg i hvert Fald betragter som den nærmest liggende Chance for en Bedring af vore økonomiske Forhold.«

Man lægger i den sidste Sætning særlig Mærke til det patriotiske Sindelag, der besjæler denne Talsmand for »Det nationale Arbejde«. Ingen hindrer ham i at forsøge sin Lykke i Tyskland, hvis han ikke som Hr. *Kjær* her hjemme kan drive sin Møllevirksomhed med et tilfredsstillende Ud-

bytte. Men det er dog et lovligt stift Forlangende af en dansk Meltoldmand, at hans Landsmænd skal godkende Ønskeligheden af hele Danmarks Underkastelse under Tyskland, blot fordi han mener derved at kunne bedre sine egne økonomiske Forhold.

Selvfølgelig mener Manden det ikke alvorligt. Og det samme gælder sikkert om Hr. *Kjærs* Forslag angaaende 25—50 % Told paa Landbrugsmaskiner. Meltold-Teorien har ført dem begge paa Afveje. Men den Slags Udtalelser skurrer dog i Ørene, og Toldens Talsmænd burde afholde sig fra at slaa paa slige Streng. De vækker derved ingen Sympati for deres Krav, selv i Kredse, der ellers staar paa samme Side i Toldspørgsmaalet.

Hvad de ved Mølleriet beskæftigede Arbejdere angaar, saa formindskes disses Antal uafbrudt. En i teknisk Henseende tidssvarende Møllebedrift anvender nutildags saa godt som udelukkende mekanisk Arbejdskraft. Dersom en Meltold fordyrede Brødet med den af Møllerne nævnte Sum Kr. 1.500.000, saa vilde nogle faa Kæmpemøller med en samlet Besætning af mindre end 150 Mand kunne dække en tilsvarende Del af Forbruget. Beregnet efter Antallet af de beskæftigede *Arbejdere* vilde Tolden da andrage Kr. 10.000 aarligt pr. Arbejder.

Men de danske Møllere vil uden Tvivl ligesom Englands Møllere og det danske Landbrug lære vedblivende at klare sig uden Toldunderstøttelse. Industrieretningen for 1910 indeholder en Del Oplysninger, som bekræfter denne Opfattelse. Vi anfører nogle Eksempler:

»Der er i Aarets Løb anlagt en Del nye Motor-Møllerier, hvoriblandt kan nævnes *Taulov Mølle*, hvis Virksomhed begyndte 1. Septbr. 1910.

Medens det ellers i de senere Aar har været Reglen, at den ene mindre Handelsmølle efter den anden har

opgivet Flormelssigteriet, kan der i Aar anføres et Eksempel i modsat Retning, idet *Pilevad Mølle* (pr. Nyborg) ved *Chr. Kjærgaard* er ombygget og udvidet til Flormelssigteri med en Formaling af 5 à 6000 Tdr. Hvede for Øje.

Af de talrige tekniske Forandringer og Nybygninger paa de større Handelsmøller skal nævnes:

A/S Aalborg ny Dampmølle har i Aarets Løb opført et 5-etages moderne indrettet Mel- og Klidpakhuss samt forsynet Mølleriet med nye Formalingsmaskiner. Desuden er anskaffet en Dieselmotor paa 225 HK. til Afløsning af et mindre Dampanlæg.

A/S Munkemølle har delvis fornyet sit Maskinmateriel og gaaet over til Dieselmotor i Stedet for Damp.

A/S Maribo Dampmølle har i Aarets Løb anskaffet en Del nye Møllerimaskiner.

Til *Rindsholm Mølle* er anskaffet en Dieselmotor paa 68 HK. samt opført en ny Bygning til et Hvederenseri.

Paa *Toldbodmøllen* er indlagt Dieselmotor i Stedet for Damp; desuden er opført et nyt Pakhus.

Endvidere er en af de største Provinsmøller med betydelig Bekostning ombygget og nye Maskiner af den mest moderne Konstruktion indlagt.«

Disse Meddelelser viser, at der under Toldfriheden udfoldes en glædelig Virksomhed for at give vor Mølleindustri en tidssvarende Udvikling. Der er heller ikke Tvivl om, at vort danske Mel baade med Hensyn til Prisen og Kvaliteten kan maale sig med de bedste udenlandske Tilbud. Det gælder om at aabne det købende Publikums Øjne for denne Kendsgerning. Opgaven synes at være lykkedes for vore Grynsmøllere. De danske Havregryn (*Avena*) har fuldstændig fortrængt fremmede Havregryn i de fleste danske Husholdninger. Vort hjemlige Fabrikat har en finere Smag og

roses af Lægerne for dets høje Næringsværdi. Sikkert er det, at Børn og Voksne, der daglig spiser danske Havregryn, trives udmærket ved denne solide Kost. Noget lignende gælder om danske Byggryn, der i Modsætning til mange udenlandske Varer er fuldstændig fri for skadelige Tilsætninger.

Angaaende Eksportpræmie-Systemet hersker der i store Kredse af Befolkningen megen Uklarhed. Der foreligger mange samstemmende Vidnesbyrd om, at det tyske Mel udenfor Tyskland ikke udbydes til lavere Priser end amerikansk, engelsk og andet Mel af tilsvarende Kvalitet. Men dersom Tyskerne nu vilde sælge os Mel med en effektiv Præmie, lad os sige 5 Mk. paa en Sæk til 20 Mk., hvad vilde der saa ske? Danmarks $2\frac{3}{4}$ Million Melforbrugere vilde da høste saa mange Millioners Fordel ved deres Melindkøb, at de med Lethed kunde pensionere alle Møllere og samtlige de ved Mølleindustrien beskæftigede Arbejdere med det fulde Udbytte, de hidtil har haft af deres Virksomhed. Ved at tage Melprisen og Eksportpræmien hver for sig faar man fuld Klarhed over Systemets Virkninger. Noteres det omtalte Mel til 20 Mk. pr. Sæk, er der ingen Præmie, og vore hjemlige Møllere er tilfredse. Men lægger de tyske Sælgere i Toppen af hver Sæk et 5 Marks Guldstykke, samtidig med at de skriver os en Regning paa 20 Mk. pr. Sæk, saa ytrer Møllernes Protest mod Præmien sig i den Erklæring til Danmarks Forbrugere: »Melet maa I tage, men Guldstykkerne skal I sende Tyskerne i Hovedet igen, thi Guldstykkerne er en Eksportpræmie.«

Man hører somme Tider den Indvending mod dette Argument, at naar Tyskerne først har ødelagt den danske Mølleindustri, saa skruer de Prisen i Vejret igen og skaffer sig rigelig Dækning for det tidligere Tab. Denne Forklaring hører hjemme i Daarekisten. Sætter Tyskerne Prisen op over Prisen i det aabne Verdensmarked, saa køber vi vort

Mel i England eller Amerika, hvor danske Købere betaler samme Pris som alle andre.

Kravet om en Skat paa Luksusmel, fremsat samtidig med Løftet om, at Indlandets Møllere nok selv skal besørge Leveringen af denne Vare, efter at den fremmede Konkurrence er bleven udelukket, er et af mange lysende Eksempler paa Møllernes Logik.

Trods alle Klager over Tyskernes ruinerende Eksportpræmie har en Del af vore danske Aktiemøller i forskellige Egne af Landet ifl. »Greens Danske Fonds og Aktier« givet nedenstaaende Udbytte:

	1907/08	1908/09	1909/10	1910/11	1911/12
Vejle Dampmølle.....	6 %	4 %	10 %	8 %	12 %
Svendborg Dampmølle.	8 -	7 -	5 -	4 -	5 $\frac{1}{2}$ -
Marienlyst do., Nakskov	11 -	9 -	11 -	7 $\frac{1}{2}$ -	—
Maribo Dampmølle	10 -	10 -	10 -	10 -	10 -
Holbæk Dampmølle ...	5 -	10 -	10 -	6 -	12 $\frac{1}{2}$ -

Disse Tal viser, at der er gode Betingelser for en sund Udvikling af vor Mølleindustri, naar vore Lovgivere blot ligesom hidtil vil lade Friheden raade.

Falsk Reklame.

I.

Vi har i sidste Rigsdagssamling faaet en Lov om falsk Reklame. En Del af vore Handlende har været meget ivrige efter at faa den gennemført. En i 1909 nedsat Kommission paa 17 Medlemmer har under Ledelsen af en ministeriel Embedsmand og med en anden Embedsmand som Sekretær samlet og bearbejdet et mægtigt Materiale fra fremmede Landes Lovgivninger om samme eller beslægtede Emner. Norges, Sveriges, Tysklands, Englands, Frankrigs, Spaniens og Østrigs Tvangs- og Straffebestemmelser er blevne benyttede til Vejledning, og af det indholdsrige og brogede Stof har Kommissionens Medlemmer med videnskabelig Grundighed uddraget den Reklame-Moral, som de fandt det nødvendigt at lovfæste i Danmark. Landstinget har derefter grundigt omarbejdet Forslaget, og Folketinget har halvt modstridende ladet det passere i dets ændrede Form. De fleste af Rigsdagens Medlemmer — og deriblandt de klogeste — har næppe følt sig overbeviste om Nødvendigheden af en Lovgivning paa dette Omraade. Deres Motivering for Lovens Vedtagelse kan udtrykkes i de Ord: »Vi har bøjet os for de Handlendes Ønske.«

Al Lovgivning af denne Art tilsigter at beskytte den hæderlige Handelsstand mod en hensynsløs Konkurrence, der i sin Reklame paavirker det købende Publikum ved

Hjælp af falske Løfter og andre forkastelige Løkkemidler. Men den farligste af alle Reklameformer: *Salget af Varer under Indkøbspris* rammes ikke af noget Lands Reklame-Lovgivning. Fabrikanter, Grossister og Kræmmere, der søger at skaffe sig Omsætning ved at sælge deres Varer med Tab, skader den solide Handelsstand i langt højere Grad end alle Reklamens Hornblæsere og Trommeslagere tilsammen. Man kan forbyde en Kaffehandler at forære sin Kunde en Kaffekop samtidig med den købte Kaffe. Men man kan ikke forhindre den samme Kaffehandler i for Reklamens Skyld at sælge Kaffe, der koster ham 100 Øre, for 80 Øre Pundet. Enhver Kamp mod »Tilgifts-Systemet« er en Kamp mod Vejrmøller. Og er man klar over Lovgivningsmagtens absolute Impotens paa dette Hovedpunkt, reduceres den praktiske Virkning af hele den øvrige Reklame-Lovgivning til et Dværgformat. Lovgivere og Forretningsmænd, der ønsker at tilegne sig et fordomsfrit Syn paa denne Sag, maa frigøre sig for Kræmmersynet.

Kræmmersynet.

Naar man følger Detailhandlens historiske Udvikling, kommer man hurtigt til den Slutning, at Kravet om en Reklame-Lovgivning nøje stemmer med det fra Fædrene nedarvede Karaktermærke af Standen, der har faaet sit prægnante Udtryk i Betegnelsen: »Et Kræmmersyn«. Der menes hermed et smaatskaaret Syn, som vidner om en stærkt begrænset Horisont. Der har til alle Tider været frisindede og intelligente Mænd i Detailhandlerstandens Række. Men disse Mænd har været i Mindretal. De forskellige Lav: Urtekræmmere, Isenkræmmere, Klædekræmmere, Lærredskræmmere, Silke- og Uldvare-Kræmmere, Hosekræmmere m. fl. har indtil Midten af forrige Aarhundrede ført en forbitret indbyrdes Fejde om deres formentlige eller lav-fæstede Rettigheder samtidig med, at de i Fællesskab uden Skaansel

har forfulgt lovligt eller ulovligt konkurrerende Katolikker, Jøder, Udlændinge og omløbende Sælgekoner og Bissekræmmere. Danmarks Konger, Kantslere og andre Autoriteter har i Tidens Løb modtaget en Mængde Andragender fra Kræmmerlavenes Repræsentanter, og det er baade morsomt og instruktivt at læse de udvekslede Skrivelser i Datidens ceremonielle Affattelse.

Følgende kort sammentrængte Uddrag af Silke- Ulden- og Lærredskræmmerlavets Historie giver et Indtryk af Kræmmertankernes fortsatte Kredsløb indenfor snævert afstukne Rammer.

Den 15. Decbr. 1703 havde Thomas Quellinus fra Brabant faaet kgl. Bevilling til foruden at øve Billedhuggerkunst ogsaa at drive en lille Handel i sit Hus med Baand og Kniplinger m. m. I den Anledning blev der afkrævet ham en Fortegnelse over de Varer, han handlede med. Den snedige Billedhugger gav herpaa følgende meget fint afleebne og rummelige Svar:

»Saadanne Ting, som nu ere eller herefter kunne blive i Moden og Menneskene have opdigtet eller herefter kunde paafinde for begge Køn at sire og pryde sig med.«

I 1708 søgte en fransk Katolik, Jean Pierre Volant, Bevilling paa at handle med Strømper, Huer, Forklæder, Knæbaand, Tobaksdaaser og Sakse m. fl. navngivne Artikler. I den Anledning beklagede Kræmmerne sig ihærdigt over den illoyale Konkurrence:

»Hvorudover, Gud bedre desværre, vore Lavsbrødre for Mangel af Næring en efter anden krepere; vore Lavsbrødre ere ellers nu saa mange i Tallet, som de aldrig tilforn have været og komme daglig flere til Det er ellers at forundre, at saadan en Person, som denne, tør understaa sig saa dristelig at begære saa stor Frihed.«

Logikken har øjensynlig ikke været stærkt udviklet blandt Datidens Kræmmere. De klager over, at deres Antal er for stort og stadigt bliver større, skønt den ene efter den anden kreper af Mangel paa Næring. Sæt, at Kræmmerne ikke kreperede. Man gruer som Kræmmer ved Tanken om de Konkurrenceforhold, der da »Gud bedre desværre« vilde udvikle sig.

I 1714 blev Kræmmerne enige om at tilbyde Københavns Politimester en aarlig »Rekompensation«, mod at han til Gengæld skulde føre en strængere Kontrol med omløbende Sælgere og »Fuskere«, der handlede uden Bevilling. Skrivelsen til Politimester Ernst indeholdt bl. a. følgende forsigtige Vendinger:

»Hvorfor ydmygst ansøges højædle og velbaarne Hr. Justitsraad og Politimester Johan Bartram Ernst, han sig vores Kompagni som en Patron igen vilde antage, og, saa vidt højt bemeldte H. kgl. Majestæts allern. Privilegier og Befalinger tilholder, Kræmmerne maintainere imod bemeldte Fuskere og omløbende Kvinder. Saadan hans mod Kræmmerne bevisende Godhed vi ikke alene Livs Tid vil berømme, men og skyldigst saavel hans som Betjentenes Assistens med en honorabel Diskretion aarligen vide at rekompensere« o. s. v.

Politimesteren modtog med Tak dette »Ben«, men Øvrigheds-Moraleen synes ikke at have staaet ret højt. Nogle Aar senere erklærede en Kone, der stod anklaget for uden Bevilling at have handlet med tønderske Kniplinger, at hun i over 20 Aar havde solgt sine Varer i en Del af Byens bedste Huse, deriblandt til Politimester Ernsts Hustru, til dennes Datters Bryllup og til selve Lavs-Oldermandens Hustru. Denne Kvinde med det fine Klientel slap »med en mindre Bøde«.

I 1725 søgte en Jøde ved Navn Wallich om at optages i Lavet; i den Anledning ytrede Oldermanden:

»Man har endnu intet Exempel i den ganske Kristenhed paa, at man har forundt en Jøde en aaben Bod uden alene Monsieur Speier her i København, som har faaet Privilegium paa at holde en Galanteribod i sit Hus, hvilket strækker sig saa vidt, at han nu ikke alene handler med allehaande Varer, men endog med Brokader og rige Veste og sandelig derved har tilføjet de Kristne ikke ringe Skade.«

I 1736 udkom en kongelig Forordning, der havde det Øjemed at indføre større Tarvelighed i Klædedragt. Denne Forordning berørte Kræmmerne i høj Grad. De indgav derfor en Ansøgning, der bl. a. indeholder følgende interessante Oplysninger om Kvindernes daværende Klædedragt:

»Intet er vissere, end at Deres Majestæts allernaadigste Intention udi Forordningen af 16. hujus om Juvelers og Overdaadighed i Klædedragt med meres Afskaffelse vil i Tiden føde den ønskelige Frugt og Nytte af sig, at den højfornødne Menage bliver ligesom under en kærlig Tvang indprentet gode Husholdere til det almindelige Bedste De, som føre sig sømmelig op, i Særdeleshed Kvindekønnet, kunne af 1 Hædersklædning til Søn- og Helligdags Brug have nok i mange Aar og stundum deres Livstid.«

Nogle Aar senere viste en Undersøgelse, at Kræmmerne i stort Antal havde besveget Toldvæsenet. Oldermændene indgav i den Anledning en Ansøgning, der bl. a. indeholdt følgende Syndsbekendelse:

»Vi bekende, allernaadigste Konge, at vi ere faldne udi Forseelse formedelst en stor Sindets Konfusion over os adskillige paakomne uformodenlige Ting og af Uforsigtighed«

»Vi knæle da for Deres Majestæts Trone, bekende udi største Underdanighed, at Deres kgl. Majestæt ikke i Unaade vilde forfare med os, men efter sin bekendte

kgl. Klemence efterlade den over os dikterede og af Stadens Magistrat os tilkendegivne Straf, i samme Tillid forsikrende os, at Deres kgl. Majestæt ikke finder Behag udi at ødelægge saa mange af sine desuden ved Guds Haand noksom ruinerede Undersaatter».

Nogle Dage efter bønfuldt man Dronningen om hendes Forbøn. Men Kongen resolverede:

»Vi finder allernaadigst ikke, at paa denne Kræmmernes Memorial noget er at reflektere«

I 1750 klagede Urtekræmmernes, Isenkræmmernes og Sukkerbagernes Lav over, at Klædekræmmerne handlede med Spejle, Knapper og andre Ting, som de ikke havde hjemmel til at sælge. Og i den følgende Tid blev der ført en hidsig indbyrdes Strid mellem Fabrikanter, Grossister og Detaillister om Grænserne for deres respektive Rettigheder.

I 1773 androg Kræmmerne om:

»At det ikke maa være nogen Fremmed, saasom Hollændere, Fransoser, Schweitsere og Tydskere tilladt at fortolde nogen Slags Varer, langt mindre udsælge dem her i Staden.«

Kræmmernes Frygt for den hollandske Konkurrence ses af følgende Erklæring:

»Det er ikke noget nyt, at de saakaldte *Hollændere*, som egenlig ere Fiskere fra Grønningen, have begjæret 70 til 80 Rdl. for et Stykke Lærred og solgt det for 20 Rdl.«

Kræmmernes dybe Foragt for de holstenske og sønderjydske Kniplingskræmmere ytrer sig bl. a. i følgende Ord:

»De saakaldte holstenske Kniplingskræmmere ere vel Kongens Undersaatter, men af den Slags, som ere fødte til Ploven«

I 1778 fik Oldermændene for Kræmmerlavet igen Lejlighed til at udtale sig om Jøderne i Anledning af et Forslag om en almindelig Handelstilladelse for dem, og Aaret efter blev der givet en ny Indstilling om samme Emne:

»Den Ukyndighed i Kunster og Videnskaber som stedse har hersket hos dette Folk, deres Ulyst til Agerdyrkning, Skibsfart og andre nyttige Arbejder har allerede gjort, at de af Mængden mere anses for tærende end arbejdende Lemmer i Staten.«

Hvis disse Kræmmere havde oplevet at se Jødernes Stilling og Indflydelse i vore Dage, vilde de have udtrykt sig mere varsomt. Der findes for Tiden i alle Lande tilsammen kun rigeligt 10 Millioner Jøder. Det fremragende Arbejde, disse Israeliter har udrettet paa Kunstens, Videnskabens, Finansvæsenets, Pressens og Samaritangerningens Omraade er uden Sidestykke i noget andet Folks Historie.

I 1785 tilbageviste Kræmmerne med dydig Indignation forskellige Klager, der var blevne fremførte mod Lavet i en Ansøgning fra Hosekræmmerne:

»Hosekræmmerne klage i deres forvovne Ansøgning over, at Kræmmerlavet undertrykker dem. Svage og ugrundede Beskyldning! Hvor er det dog muligt, at den ene Borger kan tænke saa ilde om den anden . . . Ere vi da saa fremmede for deres Oprindelse, at vi ikke skulde vide, at denne Strømpehandel stammer fra nogle jydskke Bønderkarle, som i Begyndelsen kom herover med deres Tværsæk paa Akselen, gik omkring i Landet og falbød deres jydskke Produkter? at de Tid efter anden voksede saaledes til, at de fik Tilladelse at bosætte sig her i Residensstaden, toge Borgerskab som Hosekræmmere og paa Torvedagene bleve tilladte at holde aabne Boder for at sælge deres jydskke Strømper og Vanter . . .

Men naar disse optagne Borgere gaa udenfor denne Frihed, naar de forvandle deres Strømpebænke paa Torvene til offentlige Butikker, naar de i disse falholde Varer, som de ere uberettigede til, og mere og mere tilsnige sig saadan Handel, som allerede tilhører os, ja vove og dertil at søge kgl. Tilladelse, saa se vi i dem vore aabenbare Efterstræbere og Misundere Maatte man ikke tro, at de enten selv rase af Begærlighed eller at de ere saa enfoldige at tro, naar de kun sætte deres urimelige Ønsker paa stemplet Papir og indgiver dem til Kongen, saa var der ingen Tvivl om deres Opfyldelse. Men Visdom og Retfærdighed herske paa Tronen og de ville ikke give Tingene i Staten et andet Udslag end det, som stemmer med Statens Vel i det hele og med enhver enkelt Medborgers Lyksalighed.«

Analysere man Kræmmerlavets Historie i de sidste 200 Aar, kan man uden Overdrivelse sige, at Snæversynet fra Slægt til Slægt har været Standens mest iøjnefaldende Karaktertræk. Der har været hæderlige Undtagelser, men de frie Tankers og den vide Horisonts Talsmænd har stedse været i Mindretal. Ved Næringsloven af 1857 ophævedes hele Lavsvæsenet, men det snævre Syn har holdt sig. Der udveksles i vor Tids Kræmmer-Diskussioner stadig Tanker, som er Gengangere af de gamle Lavsbrødres Forestillingskreds. For faa Aar siden blev en Landhandler efter mange Vidners Afhøring ved Højesteret idømt en Bøde af Kr. 40, fordi han af en Konkurrent i den nærmeste Købstad var bleven anklaget for bl. a. at have handlet med Glasknapper og Papirflipper. Han havde ganske vist taget Borgerskab som Knappemager og havde Ret til at sælge mange Slags Knapper, men han kunde ikke selv fabrikere Glasknapper. Paa lignende Maade havde han Ret til at sælge Lærredsflipper. Men han maatte indrømme, at han ikke selv kunde

lave Papirflipper. En anden Landhandler blev anklaget, fordi han havde aabnet en Butik i en Landsby, hvis ene Ende laa nogle Alen indenfor den i Næringsloven fastsatte Grænse af $1\frac{1}{2}$ Mil fra den nærmeste Købstads »Akseltorv«.

Man maa kende den her skitserede Udvikling for at forstaa Kræmmernes seneste Krav om en Lovgivning paa Reklamens Omraade.

II.

Næringsloven af 1857 gav Byernes Detailhandlere en tidligere ukendt Bevægelsesfrihed. Men Erfaringen viser, at enhver Frihed lader sig misbruge, og der har under den nye Ordning blandt andre Brøst efterhaanden udviklet sig en beklagelig Tendens til løgnagtig Reklame, som har fremkaldt berettigede Protester. Men naar man tror, at falsk eller uhæderlig Handels-Reklame gavner den Virksomhed, der anvender slige Midler, dømmer man fejlt. Forretninger af denne Genre forsvinder i Reglen lige saa hurtigt, som de er dukkede frem. Svindlen opdages, og det købende Publikum trækker sig tilbage.

De bestaaende Love forbyder Salget af Varer under falsk Kvalitetsmærke. En Handlende, der leverer Margarine i Stedet for Smør eller blander sit Smør med Margarine, straffes strængt. Det samme gælder om Salget af forfalsket Kaffe, anden Klasses for med første Klasses Stempel mærket Kød etc. Mod denne Art af Forfalskninger har aarvaagne Købere altsaa et fuldt ud betryggende Værn i den bestaaende Lovgivning.

Før de Handlende — under særlig Henviisning til den tyske Lov om falsk Reklame — rejste Kravet om Lovgivningsmagtens Medvirkning til en højere Reklamemoral her hjemme, burde de nøje have overvejet Følgerne af deres

Skridt. Det er let nok at sætte Lovgivningsmaskineriet i Bevægelse, men det er meget vanskeligt atter at faa det standset. Erfaringen viser, at Love af den her omhandlede Art under fortsatte »Revisioner« afføder en Række af nye Bestemmelser, der ender med, at de Handlende til sidst føler sig bundne og bastede paa Arme og Ben. Der er allerede nu Tegn paa megen Misfornøjelse med Reklameloven i Landstingets Affattelse. Kræmmerne er blevne betænkelige ved at se Politiregimentet sat i Højsædet. Men Fremtiden vil bringe dem nye Overraskelser. Lad os se, hvor langt man er naaet i Østrig, der er et Foregangsland med Hensyn til Spændetrøjens Brug i alle Forhold vedrørende Erhverslivet. Den østrigske Lov angaaende Reguleringen af »Udsalg« begynder med følgende 3 Paragraffer:

§ 1.

Et som offentligt bekendtgjort »Udsalg«, der har en fremskyndet Afhændelse af Varer eller andre Detailhandelen vedrørende Salgsartikler til Formaal, er kun tilladt med Bevilling af Næringsøvrigheden.

§ 2.

Den der søger en saadan Bevilling, maa til Næringsøvrigheden i det Distrikt, i hvilket Udsalget skal finde Sted, indgive skriftligt Andragende, indeholdende følgende Oplysninger:

1) Angivelse af Mængden og Beskaffenheden af de Varer, der skulle sælges;

2) En nøjagtig Angivelse af Udsalgstedets Beliggenhed;

3) Varigheden af den Tid, i hvilken Udsalget skal finde Sted;

4) De Personer, hvem de til Salg stillede Varer eller de til Forretningen hørende Salgsartikler tilhøre; endvidere de Personer, gennem hvilke Udsalget skal iværk-

sættes f. Eks. Forretningsindehaveren, dennes Funktionær, en Forretningsfører o. l.

5) De Grunde af hvilke Udsalget skal finde Sted, saasom Forretningsindehaverens Død, Forretningens Ophør, Forretningens Overgang til en ny Ejer, Forretningens Flytning, Naturbegivenheder (force majeure) o. l.

§ 3.

Næringsøvrigheden træffer Afgørelsen, efter at Handels- og Industri-kammeret samt den Forening, til hvilken Ansøgeren hører, ere hørte.

De saaledes indhentede Erklæringer fra de nævnte sagkyndige skulle ogsaa omhandle Rigtigheden af de Oplysninger, der efter § 2, Punkt 5, skal gives af Ansøgeren.

Til Afgivelse af disse Erklæringer skal Næringsøvrigheden indrømme en passende Frist, dog ikke over 14 Dage, og senest inden 30 Dage efter Modtagelsen af Erklæringerne, eller efter at Fristen uden Resultat er udløben, træffer Næringsøvrigheden derefter Afgørelsen.

Om enhver Udsalgsbevilling skal Skattepaaligningsøvrigheden af første Instans underrettes.«

I Tyskland gaar man med mindre Omsvøb lige til Maalet. Den tyske Udsalgslovs § 8 bestemmer:

§ 8.

»Med Fængsel indtil et Aar og med Bøder indtil 5000 Mark eller med en af disse Straffe ansees den, der i Tilfælde af Avertering om »Udsalg« stiller Varer til Salg, der kun er anskaffede med Udsalget for Øje.«

Det er en saadan med Trællestemplet og Politibestemmelser spækket Lovgivning, som vore Detailhandlere nu

under Handelsministeriets redebonne Medvirkning sejler i Møde.

Men var Forholdene her hjemme saa uheldige, at vi trængte til et nyt Reguleringsapparat under Politikontrol? Nej ingenlunde. Det købende Publikum er her i Danmark tværtimod langt bedre stillet end i de fleste andre Lande. I mange af vore bedste hjemlige Forretninger kan Købere, der er utilfredse med købte Varer, inden en rimelig Frist levere disse tilbage mod fuld Erstatning af den ydede Betaling. Der behøves hertil kun Tilbagelevering af Varerne sammen med den kvitterede Regning. Pengene udbetales da ved Kassen uden at Køberen er forpligtet til at gøre nyt Indkøb.

Der findes ingen Lovgivning og ingen Politikontrol i Verden, som yder Publikum et mere effektivt Værn mod ufordelagtige Indkøb end denne ad Frivillighedens Vej indførte Ordning.

Undersøger man de Handlendes Motiveringer, kommer man ogsaa hurtigt til den Slutning, at Hensynet til Publikums Interesser nu som for 100 Aar siden er et Omhæng, der skjuler de virkelige Bevæggrunde. Konkurrence-Skrækken har bevidst eller ubevidst været de paagældende Handlendes ledende Motiv. Det købende Publikum trængte ikke til Lovens Indgriben, og dets Interesser vil ikke blive bedre varetagne end hidtil, selv om Reklamelovgivningen vedblivende skyder nye Skud. Med den foregaaende Udvikling for Øje burde vore Lovgivere derfor have været mindre lydhøre over for Kræmmernes Krav. Rigsdagen havde en god Recept i det gamle kongelige Svar: »Vi finder allernaadigst ikke, at paa denne Kræmmernes Memorial noget er at reflektere.«

Det er altid farligt at lovgive i Henhold til »Stemninger«, og andet var der i det her foreliggende Tilfælde ikke Tale om. Havde de Handlende sat sig ind i de Forhold, under

hvilke særligt de mindre Detaillister i Tyskland og Østrig arbejder, efter at den ved Lovtvang gennemførte Ordning af Udsalgs- og Reklamevæsenet er traadt i Kraft, vilde de sikkert have betænkt sig længe, før de havde tilkaldt Rigsdagens og Øvrighedens Medhjælp her hjemme. De store Forretninger med de saakaldte »Varehuse« i Spidsen smiler ad alle Lovbestemmelser af den her omhandlede Genre. Enhver Reklamelov lader sig omgaaa, og Stordriften har Midler til sin Raadighed, der neutraliserer selv de strengeste Forskrifter. Det er de mindre Handlende, der kommer til at lide under Følgerne af deres eget Snæversyn. Det er den fremadstræbende dygtige unge Købmand, der føler sig trykket og hæmmet under sine Forsøg paa at øge sit Salg og forbedre sin Stilling. De store Varehuse faar gennem Reklame-Lovgivningen et ekstra Plus i Konkurrencen mod de mindre Næringsdrivende. Forholdene i Berlin bekræfter Rigtigheden af denne Opfattelse. De tyske Stormagasiner har aldrig taget et saa mægtigt Opsving som i de Aar, der er gaaede, siden den tyske Reklame-Lovgivning blev sat i Scene.

Redaktionen af Manufakturhandlernes Fagblad: »Manufakturisten«, har været utrættelig i sine Bestræbelser for at fremme en Reklame-Lovgivning i den Formening derved at gavne de mindre Handlende. Men det Billede, Bladet selv opruller angaaende Forholdene i Berlin, vidner om, at Stormagasinerne Konkurrence dernede er fuldstændig ødelæggende for de smaa Næringsdrivende. Men lad Bladet selv tage Ordet:

»Vi omtalte i sidste Numer de ofte latterlige Priser, hvortil man i Januar ser gode og kurante Varer blive udbudte; de markskrigende Annoncer fremhæver yderligere de Anstrengelser, der gøres for at drage Kunder til Huse.

Sammenligner man imidlertid Priserne her hjemme med, hvad man f. Eks. i denne Tid kan købe til i Berlin, maa man erkende, at vi endnu — heldigvis — er langt tilbage her hjemme; vi har endnu meget at lære, inden vi er rigtig med

Nu er det jo forøvrigt en kendt Sag, at de berlinske Varehuse, selv midt i Sæsonen, sætter kurante moderne Varer i Vinduerne til Priser, der er under den reelle Indkøbspris; disse Varer tjener som Lokkemad og skal faa Kunderne indenfor.«

Efter denne Indledning nævner Bladet en Del Eksempler paa de ruinerende lave Priser, til hvilke Berlins Stormagasiner sælger Varer bl. a.: Damekaaber fra Mk. 5, Nederdele Mk. 1,90, Chemiser 95 pf., pyntede Damehatte 95 pf., Dame Glacé Handsker 50 pf., lange engelske Strømper 35 pf. osv.

»Det er intet Under«, fortsætter Bladet, »at man ofte hører Damer, der kommer hjem fra Udlandet, fortælle, hvor latterlig billigt, de har købt.«

Dersom man ikke vidste, at Bladet ærligt taler vore egne Kræmmers Sag, kunde man fristes til den Formodning, at Berlins Stormagasiner havde betalt Redaktionen en høj Annoncepris for denne Artikel. Men dens Indhold viser tydeligt, at den tyske Reklame-Lovgivning ikke har hemmet, men snarere fremmet den for de mindre Handlende farligste Form for »illoyal Konkurrence«: *Salget af Varer under Indkøbspris*. Selvfølgelig dækker Berlins Varehuse det saaledes lidte Tab gennem rigelig Fortjeneste paa andre Varer i deres mange forskellige Afdelinger. Men de mindre Handlende, der kun har et begrænset Vareudvalg, trues paa Livet, hver Gang et af Stormagasinerne vælger deres Specialartikler som Lokkemiddel.

Hvis Detaillisterne var fremsynede, vilde de indse, at det smaatskaarne Kræmmersyn, der har givet sig et Udslag i den nye Reklamelov, er deres egen værste Fjende.

Medens vore smaa Næringsdrivende har set og fremdeles ser et Værn i den Bestemmelse, der forbyder de Handlende at holde flere end ét Udsalg i samme Kommune, saa man for nogle Aar siden i Amerikas Storbyer en Detaillist-Bevægelse i modsat Retning, Her hjemme oversaa de Handlende, at en Forretning, der er forhindret i at sprede sin Omsætning paa flere Udsalg, er nødt til at udvide sig der, hvor den er etableret. Den er henvist til at vokse sig større paa samme Plet. Stordriften udvikler sig tvangsmæssigt som Følge af Lovbestemmelser, der tilsigtede at beskytte de smaa Næringsdrivende.

I Amerika forlangte Detaillisterne — uden at faa deres Krav gennemført — en Lov, der forbød Stormagasinerne Etableringen af flere end én Vareafdeling i samme Bygning. Hver ny Hovedafdeling maatte flyttes til et andet Sted, saaledes at Køberne blev nødt til at *passere en Gade* for at naa den. Den Lovgivning, der her hjemme til formentlig Gavn for de Smaa fremtvang Stormagasinet's Udvikling paa ét Sted, blev altsaa af de amerikanske Detaillister anset som medvirkende Aarsag til de mindre Handlendes Ruin. Amerikanerne mente, at de lettere kunde konkurrere med spredte Afdelinger af en stor Forretning end med de forenede Afdelinger i et Kæmpemagasin. Og set fra deres eget Synspunkt havde Amerikas Detaillister her utvivlsomt den rette Forstaaelse. Publikums Interesse kom der ovre som hos os i anden eller tredje Række, hvis der i det hele taget blev ofret Købernes Interesse en eneste Tanke i denne Forbindelse.

Under Drøftelsen af Forhold, der vedrører Kontrollen med Erhvervslivet, burde det Spørgsmaal: »Er Friheden ikke en langt bedre Regulator end en Straffelov?« altid sættes øverst. Et nærliggende Eksempel viser, hvad der ad Frivillighedens Vej kan udrettes. For en Snes Aar siden var vore danske Købstæder oversvømmede med Konkurs-,

Fallit-, Auktions-, Realisations- og Total-Udsalg uden Ende. Det, der nu er levnet af disse Udsalgsformer, er en lille Brøkdel, og hvorledes har man standset dette Uvæsen uden Lovgivningsmagts Indgriben. De Handlende har selv besørget Polititjenesten. Grossisterne har dannet en Akkordforening, hvis Medlemmer er forpligtede til at lade enhver Akkord med insolvente Debitorer ordne gennem Foreningen. Denne Sammenslutning har under Landstingsmand *Holger Petersens* haandfaste Overledelse og med Kontorchef *Myhlertz* som rutineret Forretningsfører i Løbet af faa Aar rensat vore Købstæder for Størstedelen af den Udsalgs-Humbug, som tidligere hørte til Dagens Uorden. Men det er i denne Henseende gaaet de Handlende som Medborgere paa andre Omraader. Under deres Raab paa Reformer glemmer Folk de Milepæle, vi uden Lovgivningens Hjælp har passeret. Efter at Akkordforeningen overtog Ordningen af insolvente Debitors Gældsforhold til deres Kreditorer, blev en af Hovedbetingelserne for Opnaaelsen af en mindelig Overenskomst formuleret saaledes, at al »Udsalgs« Reklame i Anledning af Akkorden er absolut udelukket. Man rensede her med en Kæmpekost Byernes Erhvervsliv for flere »Udsalg«, end nogen Lovgivning vilde have formaaet at fjerne. Og naar en Fallents Lager under Kreditorernes Kontrol overdrages til en Køber, forpligtes ogsaa denne som oftest paa lignende Maade til Realisationsformer, der holdes indenfor strengt foreskrevne Grænser.

Med denne praktiske og for alle synlige sunde Udvikling for Øje burde de Handlendes Flertal resolut have nedslaaet enkelte højtrøstede Hedspors Forsøg paa at sætte Lovgivningsmagten og Politimyndighederne i Bevægelse. Butikshandlen i Special-Brancher har adskillige vigtige Fortrin, som Detailhandlerne er altfor tilbøjelige til at overse. I mange af de mindre Forretninger faar Publikum en højligere og mere omhyggelig Betjening end i Stormagasinerne

uden at betale højere Priser for Varerne. Det er indlysende, at de store Forretningers stadig stigende Udgifter til Avertissementer, Udstillingslokaler og flot Udstyrelse i sidste Instans maa betales af Køberne. I en mindre Forretning, hvor man er kendt, kan man i Reglen være sikker paa en langt mere hensynsfuld Ekspedition end i Varehusene.

Man kan pege paa mange Grunde til den livlige Agitation mod falsk og uhæderlig Reklame, men dersom et roligt Overlæg uden Juristers Tilkaldelse havde faaet Lov til at raade, var denne Agitation aldrig bleven rejst.

Vi lever jo i Reklamernes Tidsalder, og Handelsstanden staar ingenlunde ene med sine Kvaksalvere. Der reklameres — ofte mod rundelig Betaling — for Bøger, Malerier, Skulpturer, Bygninger, musikalske Præstationer, nye Opfindelser og politiske Partiprogrammer med en Frejdighed, der vidner om, at Hensynet til Sandheden maa søges paa et meget lavt Trin af de konkurrerende Ærgerrigheders Trappestige. Staten foregaar her dagligt Borgerne med et saa slet Eksempel, at man forbavses ved at høre en dansk Minister eller Rigsdagsmand tale om »falsk Reklame« uden at rødme. Paa Lotterispilletets Omraade har vore Lovgivere for længe siden slaaet alle Landets Kvaksalver-Rekorder. Dersom den nye Lov mod falsk Reklame konsekvent og i nøje Overensstemmelse med dens Aand blev gjort gældende mod Regeringen og Rigsdagen, vilde vore 180 Lovgivere med Konsejlspræsidenten i Spidsen risikere alle at komme paa Anklagebænken. Men den af Staten autoriserede Lotteri-Reklame fortjener en særlig Omtale.

III.

I »De forenede Stater« blev der for nogle Aar siden nedsat en parlamentarisk Kommission, der skulde paavise Aarsagerne til de stigende Priser. Efter en grundig og

meget omhyggelig Undersøgelse blev der udarbejdet en omfangsrig Betænkning. Det var lykkedes Kommissionen at finde ikke mindre end 17 forskellige Aarsager til Dyr-tiden. Men den vigtigste af alle Aarsager, den urimelig høje amerikanske Told, der ofte fordyrer Varerne mere end 50 %, havde Kommissionen ikke faaet Øje paa.

Det er hos os gaaet paa lignende Maade med Under-søgelsen angaaende den falske Reklame. En Kommission har pløjet mange fremmede Landes Lovgivning og samlet et mægtigt Materiale, der bag efter er blevet prøvet og sigtet under Rigsdagens Kontrol. Men hverken Kommissionens eller Rigsdagens Medlemmer har faaet Øje paa den af Staten i Scene satte eller i Tavshed taalte Lotteri-Reklame. Der staar fra Danmark en Lotteri-Stank ud over hele Skandi-navien og langt videre. Men ligesom Landmænd, der har en Gødningsbunke liggende udenfor deres Spisestue, værner sig saaledes til den ilde Lugt, at de savner den, naar Bun-ken flyttes, har Vanen ødelagt vore Lovgiveres Lugtesans for Lotteri-Reklamen. Og dog har man i Udlandet atter og atter betegnet det danske Lotteri-Uvæsen som en for Na-tionen beskæmmende Svindel, der virker demoraliserende langt udenfor Danmarks Grænser.

Samtidig med at Staten i Moralens Navn strengt straffer Hasardspil og konfiskerer Pengene, hver Gang Politiet over-rasker et saaledes i Enrum beskæftiget Spilleselskab, driver Staten selv hele Aaret rundt direkte eller indirekte aabne Spillebanker, der omsætter mange Millioner og spreder Spillelidenskaben systematisk og maalbevidst til hvert Hjem i Landet. Og i Reklamen for denne af Staten autoriserede Lotteri-Forretning spekuleres der med Øvrighedens Samtykke hver Dag paa en saa uforsvarlig Maade i enfoldige Folks Uvidenhed og Godtroenhed, at alt andet Spil og hele Kræm-mer-Reklamen i sine værste Former svinder sammen til en Ubetydelighed ved Siden af Lotteriernes lovbeskyttede

Reklame-Præstationer. Jeg har i en tidligere Afhandling under Titlen: »Statens Anstalt for Hasardspil« underkastet hele det forløjede Lotteri-Uvæsen en indgaaende Kritik. Der vil her kun blive peget paa enkelte Punkter, som viser, hvor langt vi paa denne sørgelige Glidebane er naaede ned i Danmark.

I Klasselotteriet spilledes der i 1871 paa 50,000 Lodder. Den senere Udvikling ses af følgende Tal:

1871	60,000
1875	75,000
1891	85,000
1894	100,000
1896	110,000
1902	130,000

Men for at lette Publikum Adgangen til Spillet deles Lodderne i $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{8}$ Dels Sedler. Staten omsætter nu ved Hjælp af en hel Stab af autoriserede Salgsagenter 5—6 Millioner hele eller delte Lodder i Klasselotteriet til et samlet Beløb af ca. 16 Mill. Kr. om Aaret. Gennem Tusinder af gloende røde Reklameskilte, der ses rundt om i Gaderne, stimulerer Staten ihærdigt og aabenlyst Spillelidenskabens samtidig med, at de af Staten ansatte Præster og Moralprædikanter bekæmper den. Uheldigvis føres Kampen mod Spillet med sløvede Vaaben og slappet Energi. De fleste Præster og Moralprædikanter løber ligesom Læger, Jurister, Dommere, Lærere, Redaktører og Lovgivere selv omkring med Lotterisedler i Lommen. Spillelidenskabens har slaaet saa dybe Rødder, at de fleste Hjem fra Husmandens Hytte til Kongens Slot er blevne befængte med Sygdommen. Kun rent undtagelsesvis rejses der en rammende Protest mod denne farlige Landeplage. Og dog burde rettænkende Mænd og Kvinder være klar over, at Lotterispillet virker nedbrydende paa Nationens Erhvervsmoral og Sparsommelighedssans.

Lige over for saadanne Kendsgerninger som Rugbrøds-salgets Nedgang over hele Byen i de Dage, da Lotterisedlerne skal fornyes til sidste Trækning, og Pantelaanernes samtidige stærkt stigende Søgning fra Fattigkvarterernes Befolkning burde særlig Rigsdagens Medlemmer resolut ryste Ligegyldigheden fra sig. Det er meningsløst at ned-sætte »Sparekommissioner« og prædike Nøjsomhed, naar Lovgivningsmagten med Regeringen i Spidsen daglig bi-drager til Udbredelsen af den Lære:

»Spil i Lotteriet. Der kan Du ved et enkelt Slumpe-træf vinde mere end ved mange Aars strengt gennem-ført Sparsommelighed«.

»Byd Lotterilykken Haanden. Er Du heldig, kan Du paa én Dag løfte Dig saa højt, at Du bliver Herre, hvor Du nu er Træl.«

»Slider Du haardt for det daglige Brød, har Du Vanskelighed ved at ernære Kone og Børn, spar saa omhyggeligt sammen — til Din Lodseddels Fornyelse til næste Trækning. Lad hellere Kone og Børn sulte i nogle Dage end at slippe det Haab, der knytter Din Skæbne til Lykkehjulet. Nogle skal vinde, og Du kan *næste Gang* være blandt de heldige, naar Du holder ud.«

»Og har Du forgrebet Dig paa fremmed Ejendom, staar Du i Fare for at blive opdaget og meldt, skynd Dig da at tage Lodder i Lotteriet. Vinder Du, slettes Brøden fra Dit Regnebrædt, og Du kan atter gaa omkring med aaben Pande.«

Saaledes taler de røde Plakater dagligt i lokkende og fristende Toner til svage Karakterer. Og samtidig bidrager Lotteri-Reklamen gennem snildt konstruerede Trækningslister til at forvirre enfoldige Spilleres Talbegreber, indtil de ser Chancerne for at vinde i tusindfold forøget Maalestok.

Vil man have en klar Forestilling om disse Chancer

behøver man kun at tage sin Tilflugt til den lille Tabel. Der udtrækkes i hver Halvaars Serie af Klasselotteriet 1 Gevinst paa Kr. 180.000. Der er 130.000 Lodder. Men kun ét Lod kan komme ud med den største Gevinst. Ved en ligelig Fordeling af Chancerne mellem Spillerne behøves der 130.000 Aar, før hver Spiller i en Halvaars Serie kan faa de Kr. 180.000, som alle drømmer om. Den første Spiller faar sit Nummer trukket ud i indeværende Aar, den sidste maa vente i 130.000 Aar. Gennemsnitstiden af Venteperioden er saaledes:

65.000 Aar.

Ved at spille i begge Halvaars Serier bliver Ventetiden formindsket til 32.500 Aar.

Tager man alle Gevinster fra Kr. 10.000 og opefter, faar man ifølge den her fulgte Beregningsplan 41 Hovedgevinster iberegnet Præmien paa Kr. 50.000.

Af 130.000 Numre udtrækkes altsaa i hver Halvaars Serie 41 Numre med en Gevinst af Kr. 10.000 eller mere. Den enkelte Spillers gennemsnitlige Chance for at faa en af disse 41 Gevinster ligger følgende ved en Ventetid af:

1585 Aar.

Men selv om man medtager de 78 Gevinster paa Kr. 5000, kommer den enkelte Spillers gennemsnitlige Chance kun én Gang i rigelig:

546 Aar.

Det er rigtigt, at en og samme Spiller bevisligt har vundet flere Gange i samme Serie. Men deraf følger med logisk Konsekvens at andre Spillere har faaet deres Ventetid forlænget efter samme Forhold.

De ovenfor givne Gennemsnitstal er paalidelige Vejvisere angaaende Lotterilykkens rette Vurdering. Og hvis Klasselotteriets Trækningslister blev klarlagte for Spillerne

ved Hjælp af den her anvendte Anskueligheds-Undervisning, vilde Spillernes Haab om Held i Lotteriet hurtigt dale ned i Nærheden af Nulpunktet, hvor dette Haab hører hjemme.

Endda staar Klasselotteriet med det mindst tilsølede Reklameskilt. Naar Spillerne hælder Kr. 100 ind i Lykkehjulet, faar de gennemsnitligt ca. Kr. 80 tilbage igen i Form af Gevinster. Men ved Siden af Klasselotteriet har vi Koloniallotteriet, Landbrugslotteriet og Vare- og Industrielotteriet, der hver især konkurrerer med Klasselotteriet om at hidse Spillelidenskab i videst mulig Udstrækning.

En af mine Venner viste mig for et Par Dage siden en lige modtagen Indbydelse til Købet af et Lotterilod med følgende, her efter Hukommelsen gengivne, Motivering:

»Vi har tilfældigvis en Lodseddel med samme Nummer som Deres Telefonnummer. Før vi tilbyder denne Seddel til andre, tillader vi os at forespørge, om De ikke vil gribe den Chance, som her ved et mærkværdigt Tilfælde synes at aabne sig for Dem i vor Kollektion.«

Denne naive Henvendelse fremkalder et Smil hos mange af Reklame-Skrivelsens Modtagere. De indser, at enhver, der holder Telefon, er i »det mærkværdige Tilfælde«, at dele sit Nummer med et tilsvarende Nummer paa en eller anden Lotteriseddel. Men en Mængde enfoldige Personer lader sig bevislig fange paa den Slags Limpinde. Ellers vilde Reklamen ikke blive fortsat. Langt mere ondartede og forkastelige er de under Henviisning til Statens Kontrol uaf-ladeligt gentagne løgnagtige Løfter, som f. Eks. det bekendte: »Hvert andet Nummer udkommer i vort Lotteri med Gevinst« o. s. v.

Naar en Køber betaler et Lod med Kr. 100 og til Gen-gæld faar sit Nummer trukket ud med Kr. 50, saa har han ved denne Lotteri-Forretning ikke vundet men *tabt* Kr. 50, og der hører megen Frækhed til at betegne de tilbagebe-

talte Kr. 50 som en *Gevinst*. Men denne vildledende Betegnelse fastholdes principielt i alle Lotteriernes Trækningslister. En mig for nylig tilsendt Indbydelse til at spille i Koloniallotteriet har følgende Ordlyd og Udstyrelse:

Ved Fremsendelsen af vedlagte officielle Plan tillader jeg mig at henlede Deres Opmærksomhed paa det almindeligt bekendte og skattede

Danske Kolonial (Klasse) Lotteri

Aarsagen til, at det i den korte Tid har vundet saa stor Tilslutning, ligger i **de store Fordele og virkelig glimrende Gevinstchancer**, som det **Danske Kolonial- (Klasse) Lotteri** byder.

Den medfølgende officielle Plan beviser følgende

Garantier og Fordele:

Den danske Stat garanterer Gevinstbeløbenes Tilstedeværelse.

Trækningen foregaar offentlig i København, under Tilsyn af en af Kongen dertil udnævnt Kommission.

Paa kun **50,000 Numre** ^{kommer i} kun 5 Klasser

21,550 Gevinster og 8 Præmier

til et samlet Beløb af

5 Millioner 175 Tusinde Francs

til Udlodning, saa at altsaa

næsten hvert andet Lod vinder!!

Hvor skjuler sig nu Reklame-Løggen i denne med Kongens og Statens Navn udstyrede Indbydelse? Den findes i Slutningslinjen: »Næsten hvert andet Lod vinder!!«

Der spilles i dette Lotteri paa 50.000 Numre, og der udtrækkes i Seriens Løb 21.550 forskellige Gevinster og 8 Præmier. Det er rigtigt. Men til hvert af de 50.000 Numre svarer der 5 Lodder, og under Forudsætning af alle Lodders Afsætning sælges der til hver Series Spillere ifølge den officielle Spilleplan 228.450 $\frac{1}{1}$ Lodder à Frs. 30.60 ctm. fordelte paa 5 Trækninger.

Tages Betegnelsen »Gevinster« i den for Lotteriet gunstigste Betydning, saa vinder ikke »næsten hvert andet Lod«, men næppe hvert tiende Lod. Fortsætter man imidlertid Undersøgelsen paa et rationelt Grundlag, saa reduceres Gevinsterne Antal saa stærkt, at man forbavses over den Dristighed, hvormed Statens Autoritet af Loddernes Salgsagenter tages til Indtægt for dette Lotteris Reklame. Der er 50.000 Numre. Men dersom en Spiller vil deltage i hele Seriens Gevinst-Chancer (21.550 Gevinster og 8 Præmier), maa han for en gennemgaaende Lodseddel betale Frs. 153 (5 $\times$ Frs. 30.60).

Blandt de 21.550 Gevinster er der:

1925 à Frs.	62.
1925 - —	92.
2425 - —	123.
14225 - —	153.

Tils. 20.500

Af de 21.550 »Gevinster« hvormed der reklameres, giver altsaa de

20.500

Spillerne paa gennemgaaende Lodder enten Tab eller ingen Vinding.

Fordomsfri Læsere vil sikkert indrømme, at der er al Anledning for vore 180 Lovgivere, der stiltiende er Vidner til denne med Statens Navn udstyrede Lotteri-Reklame: »Næsten hvert andet Lod vinder«, at slaa Øjnene ned, naar

de laver en Reklame-Lovgivning under Politikontrol for Landets næringsdrivende Borgere. Dersom en Kræmmer reklamerede efter den her givne Recept, vilde han risikere at komme i Tugthuset.

Og Koloniallotteriet er dog næst efter Klasselotteriet det mindst kompromitterede af vore Lotterier. Fortsætter man Undersøgelsen til Vare- og Industrielotteriets og Landbrugs- lotteriets Spilleplaner, saa forener Reklamens Dristighed, Spillernes Enfoldighed og Rigsdagens orkestrale Medvirkning sig i saa fuldtonende Akkorder, at man ikke vilde blive synderligt forbavset over en ny Lov, der i Reklame-Øjemed paabød Ringning med alle Landets Kirkeklokker, hver Gang der i Statens Navn blev foretaget en ny Lotteritrækning.

»Gud hjælpe mig til en Lotterigevinst,« har allerede i mangfoldige Hjem afløst den gamle nøjsomme Bøn om det daglige Brød.

P. S.

Man hører af og til Klager fra Kollektørernes Side over Angrebene paa Lotteriinstitutionerne, der dog ernærer mange Mænd og Kvinder, som vilde miste dette Erhverv, hvis Lotterierne blev ophævede. Selvfølgelig vilde det være ufor- svarligt pludseligt at unddrage Kollektører, som paa rede- lig Maade har røgtet et dem af Staten overdraget Hverv, deres Indtægt. Humane Hensyn kræver her en passende Erstatning, der sikrer Kollektørerne mod Tab. Men den saaledes nødvendiggjorte Udgift for Statskassen vilde blive mangefold opvejet gennem Landets Befrielse for de af Staten etablerede Anstalter for Hasardspil.

Handelsbalancen.

I.

I min Fødeby, Flensborg, blev der i min Ungdom tjent store Formuer paa den udenrigske Skibsfart. En betydelig Flaade af Sejlskibe besørgede Handel og Fragtfart mellem oversøiske Havne, og Fortjenesten blev som oftest hjemsendt i Form af fremmede Varer: »Sukker, Kaffe, Te, Tømmer, Tobak, Vin, Sydfrugter etc.«

Naar Føreren af et saadant Sejlskib drog bort, havde han fra sit Rederi Fuldmagt til efter eget Skøn at afslutte Fragter og besørge Indkøbet og Salget eller Hjemsendelsen af fremmede Varer. Telegrammer kendtes ikke, og Postbefordringen var langsom og usikker. Ofte havde Kaptajnen selv en Part i Skibet.

Flensborg Fjord er inde ved Byen omgivet af en høj Skrænt, der endnu den Dag i Dag bærer Navnet Ballastbjærget. Naar Skibe forlod Havnen for at drage ud paa Langfart, blev de i Reglen lastede med Sand, som blev gravet ud af Skrænten og over en bred Bro kørt ud til de paa Ballast ventende Fartøjer. Den saaledes Slægt efter Slægt udvidede Aabning i Skrænten blev efterhaanden saa stor, at der laa et lille Hus med Have og Marker paa Bundfladen. Sandet var den Gang en af Flensborgs mest efterspurgte Udførselsartikler.

Jo heldigere Fragtfarten og Handlen i de oversøiske Farvande formede sig for Byens raske Skippere, des flere

fremmede Varer kom der hjem. Importen steg. I sløje Tider med dalende Tilførsel rystede Rederne paa Hovedet. »Lad os vente, indtil det næste Skib kommer hjem«, var da et jævnlgt hørt Svar, naar der fra Familjens Side blev stillet Krav, der medførte forøgede Udgifter.

Dersom en uheldig Skibsfører den Gang havde forsvaret sin ringe Fortjeneste overfor sit Rederi med den af Grosserer-Societetets Komité hævdede Forklaring af Handelsbalancen: »Eksport er Indtægt, Import er Udgift, Merindførsel er Underskud, Merudførsel er Overskud«, vilde man have sendt ham til en Nerveklíník.

Fra Flensborg kom jeg i 20 Aars Alderen som Korrespondent til Manchester. Der saa jeg store Forretninger, som drev Handel paa Orienten og Afrika. Engelske Industriprodukter: Bomuldsvarer, Isenkram, Skydevaaben, Smykker og mangfoldige andre Varer blev afskibede til de engelske Handelshuses Agenter og af disse under Samhandlen med de Indfødte ombyttede med Elfenben, Skind, Gummi, Strudsfjer, Tæpper, fine Træsorter, Ædelstene, Guld og andre Artikler. En Agents Dygtighed blev maalt efter Forskellen mellem de af ham modtagne og hjemsendte Skibsladningers Værdi. Handelshusets Netto-Fortjeneste steg med de hjemkomne Varers stigende Værdioverskud og sank med de hjemkomne Varers synkende Værdioverskud.

Havde en af disse Agenter drevet Byttehandlen med det Resultat, at Opgørelsen i Firmaets Bøger endte med en større Værdi paa Fragangssiden (Eksporten) end paa Tilgangssiden (Importen), vilde Agenten hurtigst muligt være bleven ombyttet med en dygtigere Repræsentant. Og havde den uheldige Agent forsvaret sig med den samme Forklaring af Handelsbalancen, som den uheldige Flensborger Skipper tog sin Tilflugt til, var ogsaa Englænderen bleven henvist til at søge Hvile i et Rekreationshjem.

I 30 Aars Alderen etablerede jeg sammen med en Skole-

kammerat fra Flensborg et eget Handelshus i Manchester, og kort Tid senere startede vi under en dansk Kompagnons Medvirkning en Filial i København. Samarbejdet mellem disse to Brancher af samme Firma er uafbrudt blevet fortsat siden 1875. Men Hovedforretningen er efterhaanden bleven flyttet over til København. Virksomheden omfatter Eksportforretning fra England til Kontinentet, selvstændig Fabriksdrift, en gros-Handel og et Detailmagasin. De Slutninger angaaende den rette Forstaaelse af Handelsstatistikens Tal, jeg som Chef for dette Tvillingefirma præsenterer Læseren, hviler saaledes paa henved 40 Aars praktiske Erfaringer i en vidt forgrenet Virksomhed, der giver et samlet Overblik, som meget faa Stuelærde og Forretningsmænd har Adgang til.

Lige fra Forretningens Begyndelse er Manchester-Branchens Fortjeneste bleven overført til København i Form af engelske Varer. Jo heldigere Manchester-Firmaet har arbejdet, des større Tilgang (Import) af engelske Varer har vi paa denne fælles Konto bogført i København. Dersom en af vore danske Medarbejdere i Perioder med stigende Fortjeneste i Manchester var kommen til os med den Forklaring: »Det gaar vistnok galt i Manchester. Jeg har set af »Børsens Handelsberetning«, at Importen skal opføres som Udgift,« vilde vi have tilraadet kølende Omslag paa Patientens forfjamskede Hovede.

For 60 Aar siden gav en af det forrige Aarhundredes bedst begavede Polemikere, den franske Nationaløkonom *Bastiat*, følgende Bidrag til den rette Forstaaelse af Handelsstatistikens Tal:

»En af mine Pariservenner«, sagde han i Deputeretkammeret, »afskibede for 200,000 Frs. franske Varer til sin Agent i New-Orleans. Denne solgte Varerne med 20 % Fortjeneste for 240,000 Frs. Derpaa købte og afskibede Agenten efter den franske Købmands Ordre

Bomuld og andre amerikanske Varer for Beløbet. Toldvæsenet har i dette Tilfælde indregistreret en Eksport af 200,000 Frcs. og en Import af 240,000 Frcs. Der er saaledes paa denne Konto en Overskudsindførsel af fremmede Varer til Beløb af 40,000 Frcs. Er Frankrig nu ved denne Vareudveksling bleven 40,000 Frcs. fattigere eller rigere? Og naar ti Tusind franske Købmænd gør lignende heldige Forretninger, der fremkalder en betydelig aarlig Overskudsindførsel af fremmede Varer, er det da disse Købmænd, der handler som Taaber, eller er det de Politikere, der posterer Importen som national Udgift, der vildledede af forældede merkantilistiske Doktriner famler i Mørke?“

Og for yderligere at anskueliggøre Rigtigheden af sine Argumenter fremdrog han det bekendte Eksempel med Skibet, der rammer Stridens Kærne paa en for logisk tænkende Hjerner overbevisende Maade.

»Naar en for fransk Regning til Frankrig afskibet og i Frankrig forsikret Skibsladning til en Værdi af 2 Mill. Frcs. gaar til Bunds i Havet, saa formindskes vor Indførsel med 2 Mill. Frcs. Men er Frankrigs Handelsbalance af den Grund bleven 2 Mill. Frcs. bedre?«

Bastiat fastslog her den umiddelbart indlysende Sandhed, at indførte Varer i aarlige Overslag over den nationale Formues Bevægelser stedse som ufravigelig Grundregel maa opføres som Værditilgang og udførte Varer som Værdifragang uden mindste Hensyn til de mangeartede Transaktioner, gennem hvilke *Betalingsbalancen* udlignes. Til Klarlægelsen af disse Transaktioner udkræves der et Kendskab til Verdenshandlens Mekanisme, som Komiteens Medlemmer øjensynligt ikke har erhvervet sig, hvor kundskabsrige og dygtige de end kan være og utvivlsomt er i andre Henseender.

Chefen for Englands statistiske Bureau, *Sir Robert Giffen*, bedømte mange Aar senere de paa Importens Overskud over Eksporten baserede Slutninger om en »ugunstig Handelsbalance« paa lignende Maade. *)

Inden jeg forlader dette indledende Afsnit, vil jeg endnu gentage et af mig selv fremdraget hjemligt Eksempel, der har voldt mine Modstandere meget Hovedbrud. Det er Eksemplet med Kagekonen.

»En Kagekone gaar fra Christianshavn til København med hjemmebakte Kager, der staar hende i 4 Kroner. Hun sælger sine Varer med 25 % Fortjeneste og vender om Aftenen tilbage med Brød, Smør og andre Varer til en Værdi af 5 Kroner. Statistisk bogført viser denne Handelsvirksomhed en Udførsel paa 4 Kroner og en Indførsel paa 5 Kr. Komiteen trækker Udførslen fra Indførslen og bogfører hovedrystende et Underskud paa 1 Kr. i Kagekonens Handelsbalance.

Kritiske Læsere vil maaske gøre den Indvending, at Komiteen i sin Beretning taler om Udenrigshandlen, medens her er Tale om en hjemlig Erhvervsvirksomhed. Men Konens Handelsbalance forandrer ikke Karakter, naar hun med samme Fortjeneste driver sin Forretning mellem Helsingør og Helsingborg.«

Aarsagen til, at man i alle Lande finder Folk, som posterer indførte Varer som Udgift og udførte Varer som Indtægt, er den, at Penge gaar ind som Mellemed i Vareudvekslingen. Hvis danske Landbrugsprodukter direkte blev

*) »The term »adverse balance« as applied to an excess of imports is a relic of the old mercantile system which was exploded more than a century ago. As Sir Robert Giffen puts it:

The »balance of trade« and »the excess of imports over exports« are simply pitfalls for the amateur.

The believers in such illusions are not entitled to any hearing as economists.«

ombyttede med Jern, Kul, Korn og Foderstoffer, Tekstil-, Metal- og andre udenlandske Varer vilde det staa alle klart, at denne Vareudveksling kun kan være fordelagtig, naar Værdien af det, vi modtager (Importen), for os er større end Værdien af det, vi afgiver (Eksporten).

II.

Som ovenfor antydet bogfører Grosserer-Societetets Komité vor Udførsel af danske Varer paa Handelsbalancens Indtægtsside. De indførte fremmede Varer posteres paa Udgiftssiden. Har vi i et Aar indført for 600 Mill. Kroner fremmede Varer og udført for 450 Mill. Kroner danske Varer, saa er der ifølge Komiteens Redegørelse paa denne Vareudvekslingskonto et Underskud paa 150 Mill. Kroner. »Vi har købt for 150 Mill. Kr. mere, end vi har solgt.«

Imidlertid indrømmer Komiteen, at Underskuddet helt eller delvist kan være blevet dækket gennem Fragtfortjeneste og andre Indtægtsposter, der ikke kommer til Syne i Varehandels-Balancen. I 1910 var der kun en Forskel paa ca. 90 Mill. Kr. mellem Indførsel og Udførsel. For disse 90 Mill. Kr. kan der efter Komiteens Mening findes Dækning paa andre Konti. Og Aaret 1910 figurerer derfor undtagelsesvist i Handelsberetningen med en Vareudveksling, »der ikke har forøget vor Gæld til Udlandet«.

Læseren har her i korte Træk et korrekt Billede af Komiteens Syn paa vor Udenrigshandel. Vi tog som Udgangspunkt en Indførsel paa 600 Mill. Kr. og en Udførsel paa 450 Mill. Kr. Ændrer Tallene sig ved ellers lige Forhold saaledes, at der mod en Indførsel af 600 Mill. Kr. staar en Udførsel af 500 Mill. Kr., saa har Handelsbalancen ifølge Komiteens Opgørelse forbedret sig med 50 Mill. Kr. Fort-

sættes Udviklingen i samme Retning, kommer vi efterhaanden til stadig gunstigere Handelsbalance-Resultater. Indtægten (Udførslen) stiger. Udgiften (Indførslen) synker. Balancen vender sig mere og mere i Danmarks Favør. En aftagende Indførsel og en tiltagende Udførsel er Vejen til Idealet.

Omsider naar vi saa langt, at Udførslen overstiger Indførslen. Komiteens Handelsbalance lover i saa Tilfælde en tidligere ukendt Opgangstid. Indtægten overstiger Udgiften. Gælden til Udlandet gaar ned. Et Lettelsens Suk breder sig fra Børskontoret ud over Landet. Dersom dette Grundsyn er rigtigt, fører det os med logisk Konsekvens til den Slutning, at vi faar den gunstigste Handelsbalance, naar der overfor vor Udførsel slet ikke mere figurerer nogen Indførsel. Alt er da Indtægt. Vi har solgt uden at købe. Idealet er naaet.

I Børskredse plejer man at bøje sig for Kendsgerninger. Grosserer-Societetets Komité danner for »Handelsbalancens« Vedkommende en Undtagelse fra denne Regel. Verdens *mest forgældede* Stater staar Komiteens Ideal nærmest. I et af de foregaaende Afsnit blev der henvist til Australiens kolossale Statsgæld, der efterhaanden er steget til 4540 Mill. Kr. for en Befolkning paa $4\frac{1}{2}$ Million. »The Economist« omtalte i sit Numer af 30. Marts Australiens store Overskudsudførsel (»gunstige Handelsbalance«) med de Ord:

»En aarlig Overskudsudførsel paa ca. 250 Mill. Kr. maa anses som nødvendig for Dækning af Renten paa Australiens store Statsgæld.«

Det er beklageligt, at en dansk Forretningsmand skal henvise sine Kolleger til udenlandske Vidnesbyrd om Rigtigheden af en Opfattelse, som enhver vel begavet Købmand burde være fortrolig med.

III.

Der behøves kun almindelig sund Sans for at opdage det fundamentale Fejlsyn, der er Aarsag til Komiteens oprindeligt af Frankrigs Merkantilister docerede Vranglære. Enhver økonomisk Balance har det Formaal at konstatere Tilgangen og Fragangen af Værdier. Har den samlede Tilgang af Værdier været større end den samlede Fragang, er Formuen bleven forøget. Har den samlede Fragang af Værdier været større end den samlede Tilgang, er Formuen bleven formindsket. Fra denne Regel gives der ingen Undtagelse.

Da Udenrigshandlen bestaar i en gensidig Udveksling af Værdier, hvoraf Varer danner den langt overvejende Hovedpart, vil uhildede Læsere forstaa, at Udenrigshandlen ligesom enhver anden Handel kun kan være fordelagtig for Danmark, naar den tilfører os *et Overskud af Værdier*. Komiteens Forudsætning, at vor Vareomsætning med Udlandet kun kan være gunstig, naar vi sender mere bort, end vi modtager, staar ej alene i Strid med god Købmandslogik men med al logisk Tænkning i det Hele taget. Selv en med Rette anset Forsamling som Grosserer-Societetets Komité spilder sine Kræfter ved haardnakket fortsatte Forsøg paa i sin aarlige Opgørelse af Handelsbalancen at bortfortolke Aartusinders praktiske Erfaringer. Komiteens Grundsyn er ikke blot omtvisteligt. Det er simpelthen vitterligt galt.

Noget lignende gælder om Bevismaterialet. De Tal, Komiteen opererer med, er Statistikens aarlige Sammendrag af Beløbene for indførte og udførte Varer. Selve disse Tal er hos os som overalt saa upaalidelige, at der hører stor Dristighed til at benytte dem som Grundlag for et Lands aarlige Opgørelse af Udenrigshandlens økonomiske Resultater.

Hvis Ind- og Udførselsstatistiken bogholderimæssigt set var rigtig, og Værdierne blev beregnede i Penge efter Fak-

turaernes Paalydende, saa maatte samtlige Landes Indførsel stemme med samtlige Landes Udførsel paa lignende Maade, som Verdens samlede Gæld, rigtig opgjort, maa svare nøjagtig til Verdens samlede Tilgodehavende.

Men ifølge Statistikens officielle Tal har Verdens samlede Indførsel alene i det ene Aar 1910 været

Kr. 8,642,000,000.

større end Verdens samlede Udførsel. Transport-, Assurance-, Fragt- og andre Omkostninger forklarer ikke denne Forskel. Overfor enhver af disse Regnskabsposter staar der en Debitor og en Kreditor paa samme Maade som ved Varefordringer.

Danmarks aarlige Import har i de senere Aars statistiske Opgørelser nærmet sig 600 Mill. Kr. Dersom den ovenfor paa pegede Overvurdering af Verdens samlede Import blev gjort gældende proportionelt for de officielle danske Indførselstal, vilde der her hjemme fremkomme en Difference paa 75 Mill. Kr. Og hvad bliver der med slige Differencer for Øje tilbage af Komiteens detaillerede Beregninger over Vinding og Tab ved Udenrigshandlen?

Er man fortrolig med de her foreliggende Oplysninger om Talmaterialets Upaalidelighed, forbavses man over den Dristighed, med hvilken Komiteen præsenterer Handelsbetragtningens Læsere Slutninger som følgende:

»Landets økonomiske Deficit paa den udenrigske Varehandels Omraade var derved steget til den enorme Sum af $134\frac{1}{4}$ Mill. Kr.«

»I 1898—1901 har Danmark paa den udenrigske Varehandels Omraade haft en samlet Underbalance af 200 Mill. Kr. o. s. v.«

Nu vil vore hjemlige Statistikere maaske hævde, at deres Tal er mere nøjagtige end andre Landes. Men det

samme siger med større Ret Embedsmændene i Storstaterne, hvis Lovgivning længe har gennemført den tvangsvisse Registrering af Indførselsværdierne.

Handelsstatistiken vil af umiddelbart indlysende Grunde aldrig kunne give Oplysninger, der egner sig for nationale Statusopgørelser. Dertil udkræves et fra mange Tusinde Konti indsamlet Kæmpemateriale, som Embedsmændene slet ikke har Adgang til.

Men paa Basis af et fejlt Grundsyn og fejle Tal opbygger man ikke en rigtig Udredelse af »Handelsbalancen«.

IV.

Nogle faa Grundtræk af Verdenshandlen vil give Læsere, som interesserer sig for Handelsbalancen uden selv at have gennemtænkt Spørgsmaalet, vejledende Fingerpeg.

Nationer handler ikke med hverandre som Nationer. Mange tusinde Købere og Sælgere afslutter i Aarets Løb for egen Regning udenlandske Forretninger med det Formaal at opnaa en Vinding ved Omsætningen. Pengebalancen mellem Køber og Sælger staar i den normale Forretning altid lige. Køber en dansk Købmand et Kvantum Hvede fra Kanada til en Pris af £ 1000, saa betaler han £ 1000. Handlen afsluttes, fordi £ 1000 for den kanadiske Sælger har større Værdi end Hveden, medens Hveden for den danske Køber har større Værdi end £ 1000. Den lige Pengebalance ledsages af en ulige Værdibalance. Vareværdiernes Ulighed i forskellige Egne af Kloden er Løftestangen for Verdenshandlen. Selv om Statistiken i det her nævnte Tilfælde rigtigt bogførte en Udførsel og en Indførsel paa £ 1000, vilde Tallene intet oplyse om Kernen i denne Transaktion: begge Parters Fortjeneste ved Handlen.

Føres eksporterede Varer som national *Indtægt*, saa maa eksporteret Guld og udførte Værdipapirer selvfølgelig ogsaa opføres paa Handelsbalancens Indtægtsside. Guld og Værdipapirer er for dem, der driver denne Forretning, Handelsvarer paa lignende Maade som Kul, Korn og Kaffe for andre Købmænd.

Hvorledes virker en stærkt voksende Gæld til Udlandet paa Handelsbalancen? Da Renten paa Gælden i Hovedsagen — om end i Reglen ad Omveje — maa dækkes med udførte Varer, stiger Udførslen med Gælden. De mest forældede Staters Handelsbalance figurerer derfor, som Australiens Eksport viser, jævnlgt med en imponerende Overskudsudførsel. Omvendt viser de rigeste Nationers Handelsbalance med faa Undtagelser en betydelig Overskudsindførsel. Verdens rigeste Land, England, har saaledes i over 60 Aar under voksende Velstand uafbrudt haft en mægtig Overskuds-Indførsel.

En almengyldig Regel for Verdenshandlens Bevægelser er den, at enhver større Overflytning af Kapital fra et Land til et andet afføder en Forøgelse af Vareudførslen fra det Land, der afgiver Kapitalen. Omvendt stiger af samme Aarsag Vareimporten i det Land, der modtager den fremmede Kapital. Da Frankrig efter Krigen i 1871 betalte Tyskland en Krigsmulkt af 5000 Mill. Frs., steg Frankrigs Vareeksport (altsaa ifølge Komiteens Forklaring Frankrigs Indtægt) saa stærkt, at Statistiken i de nærmeste Aar efter Krigen viste en stor Overskudsudførsel. Tysklands Statistik viste samtidig en voksende Overskudsindførsel. I dette Tilfælde var Verden klar over, at Frankrig tabte 5000 Mill. Frs. og at Tyskland vandt dem. Men dersom Tyskland havde optaget et fransk Laan paa 5000 Mill. Frs. i Stedet for at indkassere en Fordring paa 5000 Mill. Frs., vilde den ved Laanet foraarsagede Overflytning af fransk Kapital til Tyskland have paavirket de to Landes Varehandels-Balancer

paa ganske lignende Maade. To diametralt modsatte Aarsager kan saaledes udøve en ensartet Virkning paa Handelsbalancens statistiske Tal.

Naar man er klar over disse og andre Forhold, hvis rette Forstaaelse er en nødvendig Betingelse for Bedømmelsen af den internationale Vareudvekslings Aarsager og Virkninger, saa fristes man til at bruge kraftige Udtryk, naar man ser Gross. Soc. Komite vedblivende med Landets Øjne hvilende paa sig præstere Bevis for, at Handelsbalancens korrekte Forklaring ligger over dens Evne. Dersom Komiteen nøjedes med ved Hjælp af Statistikens Tal over aarlige Indførsler og Udførsler i store Træk at paavise den danske Udenrigshandels Bevægelser, vilde Komiteens Opgave for dette Punkts Vedkommende være løst. Og den i andre Henseender fyldige og instruktive Handelsberetning vilde i saa Tilfælde blive rensset for en Plet, der altfor længe har skæmmet den.

V.

Under Forsøget paa at udrede Handelsstatistikens Tal lader mange Medborgere sig vildlede af Overskudsindførselens fortsatte Tilvækst. De ser ligesom Komiteen i denne Tilvækst en af Hovedaarsagerne til vor voksende Gæld til Udlandet. Men den nationaløkonomiske Betydning af Gældens Vækst lader sig kun vurdere, naar Gælden sammenholdes med Aktivmassen. Og paa lignende Maade maa Overskudsindførselens Vækst sammenholdes med Udenrigshandels Vækst i sin Helhed.

En Del af de rigeste Nutidsstater har forøget deres Gæld efter en langt stærkere stigende progressiv Skala end Danmark, samtidig med at Nationalformuen er bleven forøget efter en i tidligere Tider ukendt Maalestok. Status er

langt bedre nu end før, da Gælden var mindre. Og sammenholder vi Danmarks Overskudsindførsel af fremmede Varer med Udenrigshandlens Tilvækst, vækker Tallene ikke Betænkelighed i den af Komiteen paapegede, men snarere i stik modsat Retning. Den følgende i 3 Tiaarsperioder delte Tabel giver et Overblik over Udenrigshandlens og Overskudsindførselens Bevægelser i det sidste Slægtled:

	Gennemsnitlig aarlig Udenrigshandel.	Gennemsnitligt aarligt Indførselsoverskud.	Overskuds- indførselens Forholdstal.
1881—1890	396 Mill. Kr.	77 $\frac{1}{2}$ Mill. Kr.	ca. 20 %.
1891—1900	561 - -	100 $\frac{1}{2}$ - -	- 18 -
1901—1910	898 - -	118 $\frac{1}{2}$ - -	- 13 -

Medens Grosserer-Societetets Komite i den sidste Snes Aar Gang efter Gang har opskræmmet Landet med Forklaringer om Overskudsindførselens altfor stærke Tilvækst og den deraf følgende Fare for Landets Status, er Overskudsindførselen relativt set, dalet saa stærkt, at fremsynede Forretningsmænd ser en Fare for Landets Status i Indførselens aftagende Forholdstal. Vor Udenrigshandel har i de senere Aar tilsyneladende været mindre fordelagtig end før.

Vejlede af de her givne Oplysninger vil Læsere, der ikke selv har sat sig ind i Betydningen af Handelsstatistikens Tal, næppe have Vanskelighed ved at finde den røde Traad i den af mig hævdede Opfattelse:

1. Enhver økonomisk Balance har det Formaal at konstatere Tilgangen og Fragangen af Værdier. Har den samlede Tilgang af Værdier været større end den samlede Fragang, er Formuen bleven forøget. Har den samlede Fragang af Værdier været større end den samlede Tilgang, er Formuen bleven formindsket.

2. Vort Handelssamkvem med Udlandet består i en gensidig Udveksling af Varer, Penge (Guld), Værdipapirer, Forsikringstegninger og Arbejdsydelser af forskellig Art.

(Arbejdsydelserne omfatter bl. a. gensidig Besørgelse af Skibsfragter, gensidig Befordring af Transitgods m. m.)

3. De indgaaende Værdier repræsenterer vor Import. De udgaaende Værdier repræsenterer vor Eksport.

4. Udenrigshandelen kan som enhver anden Handel kun være fordelagtig, naar der tilføres os et Overskud af Værdier.

5. Et Værdioverskud opnaas, naar den *samlede* Import er større end den *samlede* Eksport. En Underbalance er uundgaaelig, naar den samlede Eksport er større end den samlede Import.

Har vort Toldvæsen i Aarets Løb registreret en Indførsel af fremmede Varer til en Værdi af 600 Mill. Kr. og en Udførsel af danske Varer til en Værdi af 450 Mill. Kr., saa er der — Tallenes Rigtighed forudsat — gennem denne Vareudveksling med Udlandet tilført os et Værdioverskud paa 150 Mill. Kr., saa sandt som 600 er 150 mere end 450. Men om denne Difference helt eller delvist repræsenterer en Formuefremgang, er et helt andet Spørgsmaal, der kun kan løses i Forbindelse med en Opgørelse af Værditilgangen og Værdifragangen *i sin Helhed*. Viser f. Eks. vor samtidige Udførsel af danske Værdipapirer et større Beløb end vor Indførsel af fremmede Værdipapirer, er der paa denne Konto at notere et Underskud svarende til Differencen.

Det følger af den her givne Forklaring, at man under Drøftelsen af offentlige og private økonomiske Balancer konsekvent maa fastholde de to Begreber: Værditilgang og Værdifragang. Gør man det, har man en aldrig svigtende Nøgle til Løsningen af opdukkende Tvivlspørgsmaal. Et Par Eksempler vil vise, hvorledes man ved Hjælp af denne Nøgle fjerner gængse Misforstaaelser.

Naar en Taler raaber ud over en Forsamling af Næringsdrivende: »Vort Salg er vor Indtægt, vort Køb er vor Udgift!« kan han i Reglen være sikker paa almindelig Til-

slutning. Og dog røber han ved en saadan Udtalelse, en fundamental Begrebsforvirring. Ethvert Salg omfatter to særskilte Værdibevægelser, en Tilgang og en Fragang. De udleverede Varer repræsenterer Værdifragangen (Eksporten), den modtagne Betaling repræsenterer Værditilgangen (Importen). Beviset for Rigtigheden af denne Forklaring ligger lige for Haanden. Udebliver Betalingen, medfører Salget ikke en Indtægt men et Tab.

Det er saaledes ikke de solgte Varer men det vi modtager for de solgte Varer, der repræsenterer Værditilgangen i Balancen. Paa samme Maade er det ikke de købte Varer, men det, vi betaler for de købte Varer, som repræsenterer Værdifragangen i Balancen.

Man skulde tro, at de her fremdragne elementære Sandheder var saa selvindlysende som den lille Tabel. I Virkeligheden blander de fleste Deltagere i Diskussionen om vort Handelssamkvem med Udlandet Indtægt og Udgift, Køb og Salg, Overskud og Underskud, Import og Eksport, Penge og Penges Værdi saa haabløst sammen i Tankeknuder, at den rette Udredelse af Traadene er et meget trættende Arbejde.

Den af mine Modstandere hyppigt hævdede Paastand, at jeg opfatter Forskellen mellem den højere Vareimport og den lavere Vareeksport som *Fortjeneste* staar, som Læseren vil se, ej alene i Strid med den her givne men med samtlige af mig givne Forklaringer om Handelsstatistikens Tal. Jeg har Gang efter Gang paavist, at man af to af en Statusopgørelses mange Konti løsrevne Tal som Varetilgangens og Varefragangens Beløb slet ikke kan slutte sig til et blot tilnærmelsesvis rigtigt nationaløkonomisk Enderesultat. Men samtidig har jeg hævdet, at Formaalet for Verdenshandlen — frigjort for alle forvirrende Mellemlid — er og stedse har været en gensidig Udveksling af Produkter og Arbejdsydelser. For at være fordelagtig for Danmark maa vor

Vareudveksling med Udlandet derfor *i det lange Løb* tilføre os et Overskud af Værdier.

Og nu kommer vi tilbage til vort Udgangspunkt. Nationalformuen kan ligesom Privatformuen kun forøges, naar den samlede Tilgang af Værdier er større end den samlede Fragang. Baade Værditilgangen og Værdifragangen kan skyldes mangfoldige Aarsager, og disse Aarsager maa søges paa mange forskellige Konti. Vareudvekslingen med Udlandet er en enkelt af disse Konti. Og Statistiken over denne Kontos forskellige Poster er meget mangelfuld.

Naar man, udrustet med disse uimodsigeligt rigtige Grundprincipper for Bedømmelsen af en Formues Bevægelser, vil begynde med at opføre de to Poster: Tilgangen af Varer fra Udlandet og Fragangen af Varer til Udlandet, saa gives der kun en eneste korrekt Maade at gaa frem paa:

*De indgaaende Varer maa føres som Værditilgang,
de udgaaende Varer maa føres som Værdifragang.*

Dette gælder under alle Forhold uden mindste Hensyn til, hvilke Aarsager der har bevirket Tilgangen og Fragangen. Overskudsindførslen kan i et eller flere Aar skyldes Stiftelsen af Gæld. Men naar et Land i en lang Række af Aar har haft en voksende Overskudsindførsel, saa er det et sikkert Tegn paa tiltagende Velstand. Og naar et Land i en lang Række af Aar har haft en voksende Overskudsudførsel, saa er det et sikkert Tegn paa Stiftelsen af udenrigsk Gæld og tiltagende Afhængighed af Udlandet.

Saa længe Komitéen hævder den Opfattelse, at Sammenligningen i Pengeform af de indførte Varers højere Værdi med den lavere Vurderingssum af de udførte Varer berettiger til den Slutning, at Vare-Udvekslingen med Udlandet har været »ugunstig«, er Komitéens Udredelse af Forholdet mellem Handelsbalancen og Betalingsbalancen et ubedrageligt Vidnesbyrd om uklar Tænkning og bristende Logik.

P. S.

For et Par Aar siden behandlede jeg hele Spørgsmaalet om Handelsbalancen meget udførligt i en særskilt Pjece under Titlen: »Komitéens Forklaring af Handelsbalancen«. Men for at give Læserne Lejlighed til at høre begge Parter aftrykte jeg bag i Pjecen hele det Afsnit af Komitéens Aarsberetning, der omhandler Handelsbalancen. Denne Pjece vil paa Opfordring gratis blive tilsendt Læsere, der interesserer sig for dette Spørgsmaal.

Danske Lokomotiver.

For et Par Aar siden indeholdt flere danske Blade en Meddelelse om, at der under tysk Medvirkning og Kapitalstøtte skulde rejses en Lokomotivfabrik i Aarhus. Ifølge »Politiken» skulde Firmaet *Borsig* i Berlin og Lederne af en Lokomotivfabrik i München interessere sig stærkt for Planen. Projektets Gennemførelse vilde kræve en Kapital af 4—5 Mill. Kr. Men Tyskerne ventede, at en Del af Pengene vilde blive tegnet i Danmark, og at den danske Stat i en eller anden Form vilde yde Foretagendet sin Støtte.

Denne Meddelelse vakte en Del Opsigt. Vel havde man i den nye Toldlov sikret danske Fabrikanter en Toldunderstøttelse af gennemsnitlig Kr. 2000 pr. Lokomotiv ud over den gamle Toldlovs Bestemmelser. Under disse svarede der en Told af Kr. 1000 pr. Maskine. Men da Tolden paa Raavarer androg et lignende Beløb, var der tidligere ingen nævneværdig Toldbeskyttelse for denne Industri. Under normale Forhold vilde dog en gennemsnitlig Toldunderstøttelse af Kr. 2000 pr. Lokomotiv ikke have fristet til et Anlæg i større Stil. En præstationsdygtig Lokomotivfabrik maa kunne regne med en aarlig Omsætning paa 500-1000 Lokomotiver, og i Danmark vil Stats- og Privatbanerne tilsammen næppe bruge mere end en Tiendedel af dette Antal. »Statens Medvirkning under andre Former« maatte altsaa sikres gennem Dispositioner udenfor Toldloven.

Læsere, der ikke er fortrolige med Toldens Virkninger, vil maaske have Vanskelighed ved at forstaa, hvilken Interesse udenlandske Firmaer skulde have i at anbringe deres Penge i danske Foretagender. Et hjemligt Eksempel vil give disse Læsere et Fingerpeg. Vi har i København en Forretning, der arbejder under Firmaet »Københavns Dampmøller«. Dette Firma har i de sidste 15 Aar ikke drevet nogen dansk Møllevirksomhed, men er Medejjer af »Malmö Dampmølle A/S«. De danske Aktionærer i dette svenske Foretagende har i Aar faaet 18 % Udbytte, medens vore bedst ledede danske Dampmøller kun afkaster en Fortjeneste af 5—10 %. Holbæk Dampmølle har i Aar givet $12\frac{1}{2}$ %, men det er en Undtagelse.

Hvem betaler nu det høje Udbytte af 18 % til danske Aktionærer i en svensk Dampmølle? Det gør Sveriges Forbrugere, der under den svenske Meltold tvinges til at betale en Tillægspris for deres Mel og Brød.

Dersom vi i den nye Toldlov havde indført en Toldunderstøttelse af f. Eks. 10,000 Kr. pr. Lokomotiv, vilde den tyske Interesse for denne Industri have været naturligt begrundet i Adgangen for tyske Pengemænd til at lade sig betale et højt Udbytte af Danmarks Skatteydere paa samme Maade, som danske Pengemænd i Ly af Sveriges Toldlov beskatter svenske Forbrugere. Her tales der kun om Mel, men vi Danske er paa lignende Maade direkte eller indirekte interesserede i en Del andre toldbeskyttede svenske Industrier. Der er i Danmark tjent store Formuer paa denne Maade.

Men det lykkedes altsaa ikke her hjemme at drive Toldunderstøttelsen paa Lokomotiver højere i Vejret end til ca. Kr. 2000, og det var for lidt for den Ulejlighed at binde en større Kapital i en dansk Miniaturfabrik. Det gjaldt altsaa om at finde andre Former for »Statens Medvirkning«. Dersom det lykkedes under nationale Motiveringer og en human

begrundet Henvisning til »Arbejdsløsheden«, at bevæge Regeringen til at betale en højere Pris for danske end for udenlandske Lokomotiver, aabnede der sig baade for indenlandske og udenlandske Pengemænd Adgang til at faa et nyt privat Skattepumpeværk sat i Gang paa det godtroende Vælgerfolks, i første Række Landbrugets, Bekostning. Thi enhver kunstig Fordyrelse af Jernbanemateriellet vil med Nødvendighed resultere i forhøjede Jernbanetakster.

For en gammel Frihandelsmand var det ligefrem velgørende at se den Fasthed, hvormed Regeringspartiets Ordfører i Toldudvalget, Hr. *P. Th. Nielsen* og Trafikminister *Thomas Larsen*, søgte at dæmme op mod den Strøm af Veltalenhed, med hvilken Repræsentanter for den samlede Opposition: Højre, radikale Venstremænd og Socialdemokrater, anbefalede den forsøgsvise Bygning af danske Lokomotiver. Ingen af de saaledes engagerede Rigsdagsmænd udtalte aabenlyst, at det var Meningen, at Regeringen skulde betale en Overpris ud over de Kr. 2000, Toldunderstøttelsen andrager. Alle hævdede, at vi kunde bygge Lokomotiver ligesaa godt og ligesaa billigt her hjemme som Udlandets Fabrikanter. Men paa Trafikministerens Erklæring, at der i saa Tilfælde ikke var mindste Anledning til at fremtvinge Ordre til indenlandsk Lokomotivbygning, eftersom danske Tilbud under lige Vilkaar stedse vilde blive og stedse var blevne foretrukne for udenlandske, modtog Ministeren atter og atter Svar, der gik uden om Sagens Kærne: Den lovbeskyttede Fordyrelse af danske Lokomotiver.

Dersom nu Læserne af disse Oplysninger vilde drage den Slutning, at alle Rigsdagsmænd, der i dette Spørgsmaal gik mod Regeringen, var Agenter for udenlandske eller indenlandske Kapitalister, vilde de gøre de paagældende Rigsdagsmænd stor Uret. Mange talte utvivlsomt i god Tro. Maaske var ingen af dem klar over den her givne Uredelse. Den er bygget paa de ovenfor nævnte offentlig

fremkomne Oplysninger, men Beviser for en lønnet Agitation foreligger der selvfølgelig ikke. Protektionisterne er ogsaa altfor varsomme til under Kulisse-Forhandlinger af denne Art at efterlade sig Fingeraftryk.

Da jeg saa 2 Frihandelsmænd i Regeringens Lejr tage et saa klart Standpunkt paa den efter min Overbevisning rette Side i denne Sag, følte jeg mig forpligtet til at træde i Skranken for dem, skønt jeg vidste, at jeg derved vilde vække en stærk Misstemning blandt mine radikale Venner i Oppositionens Lejr.

Af mine forskellige Indlæg i Lokomotivdebatten gives følgende orienterende Uddrag.

Dansk Arbejde.

I.

Der er i de senere Aar blevet rejst en national Bevægelse med det Formaal at fremme Salget af danske Varer. Bevægelsens Talsmænd hævder, at vort lille Samfund bør støtte den indenlandske Produktion paa alle Omraader, hvor danske Varer leveres lige saa gode eller bedre end udenlandske Varer til samme Pris.

Rigtigheden af dette Grundsyn er saa umiddelbart indlysende, at man fra alle Sider bør støtte Bestræbelserne for at aabne det købende Publikums Øjne for Sagens vidtrækkende Betydning. Det danske Erhvervslivs sunde Trivsel er Løfttestangen for vort Lands Økonomi. Alt, hvad der kan bidrage til paa legitim Maade at styrke Interessen for vor egen Produktion, fortjener redebon Medhjælp og aktiv Sympati.

Men Erfaringen viser, at nationale Rørelser af den her antydede Art jævnlig misbruges. I Ly af patriotiske Tale-

maader søger indenlandske Producenter at opnaa højere Priser, end deres Varer er værd. De spekulerer i Folks Godtroenhed. Og føres der ikke en aarvaagen Kontrol med disse Forsøg, løber den oprindeligt i den ærligste Hensigt rejste Bevægelse efter kort Tids Forløb ud i Sandet. Tilliden til det nationale Indkøbsprogram svækkes. Køberne er villige til ved ellers lige Forhold at foretrække dansk Arbejde. Men de vil ikke finde sig i at betale det med en ublu Overpris. Har de Valget mellem to lige gode Varer, foretrækker de den, der koster mindst.

Denne Regel er Grundbetingelsen for al forstandig Handel. Husmoderen, Haandværkeren, Landmanden, Købmanden, Skibsrederen og Fabrikanten følger den ved hvert eneste af deres Indkøb. Og afviger Statens Ledere ved deres Dispositioner over Statskassens Midler egenmægtigt fra dette sunde Princip, føres Administrationen ind i et Korrupsions-System, der som en snigende Smitte breder sig gennem alle Samfundslag. Er der noget Land, hvor denne Sandhed — med de seneste Aars sørgelige Erfaringer for Øje — burde have slaaet dybe Rødder, saa er det Danmark.

En besynderlig Anmærkning.

Under Folketingets Drøftelse af Trafikministerens Budget stemte den samlede Opposition, Socialdemokrater, Radikale og Højre for en Anmærkning af følgende Ordlyd:

»Ministeren bemyndiges til paa indenlandske Værksteder at lade bygge 3 Ranger-Lokomotiver«.

Denne Anmærkning ser overordentlig uskyldig ud, og mange af de Rigsdagsmænd, der har stemt for den, har sikkert gjort det i den bedste Hensigt. Men da Ministeren i Kraft af sin Embedsstilling altid har Bemyndigelsen til at lade Indlandets Fabrikanter konkurrere om Statsleverancer med Udlandets Leverandører, skulde man tro, at der

i Anmærkningen laa en tilsløret Bebrejdelse mod Ministeren for administrativ Tilsidesættelse af Hensynet til Indlandets Industri. Da den nuværende Trafikminister ligesom flere af hans Forgængere i Embedet imidlertid Gang efter Gang har opfordret danske Fabrikanter til at gøre Tilbud paa Lokomotiver og ved forskellige Lejligheder ogsaa har akcepteret danske Tilbud, falder denne Forklaring for Anmærkningens Fremkomst bort. Der maa søges andre Grunde, og søger man rigtigt, finder man dem.

Naar Statsbanernes Bestillinger paa Lokomotiver er gaaede til Udlandet, har Aarsagen simpelthen været den, at der enten ikke har foreligget danske Tilbud, eller at de danske Lokomotiver har været for dyre. Foreliggende Kendsgerninger giver her al ønskelig Vejledning. I 1897 henvendte Regeringen sig til 4 indenlandske Aktieselskaber uden at opnaa noget Resultat. I 1899 blev der bygget 4 Ranger-Lokomotiver i Indlandet. Den udenlandske Pris var Kr. 25,000. Tolden androg den Gang Kr. 1000, og Regeringen betalte de 4 indenlandske Lokomotiver med Kr. 26,000 Stykket. I det følgende Aar, 1900, indgav et dansk Firma Tilbud paa 5 Lokomotiver til en Pris af Kr. 38,000. Den udenlandske Pris var Kr. 34,500. Men af Hensyn til vore hjemlige Fabriker akcepterede Regeringen alligevel det danske Tilbud i Forventning om, at Indlandets Industri vilde kunne klare sig bedre i Konkurrencen, naar den havde overstaaet sine første Børnesygdomme. Men den af Regeringen betalte Overpris af Kr. 3,500 virkede i modsat Retning. Overprisen synes i indenlandske Industrikrise at have fremkaldt den Forestilling, at medgørlige Regeringer for Fremtiden vilde se bort fra Udlandets Noteringer. I 1901 blev der fra flere Sider indleveret danske Tilbud, men nu viste der sig en Prisforskel paa 35 % til 50 % mellem de danske og de udenlandske Noteringer. Da Regeringen af Hensyn til Statsbanernes Budget ikke kunde forsvare

og forøvrigt heller ikke havde Lovhjemmel til at betale indtil 50 % mere for danske Lokomotiver, gik Bestillingen til Udlandet. I 1902 kom der atter indenlandske Tilbud, men nu var den danske Pris Kr. 15,780 eller rigeligt 70 % højere end den laveste udenlandske Pris. Forholdet var Kr. 38,000 hjemme mod Kr. 22,220 i Udlandet.

Hermed endte foreløbig denne Konkurrence, og Statsbanernes Lokomotiver blev i de følgende Aar købt i Udlandet. Men i Samlingen 1906—07 rejste Socialdemokraterne paany Spørgsmaalet om den indenlandske Lokomotivtilvirkning enten paa Statens eller paa private Værksteder.

Under Forhandlingerne fremhævede Socialdemokratiets Ordfører dog udtrykkeligt, at en ekstra Toldunderstøttelse ikke var nødvendig, da man i Danmark kunde arbejde lige saa billigt og lige saa godt som i Udlandet. Det samme Syn blev hævdet af andre Talere. Men i den nye Toldlov af 1908 blev der alligevel etableret en Toldunderstøttelse af 5 % af Værdien for den indenlandske Lokomotivbygning. Under den gamle Toldlov var der en Told af Kr. 1000 pr. Lokomotiv. Men da Tolden paa Raamaterialer androg et lignende Beløb, stod den indenlandske Industri omtrent paa lige Fod med Udlandets. Den ny Toldlovs Vedtagelse medførte en dobbelt Begunstigelse for Indlandets Fabrikanter. Tolden paa Kul og Raaemner blev enten nedsat eller ophævet, og den forhøjede Toldskat paa fremmede Lokomotiver gav Indlandets Fabrikanter Adgang til at tage en lovhjemlet Overpris af Kr. 1500 til Kr. 2500 pr. Maskine. Indenfor denne af Rigsdagen selv anviste Ramme kan en lovlydig Regering altsaa favorisere den danske Industri.

Med disse Kendsgerninger for Øje vil Læseren forstaa den Forbavelse, med hvilken Trafikministeren, *Thomas Larsen*, og Regeringens Ordfører, *P. Th. Nielsen*, saa den her omhandlede Anmærkning anbefalet og vedtaget med alle

tre Oppositionsgruppers samlede Stemmer. Forklaringen for denne sjældne Enighed ligger lige for Haanden. Bevidst eller ubevidst har det fælles Ønske om at berede Regeringen et Nederlag inspireret hver enkelt af Oppositionens Grupper. Det populære Raab: »Støt dansk Arbejde!« er blevet benyttet som Enhedsmærke. Ingen af Regeringens Modstandere har trods gentagne Opfordringer vovet aabent at vedkende sig Anmærkningens skjulte Mening. Men sammenholder man Anmærkningens Ordlyd med Resultaterne af Indlandets hidtidige Forsøg paa at konkurrere med Udlandet om Leveringen af Lokomotiver til Statsbanerne, bortfalder enhver Tvivl.

Frigjort for al Tvetydighed har den af Oppositionens 3 Grupper godkendte Anmærkning følgende Indhold:

»Ministeren bemyndiges til paa indenlandske Værksteder at lade bygge 3 Ranger-Lokomotiver *uden Hensyn til, hvormedet de er dyrere end udenlandske Lokomotiver af samme Kvalitet.*«

Statsstøtte.

Den Understøttelse, der i vor nuværende Toldlov er fastsat for den indenlandske Lokomotivbygning, svarer til Kr. 166 aarlig for hver Arbejder, som beskæftiges ved denne Industri. En af Regeringen nedsat Komité, der har udarbejdet en sagkyndig Beretning om Spørgsmaalet, fremsendte i 1909 et Overslag, ifølge hvilket der under skiftende Konjunkturer vilde udkræves et aarligt Tilskud af 250—475 Kr. pr. Arbejder for i en længere Aarrække at holde Liv i den toldbeskyttede indenlandske Lokomotivindustri.

Hvorledes kan vort Lands Lovgivere forene en saadan rundhaandet Statshjælp til Beskæftigelse af Jernarbejdere — der ej en Gang behøver at være danske — med den

knebne Støtte, der ydes Husmænd og Landarbejdere, som dog øger Værdien af vort vigtigste Aktiv: *Den danske Jord.*

Statistiske Oplysninger.

Man ser jævnligt statistiske Oplysninger om Arbejdernes stigende eller synkende Antal benyttede som Vidnesbyrd om en Industris Frem- eller Tilbagegang. I og for sig giver slige Tal imidlertid intet paalideligt Holdepunkt. Arbejdernes store Antal kan være et Bevis paa, at den paagældende Industri ikke er fulgt med Tiden. De beskæftigede Arbejders Antal maa sammenholdes med *Produktionsmængden pr. Hoved*, før man kan dømme om en Industris Levedygtighed. Et Par Eksempler vil vise Rigtigheden af dette Grundsyn.

For kort Tid siden blev der i Repræsentanternes Hus i Washington holdt en opsigtvækkende Tale af en amerikansk Lokomotivfabrikant. Under et Besøg paa Statsbanernes Værksted i Tokio havde Autoriteterne afvist hans Tilbud paa amerikanske Lokomotiver med den Motivering, at den lave japanske Arbejdsløn medførte en saa billig Produktion, at Udlandet slet ikke kunde konkurrere. Amerikaneren, der blev støttet af De forenede Staters Gesandt, tilbød da, at han abent vilde fremlægge hele sit Fabriksregnskab, hvis Japannerne vilde gøre Gengæld. Den paa dette Grundlag iværksatte Undersøgelse gav følgende overraskende Resultater:

Arbejdslønnen i Japans Statsværksteder var en Femtedel pr. Hoved sammenlignet med den amerikanske Arbejdsløn. Forholdet stod som 2 mod 10. Men desuagtet var den samlede Arbejdsudgift for et færdigt Lokomotiv af en og samme Type $3\frac{1}{2}$ Gange saa høj i Japan som i Amerika.

Der løb nu ifølge den amerikanske Politikers Oplysninger 700—800 amerikanske Lokomotiver paa Japans Jern-

baner. Forklaringen for den amerikanske Industris Konkurrencedygtighed laa i arbejdsbesparende Maskiner, teknisk Overlegenhed i Ledelsen og en højt lønnet, intelligent Arbejderstab, der frivilligt underkastede sig en fast haandhævet Fabriksdisciplin.

Udviklingen i Lokomotivindustrien har i den nyere Tid taget saa stærk Fart, at en Tekniker for kort Tid siden betegnede Sammenligningen med Forholdene for blot 3 Aar siden som et historisk Tilbageblik.

I Tekstilindustrien er der foregaaet en lignende Udvikling. Gennem en Specialisering af Varetilvirkningen har man i flere Hovedfag bragt det saa vidt, at 1 Arbejder passer 24 Automatvæve i England og indtil 36 Væve i De forenede Stater. I Danmark ser man undtagelsesvis 1 Arbejder passe 6—8 Væve. En Konkurrence med Udlandet er alene af den Grund umulig.

Naar man mod den voksende Masseproduktion pr. Hoved vil gøre den Indvending, at Antallet af de ved et Fag beskæftigede Arbejdere nødvendigvis maa aftage efter et lignende Forhold, dømmer man fejl. Den lave Produktionspris er Betingelsen for, at en Industri kan gøre sig gældende paa Verdensmarkedet. Derved aabner der sig for et lille Lands Industri den eneste Mulighed for en fortsat Udvikling, en tiltagende Arbejdsstyrke og en stigende Arbejdsløn.

Den Opgave at skaffe ledige danske Arbejdere lønnende Beskæftigelse sysselsætter mange flittige Hjerner. Men blandt de anbefalede Løsninger af Opgaven er der adskillige, som vilde forværre Tilstanden i Stedet for at forbedre den.

II.

Frihandel og Beskyttelse.

Der er skrevet mange teoretiske Afhandlinger om disse Betegnelser paa to stærkt afvigende Beskatningssystemer. Men i den praktiske Politik lader Forskellen sig paapege med faa Ord. Frihandelssystemet i engelsk Forstand er ikke ensbetydende med Toldfrihed. Men Loven bestemmer, at de Skatter, der betales, skal tilflyde Statskassen. Tilvirkes skattepligtige Varer i Indlandet, svares der en indenlandsk Afgift af samme Højde som Tolden paa fremmede Varer af samme Art. Optrækket af Toldskatter til Fremme af *private Interesser* er under denne Ordning udelukket.

Beskyttelsessystemet har det dobbelte Formaal gennem Toldskatterne at tilføre Statskassen Pengemidler og at understøtte Indlandets Producenter mod Udlandets Konkurrence. Koster en Vare i Udlandet 1 Kr. Pundet, og andrager Tolden 20 pCt. af Værdien, saa kan Indlandets Producenter forhøje deres Salgspris indtil Kr. 1,20 uden at føle sig trykkede af den fremmede Konkurrence. Der etableres med andre Ord under Beskyttelsessystemet ved Siden af Skattepligten til Staten en privat Skatteopkrævning, der unddrager sig enhver offentlig Kontrol. Hvor man har indført dette Understøttelsessystem, kappes Landbrug og Industri i Reglen om at faa »Beskyttelsen» skruet saa højt i Vejret som muligt. Vor danske Toldlov er et Kompromis mellem de to Systemer. Men vore hjemlige Tilhængere af den private Beskatningsret gør fortsatte Forsøg paa at styrke deres Position paa Rigsdagen. Det fornylig foretagne Skaktræk i Favør af indenlandsk Lokomotivbygning tilsigter — frigjort for alle patriotisk farvede Omsvøb — en ny og ukontrollabel Udvidelse af den i vor Toldlov fastsatte Understøttelse til Indlandets Industri.

Den udvidede Understøttelse.

Hvor Statsstyrelsen har lovfæstet Principet om Toldunderstøttelsen, fører Udviklingen hyppigt til videregaaende Skridt i samme Spor. Virker »Toldværnet« ikke tilfredsstillende, støtter man Indlandets Producenter gennem Eksportpræmier, Subsidier, Skattelettelser eller ligefremme Driftstilskud. Under Folketingets Forhandlinger om Lokomotiverne hævdede flere af Oppositionens Frihandelsmænd, at Betalingen af en Overpris for danske Lokomotiver udover den i Toldloven fastsatte Understøttelse ikke var Toldbeskyttelse. Og i en vis Forstand havde de Ret. Det udvidede Understøttelsessystem, de anbefalede Trafikministeren at følge, er langt farligere. Hvad enten Toldbeskyttelsen sættes til 5 %, 10 % eller 20 % af den fremmede Vares Værdi, har Ministeren i Toldloven en fast Rettesnor for sine Dispositioner. Men fastsættes der i Toldtariffen en bestemt Grænse for Toldbeskyttelsen, og »bemyndiger« Rigsdagen bagefter Ministeren til ved Indkøb for Statens Regning at gaa udenfor denne Grænse, saa havner Administrationen i et planløst Understøttelsessystem, der nødvendigvis maa svække Ansvarsfølelsen og virke politisk demoraliserende.

Mænd og Kvinder, der holder paa de rene Linjers Moral, maa være Trafikminister *Thomas Larsen* taknemmelig, fordi han klart paaviste Uholdbarheden af Oppositionens og særlig dens Frihandelsmænds Motivering af den i Luften svævende »Bemyndigelse«, de søgte at paanøde ham. Toldloven har den Bestemmelse at ordne Forholdet mellem Indlandets og Udlandets Konkurrence. Mener Rigsdagen, at 5 % Toldunderstøttelse paa Lokomotiver er for lidt, saa lad Tolden blive forhøjet. Men lad os vogte os for under Parolen: Støt dansk Arbejde!, at komme ind paa et tilsløret Understøttelsessystem, der unddrager sig enhver lovfæstet Kontrol.

Statsdrift.

Man har fra flere Sider foreslaaet at lade Staten bygge Lokomotiver paa sine egne Værksteder. Forsøg i denne Retning vilde sikkert ende med Skuffelser. En lav Pris paa det færdige Produkt er i Reglen Resultatet af en indbyrdes Duelighedsprøve mellem konkurrerende Kræfter. I Statens Værksteder savnes den drivende Kraft til fortsat Fremgang, der ligger i den tvingende Nødvendighed. Funktionarismen hænger sig erfaringsmæssigt med tiltagende Tyngde paa ethvert Erhverv, der drives for Statskassens Regning. Forhenværende Handelsminister *Weimann*, der midlertidigt ogsaa overtog Trafikministeriet, oplyste eksempelvis i Folketinget, at to Lokomotiver, der paa Statens Værksteder vilde koste Kr. 70,000 Stk., paa samme Tid kunde købes i Udlandet for Kr. 46,000 pr. Stk.

Under disse Forhold staar Staten sig sikkert bedre ved at give Afkald paa egen Lokomotivtilvirkning. Andre Samfundsinteresser gør sig her gældende med større Styrke. Vi udfører aarligt for ca. 500 Mill. Kr. Landbrugsprodukter, hvoraf Hovedparten gaar til England og en voksende Del af Resten til Tyskland. Staten har sjældent Lejlighed til selv at optræde som Køber. Men til Gengæld lægges der Mærke til dens udenlandske Bestillinger. De omtales i Pressen og vækker Sympati i de Lande, hvor Ordre placeres.

Naar vi nu ikke selv kan bygge Lokomotiver til rimelige Priser, vilde det saa ikke være god Politik, at lade Ordre paa den Snes Lokomotiver, der aarligt bliver Brug for paa Statsbanerne, gaa til Udlandet i Stedet for ved kunstige Midler at opelske en ny haabløs Industri herhjemme? Med Forholdene i England for Øje, hvor et kommende konservativt Regeringsskifte truer vor hidtil frie Eksport med hemmende Toldpaalæg, vilde det sikkert være formaals-tjenligt med yderste Agtpaagivenhed at formindske Udgif-

terne til vort Jernbanevæsen, saaledes at vi om nødvendigt kan støtte Landbruget og Industrien ved en Nedsættelse af Fragtraterne.

En haabløs Industri.

Blandt de Mænd, der mener, at et lille Lands Industri trænger til Toldbeskyttelse for at bevare sin Levedygtighed, findes der utvivlsomt mange brave og ærlige Karakterer. Men det samme gælder om andre Mænd, der med vort Lands praktiske Erfaringer for Øje anser Toldbeskyttelsen som et svækkende Element, der lammer enhver Virksomhed, hvis Bestaaen gøres afhængig af vedvarende Toldunderstøttelse. Den haabløse Industri er efter disse Mænds Mening den, som fra Fødslen af er dømt til at standse i sin Udvikling ved Landets egne Grænser. Lovgivere, der bidrager til at fostre en saadan forkrøblet Industri, gavner i det lange Løb hverken Arbejderne eller Arbejdsgiverne, men skader med ufejlbar Sikkerhed det Samfund, hvis Fællesinteresser de er satte til at varetage.

En undskyldende Henviſning til Landets Lidenhed af kræfter ikke denne Opfattelses Rigtighed. Tværtimod lider et lille Lands Industri i langt højere Grad end et stort Lands under de skadelige Følger af en fejl Opdragelse.

I store Lande som Tyskland og De for. Stater er den indenrigske Konkurrence stærk nok til at fremtvinge fortsatte Duelighedsbeviser i hver enkelt hjemlig Industrigren. I smaa Lande som Danmark med et snævert begrænset hjemligt Forbrug naas Konkurrencedygtigheden kun, naar Industriens Fremtid baseres paa Salg i det aabne Verdensmarked. Uden Eksportmuligheder er den danske Storindustri trods den redeligste Vilje til at følge med Tiden dømt til en sygnende Tilværelse. Saa længe en dansk Industri lever af Toldbeskyttelse, bliver den aldrig i Stand til at møde Udlandets Konkurrence udenfor Indlandets egne Grænser.

For en Del Aar siden sendte Cementfabrikanterne Rigsdagen et indtrængende Andragende om Toldbeskyttelse. »Hjælp os, vi drukner, Udlandets Konkurrence knuser os!« lød Fabrikanternes Nødraab. Men Rigsdagen var døv for alle Klager. Og hvad skete der saa? Da Cementfabrikanterne saa, at de ikke kunde faa Statshjælp, hjalp de sig selv. De anskaffede nye Maskiner, de indførte forbedrede Metoder, de udvidede Aktiekapitalen, og nu, 20 Aar senere, sælges dansk Cement i alle Egne af Kloden. Men samtidig har danske Cementmaskiner kæmpet sig frem til høj Anseelse paa Verdensmarkedet. Eksporten af disse Maskiner skal i de senere Aar have taget et mægtigt Opsving. En lignende Udvikling er foregaaet paa vore ubeskyttede Teglværker. Danske Teglværksmaskiner udføres ligeledes i stadig voksende Mængder til Udlandet. Vor ubeskyttede Skibsbygning omtales navnlig for Tiden efter *Selandias* Sejrsløb paa Verdenshavet overalt med den største Anerkendelse. Endelig staar vort ubeskyttede Landbrug i første Række blandt Leverandørerne af Landbrugsprodukter til Englands aabne Marked. Og dog er det kun forholdsvis faa Aar siden, at ogsaa danske Godsejere rejste Beskyttelsesfanen med den Erklæring, at det danske Landbrug vilde gaa sin Ruin i Møde, hvis det ikke efter svensk og tysk Forbillede blev afstivet med Toldbeskyttelse. Atter her har Indlandets Industri høstet stor Fordel og beskæftiget mange Arbejdere gennem en livlig Eksport af danske Mejerimaskiner (Centrifuger etc.)

Men bortset fra alle økonomiske Stridspunkter er der endnu et etisk Moment, der paa det nøjeste hænger sammen med de Principer, efter hvilket et Land ordner sine Beskatningsforhold. For en halv Snes Aar siden talte De for Staters engelske Gesandt Bayard i den filosofiske Forening i Edinburgh om Toldbeskyttelsens Virkninger. Kort sammentrængt lød Gesandts Udtalelser saaledes:

I mit eget Land har jeg været Vidne til, at Toldbeskyttelses-Systemet har affødt en umættelig Begærlighed efter Statshjælp, fostret falske borgerlige Æresbegreber, fortrængt selvstændige Karakterer fra Deltagelse i det politiske Liv og fremkaldt en offentlig Korruption, der med stigende Styrke har bidraget til at sænke det moralske Niveau i vore lovgivende Forsamlinger.

Faldgruber.

I.

Den engelske Forfatter, *Herbert Spencer*, underkastede en Gang et af Blade og Tidsskrifter uddraget statistisk Bevismateriale en sønderlemmende Kritik. Naar man lægger Mærke til de mange i den offentlige Polemik fremførte vildledende Argumenter, der skyldes Misforstaaelsen eller Misbrugen af i og for sig rigtige Tal, indser man Nødvendigheden af en fortsat offentlig Kontrol med statistiske »Beviser«.

For nogle Aar siden paaviste engelske Protektionister af Chamberlains Lejr, at Tysklands Eksport af Jutevarer i en vis Periode var vokset med 70 %, medens Englands Eksport samtidig kun var gaaet frem med 10 %. Tallene var rigtige. Tysklands Eksport var steget fra £ 100,000 til £ 170,000. Englands tilsvarende Tal var £ 3,000,000 og £ 3,300,000. Fremgangen i Englands Eksport (10 %) var Virkeligheden over 4 Gange saa stor som Tysklands 70 %.

I De forenede Stater føres der en hidsig Strid mellem den hvide og den farvede Befolkning. I en officiel Statistik fandtes for nogen Tid siden en i det amerikanske Parlament drøftet Redegørelse, hvorefter 30 % af Negrene var krimi-

nelle Forbrydere. Denne Oplysning havde i høj Grad øget Forbitrelsen mod den farvede Befolkning og givet Anledning til blodige Sammenstød. Ved nærmere Undersøgelse viste det sig, at man for den farvede Befolknings Vedkommende havde sammenholdt Straffedommenes Antal med Negrenes Antal. Tallene: 300 Straffe pr. 1000 Negre var rigtige. Men man havde ikke taget Hensyn til, at en og samme Neger jævnligt var bleven straffet en halv Snes eller flere Gange. I en anden officiel Statistik fandtes en endnu mere forfærdende Oplysning. Den gik ud paa, at der blandt den tyrkiske Del af Befolkningen var 300 % kriminelle Forbrydere. En regnskabskyndig Politiker, der mente, at 100 % i værste Tilfælde maatte være Maksimum, undersøgte Sagen. Det viste sig til det opskræmmede Publikums Beroligelse, at der i den paagældende Stat kun fandtes 1 Tyrk, som var bleven straffet 3 Gange.

Danske Læsere vil trøste sig med, at slige taabelige Misforstaaelser heldigvis ikke forekommer hos os. Desværre hviler denne Selvtillid paa et skrøbeligt Grundlag. Fejle statistiske Tal-Beviser blomstrer i vor politiske og national-økonomiske Diskussion saa frodigt som Fandens Mælkebøtter i vore Vejgrøfter. Lærde og Lægmænd har i denne Henseende meget lidt at bebrejde hverandre. Og dersom vore Lovgivere skulde aflægge Regnskab hinsides for deres politiske Tal-Fortolkninger paa denne Side, vilde faa af dem passere Skt. Peters Port. Lad os tage nogle Eksempler fra den aller seneste Tid.

Gennemsnitspriser.

Under Lokomotiv-Debatten i Folketinget blev der som Bevis paa de danske Fabrikers Konkurrencedygtighed henvist til, at et af de i Fjor fremsendte danske Tilbud var Kr. 1000 lavere end Gennemsnitsprisen af samtlige udenlandske Noteringer. Dette Argument er saa bestikkende, at det i

vide Krese virker overbevisende, og dog er Tallene, hvorpaa det hviler, blevne misbrugte.

Naar man udbyder en Leverance ved Licitation, indkommer der i Reglen nogle Tilbud, som straks lægges til Side, fordi Prisen er meget for høj. Derefter gaar man til Undersøgelsen af de øvrige Tilbud og vælger efter en omhyggelig Sammenligning det fordelagtigste. Modtager jeg som Købmand fra anerkendt solide Firmaer tre Tilbud paa respektive Kr. 350,000, Kr. 400,000 og Kr. 450,000 for et bestemt Parti Varer, saa tager jeg ikke ved Placeringen af min Ordre mindste Hensyn til, at det ene Tilbud paa Kr. 400,000 svarer til Gennemsnittet af de to andre. Meningen med min Forespørgsel om Prisen var den at sikre mig det fordelagtigste Indkøb.

Lad os nu se, hvorledes det forholder sig med Lokomotiverne. Der indløb 22 Tilbud fra Udlandet. Licitationen gjaldt Leveringen af 5 Gods- og 6 Rangerlokomotiver, ialt 11 Maskiner. Det laveste samlede Tilbud lød paa Kr. 360,084. og dette Tilbud blev akcepteret. Det næste var paa Kr. 366,723, derefter fulgte i Rækkefølge Kr. 370,750, Kr. 388,000, Kr. 389,700 o. s. v. med nogle faa Tusinde Kroner mellem hvert. Endelig var der blandt de straks kasserede Tilbud 5 à 6, hvoraf det højeste lød paa ca. Kr. 561,000. Den i Folketinget fremsatte Paastand, at den belgiske Fabrik, der gjorde det billigste Tilbud og modtog Ordren, har sat Kr. 3000 til paa hvert Lokomotiv, kan være rigtig, men den virker ikke overbevisende, da Tallene viser, at flere andre Tilbud fra ansete Fabriker kun var meget lidt højere.

Læseren vil herefter kunne bedømme Værdien af Argumentet om Gennemsnitsprisen som Rettesnor for Trafikministeren ved Indkøb af Lokomotiver for Statskassens Regning.

Hvor det drejer sig om Priser, vil Køberen altid søge efter den laveste Notering, og den rette Dygtighed viser sig i ved ærlige Midler at naa den.

Reelle Priser.

Et andet om Aalens Smidighed mindende Grænseskel er Betegnelsen: »Reelle Priser«, naar man til dette Udtryk knytter vilkaarlige Fortolkninger. Sælgere, hvis Priser er for høje, er tilbøjelige til at omtale billigere Tilbud fra anden Side som »Smudskonkurrence«. Atter her føres der dagligt fuldstændig vildledende Argumenter i Marken. Vi har i det sidste Aar set Bomuldsprisen svinge mellem 5 og 8 pence. Lignende Fluktuationer gør sig gældende i andre Varebrancher. Guld, Sølv, Jærn, Kobber, Kul, Kaffe og Korn m. m. viser uafbrudt skiftende Prisbevægelser. Den dygtigste Køber er i den normale Forretning ogsaa den billigste Sælger. Et Salg, der giver ham et Overskud, paafører hans mindre dygtige eller mindre heldige Konkurrent et Under-skud. Men derfor er den dygtige Mand ingen Smudskonkurrent. Den *reelle Pris* er ikke et flydende Begreb, der forandrer Karakter under skiftende Fortolkninger. Der gives kun *én* reel Pris, og det er den laveste Pris, til hvilken jeg som Køber i et givet Øjeblik ved ærlige Midler kan faa den Vare, jeg søger. Hvem der ikke indser Rigtigheden af denne Forklaring, maa begynde sine merkantile Studier forfra. Jeg kan som Købmand give en favoriseret Leverandør en Naadegave ved lejlighedsvis at betale ham en højere Pris. Men jeg kan ikke basere en sund Forretningsvirksomhed paa et saadant Understøttelsessystem. Og en Minister, der optræder som Køber under Ansvar for Samfundet, maa følge samme Rettesnor som den dygtige Forretningsmand.

Ruinerende Priser.

Men hænder det ikke, at udenlandske Priser noteres urimelig lavt med det Formaal at knuse en indenlandsk Konkurrence? Bag efter kan saa Udlandet atter forhøje sine Priser og indvinde det tabte med Rente og Rentes Renter.

Dette Ræsonnement er et meget yndet Vaaben fra Protektionisternes Rustkammer. Men i det praktiske Forretningssliv forekommer et saadant Forsøg meget sjældent. Erfaringen viser, at det paaregnede Ekstratillæg i Prisen ved efterfølgende Leveringer udebliver. Køberen, der skal brandskattes, henvender sig simpelthen til en Mellemand. Mod Betaling af $\frac{1}{2}$ % eller 1 % Kommission kan Nutidens solide Køber (det være sig Staten eller en Privatmand) gennem engelske eller andre udenlandske Forbindelser skaffe sig enhver Vare til den billigste Pris, hvortil den noget Steds noteres. Lokomotiver danner ingen Undtagelse fra denne Regel. Man ser Eksempler paa, at en kapitalstærk indenlandsk Fabrik knuser en indenlandsk Konkurrent, hvor Toldbeskyttelsen udelukker den prisregulerende fremmede Konkurrence. I et saadant Tilfælde kan Angriberen midlertidigt faa Overtaget. Men disse Kampe medfører i Reglen betydelige Tab for det Samfund, der gennem sin Toldpolitik skaber Betingelserne for dem. Vi Danske har f. Eks. set indenlandske Krige af denne Art sluge store Kapitaler i Cikorie- og Tændstikindustrien. Her har den høje Toldbeskyttelse Gang efter Gang fremkaldt Anlægget af fuldstændig overflødige nye Fabriker, som senere mod Andel i Byttet er blevne nedlagte eller inddragne under »Ringene«. Noget lignende er foregaaet paa andre Omraader. Fabriken »Vulcan« i Maribo, der konkurrerede med »Scandia« i Randers, blev nedlagt, og Maskinerne blev overflyttede til Randers. Paa snævrere Omraader, hvor den fremmede Konkurrence er udestængt, ser man sommetider den ene hjemlige Fabrik spise den anden. Men den Opgave at knuse en præstationsdygtig *udenlandsk* Konkurrent er saa vanskelig, at Forsøget saa godt som aldrig iværksættes andet Steds, end i teoretiske Tolddebatter.

En fuldt ud tidssvarende udrustet Lokomotivfabrik kræver nu til Dags en aarlig Omsætning af 500—1000 Lokomotiver, og den tvinges til uafbrudt Anspændelse af alle Kræf-

ter for at følge med i Konkurrencen. Modtager vort danske Jærnbanevæsen billige Tilbud paa den Snes Lokomotiver, det aarligt har Brug for, saa er Prisen trykket af Hensyn til andre udenlandske Tilbud. Den Paastand, at en Kreds af ansete Lokomotivfabrikanter tilhørende forskellige Nationer i et fælles Krigsraad skulde enes om at »knuse« den danske Lokomotivindustri gennem ruinerende lave Tilbud, vil i Forretningskredse næppe noget Steds blive taget alvorligt.

II.

Scandia.

I den gamle Tarif var der fastsat en Told af Kr. 300 for Personvogne og Kr. 100 for Godsvoerne. Denne Told svarer til rigelig 4 % af Vognenes Værdi. Men da Scandia maatte betale Told paa en Del af sine Raavarer, kunde Fabriken kun udnytte en mindre Toldbeskyttelse.

Det fremgaar af en officiel Redegørelse over de i Treaaret 1902—04 indkøbte fremmede Jærnbanevogne, at der i dette Tidsrum gennemsnitligt blev indført 77 Vogne aarligt til en samlet Værdi af Kr. 240,000. Tolden androg den Gang Kr. 9,900. I afdøde Finansminister Lassens Forslag blev Tolden forhøjet til 5 %, og den paaregnede Toldindtægt for de 77 Vogne steg derved til Kr. 12,000. I den i 1908 vedtagne Tarif blev Tolden under Kompromis-Forhandlingerne med Landstinget skruet op til 7½ pCt. Derved naaede man Kr. 18,000 i Stedet for Kr. 9,900. Men samtidig blev den gamle Told paa Raaemner nedsat eller ophævet. Lægges denne Vinding til de Kr. 18,000, kan man afrunde Beløbet til Kr. 20,000. Efter at Fabriken »Vulkan« i Mariibo blev nedlagt, har Scandia i Randers ingen indenlandsk Konkurrence.

Statsbanernes Omsætning med Scandia, hvis fortrinlige Arbejde fra alle Sider anerkendes, har i den senere Tid andraget ca. 2 Mill. Kr. aarligt. En Toldunderstøttelse af Kr. 20,000 for en Levering paa Kr. 240,000 svarer til ca. Kr. 167,000 ved en Levering paa 2 Mill. Kr. Men da der fremdeles betales nogen Told paa Raaemner og Kul (Hjulsættene indforskrives fra Udlandet i færdig Stand) vil Kr. 150,000 være Grænsen for den Toldbeskyttelse, Fabriken ved den nævnte Omsætning aarligt kan udnytte. Scandias Aktiekapital er ialt Kr. 1,900,000. En Toldbeskyttelse af Kr. 150,000 svarer saaledes til ca. 8 % af Aktiekapitalen.

For nogle Aar siden blev det samlede Antal Arbejdere, som de to Fabriker »Vulkan« og Scandia beskæftigede, i Statistikken opført med 485. Regner vi nu med et Antal af omtrent 500 Arbejdere for Scandia alene, svarer Toldbeskyttelsen til en aarlig Statshjælp af ca. Kr. 300 pr. Arbejder. Dette maa dog ikke forstaas saaledes, at Scandias Arbejdere faar et ekstra Tillæg af Kr. 300 til den normale Fagløn. Det er Aktionærerne, som paa Statskassens Bekostning befries for en tilsvarende Udgift. Ved disse Beregninger er der gaaet ud fra, at Scandia udnytter den fulde Toldbeskyttelse. Men det er oplyst, at Fabriken ikke har udnyttet hele Toldbeskyttelsen, og denne Nøjsomhed er med Rette bleven rosende fremhævet i Rigsdagen. Men atter her har man givet i og for sig rigtige Tal en tendentiøs Fortolkning.

Tendentiøse Tal.

I en af Statsbanerne udarbejdet Oversigt, der omfatter 16 Aars Omsætning ved Scandia og viser Udlandets Tilbud Side om Side med Indlandets, paapeges der en Vinding for Statskassen af Kr. 1,148,000 i Form af Prisdifferencer i Scandias Favør. Men dette Tal er, som Regeringens Ordfører, Hr. P. Th. Nielsen, paaviste, fuldstændig vildledende, bl. a. fordi man til de udenlandske Priser har lagt den

danske Told. Koster en Vare fra Udlandet Kr. 1000, og er Tolden Kr. 100, saa er et indenlandsk Tilbud paa Kr. 1080 — toldfri Raaemner forudsat — ikke Kr. 20 lavere, men Kr. 80 højere end den udenlandske Pris.

Men der er et andet Hensyn, som i Beregninger af denne Art bør medtages. En Del af Statsbanernes Bestillinger paa Gods- og Personvogne er stadig gaaet til Udlandet. Fremdrager man i Scandias Favør de Tilfælde, hvor Scandia har været billigere end Udlandet, maa man for at være retfærdig ogsaa fremdrage de Tilfælde, hvor Udlandet har været billigere end Scandia. Til Prisforskellen i Scandias Favør paa den ene Side af Regnskabet hører en Bogføring af Prisforskellen i Udlandets Favør paa den anden Side af Regnskabet. Endelig maa der regnes med, at Udlandets Prisnoteringer i alle de 16 Aar har udøvet en regulerende Indflydelse paa Scandias Noteringer. Dette Tryk har rimeligvis sparet Statskassen betydelige Summer. Havde Fabrikken været fri for Konkurrence, vilde dens Priser utvivlsomt have været højere. Dette bekræftes bl. a. derved, at Scandia i 1909, efter at den ny Toldlov med en betydelig forhøjet Beskyttelse var traadt i Kraft, anmodede Regeringen om i dette Aar at blive fri for den udenlandske Konkurrence. Dette Ønske blev opfyldt. Man ordnede Leveringskontrakten med Scandia i Finansudvalget. Men Trafikminister Thomas Larsen har Ret i, at den udenlandske Konkurrence er den eneste paalidelige og absolut nødvendige Regulator ved Bedømmelsen af Indlandets Priser, særlig hvor der kun findes en enkelt indenlandsk Fabrik. Saa sikkert, som Statsunderstøttelsen forøges enten gennem højere Toldunderstøttelse eller Driftstilskud i Form af Overpriser, vil Kravet om yderligere Statshjælp følge. Og holder Statskassens Ansvarshavende sig ved deres Indkøb ikke indenfor den af Loven fastsatte Understøttelses-Grænse, føres vi af vore Lovgivere

ind i et Korruptions-System, som det burde være Rigsdagens Opgave at befri os for.

Sammendrag.

Vejledet af de her givne orienterende Oplysninger vil uhildede Læsere indrømme, at den omtalte Oversigt, ifølge hvilken Scandia i Løbet af 16 Aar skulde have sparet Statskassen et Beløb af Kr. 1,148,781, mildest talt er bleven fejlt fortolket.

Tolden var under den gamle Toldlov som anført omtrent 4 % og er under den ny Toldlov $7\frac{1}{2}$ % af Vognenes Værdi. Da Beløbet af den danske Told i Oversigten er lagt til Udlandets Priser for de færdige Vogne, maa man, som Ordføreren bemærkede, fradrage Toldens Beløb for at komme til Klarhed over den rette Forskel mellem Udlandets og Scandias Priser. Derefter maa den af Scandia for Raa-varer betalte Told bogføres i Scandias Favør. I Statsbanernes Oversigt var denne Deling ikke foretaget.

Men jeg har paapeget en anden udeladt Hovedfaktor i dette Regnestykke. Godskriver man Scandia Prisdifferencen, hvor Udlandet har været dyrere, maa man ogsaa godskrive Udlandet Prisdifferencen, hvor Scandia har været dyrere. En mig paa Opfordring tilsendt Opgave over Prisdifferencen mellem Udlandets og Indlandets Tilbud viser i Tiden fra 1896—1905 en Difference paa ca. Kr. 241,000 i Udlandets og Kr. 303,000 i Scandias Favør, naar der gaas ud fra, *at Scandia i hele denne Tid slet ikke har udnyttet den mindste Toldbeskyttelse*. Forties det første og nævnes det sidste Tal som Bevis paa Statens Fordel ved at købe sine Vogne hos Scandia, er Oplysningen vildledende og dens fortsatte Brug i Tolddiskussionen forkastelig. Scandia har under den ny Toldlov leveret Statsbanerne for rigelig 7 Mill. Kr. Omsætningen i 1909, da Scandia efter Ansøgning

blev fritaget for Udlandets Konkurrence, var Kr. 3,619,202 eller langt ud den største, Fabriken nogensinde har gjort med Statsbanerne. Den nu gældende Told af $7\frac{1}{2}$ pCt. svarer til et Toldbeløb af Kr. 525,000 paa de 7 Mill. Kr., Scandia i Treaaret 1909—1911 har omsat med Statsbanerne.

Men Sandsynligheden taler for, at Scandia paa den store Omsætning i 1909 har opnaaet en væsentlig ekstra Fordel udover den i Tariffen hjemlede Toldunderstøttelse. Ellers havde der ikke været nogen Anledning til at udelukke den fremmede Konkurrence.

Alene de to anførte Tal (Kr. 241,000 plus Kr. 525,000, tilsammen Kr. 766,000), viser imidlertid, at den oprindeligt i Scandias Favør anførte Prisdifference paa Kr. 1,148,781 trænger til en meget betydelig Reduktion.

Og sluttelig kommer vi til et Kærnepunkt, der synes at være undgaaet Rigsdagens Opmærksomhed. Selv den mest velvillige Bedømmelse af Scandias Leveringer afgiver intet-somhelst Bevis for Rigtigheden af den Paastand, at vi med Scandias Eksempel for Øje kan opdrage en præstationsdygtig dansk Lokomotiv-Industri. Vort indenlandske Forbrug af Person, Gods- og Sporvogne er saa stort, at der kan holdes Liv i en eller flere danske Vognfabriker, hvortil Arbejdskraften: Snedkere, Malere, Sadelmagere, Glarmestre, Smede og Tømrere m. fl. altid er disponibel. Men vort Forbrug af Lokomotiver er meget for ringe til, at vi paa dette Omraade kan optage Konkurrencen med Udlandets store Fabriker. Den paa Scandias Leveringsdygtighed baserede Bevisførelse for Fordelene ved Etableringen af en dansk Lokomotiv-Industri lider derfor af en indre Mangel paa Logik, der kaster et lidet flatterende Lys over de Aar efter Aar ihærdigt fortsatte Forsøg paa med ekstraordinær Støtte fra Statens Side at fremtvinge en indenlansk Lokomotivbygning.

Adgangen til at konkurrere med Udlandet indenfor den

af Toldloven fastsatte Understøttelsesgrænse har, som Trafikministeren paaviste, stødse staaet aaben for Indlandets Fabriker. Vil disse og deres tyske Venner ikke løbe Risikoen ved Etableringen af en dansk Lokomotivfabrik under de i Tariiffen lovfæstede Vilkaar, er det urimeligt og uforvarligt at paabyrde Staten det med Fabrikationen forbundne Tab.

Skattebyrden.

Toldpolitiske Diskussioner er trættende, men de burde interessere alle Skatteydere. Uden den rette Forstaaelse af Toldspørgsmaalet kommer man til fejle Slutninger angaaende Kærnen i al Skattepolitik: *Den samlede Skattebyrde*. I Holland, hvor Ministeriet for Tiden søger at indføre Beskyttelses-Systemet, har Kvinderne ydet Frihandelspartiet en mægtig Støtte. En over hele Landet forgrenet Forening af Husmødre har gennem Sammenstillinger mellem Tysklands Priser paa Livsfornødenheder under Beskyttelses-Systemet og Hollands Priser under den aabne Dørs Politik rejst en saa kraftig Protest mod Ministeriet, at dets Toldprogram anses som strandet.

For at naa til en rigtig Vurdering af Skatternes samlede Vægt maa hele den gennem Beskyttelses- eller rettere Understøttelsestolden fremkaldte *private Beskatning* lægges til Stats- og Kommuneskatterne. Og gør man det, forskydes Forholdstallene saaledes, at internationale Sammenligninger fører til helt forandrede aktuelle Slutningstal. I England er alle vigtige Fødemidler toldfri. I Tyskland, Frankrig og Sverige er de gennemgaaende højt beskattede. Denne Forskel er af afgørende Betydning for Bedømmelsen af Skatternes Højde. I »Social-Demokraten« fandtes for kort Tid siden under Overskriften: »*Djævelske Tal*« et Overblik over nogle af de mest trykkende tyske Skatter, som Englands og Danmarks Arbejderbefolkninger heldigvis endnu er fri for.

Hvorlænge det varer, afhænger af de Mænd, Vælgerne sender ind i Rigsdagen.

En eneste Skat, som den tyske Korntold lægger — ifølge den tyske Nationaløkonom, Professor *Brentanos* Beregning — aarlig en privat Skat af over 1000 Mill. Mark paa de tyske Skatteyderes Skuldre. Og de private Industriskatter er ofte ligesaa byrdefulde for Befolkningen. I en kanadisk Statistik var den hurtige Tilvækst i Antallet af Uldindustriens Arbejdere bleven fremhævet som et glædeligt Bevis paa Toldbeskyttelsens Gavnlighed. Et anset Højreblad i Toronto bemærkede hertil, at den gennem Toldunderstøttelsen til Uldvare-Fabrikkerne fremkaldte Prisfordyrelse androg et saa stort samlet Beløb, at Kanadas Skatteydere formentlig vilde kunne pensionere samtlige Uldindustriens Arbejdere og Funktionærer med deres fulde Løn og forære dem al den i Kanada producerede Uld oven i Købet, hvis Toldbeskyttelsen paa Uldvarer blev ophævet. Saa højt var Salgspriserne paa Uldvarer under Toldbeskyttelses-Systemets progressive Gennemførelse blevne skruede i Vejret for Landets Forbrugere.

I Danmark virker den industrielle Toldbeskyttelse, saavidt den rækker, paa lignende Maade som i Kanada. Men mægtige Indflydelser gøres hos os som andet Steds gældende for at hindre Forbrugerne i at se det saakaldte Beskyttelses-Systems sande Væsen. Vidste Forbrugerne, hvor meget de aarligt betaler i Toldskat til private Skatteopkrævere, vilde der paa hver eneste af Landets Valgtribuner blive rejst en Protest mod dette Systems Fortsættelse. Det gamle Venstrekrav: »Ingen ny og ingen forøget Toldbeskyttelse men en lempelig Ophævelse af den bestaaende private Beskatningsret« vilde da trods al Modstand blive gennemført.

Uheldigvis findes der en Del Politikere, som kender og godkender klare Standpunkter, men som svigter, naar Principperne skal staa deres Prøve. Socialdemokraternes Flertal

er overbeviste Frihandelsmænd, fordi et Slægtleds Erfaringer i Tyskland, Sverige og andre »beskyttede« Lande har lært dem, at Toldbeskyttelsen overalt fremmer enkelte Klassers Særinteresser paa Massernes Bekostning. Men naar en indenlandsk Industris Forhold drøftes, sporer man hos vore danske Socialdemokrater en Tendens til at skyde Principerne fra sig. Lokomotiv-Debatten i Folketinget viser, under hvilke Motiveringer en saadan Tendens ytrer sig. Og dog burde Arbejdernes intelligente Rigsdagsmænd vide, at slige Skaktræk er farlige. Politikere glemmer altfor ofte, at Ord, der gemmes i Rigsdagstidende, kan give Ekko mange Aar efter, at de er blevne udtalte. Skulde der før eller senere atter her hjemme blive rejst Krav om Landbrugsbeskyttelse (de »djævelske« Toldskatter) har Socialdemokraterne svækket en Del af deres bedste Argumenter. Man kan ikke uden Selvmodsigelse hævde en toldpolitisk Dobbeltstilling ved at kæmpe sammen med Frihandelsmænd mod en kunstig Fordyrelse af Madvarer og afstive Protektionisterne, naar der er Tale om en kunstig Fordyrelse af Jernvarer.

Et bedrøveligt Andragende.

Efter at ovenstaaende var skrevet, har Protektionisterne fra Arbejdernes Side modtaget en Støtte, der er enestaaende i det sidste Slægtleds danske Toldhistorie.

Den 12. Oktbr. 1912 har 952 til Mølleriet knyttede fagorganiserede Arbejdere gennem Folketingsmanden for Ribe Amts 4de Valgkreds, L. Rasmussen, indgivet et Andragende om Told paa formalede Kornvarer.

Andragendet er saalydende:

»Da Eksportpræmien fra Udlandets Side virker mere og mere ødelæggende for vor Mølleindustri, og da dette ogsaa virker ødelæggende for os, retter vi undertegnede Mølleriarbejdere den indtrængende An-

modning til Lovgivningsmagten, at den vil søge at faa hævet Eksportpræmierne fra Udlandets Side, og dersom dette viser sig ugørligt, da at etablere en tilsvarende Beskyttelse paa formalede Kornvarer, idet det er vor Overbevisning, som ogsaa tydeligt paavist af danske Mølleres Organisationer, at de formalede Kornvarer ikke derved fordyres, naar der ikke samtidig paalægges en Korntold, hvad baade Møllerne og vi er Modstandere af.

Vi henstiller, at en eventuel Beskyttelse i saa Fald bliver revideret i 1916 sammen med den vedtagne Toldrevision. Til den Tid vil man jo kunne have et Overblik over Beskyttelsens Virkninger.«

De samme hule Argumenter, som Møllerne i over 20 Aar Gang efter Gang forgæves har fremført i deres Andragender til Rigsdagen, har Meltoldens Talsmænd denne Gang faaet en Del af deres Arbejdere til at gentage. Der foreligger her et nyt bedrøveligt Vidnesbyrd om, at den menneskelige Uvidenhed er det protektionistiske Udsugningssystems bedste Forbundsfælle. Meltolden er overalt, hvor det er lykkedes Protektionisterne at faa den indsneget, bleven ledsaget af Korn- og Brødtolden. Meltolden er et Led i Agrartold-Systemet, og der hører megen Uforstand til ikke at se det. I vore Nabolande Sverrig og Tyskland kæmper Arbejderbefolkningen en fortvivlet Kamp mod den kunstige Fordyrelse af Levnedsmidlerne. Toldskatterne paa Korn, Mel, Brød, Kød, Flæsk, Kartofler og de fleste andre nødvendige Livsfornødenheder har lagt en saa knugende Skattebyrde paa Familjer med smaa Indtægter, at Sulten i mangfoldige Hjem er bleven en daglig Gæst. Kravet om toldfri Levnedsmidler staar øverst paa de svenske og tyske Arbejderbefolkningers Kamp-Program. Protektionisternes Paastand om, at Tolden paa Levnedsmidler ikke vilde fordyre Indlandets Priser paa Fødevarer, idet den hjemlige Konkurrence var stor nok til at holde Priserne nede, har overalt

vist sig at bunde i et bevidst eller ubevidst Bedrag. Men den gamle protektionistiske Taktik, der gaar ud paa at isolere hvert enkelt Fags Arbejdere og forlede disse til at se deres eget Erhvervs formentlige Interesser inden for den snævre Synskreds, har atter og atter udøvet sin bestikkende Virkning og svækket godtroende Arbejderes selvstændige Dømmekraft.

Møllerne er Modstandere af en Told paa Korn, de forlanger kun en Told paa formalede Kornvarer. Garverne er Modstandere af en Told paa raa Skind, men de anbefaler en Told paa garvet Læder. Skomagerne er Modstandere af Lædertolden, men de kræver en Told paa det færdige Fodtøj. Bogbinderne fordrer toldfrit Papir, men Told paa indbundne Bøger. Og saaledes kan man gaa hele Rækken igennem fra den ene Ende til den anden. Ogsaa Argumentet: »Skulde Tolden vise sig skadelig, kan den jo atter blive ophævet,« er en gammel Lokkedue, som oplyste Arbejdere ikke burde lade sig friste af. Meltoldens Talsmænd véd meget vel, at naar Tolden paa formalede Kornvarer først en Gang er bleven listet ind i vor Lovgivning, saa kræver det Kæmpeanstrengelser atter at faa den fjernet. Bevægelsen vil tværtimod, som Tysklands og andre Landes Eksempel viser, ytre sig i fortsatte Toldforhøjelser.

Mod en Del oplyste Arbejdere, der erkender Faren ved den toldpolitiske Separatisme og bekæmper det protektionistiske Plyndringssystem alle Vegne, hvor det stikker Hovedet frem, staar andre Arbejdere, som lader sig drage med af de Madinger, der fristende holdes frem for dem. Paa denne Maade er det efter mange andre mislykkede Skaktræk omsider lykkedes for Meltoldens Talsmænd at bevæge 952 danske Arbejdere til at underskrive det triste Vidnesbyrd om deres egen toldpolitiske Ukyndighed. »Vi er ligesom Møllerne Modstandere af en Kornetold. Vi vil kun have en Told paa Mel, og en Meltold vil ikke fordyre Brø-

det«, dette er i Korthed Indholdet af Arbejdernes Andragende. Aarhundreders triste Erfaringer lige til den nyeste Tid har ikke rokket de 952 Arbejderes Tro paa Rigtigheden af de svedne Argumenter, der overalt har bidraget til at øge Elendigheden der, hvor der var mest Trang til forbedrede Kaar.

Her i Danmark har fremsynede Mænd og Kvinder af alle Samfundsklasser i over 30 Aar trofast værnet Danmarks Arbejdere mod de »djævelske« Toldskatter, som man i Sverrig, Tyskland og andre Lande har væltet over paa de ubemidlede Klasser. Oplyste Husmænd, Bønder, Proprietærer og Godsejere har ligesom Byernes intelligente Arbejdere her i Danmark med fælles Front bekæmpet ethvert Forsøg paa at lægge Toldskatter paa Befolkningens vigtigste Levnedsmidler. Haarde og hidsige Kampe, der i vore Nabolande endte med Protektionisternes Sejr og Arbejderbefolkningens hensynsløse Udsugning, førte hos os til et knusende Nederlag for Korn- og Meltoldens Talsmænd. Og hver Gang Møllernes Meltold-Agitatorer i den sidste Snes Aar har gentaget deres forslidte Motiveringer, har Folketinget med overvældende Flertal ladet Kravet om Meltolden gaa i Papirkurven.

I det foregaaende Afsnit: »Møller-Logik« og den deri omtalte Pjece »Møllerne og Meltolden« er der givet en formentlig udtømmende og overbevisende Vejledning angaaende den rette Vurdering af de Argumenter i Favør af Meltolden, som de 952 Arbejdere nu har givet deres Tilslutning. Men nogle supplerende Oplysninger vil bidrage til at afsløre Arbejdernes Misforstaaelser.

Den saakaldte tyske Eksport-*Præmie* indskrænker sig ved nærmere Undersøgelse til en Udførsels-*Godtgørelse*, der efter de tyske Mølleres egen Mening ikke yder fuld Dækning for de forskellige Toldskatter, som den tyske Tarif paalægger den eksporterende tyske Mølleindustri. Korn-

tolden er kun en enkelt om end den vigtigste af disse Told-skatte. Og de danske Mølleres Beregninger af Forskellen mellem Korntolden og Udførselsgodtgørelsen paa Mel er allerede af den Grund misvisende. Forøvrigt har denne Forskel i de senere Aar ikke været tiltagende. Den er tværtimod gentagende bleven formindsket til Skade for de tyske Eksportører.

Den Forestilling, at det tyske Mel udenfor Tyskland sælges billigere end andet Mel af samme Kvalitet er heller ikke rigtig. Bl. a. har Meltoldens ivrigste Agitator, Hr. Dampmøller J. P. Petersen, Munkemølle, ydet denne Opfattelse sin Tilslutning gennem følgende Udtalelse i »Børsen«:

»Det er en Kendsgerning, at tysk Mel i sin Almindelighed ikke sælges billigere end tilsvarende dansk Mel«.

Det i Mølleindustrien beskæftigede Antal Arbejdere er stærkt aftagende, fordi mekanisk Kraft efter en stadig stigende Maalestok erstatter Haandarbejdet. I 1897 beskæftigedes der i Danmark 3388 Mølleriarbejdere. I 1906 var Arbejdernes Antal gaaet ned til 2441. I samme Tidsrum var den i Mølleindustrien anvendte mekaniske Kraft bleven forøget fra 2663 H.K. til 4603 Hestekraft. Og denne Bevægelse har senere fortsat sig med rivende Fart.

Atter her kan der anføres følgende Vidnesbyrd fra Møllernes egen Lejr. Hr. Chr. Kjærgaard, Pilevad Mølle pr. Nyborg, skrev for et Par Aar siden i »Børsen«:

»Enhver, der kender lidt til Melproduktionen, véd, at den Kraft, der skal til, er den *mekaniske*. Den fysiske Arbejdskraft ved Melproduktionen er kun Pakhusarbejde, og den kommer jo alligevel i Anvendelse.«

Skønt Hr. Chr. Kjærgaard i en Aarrække konsekvent har bekæmpet Meltolden, har dette ikke forhindret ham i for nylig at foretage en betydelig Udvidelse af sin egen Virksomhed.

Hr. Kjærgaard har i Modsætning til mange af sine Standsfæller ved Selvsyn skaffet sig Oplysninger om Meltoldens Virkninger i Udlandet. Følgende Udtalelse i »Børsen« vidner om den Opfattelse, han er naaet til:

»Jeg har set og talt med flere svenske Møllere, som hører til den lille Industri, og som før Meltolden havde et ret godt Mølleri. Jeg har selv besøgt et saadant Mølleri. I Frastand saa det ud til at være et større Værk, en stor Vindmølle med Magasiner og Pakhuse; men da jeg kom derind, var det et sørgeligt Syn. Pakhusene var tomme og Maskinerne dels borttagne, dels henslængte som gammelt ubrugeligt Kram.

Paa mit Spørgsmaal om, hvorledes dette kunde være, svarede Mølleren, at siden Meltolden var kommen, havde *Storindustrien* saaledes taget Magten, at det var umuligt for de mindre at være med.

Det var Resultatet for den lille Industri af Meltolden derovre.«

Det efterfølgende Citat af en Artikel af en af Hr. Kjærgaards Standsfæller Hr. K. J. Jensen, Nymølle, giver en Antydning af Aarsagen til, at man hører saa faa Protester mod Meltolden fra denne Tolds Modstandere blandt Møllerne:

»De mindre Møllere er efterhaanden kommen til at indse, at en Meltold ikke i fjerneste Maade vilde gavne dem. Men Modstanderne af Meltolden har vanskeligt ved at komme til Orde indenfor Foreningen, baade i *Medlemsbladet*, hvor en Censurkomité paa 2 Medlemmer vaager over, at kun det, Bestyrelsen godkender, kommer frem, og paa *Møder*, hvor Resolutioner mod Meltolden nægtes satte under Diskussion og Afstemning, saa Protester maa fremkomme ad Omveje.«

Meltoldens Talsmænd henviser stadig til Tyskland, som om hele vor Melindførsel var afhængig af de tyske Eksport-

forhold. Men Tallene taler et andet Sprog. Vi havde i 1910 en samlet Indførsel af 49,₈ Mill. Kg. Hvedemel. Heraf leverede *Hamborg* 8,₈ Mill. Kg., det øvrige Tyskland 18,₉ Mill. Kg. og andre Lande 22,₆ Mill. Kg. Disse Tal viser, at vi ved Drøftelsen af en Meltold ej alene har at tage Hensyn ind ad til men ogsaa ud ad til. Og danske Politikere, der bærer Ansvar for en sund Udvikling af vort Erhvervsliv, vil næppe undlade at værne vort Samfund mod Følgerne af en letsindig Toldpolitik som den, Møllerne agiterer for.

Omtrent Halvdelen af det til Danmark indførte Hvedemel kommer fra Lande, der ikke betaler nogen Udførsels-godtgørelse, deriblandt England og Canada. I England har vi Danske fundet et aabent Marked for vor mægtigt stigende Eksport af Landbrugsprodukter. En Del af Englands Kolonier har gentagende med Støtte af konservative engelske Statsmænd anbefalet et Preference-System, der tillader den toldfri Indførsel af Smør, Flæsk og Kød etc. fra Kolonierne, medens der lægges Toldskatter paa andre Landes deriblandt Danmarks Agerbrugsprodukter. Vilde det være formaalstjenligt at styrke denne engelske Bevægelses Talsmænd gennem Etableringen af en dansk Told paa det hidtil toldfri Mel?

England har siden Midten af forrige Aarhundrede staaet aabent for Mel fra alle Klodens Egne. De engelske Statsmænd har hverken blandet sig i Tysklands eller andre Landes Eksportsystemer. Desuagtet formaler Englands Møllere de $\frac{9}{10}$ Dele af Englands samlede Melforbrug. Hvorfor skulde vore danske Møllere ikke kunne klare sig i Konkurrencen med lignende Held?

De politiske Forhold i England lader befrygte et toldpolitisk Omslag, der kan medføre store Hindringer for vor fremtidige Eksport af Landbrugsprodukter til det engelske Marked. Heldigvis har vi i de senere Aar faaet lovende Chancer for en voksende Eksport til Tyskland.

Nogle Tal vil her give et bedre Overblik end mange Argumenter. Tysklands samlede Indførsel af slagtet Kvæg var:

	1909.	1910.	1911.	
	11.962.	15.873.	18.023	Tons à 1000 Kg.
Heraf leverede:				
Danmark.....	6,149.	9.349.	9.758.	»
Holland.....	4.861.	4.762.	4.281.	»
Østrig-Ungarn.....	0.604.	0.527.	0.311.	»
Sverrig.....		0.766.	3.232.	»

Som Tallene viser, leverede Danmark i 1911 omtrent 55% af Tysklands hele Indførsel af slagtet Kvæg. Og i Tiden fra 1. Januar—1. September 1912 er vor Kødudførsel til Tyskland yderligere steget til 17.452 Tons.

Tysklands Indførsel af levende Hornkvæg androg:

	1909.	1910.	1911.	
	203.158.	224.801.	184.824	Stk.
Heraf leverede:				
Danmark.....	122.008.	131.132.	151.238	»
Østrig-Ungarn ...	76.436.	81.534.	19.281	»

Danmark har saaledes i 1911 leveret omtrent 80% af Tysklands samlede Indførsel af levende Kvæg.

Hertil kommer en fra en ringe Begyndelse fremvokset Udførsel af ca. 25 Mill. Kg. Fløde og sød Mælk til vore tyske Naboer.

Der er saaledes god Udsigt til, at vor Udførsel til Tyskland kan faa en tiltagende Betydning og give os Erstatning for en eventuel Nedgang i vor Eksport til England.

Hensynet til Bevarelsen af det tyske og engelske Marked for vore Landbrugsprodukter er saa absolut afgørende for hele vort danske Erhvervsliv, at der næppe findes en dansk Statsmand, som vilde risikere at svække vor i Forvejen meget vanskelige Position gennem stupide toldpolitiske Skaktræk som Vedtagelsen af en særlig mod Tysklands Eksportører rettet Meltold.

Møllernes Agitation vil derfor næppe lykkes bedre end før, efter at de har bevæget en Del af deres Arbejdere til at underskrive det for ethvert Hensyn til *Samfundets* Interesser blottede triste Andragende.

Overfor de 952 Mølleriarbejdere, der »indtrængende« anmoder Lovgivningsmagten om en Told paa formalede Kornvarer, staar der hundrede Tusinder af Arbejderhjem med Mænd, Kvinder og Børn, som med ufejlbar Sikkerhed vilde komme til at bøde haardt, hvis Meltolden blev vedtaget. Og selv om man indrømmer, at en Del af de 952 Arbejdere ligesom en Del af deres Arbejdsgivere har handlet i god Tro, er det sørgeligt at se et saadant Vidnesbyrd om manglende Kendskab til toldpolitiske Faldgruber, som Arbejdernes egne Organer med »Social-Demokraten« i Spidsen Gang efter Gang »indtrængende« har advaret imod.

Uvidenheden har stedse været i Ledtog med Mørkets Magter. Saa sikkert som Arbejderne vælger Uvidenheden (»Fanden«) til toldpolitisk Fører, maa de være belavede paa, at de faar »djævelske« Toldskatter.

Men Skylden er da deres egen.

1. Die erste Aufgabe ist die, die in der ersten Aufgabe
 2. Die zweite Aufgabe ist die, die in der zweiten Aufgabe
 3. Die dritte Aufgabe ist die, die in der dritten Aufgabe
 4. Die vierte Aufgabe ist die, die in der vierten Aufgabe
 5. Die fünfte Aufgabe ist die, die in der fünften Aufgabe
 6. Die sechste Aufgabe ist die, die in der sechsten Aufgabe
 7. Die siebte Aufgabe ist die, die in der siebten Aufgabe
 8. Die achte Aufgabe ist die, die in der achten Aufgabe
 9. Die neunte Aufgabe ist die, die in der neunten Aufgabe
 10. Die zehnte Aufgabe ist die, die in der zehnten Aufgabe
 11. Die elfte Aufgabe ist die, die in der elften Aufgabe
 12. Die zwölfte Aufgabe ist die, die in der zwölften Aufgabe
 13. Die dreizehnte Aufgabe ist die, die in der dreizehnten Aufgabe
 14. Die vierzehnte Aufgabe ist die, die in der vierzehnten Aufgabe
 15. Die fünfzehnte Aufgabe ist die, die in der fünfzehnten Aufgabe
 16. Die sechzehnte Aufgabe ist die, die in der sechzehnten Aufgabe
 17. Die siebenzehnte Aufgabe ist die, die in der siebenzehnten Aufgabe
 18. Die achtzehnte Aufgabe ist die, die in der achtzehnten Aufgabe
 19. Die neunzehnte Aufgabe ist die, die in der neunzehnten Aufgabe
 20. Die zwanzigste Aufgabe ist die, die in der zwanzigsten Aufgabe
 21. Die einundzwanzigste Aufgabe ist die, die in der einundzwanzigsten Aufgabe
 22. Die zweiundzwanzigste Aufgabe ist die, die in der zweiundzwanzigsten Aufgabe
 23. Die dreiundzwanzigste Aufgabe ist die, die in der dreiundzwanzigsten Aufgabe
 24. Die vierundzwanzigste Aufgabe ist die, die in der vierundzwanzigsten Aufgabe
 25. Die fünfundzwanzigste Aufgabe ist die, die in der fünfundzwanzigsten Aufgabe
 26. Die sechsundzwanzigste Aufgabe ist die, die in der sechsundzwanzigsten Aufgabe
 27. Die siebenundzwanzigste Aufgabe ist die, die in der siebenundzwanzigsten Aufgabe
 28. Die achtundzwanzigste Aufgabe ist die, die in der achtundzwanzigsten Aufgabe
 29. Die neunundzwanzigste Aufgabe ist die, die in der neunundzwanzigsten Aufgabe
 30. Die hundertste Aufgabe ist die, die in der hundertsten Aufgabe

Toldfrit Tillæg.

INDHOLD.

- I. Det lyse Syn.
 - II. Glæden ved Livet.
 - III. Den vigtigste af alle Reformer.
-

Toldnit Tilleg.

Indhold.

I. Del Iste Syn.

II. Gleden ved Livet.

III. Den vigtigste af alle Reformen.

Det lyse Syn.

(Særtryk af »Politiken«.)

I.

For nogen Tid siden modtog Undertegnede Besøg af to brave Patrioter, der indtager ledende Tillidsposter i Foreninger af unge Mænd. I Anledning af nogle beklagelige Retssager, der havde vakt pinlig Opsigt, agtede man at afholde større Møder, paa hvilke vor mandlige Ungdom skulde advares mod de Farer, der truiede den. Man havde gjort Regning paa, at jeg sammen med et Par andre navngivne Mænd vilde tale paa et af disse for Kvinder lukkede Møder.

Jeg paahørte de to Herrers Forklaring og udtalte min varme Sympati med deres Bestræbelser for at værne vort lille Samfund mod Smitte af enhver Art. Men jeg nægtede at tale paa Mødet og anførte blandt andre Grunde den, at jeg nærede Tvivl om, hvorvidt selv den mest velmente Drøftelse af seksuelle Spørgsmaal paa lukkede Mands-Møder var egnet til at fremme en sundere Moral. Rygter trives erfaringsmæssigt altid frodigst, hvor et mystisk Skær giver dem Næring. Afslørede Lovbrud af den her antydede Art giver nervøse Naturer overalt Anledning til hysteriske Overdrivelser. Og Kvinder er i endnu højere Grad end Mænd tilbøjelige til at lade sig vildlede af en opskræmmet Fantasi.

Vi drøftede flere forskellige Emner, og ved Afskeden erklærede den ene af mine Gæster med et Smil: »Jeg ser efter vor Samtale lidt lysere paa vore Samfundsforhold, end

da jeg kom. Men jeg vilde have sat Pris paa, at De havde sagt det samme paa Mødet, som De her har udtalt til os.« Jeg takkede for Besøget og lovede en Gang ved Lejlighed at komme tilbage til Sagen.

En Regnvejrsmorgen med tunge Tordenskyer, der holder os Landliggere indespærrede bag overrislede Ruder, minder mig om mit Løfte. Ligesom Digtere efter Sigende skriver deres skønneste Foraarsvers om Vinteren, naar de sidder med Sivsko paa i Nærheden af en Kakkelovn, der ikke trækker, fremkalder vedholdende triste Regnbyger hos mig Længslen efter en blaa Himmel, indtil Livsglæden faar Overtaget, og alt er forgyldt af de Straaler, der strømmer ud inde fra. Næst efter et Par gode Galoscher er Filosofien det bedste Middel mod Landliggersorger, der skyldes en altfor rigelig Nedbør. »Faar vi mindre Regn, fordi vi ærgrer os over det daarlige Vejr?« »Nej, ikke en eneste Draabe!« Letfattelige Sandheder af denne Art hjælper filosoferende Landliggere over mange af Ferielivets Revler. Mørkets Magter mister deres Tag over Sindet. Skyerne blæses bort. Det lyse Syn sejrer. Lad os saaledes forberedte gaa tilbage til Emnet.

Dersom man skulde fæste Lid til de pessimistiske Anskuelser, der periodisk fremkalder Suk fra mange alvorligt bekymrede danske Hjerter, vilde det se galt ud for vort Folks Fremtid. Heldigvis staar vi Danske paa et Kulturtrin, som vi hverken overfor os selv eller under Sammenligninger med andre Nationer behøver at skamme os ved. Gennem de Optegnelser, der stirrer os i Møde fra Kriminalrettens Protokoller, modtager vi mange orienterende Oplysninger om bedrøvelige sociale Skyggesider. Men Forbryderstatistikken afgiver et altfor spinkelt Grundlag for Bedømmelsen af Samfundstilstanden i sin Helhed.

I Virkeligheden giver mangfoldige glædelige Kendsgerninger, som er synlige for enhver, der vil se, os et langt,

lysere Billede af det sidste Slægtleds Udvikling end de Karikaturtegninger, vore Pessimister ynder at præsentere os.

Lad os begynde med den gennemgribende Forandring, der i den nyere Tid er foregaaet i Befolkningens Levevis. For 25 Aar siden fandtes der i Kjøbenhavn meget faa Blomster- og Frugtbutiker. Nu ser vi talrige smagfuldt pyntede Blomsterforretninger rundt om i Byens Gader, og Frugter nydes i stadig tiltagende Mængder. Medens Vinhandlerne har voksende Vanskelighed ved at klare sig, og Kød er trængt tilbage som Fødemiddel, har Blomster og Frugt holdt deres Indtog i Hjemmene. Ved festlige Sammenkomster opfordres Gæsterne ikke som tidligere til at spise og drikke mere, end de selv ønsker. Man kan forlade et Middags-selskab uden i mindste Maade at føle sig tynget af Bordets Glæder. I dannede borgerlige Krese er en beruset Bordgæst en Undtagelse. Hvilken Forskel fra den Tid, da man efter et festligt Lag jævnlgt maatte hale særligt hædrede Gæster frem fra deres Retræter under Bordet.

En lignende Forandring til større Maadehold kan spores i alle Samfundslag. Den jævne Befolkning danner ingen Undtagelse. Blandt den bedre Del af Arbejderne ser ej alene Kvinderne men ogsaa Mændene i Drikkeriet et Tegn paa Trællesind og manglende Opdragelse. Overalt tilstræber man en Udvidelse af den aandelige Horisont. Kundskaber og Kunstsans staar højere i Kurs end tidligere. En Trang til Skønhed fra de beskedneste til de rigeste Former præger vor Tid. Vi pynter vore Hjem. Og hvor Blomster, Frugter og god Musik er daglige Gæster, der trænges daarlige Elementer efterhaanden ud af Dør og Vinduer. Læsere, der sætter Pris paa et fornøjeligt, oplivende Syn, bør tidligt om Morgenens gøre et Indkøb paa Blomstertorvet. Lange Rækker af Vogne fyldte med en straalende Farvepragt, præsenterer os Kjøbenhavns daglige Forbrug af Floras skønne Gaver. Og i alle Retninger ser man Mænd, Kvinder og Børn drage

bort med Planter og Blomster, der er valgte som Pryd for de tusind Hjem. Hist og her smiler en indtagende Amagerpige til en Ungersvend, der over Roserne paa hendes friske Kinder har glemt Nellikerne i hendes Kurv.

Lignende Fremskridt som de ovenfor nævnte viser sig med Hensyn til Overholdelsen af hygiejniske Leveregler. En tiltagende Trang til Renlighed, Hygge, Solvarme og frisk Luft har ført til Nedrivelsen af en Mængde gamle pestbefængte Kvarterer. Man har bygget nye og bedre Huse. Smaafolk kan nu i 2 og 3 Værelses Lejligheder finde alle den nye Tids sanitære Indretninger. Skoler, Hospitaler og Sygehuse har paa lignende Maade skiftet Udseende. Vi er gaaet frem med Kæmpeskridt. Og Kravet om fortsatte Reformers er stærkere end nogen Sinde før.

Der klages over det tiltagende Besøg i Teatre, Variétéer og Forlystelsesanstalter. Ved Bedømmelsen af disse Forhold maa der tages Hensyn til, at Kjøbenhavn efterhaanden er bleven en Storstad med et dagligt Besøg af Tusinder af fremmede Gæster, som kommer til Hovedstaden for at søge Adspredelse. Men mægtige Institutioner som Universitetet, polyteknisk Læreanstalt, Kunstakademiet, Teknisk Institut, Landbohøjskolen, Købmandsskolen etc. viser, at Lysten til at more sig ingenlunde behersker hele den danske Ungdoms Tid og Tænkning. Tværtimod arbejdes der paa mange Felter med en Flid og Alvor, der giver de bedste Løfter for Fremtiden. Den Fløj af unge Mennesker, der Aften efter Aften hengiver sig til en letsindig Anvendelse af Tid og Penge, fradømmer sig selv Retten til at naa et højere Maal. Det er Undermaalere, som saaledes bortødsler deres Tid. Et stadigt voksende Antal af unge Mænd og Kvinder arbejder ihærdigt og udholdende for at udnytte de mange Chancer, der i vor Tid bydes fremadstræbende Kræfter.

Man har talt om, at vore folkelige Højskoler stod i Stampe. Ogsaa her spores der i flere Retninger en ny

Rejsning. *Holger Begtrup* drog ifjor med et Hold Højskolefolk til England i den bestemte Hensigt gennem en nøjere aandelig Tilknytning til Angelsakserne at søge en Modvægt mod ensidig tysk og fransk Paavirkning. Andre Højskoler har optaget den samme Tanke. Og det vil næppe vare længe, før der ved Højskolernes Hjælp knyttes en Mængde Baand, der paa en sund og nyttig Maade styrker og befæster vort kulturelle Samkvem med England. Vort kooperativt arbejdende Landbrug har med en Dygtighed og Udholdenhed, der vækker Verdens Beundring, vist os Vejen paa det økonomiske Omraade. Nu gælder det om at lade den opvoksende Slægt stifte Bekendtskab med det for alt stort og skønt modtagelige engelske Tankesæt. Angelsaksernes Literatur er fyldt med Guldkorn, som det lønner sig Umagen selv at drage frem af de originale Kilder. Der aabner sig i den her antydede Retning et nyt Arbejdsfelt af uberegnelig Rækkevidde for vore levedygtige danske Højskoler.

Et tiltagende intimt, fredeligt Samarbejde med den os saa nært beslægtede angelsaksiske Race vil bidrage til at udvikle og styrke vore bedste nationale Egenskaber.

II.

I faa andre Lande møder man i den nyere Tid en saa kraftig Udvikling af Sportslivet som i Danmark. Vor opvoksende Ungdom faar en langt sundere og friere legemlig Uddannelse end de foregaaende Slægtled. Rundt omkring i Landet drives der Gymnastik, Skyde- og Fægteøvelser, Fodbold, Golf, Lawn Tennis, Kricket, Rosport, Svømning og mange andre Arter af Idræt med en Iver og Interesse, der maa vække oprigtig Glæde hos danske Patrioter. Det er-

kendes mere og mere, at Legemets Sundhed og Styrke er en af de vigtigste Betingelser for en kraftig Udvikling af Folkekarakteren. Allerede nu optager vor Ungdom frejdigt Sportskampe med ansete udenlandske Hold. Og naar man om Morgen passerer Øvelsespladserne, genlyder Luften af muntre Stemmer, der blander sig med Lærketrillerne. I den sidste Tid lægger man ogsaa Mærke til »Spejderne«, flinke danske Gutter, der søger ud i Mark og Skov i Stedet for at tilbringe Hviletimerne i Byens lumre Luft. Kolonihaver, beskedne smaa Andelsbyer og fritliggende Villaer myldrer frem i alle Retninger uden om Kjøbenhavn. Der foregaar en Folkevandring bort fra Byen ud til Landet og Kysten. Sund Kost, frisk Luft, koldt Vand og Bevægelse har afløst tidligere Tiders Ulyst til Idræt. Vi er paa Vejen til for begge Køn at faa en gennemgribende legemlig Raceforbedring, som vi længe har trængt til. Den sløvende Hengivelse til en overdreven Nydelse af Mad og Drikke og dermed følgende Hang til Ladhed mister sit Tag i Befolkningen. Paa intet tidligere Tidspunkt i Danmarks Historie har vort »havomflydte« Land, set i store Træk, vist os et saa smukt og for uhildede Øjne saa tiltalende Billede som nu. Hvis Gorm den Gamle med sin Tids Indtryk steg op af sin Grav, vilde han ved at se ud over Landet tro sig hensat til Paradiset. Aldrig har vor mandlige Ungdom været kraftigere. Aldrig har Danmarks Kvinder været skønnere. Aldrig — siden *Fausts* Besøgelsestid — har varmbloedige Mænd med graat Haar følt en saadan Længsel efter at leve Livet og Samlivet med en elsket Kvinde om igen som i vore af elektriske Gniester gennemglødede og med nye geniale Opfindelser svangre Dage.

Der klages over den daarlige Literatur, som bydes vor Tids Ungdom. Man taler om Smudspressen, den frivole Lyrik og de uheldige Bøger, der virker som Gift paa Læseren. Lignende Protester har man i ældre Tider fremført

med samme Ret. Pressefriheden har overalt haft Pressens Misbrug som uundgaaelig Ledsager. Men over den daarlige Literatur bør man ikke glemme de mange gode Bøger, der aarligt spredtes ud til Hjemmene. Det er tvivlsomt, om der nogensinde er bleven budt danske Læsere et saa stort Udvalg af gode og prisbillige danske Bøger som i det sidste Tiaar. Aldrig før har den jævne Befolkning haft en saa let Adgang til billig og god Læsning som nu. Og trods al berettiget Kritik over den daarlige Literatur bør det ikke glemmes, at Valget af Læsestoffet er og bør være en frivillig Sag for voksne Mænd og Kvinder. Tvangsbestemmelser med Hensyn til Befolkningens Bøger og Blade tilhører svundne Tider. Og der, hvor Tvangssystemet hist og her endnu praktiseres, bidrager det hverken til at højne den offentlige eller den private Moral. Det bedste og sikreste Kampmiddel mod den daarlige Literatur er en sund folkelig Oplysning under de friest tænkelige pædagogiske Former. Hovedansvaret for Udviklingen af Folkekarakteren bør hverken lægges i Statens, Kirkens, Skolens eller Politivæsenets Hænder. En Nations Skæbne afgøres i Hjemmene. Hvorfor har de danske Sønderjyder i henved 50 Aar under en dem paa-tvungen daglig Forsvarskamp mod kortsynede Magthaveres Overgreb trofast bevaret deres Sprog og deres Stammepræg? Fordi hvert Hjem derovre er en Fæstning, hvis fredelige Vagtposter uden Brug af Vaaben, alene ved Retsbevidsthedens Magt, sejrrikt har modstaaet alle Angreb. I saadanne Hjem udvikles der gyldne Karakteregenskaber, som vi i Danmark har Grund til at beundre — og at tilegne os.

Forholdet mellem Mand og Kvinde udmales i vor Tid jævnlgt med meget mørke Farver. Der er sikkert ogsaa Grund til at søge Tilstanden forbedret. Men det har der altid været. Fortiden kan ikke med Rette holdes frem som lysende Eksempel. Selv om vi gaar Aartusinder tilbage og leder efter den sejrende Moral med Diogenes' Lygte, vender

vi skuffede hjem igen. Hver større By udspyer om Aftenen en Skare af kvindelige Natskygger, der søger at indfange Mænd. København danner i den Henseende ingen Undtagelse. Men det maa ikke glemmes, at det i alt væsentligt er den samme triste Skare, der Aften efter Aften saaledes strejfer om paa Gaden. Og holdt Mændene sig tilbage, vilde Antallet af disse Kvinder hurtigt aftage. Tilbud og Efterspørgsel staar ogsaa her i Forhold til hinanden. Vil man endelig fælde en Dom over Gadens Kvinder, bør man i sine Overvejelser medtage det Ansvar, Mændene altfor ofte bærer for det første Skridt. Natskyggernes Hær rekrutteres hos os som andet Steds i væsentlig Grad af *forladte* Kvinder. En Mands brudte Løfter er Nøglen til mangen Kvindes Ulykke. Navnlig under et i Kærlighed bundende frit Forhold til en Kvinde bør Mandens Ansvarsfølelse i videst mulig Udstrækning yde hende Erstatning for den Beskyttelse, Loven ikke hjemler hende. Mænd, der svinger Svøben over Gadens Kvinder, burde omhyggelig undersøge deres eget Regnebræt, før de sætter sig i Dommersædet.

Men lad Nattens Taager sænke sig ned over Livets Vrangside. Meget, der kritiseres, er mindre mørkt, end det udmales. Den ny Tids friere Former for Samkvemmet mellem Mand og Kvinde har saaledes lettet det for beslægtede Naturer at finde hinanden. Og naar man ikke er blind, maa man erkende, at Antallet af ulykkelige og anstødvækkende Ægteskaber er forsvindende lille i Forhold til det langt overvejende Flertal af tilfredsstillende og lykkelige Forbindelser. Folk glemmer altfor tidt, at de daarlige Ægteskaber giver Anledning til megen Omtale, medens de gode Hjems Privatliv ikke sættes i Cirkulation. De livligt svirrende Rygter forvirrer Talbegreberne. Publikum tror at se en hel Hær, hvor der kun er Tale om en lille Fylking, der stadig føres frem.

Atter her henledes Tankerne paa Hjemmet. Naar man

ser tilbage paa et Livs Erfaring, føler man sig fristet til at tilraabe Mødrene: »Lær Eders Sønner aldrig at gøre Forsøg paa at eje en Kvinde imod hendes Ønske!« En Isblomst har sjælden bragt en Mand varig Lykke. Jo mere varmblodig han selv er, des større bliver Skuffelsen. Og et lignende Raad burde Døtrene tage med ud i Livet. En Kvinde, der for at blive forsørget hengiver sig til en Mand, hun ikke elsker, bedrager ej alene ham, men ogsaa sig selv. I Enrum, naar ingen ser hende, forvandler hendes Diamanter sig til Glasperler og Taarer. Men er Kærligheden ægte og gensidig, skaber den den højeste Lykkefølelse, der i Livets skønneste Øjeblikke gennembæver Menneskehjertet. Adam og Eva bør ikke beklages. Da de blev udstødte af Eden, tog de Paradiset med sig, saa sandt som al Verdens Herlighed ikke opvejer en elsket Kvindes straalende Øjne, blussende Læber og bløde Arme. Med hende er man aldrig fattig. Uden hende er al Rigdom Glimmer. Hvor Børn forlader Hjemmet med et aabent Øje for Naturens Skønheder og Evnen til under alle Livets Forhold at se Verden, og hvad der rører sig i den, i Poesiens Skær, der kommer Kærligheden som Livets højeste Aabenbaring. Hele Tilværelsen former sig som en vidunderlig dejlig Drøm i et Eventyrland, hvor Prinsen troner ved Prinsessens Side. Læg Mærke til de unge Par, der nu i Ferietiden Arm i Arm med Stjernehimlen hvælvet over sig vandrer sammen i de lyse Nætter og tilhvisker hinanden de evigt unge vaarvarme Trylleord: »Jeg elsker dig!« Og Onkler og Tanter, der med Rynker i Panden og Rust i Stemmen sukker og stønner over vore Dages Daarligdom og Nutidsungdommens ugudelige Udskejelser, gør vel i med Nathuen trykket tættere ned om Ørene at snorke videre. Filosofien yder os atter her al ønskelig Trøst. Solen vedbliver at skinne, selv om en Række af kedelige Regnvejrdsdage midlertidig hindrer den glade Gubbe i at forgylde vort prægtige lille Land med sine

muntre Straaler. Og Kærligheden mellem Mand og Kvinde er ej en degenereret Følelse. Den lever i vor Tid saa frisk og ren og varm som nogensinde før.

»Du Blomst i Dug, du Blomst i Dug, hvisk mig Drømmene dine.« Ej alene Roser lytter til saadanne klagende og dragende Suk. Elskelige unge Kvinder hører under en salig Hjertebanken lignende lokkende Toner, medens Blodet farver deres blussende Ferskenkinder. Og naar Elskeren vover sig videre: »Er der i dem den samme Luft, den samme sælsomme Elverlandsluft, som i mine?«, saa mødes varme Læber nu som før i en inderlig Hengivenhed, der drager de bedste og nobleste Følelser frem af Hjertets Dyb.

Naar Pessimister hører Udtalelser af denne Art, er de tilbøjelige til at ryste paa Hovedet, medens de samler deres Kritik i det ovenfra nedefter udslyngede isnende Ord: »Idealisme!« De tager Fejl. Idealismen har en i bedste Forstand sund og opdragende Betydning for det virkelige Liv. Ligesom Sollyset dræber skadelige Bakterier, har det lyse Syn paa Livet en vidunderlig Evne til at rense Samfundets moralske Atmosfære for Smittestof. Idealismen løfter os op. Pessimismen drager os ned. Tilliden til Menneskehedens gode Egenskaber er den aldrig svigtende levende Løftestang for vor Tids og alle Tiders sociale Fremskridtsarbejde.

Hvert Folk og hvert Hjem kan trygt stole paa den Ungdom, der er opdraget saaledes, at den i Solskin og Stormvejr, i Modgang og Medgang urokkelig bevarer Troen paa alle Livets lyse Idealer.

Glæden ved Livet.

(Særtryk af »Politiken«.)

I.

Vi har atter hørt Kirkeklokkerne ringe det gamle Aar ud, og i mange tusinde Hjem har det gensidige Ønske om et glædeligt Nytaar fremkaldt Smil i unge og gamle Ansigter. Sorger og Skuffelser har et Øjeblik mistet deres Tag i vor Tænkning; varme Haandtryk, bløde Læber og lysende Øjne har styrket vor Bevidsthed om, at vi ikke staar ene. Og mørke Skyer, der varslede om ny Modgang, er under Feststemningen vegne for et lysere Blik paa Livet og en frejdigere Fortrøstning til Fremtiden.

Stemninger lader sig ikke gribe og fastholde, men det Menneske maa være meget fattigt, der ikke paa et eller andet Tidspunkt i sit Liv har følt, hvorledes glade Stemninger løfter os ud over Døgnets Trængsler og væver blinkende Solstraaler ind i Tilværelsen.

Evnen til at skabe Stemninger skyldes en Tryllestav, vi Alle har faaet i Vuggegave, og som hos dem, der forstaar at bruge den paa rette Maade, aabner et uudtømmeligt Skatkammer. Himlen er trist i knugende Graavejr, men Bevidstheden om, at vi snart igen skal se den oversaaet med tindrende Stjerner, hjælper os ud over Taagernes Tid. Vi kan i aandelig Henseende føle os indelukkede af Mulm og Mørke, Tro, Haab og Kærlighed oplyser i mangfoldige skønne Former den mørkeste Nat.

Øjnene lukker sig efter en tung Dags trættende Ger-ning. Viljen til alle Vegne at se Skygger slappes. Haabet og Længslerne frigør sig. I Søvn dukker lyse Drømme-billeder frem. Morgensolen vækker os efter en styrkende Hvile. Vi genkalder Drømmesynerne, Taagesløret spredes, og Arbejdet gaar lettere.

Men hvad hjælper Stemninger, Stjerner og Drømme-syner, naar vi mangler Penge? Nej, det er sandt, og vi gør vel i at erindre det, hver Gang vi føler os fristede til let-sindige Udgifter. Et under Savn opsparet Reservefond er en bedre Livsledsager end en tom Kasse eller en trykkende Gæld. Sandheder af denne Art forekommer os selvindly-sende, naar vi bedømmer Andres Færd. Men vi bør fremfor alt mindes dem, naar vi ser os selv i Spejlet. Penge hjælper os ud over mange Vanskeligheder, og Velstand er et Maal, hele Menneskeheden eftertragter. Men hvor Guld og Sølv er magtesløse, kan der selv under de beskedneste Kaar ind-vendig fra skabes en Lykkefølelse, som ingen Rigdom giver Adgang til. Mange Menneskers samstemmende Vidnesbyrd har fra Slægt til Slægt bekræftet Rigtigheden af den her hævdede Opfattelse.

Men naar det er saa let at sprede Taagerne, hvorfor ser vi da saa megen Nød og Elendighed i Verden? Dette Spørgs-maal burde vi ved Nytaarstid, naar vi staar ved Grænsen mellem det Svundne og det Kommende, forelægge os selv. Og gjorde vi det, ofrede vi blot en eneste Time af Aarets første Dag paa den Opgave alvorligt at granske dette Spørgs-maal, vilde Svaret hos de fleste af os forme sig som en Dom over vor egen Færd. Ikke en af os er efter en saadan Selv-ransagelse i Tvivl om, at vi altfor ofte har givet efter for uheldige Tilbøjeligheder, vi burde have behersket, og at vi har undladt meget, vi kunde og burde have gjort for at kaste Solstraaler ind i vor egen og andres Tilværelse. Hver Gang vi fremkalder et Smil paa et Par blege Kinder eller

et taknemmeligt Blik i et Par taarefyldte Øjne, kastes der et Reflekslys ind i vort eget Følelsesliv. Der vækkes Stemninger, som ikke sjældent giver sig Udslag i blivende Virkninger. Et venligt Ord, en Tilkendegivelse af varmt følt Sympati, har ofte ledet forpinte Mennesker ind paa nye og bedre Baner.

Saadanne Tanker ringer Nytaarsklokkerne ud over Verden. Mange lytter, Klangen fylder Luften, men faa hører de dybere Toner, og færre følger det Pligtbud, de paalægger os. Det er langt lettere i Tale og Skrift at give Menneskeheden Anvisning paa Verdensreformer og i hvasse Ord at kritisere den bestaaende Samfundsorden end resolut at begynde Reformarbejdet hos os selv. Gjorde vi det, vilde Livet forme sig lysere og lykkeligere i mange triste Hjem.

Fra Toppen af et Bjerg har man en videre og friere Udsigt end nede i Dalen. Man kan ogsaa i Tankerne løfte sig ud over Hverdagslivets snævrere Synskreds og dømme mere uhildet end nede mellem Mængden. Med et saadant frigjort Blik ser vi meget, der ellers ligger skjult under Døgntaagen. Indenfor hvert eneste Hjem i alle Samfundslag er der Rum for Forbedringer, som Familiens Medlemmer selv kan gennemføre. Livslykken trives under de forskellige Kaar. Men bedst trives den der, hvor Klokkeklangen, Nytaarsønskerne og de brusende Orgeltoner hos dem, der lytter, former sig til en jublende Lovprisning: »Dejlig er Jorden, prægtig er Guds Himmel«. Hvor den Sang med fuld Overbevisning kan synges ud af et ærligt Hjerte, der er der trods al Verdens Daarligdom ingen Mangel paa lysende Solstraaler og tindrende Stjerner.

*

*

*

Lad os oven paa denne lille Nytaarspræken tage Vintertøjet paa og gaa ud i den frie Natur. Frosten har holdt sit Indtog og malet sine Blomster paa Ruderne. Et blinkende

Isdække har lagt sig over Søen, og Ungdommen dyrker med Liv og Lyst den fornøjelige Skøjtesport. Hvor man før med Flaget flyvende fra Mastetoppen styrede Sejlbaaden gennem Bølgerne, glider man nu med vingelette Sving over en krystalblank Flade, der afspejler det brogede Planteliv i Dybet. Af og til ser man en i sin Røverfærd forstyrret Gjedde skyde lynsnart bort under Isen, medens en bragende Lyd, fulgt af lange Efterdønninger, minder om, at der kun er faa Tommer mellem det tørre og vaade Element.

Der behøves blot et tyndt Bambusrør eller en Hasselkæp paa tre Alens Længde for at sikre sig en farefri Udgang af Badet, hvis man dumper igennem. Med en saadan Stok lagt tværs over Aabningen med Enderne hvilende paa Iskanten kan man roligt afvente Redningsforsøg. Holder man sig fast med Hænderne i selve Isen, drages Benene op-efter, og slipper man Taget, suges man ind under Isdækket. En Finger lagt om Stokken er tilstrækkeligt til, at selv et Barn i lang Tid kan holde Hovedet oven Vande. Dette fra Marskegnens Frisere med deres Springstokke nedarvede ældgamle Redningsmiddel er simpelt, men sikkert. Af 10 Børn og Voksne, der drukner ved at falde gennem Isen, vilde de 9 kunne reddes, hvis de løb med en saadan Stok i Haanden. Men vi vil ikke drukne og ikke tænke paa Døden. Vi vil glæde os over det muntre Liv, der udfolder sig paa Isen, og følge den glade Ungdoms gratiøse Bevægelser. Det smukkeste Syn, vi møder, er en Ungersvend, som løber Haand i Haand med sin Hjertenskær. Et ømt Favntag mellem Svingene langt borte fra den larmende Mængde, et Kys røvet i Flugten fra et Par blussende Pigelæber, en Tilgivelse og Forsoning, beseglet med et nyt Kys eller to . . . jo, det var dejlige Dage, som selv i Mindet lokker livsfriske Vaarlængsler frem.

Men Alderen har sine egne Vinterglæder. En gammel Mand sidder ene ved Vinduet i sin Dagligstue. Sne og Is

dækker Mark og Eng, og Stormen tuder om Taget. Men i Tankerne rulles der et Tæppe op, og Billedet forandrer sig. Sneen smelter, Græsset spirer, Blomster dukker frem, Bøgene løfter deres svulmende Grene og skyder nyt Løv. Lærker synger, Svaler kvidrer, Violer dufter, Dugdraaber funkler med Diamantglans i luftlette, svajende Spindelvæv, og Bølgerne blinker paa Havfladen. Saa ruller Tæppet ned igen. Drømmeren vaagner af sin Dvale, og medens Eventyrlandet langsomt glider bort, hører han Ilden rumle hyggeligt i Kakkelovnen.

Men han hører mere. Døren aabner sig, og hans gamle Ægtemage tripper ind med friskbagte Æbleskiver. Og hvis Smilet paa hans furede Ansigt kunde tolke hans Tanker, saa vilde de forme sig som den kendte Linje i Carl Plougs smukke Digt:

»Du kommer, saa er alting godt!«

II.

Naar man véd, hvor megen Sygdom, Sorg og Nød der midt iblandt os maa kæmpes imod af uskyldigt lidende Mennesker, er der saa Anledning til i høje Toner at tale om Livsglæden? Former Tilværelsen sig ikke for Flertallet saa knugende tungt, at Forestillingen om Jorden som en Jammerdal passer bedre med den nøgne Virkelighed end det idealistiske Livssyn, som et af Skæbnen begunstiget forsvindende lille Mindretal har tilegnet sig?

Den Opfattelse, der aabenbarer sig i disse Spørgsmaal, vil mange godkende, men den vidner hverken om et dybere Kendskab til Samfundsforholdene eller en oprigtig Selvkritik. Sorg og Sygdom paavirker Mennesker meget forskelligt. I ikke faa Tilfælde løfter disse Tilskikkelser os op

paa et højere Trin. Karakteren udvikler sig under Modgang. Vort Syn paa Livet bliver klarere, og vor Dom over Andre mildere. Fra mangt et Smertens Leje er der udøvet en gavnlig Indflydelse ved den ubøjelige Aandsstyrke og Taalmodighed, hvormed den Syge har baaret sin Skæbne.

Ved Siden af den ægte og uafvendelige Sorg og Nød, som vi Alle er nødte til i Ærbødighed at bøje os for, ser vi rundt omkring i Verden utallige Eksempler paa selvfor-skyldte og indbildte Plager, der formørker og forbitrer Tilværelsen, uden at Skæbnen kan drages til Ansvar for de saaledes fremkaldte Lidelser. Nytaarsklokkernes Klang med ledsagende Præken hører vi kun en Gang om Aaret. Klynke-Bakterien angriber sine Ofre hver Dag hele Aaret rundt under alle Breddegrader, og hvor denne Smitte faar Indpas i et Hjem, er Fred og Hygge banlyste Begreber. Mod det i alle Samfundsklasser om sig gribende Vane-Klynkeri er Paavisningen af de mange uskyldige Glæder, Livet byder, den bedste Medicin. Lad os et Øjeblik aabne Døren til Skatkamret paa Klem og kigge ind i Helligdommen. Vantro Pessimister ser og hører Intet. Men for Livsglædens Apostle aabenbarer der sig en vidunderlig Rigdom: Solglød og Maaneskin, tindrende Stjerner, guld- og sølvbræmmede Skyer, prægtige Solopgange og Solnedgange, luende Regnbuer, syngende Bølger, susende Træer, flagrende Sommerfugle, duftende Blomster, varme Haandtryk, rødmende Pigekinder, blussende Læber, hviskede Løfter, lønlige Favntag, jublende Barnestemmer, brusende Orgeltoner, dydige Madonnaer og dæmpet Musik. Alt dette og meget mere, inderligt forenet og sammenvævet med Tro, Haab, Længsel, Trøst, Tillid, Venskab og Kærlighed, er jordiske Magter, som allerede hernede aabner Himlen og Paradiset for dem, der ej er døve, dorske og blinde. Mænd og Kvinder, der med Bevidstheden om deres Andelsret til hele denne fælles Rigdom dagligt føler sig forpinte og nedtrykte af livstrætte Fallit-Fornem-

melser, bør med et kraftigt Ryk tage sig selv i Nakken og rejse Ryggen, før Nytaarsklokkerne næste Gang minder dem om, at de er naaede et Skridt nærmere til Graven. Mange af os, der nylig fejrede Aarsskiftet, vil allerede være gaaede ned til den store Hær, før Nytaarsklokkerne atter ringer. Ingen af os kender Fremtiden. Men dersom vi hisset blev spurgt om, hvorledes vi havde udnyttet vort Liv her, vilde faa af os kunne klare Pynten.

Det maa indrømmes, at vi i de henrundne Aartusinder fra Slægt til Slægt har kæmpet os frem til et højere Kulturtrin. Videnskaben har løst mange Gaader. Vi kender nu vor Klodes Stilling i den Del af Planetsystemet, der ligger os nærmest. Men Universets Begyndelse og Ende er fremdeles skjult af uigennemtrængelige Taager. Kunsten har aabnet vort Blik for Skønhedens Idealer, Musiken har ført os ind i Tonernes Verden, og Maskinkraften har i vid Udstrækning frigjort Slaver og Trælle. Men trods al vor Viden og Kunnen er vor Evne til paa rette Maade at nyde Livet endnu lidet udviklet. Og de bedst begavede Hjerner fører ingenlunde den viseste eller lykkeligste Tilværelse.

Lad os tage nogle Eksempler. En Kreds af ansete Videnskabsmænd sidder samlede for at drøfte et for Menneskeheden vigtigt Anliggende. Løsningen af den foreliggende Opgave kræver grundig Tænkning, klar Logik og et nøje Kendskab til Samfundets og Individernes Skrøbeligheder. Og hvad gør saa bl. a. disse kloge Mænd for at klare Begreberne? De tager hver især en mørk Stang op af Brystlommen, tænder Ild i dens ene Ende og sutter paa den anden, indtil Røgskyer, der forpester Luften, de indaander, vælter ud af Mund og Næseboer.

Dersom man spurgte disse Lærde: »Hvorledes har I værnet om Eders egen Livslykke?« vilde de med Forundring se paa den naive Spørger. Den Idé, at der for hver af dem har foreligget den Fører-Opgave gennem Eksemplets Magt

at vise Samfundet Vejen til en bedre og lykkeligere Tilværelse, har maaske aldrig beskæftiget deres spekulative Hjerner. Men hvorledes kan vore Dages Videnskabsmænd vente at løfte Samfundet op til en højere og renere Livsnydelse, naar de har forsømt at løse Opgaven indenfor deres egen nærmeste Kreds?

Eller vi overværer en Forsamling af utilfredse Arbejdere, der drøfter gennemgribende Reformers under bitre Klager over den bestaaende Samfundsordens Uretfærdighed. Disse Reformatorer opflammer i stort Antal deres Kritik ved Hjælp af spiritusholdige Drikkevarer, skønt de burde vide, at de med hvert Glas, de nyder, lægger et Lod paa den gale Side af Vægtskaalen. Sparedes de konsekvent de saaledes udgivne Penge, vilde Arbejderstanden hele Verden over inden 10 Aar kunne naa en i Fortidens Historie ukendt Forbedring af sine Kaar. Og medens Arbejderne gennemførte denne Reform, som de selv er Herre over, vilde de som Erstatning for Alkoholen blive fortrolige med en af Tilværelsens sundeste og reneste Nydelser: den Livsglæde, der følger med Bevidstheden om, at man har hævdet Herredømmet over sig selv.

Lovgiverne indtager alle Vegne en fremragende Plads. Politikeren har den ideelle Opgave gennem vise og retfærdige Love at fjerne sociale Ulemper og fremme Forbedringer, der gavner Samfundet. Men under disse Bestræbelser deler Lovgiverne sig i forskellige Grupper, der bekæmper hverandres Skaktræk for selv at komme til Magten. Egoismen trænger sig skjult eller aabenlyst frem, og Idèernes Fane sænkes. Hvor personlig Ærgerrighed og Klasseinteresser er de ledende Bevæggrunde, synker Lovgiver-Virkomheden let ned til et Hasardspil. Ofte vindes politisk Indflydelse paa Bekostning af politisk Ærlighed. Ikke sjældent gaar den borgerlige Hæderlighed med i Løbet. Og naar en sejrende Partifører har naaet sit Maal, er der som-

metider kun et Vrag af Borgeren tilbage i det dekorerede Hylster. Paa den Maade skabes der ingen indre Tilfredshed. Naar Spillet er vundet, er Livslykken tabt.

Saa kommer vi til Kærnen i hele den menneskelige Tilværelse: Forholdet mellem Mand og Kvinde. Kærligheden ytrer sig under mange forskellige Former af meget afvigende Kvalitet. Men er Følelsen ægte, lader den sig ligesom en Diamant underkaste en ufejlbar Prøve. Kun den Kærlighed er ægte, som hos Manden og Kvinden, der føler den, uvilkaarligt fremkalder Ønsket om at udvikle de bedste og nobleste Karakteregenskaber og at bekæmpe alt, der hindrer Indfrielsen af dette Løfte. I et Kærlighedsforhold uden Gensidighed kan der kun vindes Papirblomster, der ikke er værd at eje. Men naar den ægte Følelse gengældes, saa naar to Menneskehjarter den højeste Lykke, Livet giver. I et lykkeligt ungt Ægteskab af denne Art kommer det første Barn som en Aabenbaring fra en Verden, Forældrene aldrig før har kendt. Kærligheden til Barnet lægger Madonna-glorien om den unge Moder, og Faderen glemmer hele Verden over den Livslykke, han finder i sit eget Hjem.

Og naar Madonnaen er bleven en gammel Kone, naar Haaret er graat og Panden rynket, saa lyser der endnu et Genskær af Ungdommens Livslykke ud af Øjnene, naar Sønnen eller Datteren besøger den gamle Moder. Hvem har ikke set Billedet af en saadan elskelig lille Familiedronning, naar hun stille vandrer omkring i Huset for at pynte alt op til Højtiden. Forventningens Glæde fremtryller som i Ungdommens Dage Smil paa Kinderne, og naar Gæsterne kommer, saa skimtes der Taarer i de trofaste Øjne, medens hun føler sig omfavnet og kysset af dem, hun har kær.

Desværre møder vi ikke i hvert Hjem et saa tiltalende Billede af Familielivet. Utilfredsstillende økonomiske Kaar faar hyppigt Skylden for de gængse Klager over Tiderne og Tilværelsen. Den opmærksomme Tilskuer vil imidlertid

hurtigt gøre den Iagttagelse, at Afstanden i Kaar og Indtægter, indenfor hvis Grænser Livslykken lader sig skabe og bevare, er umaadelig stor. Selv i det beskedneste Hjem er der Betingelser for et kærligt Sammenhold, en rørende Opofrelse og et lykkeligt Familieliv. Men altfor ofte ringeagtes det, man har, under en hvileløs Higen efter det, man ikke har. Trangen til forøgede Indtægter gør sig gældende fra det nederste til det øverste Trin paa Samfundsstigen. Men paa hvert Trin kan man ved Siden af Vaneklynkerne finde Mennesker, der er glade og tilfredse med Tilværelsen. Denne Kendsgerning er et af mange Vidnesbyrd om, at en væsentlig Del af Aarsagerne til vor Tids og alle Tiders højlydte Klager over Samfundets Brøst maa søges hos Klagerne selv.

Men Nytaarsklokkerne fortæller os meget mere. Efterhaanden som vi bliver ældre, indsnævres vor Omgangskreds. En Del af vore Venner dør. Andre afslører sig som principløse Lykkejægere og glider ud af vort Liv. Ensomheden faar forøget Tiltrækning, og vi bliver fortrolige med Tanken om den kommende store Stilhed. Saaledes er det gaaet Slægtens Arvtagere fra Tidernes Morgen. Men Livets Aften ejer ligesom Dagens Solnedgang vidunderlige Farvetoner og skønne Harmonier. Vi lærer dem at kende, naar vi paa ensomme Vandringer vil aabne Øjnene og lytte til Akkorderne. Netop ved Nytaarstid farves Himlen ved Solnedgang purpurrød. Men over den dybe Grundtone spreder der sig rosenrøde, smaragdgrønne og violblaa Farvenuancer, gennembrudte af sitrende Sølvstjerner. Vi har en Følelse, som om et prægtigt Taageslør sænkede sig ned over os.

Saa falder der et blinkende Stjernes kud. Et Livslys slukkes. En Vandringsmand er gaaet ind til den evige Hvile.

Den vigtigste af alle Reformere.

Naar man har ladet Tankerne rejse viden om og overvejet gamle og nye Reformplaner, der tilsigter at afhjælpe Nød og Elendighed og løfte Menneskeheden op paa et højere Trin, saa standser man til sidst foran sin egen Dør. Bag den ligger et snævert Omraade, hvor de fleste af os uden Hensyn til Køn og Kaar kan udrette mere end Alverdens Lovgivning. Og hvis vi hver især for ramme Alvor vilde bidrage til at kaste Solskin over denne Plet, hvor lyst og smukt vilde Livet da blive i mange Hjem, i hvilke Sorgen nu er en daglig Gæst. Faa Mennesker er uvidende om, at et venligt Ord, et varmt Haandtryk og et kærligt Blik fra et Par dybe, klare Øjne kan fremkalde en Følelse af Fred og Lykke, som ingen Glæde, Rigdommen formaar at købe, kan maale sig med.

Lad os gaa ind i 2 smaa Arbejderhjem med samme beskedne Indtægter. Det ene bærer helt igennem Præget af Renhed og Hygge. Forholdet mellem Forældrene er varmt og hjerteligt. Mand og Kone arbejder Haand i Haand, og naar Faderen efter Dagens Slid kommer træt hjem, løber glade Børn ham i Møde. Den furede Pande glattes ved Synet af de smaa, smilende Ansigter, og Arbejderen glemmer sine økonomiske Bekymringer. I et saadant fredlyst Hjem er der godt at være. Og naar Børnene vokser op og dra-

ger ud i Verden paa egen Haand, saa følger Minderne med dem. Selv i den dybeste Ensomhed føler de sig ikke forladt. De ledsages over alt af lysende Stjerner. Naar Savn og Skuffelser knuger dem, bringer Erindringen dem en Hilsen fra svundne Tider. Forældrenes Velsignelse varmer og styrker dem, og med Hjemmets Eksempel for Øje overvinder de modigt alle Hindringer. Børnene fra et saadant Hjem arver efter Forældrene en Skat af indre Livslykke, som ingen Magt kan tage fra dem.

I Nabohjemmet er der ingen Sans for Fred og Hygge. Klager og Skældsord hører til Dagens Orden. Forældrene trættes. Børnene forsømmes. Manden gaar efter endt Arbejde til Værtshuset. Konen bliver under tiltagende Savn mere trættekær, og hele Skylden for den manglende Lykke lægges paa Samfundsstyrelsen. »Hvis Arbejderne blot maatte faa Lov til at raade, saa vilde Verden se anderledes ud.« Og efterhaanden, som de økonomiske Bekymringer øges, og Forholdet mellem Forældrene forværres, bliver Samfundskritikken skarpere. Misundelsen over for heldigere stillede Medborgere breder sig som en Smitte fra Forældrene over paa Børnene. Livet formørkes af stadig tættere Skygger. I et saadant Hjem er der ikke godt at være. Og naar Børnene vokser op og drager ud i Verden, saa bliver Kampen mod Fristelser og Skuffelser dem dobbelt tung, fordi Eksemplet hjemme fra drager dem ned i Stedet for at løfte dem op og styrke dem. Børnene fra et saadant Hjem arver efter Forældrene et Læs af Elendighed, som ingen Samfundsreform kan befri dem for.

Man behøver ikke at lede ret længe for at finde to Hjem som de her skildrede. Men det er ikke nødvendigt at holde sig til Arbejderstanden alene. Man kan drage beslægtede Sammenligninger mellem økonomisk ligestillede Hjem paa hvert Trin af Samfundsstigen. Og naar man er klar over denne Kendsgerning, har man Nøglen til mange af Skæb-

nens Gaader. En stor Del af Klagerne over Lykkens ulige Fordeling hviler paa et overfladisk Skøn. Valget imellem Lys og Skygge er i langt højere Grad, end de fleste af os aner, lagt i vor egen Haand. Hvis det var sandt, at Livslykken lod sig udmaale efter Indtægternes Højde, vilde den lidende Menneskeheds Haab til Fremtiden være bygget paa gyngende Grund.

Der skrives og tales meget om gamle og nye Planer, der tilsigter at forbedre de bestaaende Samfundsforhold. Man er fra alle Sider klar over, at vi trænger til Reform. Og fremmest i Rækken staar Arbejderbefolkningen med sine berettigede Krav om bedre Kaar. Men alt for mange iblandt os glemmer under Kritikken udad til at pege paa Kærnepunktet, der ligger os nærmest. Rig eller fattig, ung eller gammel, højt eller lavt stillet, vi har alle i vor umiddelbare Nærhed et Felt, hvor ingen Evne til at sprede Lys kan maale sig med vor egen. Hvert Skridt fremad paa den Vej, der her ligger aaben foran os, øger med absolut Sikkerhed vort Menneskeværd og vort Velvære. Og det, der kræves af os, er kun trofast Udholdenhed i Beslutningen om at foregaa vore Omgivelser med et godt Eksempel. Bevidstheden om, at vi efter bedste Evne højner Livssynet i vor nærmeste Kreds, skaber selv under de beskedneste Forhold en vidunderlig Følelse af Fred og Lykke. Tvang og Haardhed avler Trods og Kulde. Godhed og Kærlighed er under alle Kaar Hjemmets bedste Værn mod onde Magter. Naar vi har drøftet alle ydre Hjælpemidler mod Tidens Brøst, saa kommer vi efter en ærlig Selvbekenskelse til den Slutning: Udviklingen af den personlige Ansvars- og Pligtfølelse er den vigtigste af alle Reform.

